

Sam

Juda nanik täño kap buk

1

Äma täga ba äma waki täño kädet

¹ *Äma kubätä äma wakiwaki täño man nämo buramiwayän täyak uwä bänep oretoret terak api kuṇarek.

Äma unitä kädet äma wakiwakitä iwat täkaṇ u nämo iwat täyak. Ba äma Anututa yänärok man yäk täkaṇ udewanikät itpäṇ yänpäṇ-nadäk nämo täk täyak.

² *Äma unitä Ekäni täño man ba kädet siwonjita gäripi-inik nadäk täyak. Gäripiinik nadänpäṇ unita kepma bipani nadäk-nadäk epän täk täyak.

³ *Äma uwä päya ämatä ume pomi terak piwani ude bumik. U kehäromigän it täkaṇ. Pahämi kubirigän itkaṇ bureni kadäni terakgän pat täkaṇ. Imaka imaka äma unitä täṇpeko uwä kudup tägagän ahäneṇ.

⁴ Täṇpäkaṇ äma waki täṇpani uwä udewani nämo. U pen nämo api itneṇ. Nämo, u täpun-täpun mänittä piäṇ äreyän täṇpän kuk täkaṇ ude bumik.

* **1:1:** Sam 26:4; Snd 14:15; Jer 15:17 * **1:2:** Jos 1:8; Sam 119:1, 119:35, 119:47, 119:92 * **1:3:** Ais 3:10; Jer 17:8; Ese 47:12

- ⁵ Unita Anututä äma wakita komi yämayäñ täyak u täga nämo api irepmitneñ. Täñpäñ äma udewaniwä äma täga bämopiken itpäñ Anutu nämo api iniñ oretneñ. Nämoinik!
- ⁶ *Täñpäkañ äma Anutu täño man iwat täkañ, äma udewani Anututä orañ yämiñpäñ watä it yämik täyak. Täñ, äma waki täñpani kudup-tagän api pewän paotneñ.

2

Kome täño intäjukun ämatä inita nadäwä ärowani nämo täneñ

- ¹ * Guñ ämawebetä imata ärowani täkta gäripi nadäk täkañ? Ba imata kädet wakiwaki täkta man yäñpäñ-nadäk jop tak täkañ?
- ² Kome täño intäjukun äma uken-uken nanik imaka, ämik tänayäñ tuñum täkañ. Täñpäñ Anutu ini ba äma Anututä intäjukun-inik itta iwoyänkuko u wäpi yäpmäñ äpäkta käbeyä täñpäñ man yäñpäñ-nadäk täkañ.
- ³ Man yäñpäñ-nadäk täñpäñ ñode yäkañ; Yarä unitä topmäñpäñ ini gämoriken nipmañkumän yäk. Unita ketnin pädat täñkumäno u yäpmäñ däkneñ täna kwäpäñ nininken gärip terak itna yäk.
- ⁴ * Komen ämatä ude yäñirä Ekänitä kunum gänañ itkañ yabäñ mägayäñpäñ sära yäwet täyak.

* **1:6:** Jon 10:14; 2Ti 2:19 * **2:1:** Sam 46:6; Apos 4:25-26 * **2:4:** Sam 37:13, 59:8; Snd 1:26

- 5 Tånkaŋ koki wawäpäŋ jukuman kehäromi yäwerirän bumta umuntaŋpäŋ kwaik täkaŋ.
- 6 Koki wawäpäŋ ŋode yäwet täyak; Wa! Äma intäjukun itta yäwani iwoyänkuro u näkŋa teŋkuro itak yäk. U pom kudupina wäpi Saion uken teŋkuro intäjukun-inik itak yäk. U nadäŋ imut!
- 7 * Täŋpäkaŋ intäjukun äma Ekänitä iwoyänpäŋ teŋkuko unitä ŋode yäyak; Eruk ämawebenaye, man Ekänitä kwawak yänahänkuro u täwera nadäwut. Ekäni uwä ŋode näwetkuk; Gäk näkŋo nanakna. Apiŋo näkä gäkŋo nanka ude itat yäk.
- 8 * Täŋpäŋ ŋode näwetgän täŋkuk; Gäk näwerikaŋ guŋ ämawebe gäkŋa-tägän watä it yämenta api ganiŋ kirewet yäk.
- 9 * Ude täŋira gämotnaken kaŋ irut yänpäŋ pärip-pärip kehäromi iŋitkaŋ äma komitä-yän intäjukun api it yämen yäk.
Bureni, ämatä käbotinik däpmäŋ käräpmit täkaŋ ude gäk pärip-päriptä guŋ ämawebe api däpmäŋ käräpmiren. Ekäninatä man ude näwetkuk.
- 10 Unita kome täŋo intäjukun äma in, ba äma wäpi nitek in, jukujin peŋpäŋ man täwerayän täyat ŋonita ket nadäkot.
- 11 * In Ekänita umuntaŋpäŋ gämoni-kengän it täkot.

* **2:7:** Apos 13:33; Hib 1:5, 5:5 * **2:8:** Sam 72:8; Dan 7:13-14;
Jon 17:4-5 * **2:9:** Sam 89:23; Rev 2:26-27, 12:5, 19:15 * **2:11:**
Plp 2:12; Hib 12:28

12 * Nadäkaŋ? Anutu täŋo nanakitä äma wakita kokwawak bäräŋeŋ täk täyak unita kumäŋ-kumäŋ nidäpek yäŋpäŋ kaŋ oraŋ imut.

Täŋpäkaŋ ämawebe Anututä watä it nimän yäŋpäŋ dubiniken kuk täkaŋ uwä Ekäni täŋo oretoret terak it täkaŋ.

3

Tamimaŋ täŋo yäŋapik man kubä

Kap ŋowä Devittä nanaki tuäni Apsalom kaŋ-umuntaŋ kuŋatkaŋ teŋkuk.

1 * Ekäni, iwanaye bumta ahäŋkaŋ näk täŋpä wanayäŋ täkaŋ.

2 Täŋkaŋ yäŋärok ŋode näwet täkaŋ; Anututä täga nämo täŋkentäŋ gamek.

3 * Ude näwet täkaŋ upäŋkaŋ Anutu gäk näkŋo kurepäna ude itan. Gäkŋa-tägän täŋpewi iwanaye yärepmit täyat.

Anutuna tägagämän, gäk bänep nadäŋ bäräpna täŋpidäm taŋ namiŋpäŋ nepmaŋpi iwan iŋamiken bätakigän it täyat.

4 * Nadäkaŋ? Ekänitä täŋkentäŋ namän yäŋpäŋ gera yäŋira iniken pom kudupi terak itkaŋ gerana nadäŋ namik täyak.

5 Unitä watä it namik täyak unita bipani däpmon patguŋguŋ täŋtängän akuk täyat.

* **2:12:** Jon 5:23; 1Pi 2:6 * **3:1:** 2Sml 15:13–17:22 * **3:3:** Sam 62:7 * **3:4:** Sam 4:3, 43:3

- 6 * Iwanaye bumta näk it gwäjik täkaŋ upäŋkaŋ nämo umuntak täyat.
- 7 * Ekäni, gäkä iwanaye däpmäk täyan. Täŋkaŋ äma waki u meni däpmäŋ tokäriiri näk nutta täŋpä wak täkaŋ. Unita Ekäni Anutuna, täŋ namiŋkuno udegän, gäk äbä iwan keru terak nanik nämagut!
- 8 * Ekäni gäk kubä-tägän ämawebekaye täga täŋkentäŋ yämen. Unita Ekäni, ämawebekaye watä säkgämän it yämi.

4

Bipani kubäken Devittä kehäromi yäpmäkta yäŋapik man yäŋkuk

- 1 * Siwoŋi Anutuna, gäkken yäŋapiŋira nadäŋ namisi. Bian bänep nadäŋ bäräpna ketärenŋ namiŋkuno unita apiŋo gerana nadäŋpäŋ oraŋ nami.
- 2 Ämawebe, in kadäni jidegän wäpna yäpmäŋ äpäkta piäni täk täkaŋ u api penenŋ? Ba imaka jopi-jopi yäpmäŋ kuŋat täkaŋ ba jopman nadäkta gäripi pähap nadäk täkaŋ u kadäni jidegän api penenŋ?

* **3:6:** Sam 23:4, 27:3, 118:10-13 * **3:7:** Jop 16:10; Sam 22:21, 57:4, 58:6 * **3:8:** Sam 28:8, 29:11 * **4:1:** Sam 17:6, 18:6, 18:18-19

- 3 * Node nadäkot; Ämawebe Ekäni täño gämoriken kuñat täkañ u inita biñam iwoyäk täyak. Unita näkä gera yänjira nadäñ namik täyak.
- 4 * Unita ämawebe, in kujatjin kwaiwäpäñ momi täktäk kädet pewut. Täñkañ döpmon patpat kadäniken kwikinik patpäñ man täwetat ñonita juku pik täkot.
- 5 * Täñkañ inä Ekänita nadäñ imikinik täñpäñ ärawa täktäk kädet ini gäripi nadäk täyak ude täñ imik täkot.
- 6 * Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkken gera jop ñode yäk täkañ; Iron täñ nimi! Nadäñ nimeno uyaku oretoret täga täne yän yäk täkañ.
- 7 * Ketem piäniken ahäñ bumbum täñjirä äma unitä oretoret nadäk täkañ. Upäñkañ Ekäni, oretoret nadäk täkañ u jopigän. Bänep oretoret gäkä namik täyan u tañi pähap. Bänepna täñpidäm tañ namiñiri oretoret bumta nadäk täyat.
- 8 * Ekäni gäkña-tägän watä it namiñiri säkgämän it täyat. Unita imaka kubäta nämo umuntañkañ döpmon bäräñek-inik päñku säkgämän patgunñuñ täk täyat.

5

Anututä watä it imikta äma kubätä yänjariñkuk

-
- * **4:3:** Sam 6:8-9, 50:5, 135:4 * **4:4:** Sam 77:6, 119:11; Efe 4:26
- * **4:5:** Lo 33:19; Sam 51:19, 62:8 * **4:6:** Nam 6:26; Jop 7:7, 9:25
- * **4:7:** Sam 97:11-12, 119:14, 119:72 * **4:8:** Jop 11:19; Sam 16:9

- 1 O Ekäni, näk komi nadänpäj yäñkähän-kähän yäñira juku penpäj nadäj namisi.
- 2* Anutu intäjukun ämana, juku penpäj täñkentähta konäm kotat ɲo nadäj nam.
- 3* Ekäni, tami tami gäkken yäñapik man yäk täyat. Edap dapuritä abäñirän näk gäkken yäñapik man kehäromigän yäñpäj gäkä kowata jide näwoñärewayäj täyan unita dapun täk täyat.
- 4 Anutu, anutu jopi ätu kudän wakita gäripi nadäk täkañ upäñkañ gäk anutu udewani nämo. Nämoinik, äma waki täñpanitä gäk dubikaken täga nämo itneñ.
- 5* Ba äma inita nadäwä ärowani täñpani uwä iñamkaken täga nämo itneñ. Äma waki täñpani udewanita gañani pähap nadäk täyan.
- 6* Täñkañ äma jop manman yäwanita täñpäwak täñ yämik täyan. Ba äma iwan täñpäj kumäñ-kumäñ däpanikät äma täñyäkñarani täñpanita wakiinik nadäk täyan.
- 7* Upäñkañ gäk näka butewaki pähap nadäj namik täyan unita gäkño kudupi yotken täga api ärowet. Äronpäj ganiñ oretta gukut imäpmok api täñpet.
- 8* O Anutu, iwanaye bumta itkañ unita näkño irit kuñat-kuñatnata watä it naminjiri gäkño kädet siwoñi kañ iwara.

* 5:2: Sam 3:4, 65:2 * 5:3: Sam 30:5, 88:13, 130:6 * 5:5:
 Hab 1:13 * 5:6: Sam 55:23; Rev 21:8 * 5:7: 1Kin 8:29-30;
 Sam 132:7, 138:2 * 5:8: Sam 24:4-5, 27:11

- Kädet näkä iwatta nadäwikaŋ pätak u näwoŋäre.
- 9 * Näkŋo iwanayetä man bureni kubä nämoinik yäk täkaŋ. Uwä äma täŋpä waktagän nadäk täkaŋ.
Unitäŋo meni jinom uwä säkgämän, gakŋi nitektä äma täŋyäkŋatpäŋ kumäŋ-kumäŋ kädetken yämagut täkaŋ.
- 10 * Unita Anutu, manken yepmaŋpäŋ komi piä kaŋ yämi. Täŋiri iniken nadäk tawaŋ waki-wakitä äyänutpäŋ kaŋ täŋpä wawut.
Ärowani täŋ gamiŋpäŋ momi bumta täk täkaŋ unita iŋamkaken nämo itta kaŋ yäwat-kire!
- 11 * Täŋpäkaŋ ämawebe nadäŋ gamiŋirä watä it yämik täyan uwä oretoret täk täkot. Bänep täga nadäŋpäŋ oretoret kap kadäni kadäni tek täkot.
Ude täŋirä watä säkgämän it yämik täyi. U imata, ämawebe uwä gäka gäripi pähap nadäŋ gamiŋpäŋ gäka yäŋpäŋ oretoret bureni täk täkaŋ.
- 12* Bureni Ekäni, äma gäkŋo man bureni iwaräntäk täkaŋ unita kudän säkgämän täŋ yämik täyan. Nadäŋ yämik täyan unitä kurepätä-yäŋ watä bureni it yämik täyak.

6

Äma bäräpiken irani täŋo yäŋapik man

* **5:9:** Sam 62:4; Luk 11:44; Rom 3:13 * **5:10:** 2Sml 15:31, 17:14,
17:23 * **5:11:** Ais 65:13 * **5:12:** Sam 115:13

- 1 * O Ekäni, mominata yänpäñ kokwawak nadänkañ nämo nebewen, ba momina täño kowata nämo namen.
- 2 * Ekäni, kehäromina paotini täyak unita butewaki nadän namiñpäñ kehäromi äneñi nam.
- 3 * Bänepnaken nadän bäräp pähap ahätak upäñkañ Ekäni, gäk bäräneñ nämo täñkentän namitan. Unita jidegän api nadän namen?
- 4-5 * Nutpewi kumbero uwä täga nämo ganiñ oreret. Äma kumbanitä nämo nadän gamik täkañ. Udewaniwä gäk täga nämo ganiñ oretneñ.
Unita Ekäni, päbä bäräpi terak nanik nämagut. Gäk butewaki mähemi unita nadän namiñpäñ kumäñ-kumäñ dubiniken nanik nämagutsi.
- 6 Konäm kot yäpmäñ äbäñtäyiwa kehäromina kudup paotak. Tänpäñ bipani bipani dapunna konäm pitotä ämetpärani tekna ba gwäk kunowäna näbätak täyak.
- 7 * Iwanaye mäyap unita konäm pen kot täyat. Konäm kottäyiwa dapunna pom tokñewäkañ dapun täga nämo ijik täyat.
- 8 * Tägagämän! Ekänitä konäm korira nadätak. Unita äma wakiwaki täñpani in kewen namut!

* **6:1:** Sam 38:1; Jer 10:24 * **6:2:** Sam 41:4; Hos 6:1 * **6:3:** Sam 90:13 * **6:4-5:** Sam 88:11, 118:17; Ais 38:18 * **6:7:** Jop 17:7; Sam 38:10; Kra 5:17 * **6:8:** Sam 119:115; Mat 7:23; Luk 13:27

- 9 Tånkentäkta gera yäk täyat u nadån namitak. Burenî, yånapiñira tånkentån namik täyak.
- 10 Unita nadätat; Iwanaye bäräpi pähap gånaj itkan umun bumta api täneñ. Tånpañ mäyäk pähap nadånpañ nepmanñkan tånğun-gurap täntån api ämetpeñ kuneñ.

7

Äma ño bäräpi nadånkan Anutuken gera yånjuk

- 1 * Ekäni Anutuna, iwanaye yabån umuntan gækken käbop itta ärek täyat. Tånkentån namiñiri äma näk kumån-kumån nutnayån näwarån täkan uwä nutneñtäwä.
- 2 Tån ämatä tånkentån namikta nämo iräwä, iwanayetä tom ägwäri ude wädån gärepmån pañku gupna api yäpmån däkneneñ.
- 3-4 ** O Ekäni Anutuna, näk kudån waki kubä nämo tånkut yån nadätat. Upånkan näkken kudån waki ätu itneño, ba not kubäta tånpäwak tånpero, ba notnapak tån-ikñatpañ man uterak yånmañpa äroweko, ba jop nadån iwanaye tånpäwak tånpero u tånpäwä, eruk ñode täga tånpen;
- 5 Iwanaye jop yabåniri näwarån tånpañ kan nepmånirut! Nut-mañpä äpmonpapån kumån-kumån täga api nutneñ. Tånpañ gupna kome terak jop uken täga api pewä pärek.

* **7:1:** Sam 31:1, 31:15, 71:1
1Sml 24:7, 26:7; Sam 109:4-5

* **7:3-4:** 1Sml 24:11

* **7:3-4:**

- 6 * Upänkaŋ näk ude nämo täŋpani unita Anutu, gäk kokwawak pähap nadänkaŋ akuŋpäŋ iwanaye nutnayän piä bumta täkaŋ u däpmänpäŋ yawat-kire!
Imata, gäkäwä kudän siwoŋitagän nadäk täyan unita äbä täŋkentäŋ namisi.
- 7 * Ude täŋpäŋ punin unu itkaŋ ämawebe kudup-tagän yäweri gämotkaken irirä yabän yäwasi.
- 8 * Gähäwä ämawebe kuduptagän täŋo kudän yäpmän daniwani unita Ekäni, iwanaye inamiken näka äma siwoŋi yän näwet!
Imata, näk waki täŋira kowata yäpmäkta yäwani nämo yän nadätan unita.
- 9 * Anutu, gäk äma siwoŋi pähap. Gäk äma täŋo nadäk-nadäk ba gäripini kudup nadäwi tärek täkaŋ.
Unita gäk äma waki täŋo kudän waki kudup kaŋ pewi paorut. Täŋkaŋ äma siwoŋita gwäki täga kaŋ yämi.
- 10 * Ämawebe, in nadäkaŋ? Anutu u näkŋo watä ämana. Äma unitäŋo man buramik täkaŋ u täŋkentäŋ yämik täyak.
- 11 * Anutu uwä man yäpmän daniwani tägagämän. U äma wakiwaki nämo yabän oretpäŋ kowata yäpmäkta biŋam yäntären yämik täyak.

* **7:6:** Sam 35:23, 94:2, 138:7 * **7:7:** Sam 22:27 * **7:8:** Sam 26:1, 43:1, 98:9 * **7:9:** Sam 34:21, 40:2, 94:23; Rev 2:23 * **7:10:** Sam 18:2, 18:30, 97:10-11 * **7:11:** Sam 50:6, 90:9

- 12 * Tənpəkaŋ äma waki u kudän waki nämo penayəŋ təno uwä Anututä päip boham təno meni api wädäwek. U äpa topmənkaŋ gwäjikta pidäm täyak.
- 13 * Tənpəŋ ämik təno tuŋum komi komi u yəpmənəpəŋ kuwek kädəp mebet ikek äma u yamähta təntuŋum täyak.
- 14 * Eruk, äma waki unita nadəwut. U kudän waki täkta tawaŋ pek täkaŋ. Təŋkaŋ təŋikŋarani kudän mebəri mebəri wari wari täk täkaŋ.
- 15 * Uwä äma ätuta buŋep täk täkaŋ. Upənkaŋ buŋep iniken unitä api äyənətpən yepmənirek.
- 16 * U udegän, kudän waki iniken unitägän äyənətpən ini terak tənpəwak api pewän ahənəŋ.
- 17 U kawut! Anutu u siwoŋi pähap unita bənep təga iwet täyat. Tənpəŋ Ekäni Anutu ärowani unitəno wäpi biŋam kap terak ininoret täyat.

8

Anutu ima mebərta komen äma nin nadəŋ nimik täyak?

- 1 * Ekäni Mähemnin, wäpka biŋam gäripi gakŋi niktä kome kuduətagän intäjukun itak!

Wäpka biŋam ärowani unita kunum gənaŋ naniktä gək ganioret täkaŋ.

* **7:12:** Lo 32:41-42 * **7:13:** Sam 18:14, 45:5 * **7:14:** Jop 15:35; Ais 59:4; Jem 1:15 * **7:15:** Sam 57:6 * **7:16:** Sam 140:9-11 * **8:1:** Sam 113:4, 148:13

- 2 * Tənpəkaŋ iwankayetä mäyäk nadəwut
yənpəŋ nanak pakikät ironironi yəwetpəŋ
yəwoŋərek təŋiri kap terak ganiŋoret təkaŋ.
Teŋirä iwankayetä nadənpəŋ umuntaŋpəŋ
man kum api itneŋ.
- 3* Tənpəkaŋ Ekäni, näk kunum terak dapun tənpəŋ
imaka säkgämän ketkatä təŋ peŋkuno,
komepak ba guk komeniken yepmaŋkuno u
yabəŋ yəwatpəŋ nadəwätäk ŋode tək täyat;
- 4 * Anutu, imata gäk äma mewuni ninta nadəwi
ərowani tək təkaŋ? Imata ämawebe watä
säkgämän it nimik täyan?
- 5 Nin äpani ude itnaŋipəŋ wəpnin biŋam epmäget
kudän nitek ude nipmaŋkun. Bureni,
imaka päke u kudup yərepmiŋpəŋ gäkŋa bu-
mik nipmaŋkun.
- 6* Ude təŋkaŋ imaka kudup ketkatä təŋ-peŋkuno u
yabəŋ yəwatta nipmaŋkun. Ude təŋiri imaka
kudup u gämotninken itkaŋ.
- 7-8 Yawakkät tom ägwəri, barak ba imaka imaka
gwägu pähap gənaŋ komeni komeni kuŋat
təkaŋ u kuduptagän äma gämoriken yep-
maŋkunotä itkaŋ.
- 9 Unita Ekäni Mähemnin, wəpka biŋam gəripi gəkŋi
nikektä kome kuduptagän intəjukun itak!

* **8:2:** Sam 44:16; Mat 21:16; 1Ko 1:27 * **8:3:** Sam 111:2 * **8:4:**
Jop 7:17-18; Sam 144:3; Hib 2:6-8 * **8:6:** Stt 1:26-28; 1Ko 15:27;
Efe 1:22; Hib 2:8

9

Anutu täŋo kudän siwoŋi unita bänep täga man

- 1 Ekäni, bänep nadäk-nadäkna kuduptä api ganiŋoret täŋpet. Täŋpäŋ näk ämawebe gäkä piä tägagämän täk täyan unita api yäwet täŋpet.
- 2 * Täŋkaŋ Anutu ärowani, näkä nadäŋ gamiŋpäŋ oretoret kap tenpäŋ wäpka biŋam api yäpmäŋ ärok täŋpet.
- 3 Gäkä täŋkentäŋ namikta äbäŋiri iwanayetä gabäŋ umuntaŋ metäŋpeŋ kuk täkaŋ. Metäŋpeŋ kuŋkä maŋ-däpmäŋpäŋ kumäk täkaŋ.
- 4 Täŋpäkaŋ yäpmäŋ danik piä täk täyan uwä siwoŋigän täk täyan. Täŋkaŋ näkŋo manna yäpmäŋ danipäŋ momika nämo yäŋ yäŋtäreŋ namiŋkun.
- 5 * Gäk guŋ äbot äbori äbori nämo nadäŋ gamik täkaŋ u yebeŋpäŋ äma wakiwaki u kumän däpmäŋ moreŋkun. Täŋiri ämawebetä äma udewanita api guŋ täneŋ.
- 6 Bureni, iwaniye waŋkuŋo ubayäŋ. Inide ude api itneŋ. Gäk unitäŋo yotpärare yäpi waŋkuŋo unita ämawebetä kome unita täŋguŋ taŋpäŋ nämoinik api nadäneŋ.
- 7 * Täŋpäkaŋ Ekäni uwä intäjukun äma inide api it yäpmäŋ ärowek. Uwä intäjukun-inik itkaŋ ämawebe yäpmäŋ danikta pidäm täyak.

* 9:2: Sam 5:11, 83:18 * 9:5: Lo 9:14; Snd 10:7 * 9:7: Sam 102:12, 102:26; Hib 1:11

- 8 * Təŋpəŋ kudän siwoŋi terak api yäpməŋ daniwek. Ude təŋkaŋ əmawebe kuduŋtagän iniken nadäk siwoŋi terak api yabəŋ yəwarek.
- 9 * Ekäni uwä eŋi kehäromi kubä ude itak. Iwantä äma kubäta təŋpəwak təŋpänä, äma u Ekäniken pəŋku təga irek.
Ba bäräpi kadänikenä Anutuken kəbop təga pəŋku irek.
- 10 * O Ekäni, äma gək gabəŋ tarek təkaŋ u kubä mäde nämoinik ut imiŋkuno unita əmawebe mebarika nadəwä tərek təkaŋ uwä gəkä terakgän api yəŋgämä penəŋ.
- 11 * Unita əmawebe, in Ekäni, Saion yotpärareken intəjukun itkaŋ yabəŋ yəwat piä tək təyak u wəpi biŋami iniŋoret təkot!
Epän pəhap tək təyak unita əmawebe komeni komeni yəŋahəŋpəŋ yəwet təkot.
- 12 * Bureni, Ekäni uwä äma komi nadäk təkaŋ unitəŋo konəm gerata juku penpəŋ nadəŋ yämik təyak. Ude təŋpəŋ äma netätä komi u yämik təkaŋ unita kowata təŋpəwak təŋ yämik təyak.
- 13 Unita Ekäni, näka waki, butewaki nadəŋ namisi. Iwantä komi ba bäräpi namikaŋ ŋo yabä!
Kuməŋ-kuməŋ dubiniken itat ŋo nəmaguri əneŋi təga kaŋ ira!

* **9:8:** Sam 96:13, 98:9 * **9:9:** Sam 37:39, 46:1, 91:2 * **9:10:**
Lo 31:6-8; Sam 37:25, 70:4, 91:14 * **9:11:** Sam 107:22 * **9:12:**
2Sml 4:11; Sam 9:18, 10:17, 22:24, 37:25; Ais 49:14-15; Hib 13:5

- 14 * Ude tänpayän täno uwä näk päṅku Jerusalem nanik ämawebe injamiken itkaṅ wäpka api ganiṅ oreret!
Ba waki keriken nanik nämagurayän täyan unita oretoret pähap nadänpäṅ wäpka api yäpmäṅ ärowet.
- 15 * Tänpäkaṅ äma guṅ äbotken naniktä nintä ärikta awaṅ änenkuṅo upäṅkaṅ ini-tägän awaṅi gänaṅ äriṅkuṅ.
Nin nipmäṅitta buṅep täṅkuṅo upäṅkaṅ buṅep iniken unitä yepmäṅitkuk.
- 16 * Bureni-inik, Ekänitä äma täṅo täktäki, kudän siwonji terak yäpmäṅ daniṅpäṅ kowata yämik täyak. Täṅirän äma waki uwä iniken kudän wakitä äyänutpäṅ tänpäwak täṅ yämik täkaṅ.
- 17 * Äma waki komeni komeni Anututa nadäṅ äwaräkuk täk täkaṅ unitäṅo komeniwä kumbani kome ubayäṅ.
- 18 * Tänpäkaṅ ämawebe tuṅumi nämo, täṅbute-bute täṅpaniwä Ekänitä jop yabäṅ äwaräkuk nämo täk täyak.
Nämo, äma bäräpi nitek udewani bureni-inik api täṅkentäṅ yämek.
- 19 Unita Ekäni, äbi! Äbä jop yabäṅiri komen ämatä ärowani täṅ gaminentawä! Äma nämo nadäṅ gamik täkaṅ u kudup yepmanpikaṅ gäkṅo

* **9:14:** Sam 13:5, 20:5, 35:9 * **9:15:** Sam 7:15, 94:23; Snd 5:22,
26:27 * **9:16:** Kis 14:31; Snd 5:22 * **9:17:** Jop 8:13; Sam 50:22
* **9:18:** Sam 12:5; Snd 23:18, 24:14

man piäken kaŋ irut. Täŋpän unitäŋo täktäki
kaŋ yäpmän dani.

20 * Ekäni, ude täŋiri kaŋ umuntäwut. Kehäromika
ude yäwoŋärenjiri inita nadäwä äpani-inik
kaŋ täŋput.

10

*Äma waki täŋpani u Anututä kehäromini täga
yäpmän äpek*

1 Ekäni, komi butewaki ahän namiŋirän gäk imata
nepmaŋpeŋ päŋku käbop itan?

2 * Ekäni, äma waki täŋpanita nadä! U ärowani
täŋpän äma jopi jäwäri iwan täŋ yämiŋpän
däpmänpän yäwat-kirek täkaŋ u nämo
nadätan?

3 * Äma waki täŋpani uwä iniken bänepi täŋo gäripi
ugän iwatpän ärowani täk täkaŋ. Monen
tuŋumta nadänŋärip täŋpän Ekäni mäde ut
imik täkaŋ.

4 * Äma udewanitä nin ärowani yänpän Anututa
nämo inik nadän imik täkaŋ. Nämo, Anututa
nadäwä nämo itak bumik yän nadäk täkaŋ.

5 * Täŋpän äma udewani tuŋum pähap ikek itkaŋ
kome terak säkgämän it täkaŋ. Upänkaŋ
Anutu, äma uwä inita nadäwä ärowani
täŋpänpän gäkŋo бага manta nadäwä äpani

* **9:20:** Sam 62:9; Ais 31:3; Ese 28:2 * **10:2:** Sam 7:16, 9:15; Snd
5:22 * **10:3:** Sam 94:4; Rom 1:32 * **10:4:** Sam 14:1-2, 53:1
* **10:5:** Sam 12:5; Ais 26:11

täk täkaŋ ba iwaniyeta udegän yänjärok
yäwet täkaŋ.

6 * Täŋpäŋ bänepitä ŋode nadäk täkaŋ; Imaka
kubätä nin täga nämo täŋpäŋ waneŋ. Nin
tägagän api itne yän nadäk täkaŋ.

7 * Äma udewani uwä meniken äma tagwän man
yäwet-yäwet unitägän abämaŋ kuk täkaŋ.
Meberitä jop manman, umun man ba
täŋpäwak man yäk täkaŋ.

8-9 * * Täŋpäŋ kädet moräkken käbop itpäŋ äma
siwoŋi ba äma kehäromini nämo, jop nadäŋ
däpmäk täkaŋ, aŋ komitä käbop itpäŋ tom
däpmäk täkaŋ ude.

10 Äma wakiinik täŋpani uwä äma jäwäri u jiraŋ
yän nadäŋkaŋ yeŋ yäwat päpmo yepmaŋpäŋ
ärowani täŋ yämik täkaŋ.

11 * Täŋkaŋ bänepitä ŋode yäk täkaŋ; Anutu u ninta
guŋ täŋpäŋ dapuri täŋpipik täŋkuko unita
nin nämo nibäk täyak yäk.

12 O Ekäni, gäk akuŋpäŋ äma waki täŋpani unita
kowata yämi! Täŋkaŋ äma kehäromi paorani
ninta guŋ täwentawä!

13 Anutu, äma waki täŋpani imata gäk ganiŋ wärät
täkaŋ? Ŋode uwä jop nadäk täkaŋ; Kowata
nämo api nimek!

* **10:6:** Ais 56:12; Rev 18:7

* **10:7:** Jop 20:12; Sam 12:2; Rom

3:14 * **10:8-9:** Sam 17:11

* **10:8-9:** Sam 17:12

* **10:11:**

Jop 22:13; Sam 94:7; Ese 9:9

- 14 * Upänkaŋ Ekäni, gäk äma kädet waki täŋpani u yabäk täyan. Äma udewanitä komi nimiŋirä nibän äwaräkuk nämo täk täyan.
Unita äma kehäromini nämo, gäkä täŋkentän nimi yänpän gäkgän gabän tarek täkaŋ. U imata, gäk kubä-tägän äma jopi jäwäri täŋkentän yämik täyan.
- 15 Unita Ekäni, gäkä äma waki täŋpani täŋo kehäromi yäyomägatpän kowata komi kaŋ yämi!
- 16 * Ekäni gäk intäjukun-inik it yäpmän päŋku pen api it yäpmän ärowen, paot-paotka nämo.
Unita äma gäka nämo nadän gamik täkaŋ u yawat kireŋpewi kaŋ kuŋtäŋpä kut!
- 17 * Ekäni, gäk äma jäwäri täŋo yänpik man nadän yämiŋpän bänepi täŋ-täpäneŋ yämiŋiri säkgämän api itneŋ.
- 18 * O Ekäni, ironi kodärjanikät äma bäräpi nadäwani unitäŋo yänpik man nadän yämiŋpän komi nadäk täkaŋ u dätäreŋ yämik täyi.
Ude täŋiri komen ämata äneŋi nämo api umuntäneŋ!

11

Äma kubätä Anututa nadäkinik täŋkuk

- 1-2 * * Umuri kubä ahän namiŋirän Ekänitä watä it namän yänpän uken kuk täyat.

* **10:14:** Sam 68:5; 2Ti 1:12; 1Pi 4:19 * **10:16:** Sam 145:13; Jer 10:10; Dan 4:34; 1Ti 1:17 * **10:17:** Kis 22:23; Sam 9:12 * **10:18:** Sam 82:3; Ais 11:4 * **11:1-2:** Sam 2:12, 121:1 * **11:1-2:** Sam 7:12, 37:14, 64:3-4

Unita notnapak, imata guṅtä-yäṅ ḥode
näwetan? Ai! Metäṅpeṅ ku! Äma waki
täṅpanitä äma siwoṅi däpmäkta bipmäṅ
uraniken käbop itkaṅ kuwek gwäjikaṅ u
nämo yabätan? Gäk barak umuritä-yäṅ
metäṅpeṅ pom udu ku! yäṅ man ude imata
näwetan?

3* Yäke! Äma kuduptagäntä kädet siwoṅi mäde ut
imäwä äma siwoṅi jide täneṅ? Käwep api
metäṅpeṅ kuneṅ.

4* Upäṅkaṅ nähä nämo api metäṅpeṅ kwet! Nämo,
Anutu ini kudupi tähaken itkaṅ dapun täṅ
itak.

Kunum gänaṅ maṅitkaṅ intäjukun-inik it
nimiṅpäṅ äma täṅo täktäki u kuduptagän
yabäṅpäṅ-nadäk täyak.

5* Ekäni ini äma siwoṅi ba äma waki täṅpani
yäpmäṅ daniṅpäṅ äma бага mani nämo bu-
ramik täkaṅ unita kokwawak pähap api
pewän ahäṅ yämek.

6* Ude täṅpäṅ kädäp mebet komigämän upäṅ
piṅ yabat-pewän komi bumta api nadäneṅ.
Ü imata, kowata udewani yäpmäkta biṅam
täkaṅ ubayäṅ.

7* Täṅpäkaṅ Ekäni ini uwä siwoṅi unita äma siwoṅi
kuṅaranita gäripi nadäk täyak.

* **11:3:** Sam 87:1, 119:152 * **11:4:** Mai 1:2; Mat 5:34 * **11:5:**
Stt 22:1; Sam 34:19; Jem 1:12 * **11:6:** Sam 75:8; Jer 4:11-12; Ese
38:22 * **11:7:** Sam 7:9-11, 16:11, 33:5

Äma Ekäni täŋo meni jinom iwatpäŋ kuŋat
täkaŋ uwä Ekäni injami api käneŋ.

12

*Äma kubä Anututä täŋkentäŋ imikta yäŋapik man
yäŋkuk*

- 1 * Ekäni, äma siwoŋi kubä nämoinik itak. Ba äma
man bureni yäwani kudup paotkaŋ unita
äbä täŋkentäŋ nimisi!
- 2 * Ämawebe kuduptagäntä noriye bänepi ärikta jop
täŋyäkŋarani täk täkaŋ.
- 3 Unita Ekäni, gäk äma ätu jop yäŋ-yäkŋatpäŋ waki
kädet terak yämagut täkaŋ ba ärowani täk
täkaŋ uwä meni teŋpipiŋ yämi!
- 4 Äma udewanitä ŋode yäk täkaŋ; Nin äma ätu jop
yäŋ-yäkŋatpäŋ imaka yäpmäkta gäripi nadäk
täkamäŋ u täga api yäpne.
Ba man yänayäŋ nadäŋpäŋä udegän täga api
yäk täne yäk. Ude täŋitna äma kubätä täga
nämo ninin bitnäwek yäŋ yäk täkaŋ.
- 5 * Ude yäk täkaŋ upäŋkaŋ Ekänitä ini ŋode yäyak;
Eruk täga! Näk ärewayäŋ! Ämatä äma
jäwäri yäpmäŋ äpäŋpäŋ komi piä yämiŋirä
yäŋkähän-kähän yäŋ itkaŋ u nadätat.
Äreŋpäŋ säkgämän itta gäripi nadäk täkaŋ u
täŋkentäŋ yämiŋira udegän api itneŋ yäk.
- 6 * Ämawebe, in nadäkaŋ? Ekänitä täŋkentäŋ
nimikta man kehäromi yäŋkuko uwä man

* 12:1: Ais 57:1; Mai 7:2 * 12:2: Sam 41:6; Jer 9:8; Rom 16:18

* 12:5: Sam 10:18, 34:6, 35:10; Ais 33:10 * 12:6: Sam 119:140;

Snd 30:5

bureni-inik yänjuk. Man yäk täyak u siliwa mobä kädäpken ijinpewä kodaki paki-inik äworek täkañ udewani.

7 * Unita Ekäni, watä säkgämän kadäni kadäni it niniñiri iwantä nidäpneñtawä.

8 * U imata, äma waki bämopiken itkamäñ. U kudup kädet wakita tägagämän yän nadäk täkañ.

13

Äma kubä Anututä äneñi nadäñ imikta yänpik man yänjuk

1 * Ekäni, kadäni jidegän äneñi api nadäñ namen? Gäk näka mäde kadäni käreñi api ut namen ba? Kadäni jidegän nadäñ namiñiri injamka äneñi api gabäwet?

2 Kadäni jidegän bäräpina ño api ketäreñ namen? Butewaki pähap nadäñ itat ño kepma bipani jide nadäñ yäpmäñ kuñira api paot namek? Kadäni jidegän täñkentäñ namiñiri iwanaye gämoriken nämo api iret?

3 * Ekäni, gäk näkño Anutuna unita yänpik manna ño nadäñ namiñpäñ butewaki nadäñ nami. Täñpäñ kehäromi namiñiri nämo api paoret.

4 * Iwanaye yabä kätäñiri nintä irepmitkamäñ yänpäñ nabäwä mañ parira oretoret nämo täneñ.

5 Upäñkañ ude nämo! Gäk nadäñ namikinik täk täyan unita nadäkinik täyat. Butewaki

* 12:7: Sam 37:28, 97:10 * 12:8: Sam 55:10-11 * 13:1: Jop 13:24; Sam 88:14; Ais 59:2 * 13:3: Jem 4:15 * 13:4: Sam 25:2, 35:19, 38:16

nadänpäñ täñkentäñ namayäñ täyan unita
oretoret täñ gamitat.

- 6 * Bureni Ekäni, gäk näka säkgämän täñ namini
yäpmäñ äbuno unita kap tenpäñ wäpka api
ganiñ oreret.

14

Äma waki täño täktäk

- 1 * Äma Anutu nämo itak yäñ yäk täkañ uwä guñ
bureni-inik! Äma udewani bänepi käbäñ
täwani. U kudän waki mebäri mebäri täk
täkañ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik täk
täyak.
- 2 * Nadäkañ? Ekänitä kunum terak ununitä etä
päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäwä
tumbäpäñ Anutu kañ-ahäkta piäni täñpani
udewani ätu itkañ ba nämo yäñ nadänpäñ
yabäñ ahäkta dapun pärewat täk täyak.
- 3 * Upäñkañ nämo, kudup u kädet siwoñi irep-
mit moreñpäñ kädet waki täñpanigän. Uken
nanik kubätä kudän täga kubä nämo täk
täyak. Nämoinik.
- 4 * Unita Ekänitä ñode yäyak; Jide? Ämawebe u
nadäk-nadäki nämo? U jop orek patkañ
näknjo ämawebenaye uken täñyäkñatpäñ kub-
ota täñ yämik täkañ.
Ude täñkañ näkken yäñapik man kubä nämoinik
yäk täkañ.

* **13:6:** Sam 116:7, 119:17 * **14:1:** Sam 10:4, 53:1 * **14:2:**
Sam 33:13, 102:19 * **14:3:** Rom 3:10-12 * **14:4:** Ais 64:7; Jer
10:25; Amo 8:4

- 5 Upänkaŋ Anututä ämawebeniye ukät itkentäk-inik täyak unita äma waki täŋpani unita imaka umuri-inik kubä api ahäŋ yämek.
- 6 * Äma waki uwä äma äpani jopi täŋo piä tawaŋ kaŋkaŋ yäniŋ wärät täkaŋ. Upänkaŋ Ekäni uwä äma äpanita watä it yämik täyak.
- 7 * Eruk, Isrel ämawebe täŋkentäŋ yämikta Ekänitä äma kubä Saion nanik kaŋ pewän äbän yäŋ nadätat. Ekänitä ude täŋirän äneŋi säkgämän itnayäŋ täkamäŋken uken oretoret pähap api nadäne!

15

Kädet siwoŋi Anututä gäripi nadäk täyak

- 1 * Ekäni, kudupi yotkaken äma jidewanitä täga ärowek? Ba kudupi yotpärarekaken äma jidewanitä kadäni käroŋi täga it yäpmäŋ ärowek?
- 2 * Eruk, nadätat, äma ŋodewanitä Anutu injamiken täga it yäpmäŋ ärowek;
Äma, Anutu täŋo manta gäripi nadäŋpäŋ kädet siwoŋigän iwarani u. Ba äma kadäni kadäni man bureniŋän yäk täŋpani u.
- 3 * Äma udewanitä noriye täŋo wäpi jop man terak nämo yäpmäŋ äpek. Ba noriyeta imaka waki-waki nämo täŋ yämek. Ba äboriye bämopiken yäŋ-yäkŋarani man kubä nämo inik yäwek.

* **14:6:** Sam 9:9, 142:5 * **14:7:** Jop 42:10; Sam 53:6, 126:1

* **15:1:** Sam 23:6, 24:3, 27:4, 61:4 * **15:2:** Ais 33:15; Sek 8:16;

Efe 4:25 * **15:3:** Kis 23:1; Sam 28:3, 50:20

Anututä äma udewanita gäripi nadäk täyak.

- 4 * Äma udewanitä äma wakiwaki tänpänita gäripi nämo nadäk täyak. Nämo! Ämawebe Anutu täno kädet siwoŋi iwat täkaŋ unitagän oran yämik täyak.

Äma udewanitä imaka api tänpet yäŋ yäwani ugän iwatpäŋ täk täyak. Iniken mani u iwatpäŋ tänjirän bäräpi mebäri mebäri ahäŋ imäpäŋ waweko upäŋkaŋ gwäk pimiŋpäŋ mani ugän iwatpäŋ tänpək.

- 5 * Äma udewanitä kädet siwoŋi ŋode täk täyak; Äma ätuta monen yämiŋkaŋ yäwerek; Kowata kämi kaŋ namut yäk. Eruk ude yäwerekopäŋ kowata imikimik kadänikenä jide yämeko udegän yäpek, u irepmitpäŋ nämo.

Tänpäŋ äma udewanitä man käbeyäken man bureniŋän yäwek. Tänpäkaŋ äma ätuwä noriye manken yepmakta jop manman yäk täkaŋ. Upäŋkaŋ äma siwoŋitä kädet udewaniwä nämoinik tänpək.

In nadäkaŋ? Äma kädet tägatäga udewani iwat täkaŋ uwä paot-paotta biŋam nämo täkaŋ.

16

Äma kubätä Anututa nadäŋ imikinik täk täyak

- 1 * Anutu, näk nadäŋ gamikinik täk täyat unita gäk watä säkgämän it namik täyi!

* 15:4: Jos 9:18-20; Het 11:35; Apos 28:10 * 15:5: Lo 16:19; Ese 18:8
* 16:1: Sam 7:1, 17:8

- 2 Nāk Ekāni ŋode iwetkut; Ekāni, gāk nākŋo intājukun āmana. Imaka tāgatāga nākken itkaŋ u gākŋo ketka terak nanik-tāgān ābāk tākaŋ yāŋ iwetkut.
- 3 * Āmawebe Ekānita nadākinik tāk tākaŋ ude-wanikāt itta gāripi nadāk tāyat.
- 4* Upāŋkaŋ āmawebe mājo wāra nadāŋ yāmik tākaŋ uwā komi api nadāneŋ. Nāhā mājo wārata ārawa nāmoinik api tāŋ yāmet. Ba wāpi menaken nāmo api irek. Nāmoinik!
- 5* Imaka imaka pāke itkaŋ ŋonitā nāka watā nāmo it namik tākaŋ. Ekāni, gāk kubā-tāgān watā it namik tāyan. Tāŋpākaŋ imaka imakata wāyākŋek tāyat uwā gākāgān namik tāyan.
- 6* Gāk watā sākgāmān it namiŋiri nāk kome terak ŋo gāripi nīkek it yāpmāŋ ābātāt. Nāk imaka kubāta nāmo wāyākŋek tāyat.
- 7 * Unita Ekānina wāpi biŋam yāpmāŋ akutat. Imata, uwā kādet siwoŋi kuŋatta nepmāŋit nāwat tāyak. Tāŋpāŋ bipani imaka, Ekānitā nadāk-nadāk siwoŋi nāwetpāŋ nāwoŋārek tāk tāyak.
- 8 * Tāŋpākaŋ Ekānita guŋ taŋpāŋ nāmo kuŋat tāyat. Nāmo, Ekāni uwā dubinaken it tāyak unita imaka kubātā tāŋyākŋat-pewān umuntaŋpāŋ tāga nāmo kwaiwet.

* **16:3:** Sam 101:6, 119:63 * **16:4:** Jos 23:7; Sam 32:10,
106:37-38 * **16:5:** Sam 23:5, 119:57, 125:3; Kra 3:24 * **16:6:**
Jer 3:19 * **16:7:** Sam 73:24, 77:6 * **16:8:** Sam 27:8, 73:23

- 9 * Unita bänepna pidäm tañirän oretoret pähap nadäk täyat. Täñkañ imaka kubäta nämoinik umuntak täyat.
- 10 * Täñpäkañ Ekäni, gäk watä säkgämän it namik täyan. Ude täñiri näk kumäñ-kumäñ komeken nämö api kwet. Gäkño piä ämaka täga näk, nabäñ äwaräkuk täñiri kumäñpäñ jop nämö api parawet.
- 11 ** Täñkañ gäkña-tägän kädet gäripi nadäk täyan u näwoñärek täyan.
Täñiri gäk dubikaken itkañ bänep oretoret terak kuñat täyat uwä tärek-täreki nämö!

17

Äma kubä Anututä watä it namän yäñpäñ gera yäñkuk

- 1 Ekäni, gäkken gera yäñira nadäñ namisi! Kädet siwoñi iwat täyat unita nadäñ bäräpna gäkken yäpmäñ äbäñira täñkentäñ nami. Gäk yäñgäkñatta nämö yäyat unita yäñapik manna ño nadäñ namisi.
- 2 Näk nadätat, dapunka pärañi-inik unita kudän siwoñi u kudup kañpäñ nadäwi tärek täkañ. Unita iwan inamiken äma siwoñi yäñ api yäñtäreñ namen.
- 3 * Bänep nadäk-nadäkna kudup kawu tärek täyak. Bìpani bìpani nabäñpäñ-nadäk täyanken nadäk waki kubä nämö kañ-ahäk täyan.

* **16:9:** Sam 13:5, 30:12, 108:1 * **16:10:** Sam 49:15, 86:13;
Apos 13:35 * **16:11:** Sam 36:7-8, 43:4 * **16:11:** Apos 2:25-28
* **17:3:** Sam 16:7; Sek 13:9; Mal 3:2-3; 1Pi 1:7

Imata, näk man waki, äma ätutä yäk täkaŋ ude nämo yäk täyat.

4 Gäkŋo man ugänpäŋ buramiŋpäŋ äma täŋpawak kädet kudän unita mäde ut imik täyat.

5* Gäkŋo kädet siwoŋi nämo irepmitpäŋ wari wari ugän iwat täyat.

6 O Anutu, gäkken yäŋapiŋira nadäŋ namik täyan. Unita apiŋo gäkken gera yäkgän täŋira juku peŋpäŋ nadäŋ namisi.

7 * Dubikaken irira iwanayeta yäŋpäŋ watä säkgämän it namik täyan unita Anutu, nadäŋ namikinik täk täyan u kwawak pewi ahäwäpäŋ iwan keriken nanik nämagut.

8-9 * Dapunka mujipta watäni it täyan udegän näka watä it namisi. Äma waki täŋpanitä näk nutta itgwäŋineŋo udetä nämagut päŋku jirokka gäriŋ käbop nepmaŋsi.

10* Äma udewani äma ätuta butewaki nämo nadäŋ yämik täkaŋ. Meni jinomkenä gup yäpmäŋ ärokärok man unitägän abäk täkaŋ.

11 U näwarän täŋkä nabäŋ ahäŋpäŋ nutta yewa täkaŋ. Ude täŋkaŋ näk täŋpawakta pidäm taŋpäŋ itkaŋ.

12 Aŋ ägwäri tom yenayäŋ pidäm taŋpäŋ it täkaŋ ude näk neŋpäŋ kwinit äwatta nabäŋ nawat itkaŋ.

* 17:5: Sam 119:133 * 17:7: Sam 31:21 * 17:8-9: Lo 32:10; Sam 91:1, 91:4; Sek 2:8; Mat 23:37 * 17:10: 1Sml 2:3; Jop 15:27; Sam 73:7

- 13 Unita Ekäni, äbi! Äbä täñkentäj namiñpäñ iwanaye dämpäj yawat kireñpäñ unitäño kehäromini yäpmäj äpäsi. Päip bohamka u yäpmäj päbä ämik täñpäñ äma waki keriken nanik nämagut.
- 14 Bureni Ekäni, äma kome terak ño imaka täpuri kubäta nämö wäyäkñek täkañ u keriken nanik nämagut. Komi piä yämikta yäwani yäj yämiñkuno u yäniñ kiresi. Komi piä uwä yeritä yerita pen kañ yäniñ kire!
- 15 * Täñpäkañ nähä waki nämö täñpani unita kämi gäkkät kowat kawän bureni api täde. Täñkañ dämpmon terak naniktä akuñpäñ dubinaken itan yäj nadäñpäñ bänep oretoret pähap tokñek api nadäk täñpet.

18

Devittä iwaniye yärepmitpäñ oretoret täñkuk

Ekänitä Devit, Sol ba iwaniye ätu kerit terak nanik imaguränpäñ kap ño teñkuk.

- 1 O Ekäni, gäk näkño kehäromina unita gäka gäripi pähap inide kubä nadätat!
- 2 * Gäk näkño watä ämana, mobä yewa ude it namitan. Bureni, Anutunatä ude täñkentäj namiñirän gupna koreñpäñ säkgämän it täyat.
- U kurepä ude itpipiñ namik täyak. Unitä itkentäj namiñirän iwantä täga nämö nut-neñ.

* 17:15: Sam 4:6-7, 16:11; 1Jo 3:2 * 18:2: Hib 2:13

- 3 Näk Ekäniken gera yänjira nadän naminpäñ iwan keriken nanik nämagut täyak. Unita Ekäni iniñ orera!
- 4 * Kumän-kumän täño yentä kwasikotpän nepmankuñ. Täñpäwak täño kehäromitä näk uwäk tañpäñ nepmanjuk.
- 5 Bureni, kumbani kome täño yentä pädat täñpäñ nepmän irirän awaṅtä näk nepmänjitta buñeptä-yän itsämbuk.
- 6 * Upäñkañ bäräpina u gänañ Ekäni Anutuna uken täñkentäкта gera yänkut. Täñkentäкта ude yänjira ini kudupi yotken itkañ gera kotäkna ba konäm butewakina nadän naminjuk.
- 7 Nadän naminjirän kome bärom täñpäñ kwainjuk. Jop puningän nämö, mebäriken umu imaka, kwainjuk.
U imata, Anututä iwanayeta kokwawak nadänjirän ude uwä ahänjuk.
- 8 Injami gäriñ gänañ nanik gupe yän täñpän äpuñ. Täñpäñ meni gänañ nanik täñpäwak kädäp mebet gäyek ikek añeñ täñpän abuñ.
- 9 Ude täñkañ kunum yäpmän wenpewän kukñi kukñi kuñirän gubam kubiri pähap terak yeñtäñ äpuk.
- 10 * U imaka kunum gänañ nanik piri nitek uterak mañitkañ ukenode äpuk. U bäräñek-inik äpuk, mänit täño piri mämä terak yän.

* 18:4: Sam 116:3 * 18:6: Jna 2:5-7 * 18:10: Sam 104:3

- 11 U bipmäñ uranipäñ tek ude uwäk täñkuk.
Gubam tobori tobori ume nitek it gwäjiñ
imiñkuñ.
- 12 Kädet täwit imikta yäpätä gubam kubiri u gänañ
madäñ kireñtäñ äbäñirän mim ba kädäp me-
bet kome terak mañkuñ.
- 13 Täñpäkañ Ekänitä iromañtä-yäñ kunum gänañ
kärakñeñirän Ekäni Ärowani-inik unitäño
man kotäk nadäñkuñ.
- 14 Täñkañ äñini yäpä ude, gwäjiñ täñpäñ äbäñirä
iwaniye ämet täñpä kuñkuñ.
- 15 Ekäni kokwawak täñpäñ iwaniye yabäñ yäñpäñ
yabäñ kärakñeñkuk-ken gwägu pähap kawuk
täñirän kome mebäri kwawak patkuk.
- 16 Ude täñpäñ Ekänitä punin unu naniktä näk
nepmäñjitta kewatpäñ ume gwägu käroniken
nanik wädäñpäñ nepmañkuk.
- 17 Bureni, äma näka kokwawak täñpani, kehäromini
näkä yärepmitnañi nämo u keriken nanik
nämagutkuk.
- 18 Iwanaye u bäräpi terak irira äbä nutnayäñ täñirä
Ekänitä itpipiñ namiñkuk.
- 19* Wakiken-inik itkuro upäñkañ bänepna gämäni-
inik yäñ nadäñpäñ unita wakiken nanik
nämagutkuk.
- 20* Ekänitä näk kädet siwoñi täk täyat unita gwäki
säkgämän namik täyak. Näk momina nämo
unita iron täñ namik täyak.

* 18:19: Sam 31:8, 118:5 * 18:20: 1Sml 24:19

- 21 Nāk Ekāni Anutuna unita mäde nämo ut imiṅpäṅ unitäṅo бага mani buramiṅpäṅ iwat täyat.
- 22 Baga mani kudup iwatpäṅ unitäṅo man käderi kubäta peṅawäk nämo tāk täyat.
- 23 U iṅamiken momina nitek nämo it täyat. Waki kubä täṅpet yäṅpäṅ nadäṅit nadäṅit kuṅat täyat.
- 24* Iṅamiken nāk momina nämo, siwoṅi kuräki-inik kuṅat täyat unita gwäki säkgämän udegän namik täyak.
- 25 * Unita Ekāni, ṅode nadätat; Äma nadäṅ gamikinik täṅpäṅ nämo gepmak täkaṅ unita kowata udegän nadäṅ yämiṅpäṅ oraṅ yämik täyan.
Täṅpäṅ äma siwoṅi kuṅat täkaṅ unita kudän siwoṅigän täṅ yämik täyan.
- 26 Täṅpäṅ äma bänep paki kuräki-inik kuṅat täkaṅ unita kudän tägagän täṅ yämik täyan. Täṅkaṅ äma waki tāk täkaṅ unita iwan täṅ yämik täyan.
- 27 * Täṅpäkaṅ ämawebe äpani kuṅat täkaṅ u täṅkentäṅ yämik täyan. Täṅkaṅ äma inita nadäwä ärowani täṅpäpäṅ kuṅat täkaṅ u mäyäk yämik täyan.
- 28* O Ekāni, bipmäṅ urani nāk uwäktäṅ äyähutak u iwat kirekta topän ijiṅ-yäṅeṅ namik täyan.

* **18:24:** 1Sml 26:23 * **18:25:** Sam 25:10, 31:23, 37:28, 40:11, 89:24 * **18:27:** Sam 101:5; Snd 6:17 * **18:28:** Jop 29:3

- 29 Bureni, kehäromi namiñiri iwanaye täga dämpänpäñ yäwat kirewet. Ba unitäño kehäromi täga yäpmän äpet.
- 30 * Unita ämawebe, ñode yänjira nadäwut; Yawe Anutu ñowä täktäki säkgämän, man yäk täyak u bureniğän ahäk täkañ.
Uwä äma watä it nimän yän nadänpäñ uken kuk täkañ unita kurepä ude it yämik täyak.
- 31 * Ekäni kubä unitägän Anutu. Ba Anutu unitägän nin gäarak itpäñ täñkentän nimik täyak.
- 32 * Anutu unitägän kehäromi namik täyak, ba kädät kuñat-kuñatnaken watä säkgämän it namik täyak.
- 33 * U tägaken ba geñiken kuñatta kuroñna täñpidäm tañ namiñirän kwamäktä-yän pidämigän kuñat täyat.
- 34 Täñkañ ämik täkta täñpäñ-näwoñärek täyak unita ämik kadäniken äpa kehäromi täga gwäjiwet.
- 35 Ekäni, watä it namiñpäñ wakiken nanik nämagut täyan. Ketka kehäromitä mehamtäñ namiñpäñ watä it namiñiri säkgämän, wäpna biñam nıkek it täyat.
- 36 * Gäk kädät säkgämän täwit namiñiri kuñat täyatken yewa kwäpäñ nämö mañnut täkañ.
- 37 Nämö, iwanaye gwäk pimiñpäñ yäwat kireñkä yepmäñitpäñ dämpän-äñan täñkañ it täyat.

* **18:30:** Sam 17:7, 119:140; Dan 4:37* **18:31:** Lo 32:31, 32:39;

1Sml 2:2; Ais 45:5

* **18:32:** Sam 91:2* **18:33:** Lo 32:13; Hab3:19 * **18:36:** Snd 4:12

- 38 Tānkaŋ akukta nāmo, bumta dāpmānpāŋ yep-
maŋpa gāmotnaken it tākaŋ.
- 39 Bureni Ekāni, gāk āmik tākta kehāromi namiŋiri
iwanaye tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpāŋ morek
tāyat.
- 40 Ba gākā tāŋpewi iwanaye nāka umuntaŋpāŋ
metāŋpeŋ kuŋtāŋpā kuk tākaŋ. Bureni,
āma kokwawak tāŋ namik tākaŋ u tāŋpawak
tākaŋ.
- 41 Ude tāŋira tāŋkentākta konām gera tāk tākaŋ
upāŋkaŋ kubätä nāmo tāŋkentāŋ yāmik tāyak.
Ba Ekāniken gera yāk tākaŋ upāŋkaŋ kowata
nāmo yāniŋ-yāk tāyak.
- 42 Nāmo, nāk yeŋ kokoyāŋ-pewa keŋkeŋ āworeŋirā
mānittä piāŋ āreyāŋ tāŋpān kuk tākaŋ. Ba
okā kādetken nanik ude āma u terak yeŋtāŋ
kuk tāyat.
- 43 Bureni Ekāni, āma ābot peŋawāk tāŋpani u
keriken nanik nāmagutpāŋ guŋ ābot yabāŋ
yāwatta iwoyāŋpāŋ nepmaŋkun.
Ude tāŋiri āma bian nāmo nadāŋkuro u apinō
nākŋo watā piā āmanaye ude itkaŋ.
- 44-45 Tāŋpāŋ man yāŋira āma kubāken naniktā
umuntaŋpāŋ kwaiŋkaŋ kābop irani uken
nanik kwawakgān ahāŋkaŋ gwājiŋ āpmon
namik tākaŋ. Ude tāŋkaŋ manna buramik
tākaŋ.
- 46 Unita ŋode yāwa; Ekāni itak! Tāŋkentākna
iniŋ orerut! Anutu waki keriken nanik
nāmagurani unitāŋo biŋam yāŋahāwut!

- 47 * U imata, iwanaye yärepmitta kehäromi namik täyak. Tänpäj äma äbori äbori täño kehäromi yäpmäj äpänpäj gämotna-kengän yepmak täyak.
- 48 Bureni Ekäni, iwanaye yärepmitta kehäromi namik täyan. Täñkañ watä it namiñiri tänpäwak äma komi komitä nämö nut täkañ.
- 49 * Unita äma äbori äbori bämopiken kap terak yäj-
teñpäñ api ganiñoret täñpet.
- 50 U imata, Anututä Devit näk, intäjukun ämani itta iwoyäjkkuk. U kehäromi namiñirän iwanaye kudup yärepmit morek täyat.
U kadäni kadäni nadäj namikinik täk täyak.
Ba kämiwä yerinayeta udegän tärek-täreki nämö api nadäj yämik täñpek.

19

Anutu täño ket kudän ba meni jinom täño biñam man

- 1 * Kunumtä Anutu täño wäpi biñam jidewani yäj u kwawak pewän ahäk täkañ! Imaka imaka kudup kunum terak naniktä kerä kudän säkgämän-inik u kwawak niwoñärek täkañ!
- 2 * Kepma kubäkubätä yäpurärätpäj yäpurärätpäj pen yäjähäk täyak. Ba bipanitä udegän täk täyak.
- 3 Bipani kepma yarä uwä man yäkyäkta meni nämötä man kwawak yäjirän jukunintä nämö nadäk täkamäj.

* 18:47: Sam 94:1 * 18:49: Rom 15:9 * 19:1: Sam 8:1, 50:6; Rom 1:19-20 * 19:2: Sam 74:16, 139:12

4* Upäñkañ biñam man yäñpewän komeni komeni,
yotpärare kubäkubä kuñ morek täyak.

Täñpäkañ kunum terak Anututä eñi kubä
edap dapurita täñ imiñkuk.

5 Täñkuko unita edap dapuritä ñode täk täyak;
Äma gubañi kubätä webeni käwayäñ ore-
toret terak eñi gänañ naniktä äpämañ kweko
ude abäk täyak. Ba äma kubä närepmirek
gärepmirek-ken bäräñekta pidämtak täyak ude
täk täyak.

6* Edap dapuri u pom kukñi käda naniktä abämañ
kumañ kukñi udude äpmok täyak. Imaka
kubätä unitäño ägonita käbop täga nämo irek.

7* Täñpäkañ Ekäni täño бага man uwä siwoñi-
inik. Unitä bänep nadäk-nadäknin täñ-
kodaktak täyak. Täñkañ Ekäni täño man unita
nadäñitna bureni-inik täk täyak. Unitäño
man kubä pära nämo täk täyak. Unitä äma
nadäk-nadäki täpuri unita nadäk-nadäk tañi
Anutuken nanikpäñ yämik täyak.

8* Täñirän Ekänitä man tägagämän u yäñpäñ
niwoñärek täñirän oretoret täk tākamäñ.
Täñkañ Ekäni täño man kädet u kudupi
säkgämän-inik unita ämawebe nadäk-nadäki
täñpirärek tak täyak.

9* Täñpäkañ Ekäni orañ imikimik kädet u kädet
säkgämän. U tärek-täreki nämo it täyak.

* 19:4: Rom 10:18 * 19:6: Sam 113:3 * 19:7: Sam 119:130

* 19:8: Sam 12:6, 36:9, 119:128 * 19:9: Sam 119:138, 119:142

- Tänpäj Ekäniä ini kädet nintä iwatpäñ täkta
yänpäj niwet täyak u siwoñi bureni-inik.
- 10* Ekäni täño man u gol säkgämän-inik u irepmitak
unita man unita gäripi pähap nadäk täkana!
Uwä gäripi-inik, tom gakñi täño gäripini irep-
mit moretak.
- 11* Bureni Ekäni, gäkño man u jukuman täga niwet
täyak. Ämawebe u buramiñpäñ iwat täkañ
uwä kowata täga ahäj yämik täkañ.
- 12 * Upäñkañ Ekäni, äma kubätä iniken momi
kuduptagän täga nämo kañpäñ nadäwän
täreneñ. Unita momi ätu käbop itkañ unita
nämo nadätat u ärut nami!
- 13* Ärut namiñpäñ watä it namiñiri momi nadäj
parit wari täñpetawä! Ude nämo täñ namiwä
momi unitä intäjukun täñ namiñirän unita
watä piä täñ imetta! Unita watä ude it
namiñiri siwoñi-inik itkañ gäk mäde ut ga-
mettawä.
- 14* Tänpäkañ Ekäni gäk käbop irit mobä käwutna,
ba täñkentäk ämana bureni! Unita näkño
gäripna tañi uwä ñode yäñahätat; Mena ji-
nom, nadäk-nadäkna kañ kawu tagawut yäj
nadäk täyat.

20

*Äma kubätä intäjukun ämata yänpäj Anutuken
gera yäjkkuk*

-
- * **19:10:** Sam 119:72, 119:103, 119:127 * **19:11:** Sam 17:4
* **19:12:** Sam 40:12, 51:1-2, 90:8 * **19:13:** Sam 18:32, 25:11,
119:133 * **19:14:** Sam 18:2, 31:5, 104:34

- 1 Intäjukun ämanin, gäk bäräpi terak irayän täno uwä, Ekäni, Jekop täno Anututä täñkentän gamiñpäñ watä it gamik täyon!
- 2 Anutu u Saion komeken itak. Itkañ ini täha gänañ nanik täñkentäk täga ganiñ kirek täyon.
- 3 Iniñ oretta gupe kábäñi nitek ijiñ imayän täno ba bänep tägata bänep iron peñ imayän täno unita gäripi nadäñ gamik täyon.
- 4 * Imaka imaka bänepkatä gäripi pähap nadäk täyan u ganiñ kirek täyon. Ba täñkentän gamiñirän nadäk-tawañ pewayän täno u bureni säkgämän kañ ahawän!
- 5 * Ude täñkentän gamiñirän iwan täno kehäromi yäpmäñ äpayän täno uken nin oretoret pähap täñpäñ Anutunin api iniñ oretne! Täñpakañ Ekänitä yäñapik manka kudup nadäñ gamik täyon.
- 6 Eruk, näk nadätat! Ekänitä intäjukun äma ini iwoyäñpäñ tewani u täñkentän imik täyak. U kunum gänañ itkañ yäñapik mani nadäñ imik täyak. Täñkañ kerä kehäromitä täñkentän imiñirän iwaniye täno kehäromi yäpmäñ äpäc täyak.
- 7 * Täñpakañ äma ätu ämik täno tuñum kehäromi kehäromi unitagän nadäkinik kehäromi täc täkañ. Upäñkañ ninä Ekäni Anutunin unitäno kehäromita nadäkinik täc täkamäñ.

* 20:4: Sam 21:2 * 20:5: Sam 9:14, 60:4 * 20:7: Sam 33:16-17; Snd 21:31; Ais 31:1

- 8 Äma udewani täŋo kehäromi kudup paoräkan api maŋ-patäbotneŋ. Upäŋkan ninä akuŋpäŋ kehärom taŋpäŋ api it yäpmäŋ kune.
- 9 Ekäni, gäkken gera yänayäŋ täkamäŋken uken nadäŋ nimiŋpäŋ intäjukun ämanin täŋkentäŋ imiŋiri iwaniye täŋo kehäromi kudup kan yäpmäŋ äpäŋ morewän!

21

Isrel täŋo intäjukun ämatä Ekäni wäpi iniŋ oretkuk

- 1 Ekäni, intäjukun ämata kehäromi imiŋiri iwaniye täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäŋ moreŋkuko unita oretoret täk täyak.
- 2 Imaka bänepitä gäripi pähap nadäŋpäŋ unita gäkken yäŋapiŋkuko u imiŋkun.
- 3 Gäk not täŋ imiŋpäŋ iron taŋi täŋ imiŋkun. Täŋkan wäpi biŋam kwawak niwoŋärehta gwäpä golpäŋ täŋpanipäŋ ähät imiŋkun.
- 4 * U irit käroni itta gäkken yäŋapiŋkuko u nadäŋ imiŋiri udegän kadäni käroni it yäpmäŋ abukotä pen api it yäpmäŋ ärowek.
- 5 Täŋkentäŋ imiŋiri iwan täŋo kehäromi yäpmäŋ äpuko unita wäpi biŋam ikektä taŋi itak. Wäpi biŋamkät kehäromi u gäkŋa imiŋkun.
- 6* Gäk iron pähap täŋ imik täyan u paot-paori nämo, pen api it yäpmäŋ ärowek. Ba dubiniken iriri unita oretoret pähap täk täyak.

* **21:4:** Sam 61:5-6, 91:16 * **21:6:** Sam 16:11, 45:7; Apos 2:28

- 7 * O Ekäni tänpämorek mähemi, intäjukun äma u gäka nadäkinik täk täyak. Gäk nadäñ imikinik täk täyan unita kehäromigän api irek.
- 8 Ude täñkañ iwankaye kokwawak nadäñ gamani u kuduptagän yäpmäñ äpäñpäñ gäkña gämotka-kengän api yepmañpen.
- 9 * Tänpäkañ Ekäni, gäkä kwawak ahäwayäñ täyanken uken kädäp mebet tañitä imaka imaka ijinpewä paot täkañ ude iwan u kudup api däpmäñ paoren. Bureni, kokwawak tañi nadäñ yämiñpäñ däpmäñpäñ kädäptä kudup ijinpewi api paotneñ.
- 10 Täñiri unitäño yeri kubä nämo api irek. Nämo, u kuduptagän api däpmäñ morewen.
- 11 * Äma udewanitä waki täñ gamikta yäñpäñ-nadäk täk täkañ upäñkañ täga nämo täneñ.
- 12 Nämo, kuwek gwäjinpewi yäwarirän api metäñpeñ kuneñ.
- 13 O Ekäni, gäk kehäromika nikek unita wäpka biñam kap terak ganiñoret yäpmäñ api kune!

22

Äma kubä komi nadäñpäñ Anutuken konäm gera täñkuk

* 21:7: Sam 16:8 * 21:9: Sam 18:8; Ais 26:11; Mal 4:1

* 21:11: Sam 2:1

- 1 * Anutuna, Anutuna, imata nepmanṭan? Imata ban itkaṅ konäm kähänna nämö nadäṅ namitan?
- 2 * Wära! Anutuna, näk kepma konäm kähän yäṅira kowata nämö naninṅ yäk täyan. Ba bipani udegän ehutpäṅ gäkken gera yäṅira nämö nadäṅ namik täyan.
- 3 Upäṅkaṅ näk nadätat; Gäk Anutu kudupi intäjukun iriri Isrel naniktä gäk wäpka yäpmäṅ akuk täkaṅ.
- 4 * Täṅpäṅ bian äbekniye oraniyetä irit kuṅat-kuṅari gäk ketka terak peṅpeṅ kuṅarirä täṅkentäṅ yämik täṅkunonik.
- 5 Uwä gäkken yäṅapiṅirä iwan keriken nanik yämagut täṅkunonik. Täṅiri gäka nadäkinik täṅ gamiṅirä nadäkiniki jopi nämö täṅkuk.
- 6 * Upäṅkaṅ nähä imaka jopi ude. Näk äma nämö! Ämawebetä nabäṅirä äpani täṅpäkaṅ yäṅärok näwerit inṅam täṅ namiṅit täk täkaṅ.
- 7 * Täṅpäṅ nabäṅ mägayäṅit mebet ogät näreṅit täk täkaṅ.
- 8 * Täṅpäṅ sära ṅode näwet täkaṅ; Ekäniken gera yäṅiri käwep täṅkentäṅ gamayäṅ yäk. Gäka gäripi nadäṅpäṅä imata nämö gämagut täyak? Man ude näwet täkaṅ.

* **22:1:** Sam 10:1; Mat 27:46; Mak 15:34 * **22:2:** Sam 42:3, 88:1

* **22:4:** Sam 78:53, 107:6 * **22:6:** Jop 25:6; Sam 31:11; Ais 41:14, 49:7 * **22:7:** Ais 53:3; Mat 27:39; Mak 15:29; Luk 23:35 * **22:8:** Mat 27:43

- 9 * Anutu, gäkä bian meŋ koki gänaŋ nanik täŋpewi ahänkut. Näk nonoŋ naŋ parira gäkä täŋkentäŋ namiŋkun.
- 10 * Gäk näkŋo Anutu. Gäka nadäkinik täk täyat uwä meŋtä bäyaŋpäŋ nepmaŋkukken unitä pen it yäpmäŋ äbätat ŋo.
- 11 * Unita apiŋo nepmaŋpentawä! Bäräpi ahäŋ namitak ŋonita näk täŋkentäktä kubä nämo! Unita gäk ban nepmaŋpeŋ kweno.
- 12 Iwantä bulimakau komitä äma yäwat-kirek täkaŋ ude näwat-kirek täkaŋ. Burimäkau kehäromi Basan komeken nanik udewanitä-yäŋ näk yewa täk täkaŋ.
- 13 Aŋ komitä tom yenayäŋ yabäŋ kärkeŋpäŋ meni aŋek täkaŋ ude iwantä näk ude nenayäŋ täk täkaŋ.
- 14 * Täŋpäkaŋ kehäromina kudup paotak, ume piwä kwäkaŋ kome terak päŋku paot täkaŋ ude. Täŋpäŋ kujatna kudup gapun täkaŋ. Ba nadäk-nadäkna tom gäkŋi kädäpken pewäkaŋ mutpäŋ paot täkaŋ ude täyak.
- 15 * Täŋpäŋ kotäkna kawuk tawäkaŋ mebetna dārawān täkaŋ. Gäk nabäŋ näwaräkuk täŋiri kumbayäŋ täyat.
- 16 Täŋpäŋ waki täŋpani äbot pähaptä bipmäŋ gwäjiŋpäŋ aŋtä tom yek täkaŋ ude gupna neŋpäŋ yäpmäŋ däkŋek täkaŋ.
- 17 Täŋpäkaŋ kujatna kwawak parirä nabäŋkaŋ ore-toret täk täkaŋ.

* 22:9: Sam 71:5-6 * 22:10: Ais 46:3, 49:1 * 22:11:
 2Kin 14:26; Sam 72:12; Ais 63:5 * 22:14: Sam 73:26; Dan 5:6
 * 22:15: Sam 38:10

- 18 * Ba näkño tek inita yäpmäkta närepmirek-gärepmirek ude tāk tākañ.
- 19 * Unita Ekäni, nepmañpeñ ban kweno. Täñkentäñ namik täyan udegän apiño bäräñeñ abäñkañ täñkentäñ nam!
- 20 Gäk äneñi nämaguriri nutna yäkñat täñpä wawut! Gäk täñkentäñ namiñiri äma añ bumik ñowä kumäñ-kumäñ nutneño.
- 21 * Näk añ ägwäri keriken nanik yäyomägariri tom ägwäri yek tākañ ude näk nekta täñpä wawut! Täñpäkañ bulimakau ägwäri itkañ ño joñanitä näputneño, Ekäni näk nämagut.
- 22 * Ude täñpikañ manbiñam gākä täñ namik täyan u notnaye api yäweret. Täñpäñ gäk ganiñ oretta äbot kubägän itkañ näkä gäkño wäpka biñam api yäpmäñ akwet.
- 23 Eruk näk ñode yäyat; Anutu täño äbot täñpani in Anutu wäpi yäpmäñ akuwut! Jekop täño äboriye in Ekäni orañ imikot! Burenı, Isrel äbot in, gwäjiñ äpmon imut!
- 24 * U imata, Anutu uwä äma jäwärita mäde nämö ut yämik täyak. Unitäño komi nadäwätäkita nadäñirän jopi nämö tāk täyak. Nämoinik! U yäñapiñirä nadäñ yämiñpäñ dubiniken äbäk täyak.

* **22:18:** Mat 27:35; Mak 15:24; Luk 23:34; Jon 19:24 * **22:19:** Sam 22:11, 70:5 * **22:21:** Sam 34:4, 118:5 * **22:22:** Sam 40:10; Hib 2:12 * **22:24:** Sam 31:22, 69:17, 69:33; Hib 5:7

- 25 * Unita Ekäni, ämawebekayetä ganiņ oretta kăbeyä täņirä găkņo täktăkkata yăņpăņ kăbeyä iņamiken api ganiņoret täņpet. Bureni, oraņ gamikta gupe kăbăņi nıkek ijiņ gamikta yăņkehărom taņkuro u ämawebe găka umuntak tăkaņ u iņamiken api täņpa-tărewek.
- 26 * Kadăni uken äma jăwări imaka, naņ tokņek api täneņ. Ba ämawebe Ekăni dubiniken kuk tăkaņ uwă wăpi api iniņ oretneņ. Eruk, ude täņkaņ tărek-tăreki nămo săkgămăn it yăpmăņ ärok tăkot!
- 27 * Täņpăkaņ ämawebe komeni komeni Ekănita nadăņpăņ äyăņutpeņ gămoriken api kuņ moreneņ. Kuņ moreņpăņ api iniņoret täneņ.
- 28 * U imata, Ekăni uwă ämawebe komeni komeni kuduptagăn intăjukun it yămiņpăņ yabăņ yăwat tăyak.
- 29 * Äma inita nadăņiră ärowani täņpanită gukut imăpmok täņpăņ Anutu api iniņ oretneņ. Bureni, komen ämawebe kumăņpăņ parakta yăwani u kuduptagăntă Ekăni api oraņ imineņ.
- 30 * Täņkaņ ämawebe măden ahănayăņ tăkaņ uwă Ekănita wată piă api täņ imineņ. Ude täņkaņ yeriniye ahănayăņ tăkaņ unita Ekăni täņo täktăkita yăņahăņpăņ api yăwet täneņ.

* 22:25: Sam 35:18, 40:9-10, 61:8

* 22:26: Sam 40:16, 69:32

* 22:27: Sam 2:8, 82:8, 86:9

* 22:28: Sam 47:7-8; Sek 14:9

* 22:29: Sam 89:48; Ais 10:16

* 22:30: Sam 102:18, 102:28

- 31 * Bureni, ämawebe nämo ahäwani uwä kämi ahänjirä Ekänitä ämawebeniye waki keriken nanik yämagurani unita yänpän-yäwojäreki api täneḡ.

23

Ekäni täḡo iron säkgämän

- 1 * Ämatä sipsip watä it yämik täkaḡ udegän, Uraktä näka watä säkgämän it namik täyak. Unita näk imaka kubäta wäyäkḡek piä nämo täk täyat.
- 2 * Täḡpakaḡ näk yännäḡat päḡku nepmaḡpän ume dapuriken näḡpakaḡ eruk äneḡi nämagut päḡku äyünken nepmaḡpän kwinigän itpäḡ-nadäk täk täyat.
- 3 * Ude täḡkaḡ irit kuḡat-kuḡatna täḡ-kehäromtak täyak. Täḡpän iniken wäpi täga terak kädet siwoḡi-kengän nämagut yäpmäḡ kuk täyak.
- 4 * Ekäni, kumäḡ-kumäḡ täḡo bipmäḡ uranitä uwäk täḡpän nepmäḡirayäḡ täko upäḡkaḡ umuri udewanita nämo umuntäwet. Imata, gäk näkkät bok itkaḡ kadä ba käyap injiriri gabäḡpän nämo umuntak täyat.
- 5 * Ude täḡkaḡ näk nepmäḡ towikta ketem tuḡum täḡpän nämaguriri iwanaye jop nabäk täkaḡ. Ude täḡkaḡ nämagut päḡku dubikaken

* **22:31:** Sam 71:18, 78:6 * **23:1:** Sam 34:9-10; Ais 40:11; Jon 10:11; 1Pi 2:25 * **23:2:** Sam 36:8, 65:11-13; Ese 34:14; Rev 7:17
 * **23:3:** Sam 5:8, 19:7, 85:13 * **23:4:** Sam 16:8, 27:1; Ais 43:2; Mai 7:14 * **23:5:** Sam 78:19, 92:10; Luk 7:46

nepmanpəŋ təŋ-bumbum pewi ahəŋ namik təkəŋ.

- 6 * Ekəni, gək irit kuŋat-kuŋatnaken watä säkgämän it namiŋpəŋ bənep iron təŋ namik təyan.
Unita gəripi pähap tərek-təreki nämo, nadäk täyat. Ba näk gäkkät bok pen api it yəpməŋ ärode.

24

Anututä äma jidewanita gəripi nadäk täyak?

- 1 * Kome pähap ukät ämawebe ba imaka kome terak itkaŋ u kuduptagän Anututä mähemi-inik täyak.
- 2 * Anutu unitägän kome u gwägu pähap terak penpəŋ təŋ-kehärom taŋkuk.
- 3 * Unita äma jidewanitä Anutu unitəŋo kudupi pom terak təga äroneŋ? Ba äma jidewanitä kudupi yoriken təga äronpəŋ iniŋ oretneŋ?
- 4 * Ämawebe ŋodewani; Äma keritä kudän waki nämo tək təkəŋ u, ba äma bənepi kuräki-inik u. Ba äma bənep nadäk-nadäki mäjo wära terak nämo pek təkəŋ u, ba äma imaka udewani təŋo wäpi yəŋpəŋ jop manman nämo yäk təkəŋ u.
- 5 Ekänitä ämawebe udewanita nadəŋ yämiŋpəŋ iron säkgämän api təŋ yämek. Bureni-inik,

* **23:6:** Sam 25:7, 25:10, 27:4-6; 2Ko 5:1 * **24:1:** Kis 19:5; Lo 10:14; Sam 50:12; 1Ko 10:26 * **24:2:** Sam 104:5, 136:6; 2Pi 3:5
* **24:3:** Sam 15:1 * **24:4:** Sam 15:4; Ais 33:15-16; Mat 5:8; 1Ti 2:8

yämagurani Anutu unitä Siwoŋi ämawebenaye
yän api yäwerek.

6* Tänpäkaŋ ämawebe udewaniwä gwäk pimiŋpäŋ
Jekop täŋo Anutu iwarän tänpäŋ täŋkentäktä
Anutu ukengän kaŋ-tarek täkaŋ.

7* Unita Jerusalem täŋo yämabam biani biani,
in keweŋ imiŋirä peŋyänjek pähap täŋo
intäjukun äma ärowani-inik u kaŋ ärowän!

8 Tänpäkaŋ peŋyänjek täŋo intäjukun äma uwä
netä? Uwä Ekäni kehäromi mäheŋi, iwan
täŋo kehäromi yäpmäŋ äpani ubayäŋ! Äma
unitägän peŋyänjek pähap täŋo intäjukun äma
itak.

9 Unita äneŋi täwera! Jerusalem täŋo yäma biani
biani, in keweŋ imiŋirä peŋyänjek pähap täŋo
intäjukun äma ärowani-inik u kaŋ ärowän!

10 Tänpäkaŋ peŋyänjek täŋo intäjukun äma uwä netä?
Uwä Ekäni kehäromi mäheŋi ubayäŋ! Äma
unitägän peŋyänjek pähap täŋo intäjukun äma
itak. Bureni-inik!

25

Devit täŋo yänapik man kubä

1* Ekäni, yänapik man gäweraŋ äbätat!

2* Gäk Anutuna unita näk gäkagän nadäkinik täk
täyat. Gäk täŋkentäŋ nam! Nabäŋ äwaräkuk
täŋiri iwantä kehäromina yäpmäŋ äpäŋpäŋ
yänärok näwerirä mäyäk nadäwetawä.

* **24:6:** Sam 27:8, 105:4 * **24:7:** Ais 26:2; Hag 2:7; Mal 3:1; 1Ko

2:8 * **25:1:** Sam 86:4, 143:8 * **25:2:** Sam 31:1, 41:11

- 3 * Tänpäkaŋ näk ŋode nadätat; Äma gäkä terak
yengämä pek täkaŋ u yabäŋ äwaräkuk täjiri
nadäkiniki jopi nämo tänpök. Nämo inik, äma
gäka bitnäc täkaŋ unitägän komi nadänpäŋ
mäyak api nadäneŋ.
- 4 * Unita Anutu, gäk nadäk-nadäk siwoŋika
näwetpäŋ näwoŋärek täjiri gäkŋo kädet täga
u nadäwa tärewut.
- 5 * Tänpäŋ nämagurani Anutu, gäkŋo man bureni
pätak u näwetpäŋ näwoŋäreŋjiri kädet siwoŋi
u kaŋ iwara. O Ekäni, näc gäka nämo guŋ
taŋpäŋ gepmäŋit-inik tänpäŋ kuŋat täyat.
- 6-7 * * Ekäni, ironka ba butewaki kädetka bian
täŋkunoniktä täŋ yäpmäŋ äbätan unita
nadänpäŋ näc gubaŋiken kädet wakiwaki
täŋkuro u peŋ namisi. Gäk kudän täga ba
iron mähe mi unita nadäŋ namisi!
- 8 * Ämawebe, in nadäkaŋ? Ekäni uwä tägagämän,
siwoŋi-inik itak. Unitä äma momi täŋpani
kädet siwoŋi iwatta yäwetpäŋ yäwoŋärek täc
täyak.
- 9 * Ba äma gämori-kengän kuŋat täkaŋ u kädet ini
gäripi nadäk täyak ude yäwoŋärek täyak.
- 10 * Bureni, ämawebe topmäc-topmäc kubägän Anu-
tutä pewän ahäŋkuko u ba mani biŋam bu-

* 25:3: Ais 21:2, 49:23; Hab 1:13 * 25:4: Sam 27:11, 86:11

* 25:5: Sam 40:1, 43:3, 79:9 * 25:6-7: Sam 98:3, 103:17

* 25:6-7: Jop 13:26; Sam 31:19, 51:1 * 25:8: Sam 32:8, 86:5,

92:15 * 25:9: Sam 23:3, 27:11 * 25:10: Sam 40:11, 103:18

ramiŋpäŋ iwat täkaŋ unita nadäŋ yämik-inik
täk täyak.

Anutu uwä nadäk-nadäk yarä nikek nämo täk
täyak, nadäŋkuko udegän pen api nadäŋ
yäpmäŋ ärowek.

- 11 * Ekäni, momina mäyap upäŋkaŋ wäpka biŋamta
yäŋpäŋ peŋ namisi.
- 12 Täŋpäkaŋ ämawebe Ekäni täŋo mani buramik
täkaŋ, ämawebe u Ekänitä kädet siwoŋi
iwatta u yäwoŋärek täyak. Yäwoŋärenjirän
ugän iwat täkaŋ.
- 13 * Äma udeyani säkgämän it täkaŋ. Ba unitäŋo
nanakiye imaka, kome terak täga api itneŋ.
- 14 * Bureni-inik! Ekänitä ämawebe mani buramik
täkaŋ u not säkgämän täŋ yämik täyak.
Täŋpäŋ topmäk-topmäk kubägän bian
pewän ahäŋkuko unitäŋo mebari kudup
yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täyak.
- 15 * Täŋkentäŋ namikta Anutu-kengän gera yäk
täyat. Täŋira umuri u ba u keru terak nanik
yäyomägat täyak.
- 16 * Unita Anutu, gäk näkken äbäŋpäŋ täŋkentäŋ
namisi. Gäk ban iriri näkŋagän itpäŋ
kehäromi nikek nämo nadätat.
- 17 * Unita gäk nadäŋ bäräpna yäpmäŋ keweŋ
namiŋiri bänepnatä kwikinik kaŋ irän.

* **25:11:** Kis 34:9; Sam 79:9 * **25:13:** Sam 69:36; Snd 1:33; Jer
23:6 * **25:14:** Stt 17:1; Jop 29:4; Snd 3:32 * **25:15:** Sam 123:2,
124:7 * **25:16:** Sam 69:16, 143:4 * **25:17:** Sam 40:12, 107:6

- Täñkentäñ namiñiri bäräpitä kehäromina
yäpmäñ äpäk-inik nämo täñpek.
- 18 * Bureni Anutu, komi nadäwätäkna yäpmäñ
keweñ namiñpäñ momina kudup peñ
namisi.
- 19 * Ekäni, iwanaye mäyap u yabätan? Unitä kok-
wawak pähap jop nadäñ-nadäñ namik täkañ.
- 20 Täñpakañ gäk näkño watä ämana unita näk
nämagutpäñ watä säkgämän it namiñiri
iwantä nurirä mäyäk yäpettäwä.
- 21 * Näk nadäñ gamikinik täk täyat unita gäkä
nadäñ namiñpäñ kädet ba nadäk-nadäkna
siwoñi unita yäñpäñ kadäni kadäni watä
säkgämän it namiñiri wawetawä.
- 22 * Täñpakañ Ekäni, gäk äbotkaye Isrel, bäräpi
mebäri mebäri gänañ nanikpäñ wädäñ
tädotpäñ yepmañpi säkgämän kañ irut.

26

Äma siwoñi kubä täño yäñapik man

- 1 * Näk kudän täga täk täyat upäñkañ iwanayetä
yänärok näwet täkañ. Unitä Ekäni, iwanaye
iñamiken gäkäwä äma siwoñi yäñ kañ näwet!
Näk gäkagän nadäñ gamikinik täk täyat.
- 2 * Ekäni, man yäkyäk ba täktäkna kuduptagän si-
woñi itak yäñ nadäkta nabäñpäñ-nadäk täyi.

* **25:18:** Sam 31:7, 103:3 * **25:19:** Sam 3:1-2, 9:13 * **25:21:**
Sam 41:12 * **25:22:** Sam 130:8 * **26:1:** 2Kin 20:3; Sam 28:7;
Snd 20:7 * **26:2:** Sam 17:3, 139:23; Sek 13:9

Tänpäj bänep nadäk-nadäkna jide itak yäj nadäkta yäpmäj danisi.

3* Ekäni, gäk näka iron pähap täj namiņpäj kadäni kadäni kädet siwoņi näwoņärek täyan. Gäk intäjukun it namiņpäj nämo nepmak täyan.

4* Tänpäkaņ Anutu, gäk näkņo mebärina nadätan. Näk äma waki täņpanikät nämo kuņat täkamäj. Ba äma jop manman yäwanikät nämo it täkamäj.

5* Bureni, näk äma goret täņpanikät itpäj yänpäj-nadäkta gäripi nämo nadäk täyat. Äma ude-wani mäde ut yämik täyat.

6* Ekäni, bänepna, täktäkna siwoņi yäj gäwoņäreka ketna ärutpäj gäkņo eņi gänaņ alta dubiniken ganiņ oretkaņ teņ gwäjik täyat.

7 Näk ude täj gamiņpäj kap kubä bänep täga man gäwetta teņpäj täktäkka säkgämän u ämawebe yäwetpäj yäwoņärek täk täyat.

8 Ekäni, eņi gäkä it täyanken wäpka biņam kwawak itak. Eņi unita gäripi taņi nadäk täyat.

9* Unita Anutu, näk äma waki täņpani ba ämawebe kumäj-kumäj däpani ukät bok nämo nidäpen!

10* Äma udewanitä kädet wakiwaki pen täk täkaņ. Monēj yäpmäkta kädet waki mebäri mebäri täkta nämo umuntak täkaņ.

* 26:3: 2Kin 20:3

* 26:4: Sam 1:1; Jer 15:17

* 26:5: Sam

1:1, 31:6, 139:21-22

* 26:6: Sam 73:13; 1Ti 2:8

* 26:9: 1Sml

25:29; Sam 28:3

* 26:10: Lo 16:19; 1Sml 8:3; Ais 33:15

- 11 Upänkaŋ Ekäni, nähä kädet udewani täga nämö täŋpet. Näk gäkŋo kädet siwoŋi ugän iwat täyat unita näk nadäŋ namiŋpäŋ gäkŋata biŋam nämagut.
- 12 * Wisikna! Näk bägup tägaken itat yän nadätat. Imaka kubätä näk täga nämö täŋpän waneŋ. Unita Anutu, ämawebe gäk ganiŋoret käbeyä täŋ irirä wäpka biŋam api yänahäk täŋpet.

27

Äma kubätä nadäkiniki yänahänkuk

- 1 * Ekäni uwä näkŋo penyänekna. Unitägän täŋkentäŋ namiŋpäŋ watä it namik täyak. Unita netäta umuntäwet?
- 2 * Anututä täŋkentäŋ namiŋirän äma wakiwak-itä gupna awähutta täŋpäwak täkaŋ. Ba iwantä näka kokwawak nadäŋpäŋ nutna yänkaŋ äbä Anutu kaŋ-umuntaŋ ämetpeŋ päŋku yewä kwäpäŋ maŋdäpmäk täkaŋ.
- 3* Nadäkaŋ? Irit kuŋat-kuŋatna Anutu-kengän pek täyat unita iwan äma äbot pähaptä nutna yänkaŋ näk it gwäjineŋo upänkaŋ nämö umuntäwet. Nämoinik!
- 4 * Näk Anutuken imaka kubätagän yänapiŋkut. Nŋode täŋ namikta gäripi-inik nadäŋpäŋ yänapiŋkut; Anutu, gäk nadäŋ namiŋiri gäkŋa eŋi-kengän ittängän kaŋ paora.

* **26:12:** Sam 22:22, 27:11, 40:2, 107:32 * **27:1:** Sam 118:14;
 Ais 33:2, 60:20; Mai 7:8 * **27:2:** Sam 9:3, 14:4 * **27:3:** Jop 4:6;
 Sam 3:6 * **27:4:** Sam 18:6, 23:6, 90:17

Enikaken itkaŋ dapun tänpäŋ gabängärip
täk täyiwa.

- 5 * Näk ɲode nadätat; Kadäni waki ahäŋ namayäŋ
täyak upäŋkaŋ Anututä yäŋnäŋat päŋku
tähani gänaŋ nepmaŋpäŋ yäma ukätpäŋ
watä säkgämän api it namek. Ude täŋirän
näk tägagän api iret.
- 6 * Watä säkgämän it namiŋirän iwan näk it
gwäjinayäŋ täkaŋ u yärepmitpäŋ kehäromini
api yäpmäŋ äpet. Tänpäŋ bänep pidäm
nadäŋpäŋ oraŋ imiŋpäŋ Anututä ini eŋi
gänaŋ kap terak wäpi biŋam api yäpmäŋ ak-
wet.
- 7 * O Ekäni, näkä gäkken gera yäwayäŋ täyatken u
butewaki nadäŋ namiŋkaŋ täŋkentäŋ nam.
- 8 * Näkken äbi yäŋ näwetkuno udegän Ekäni, gäk
ganiŋ oretta äretat.
- 9 * Äreŋira näka käbop nämo iren. O Anutu,
näkä piä ämaka unita täŋkentäŋ nam! Näka
kokwawak nadäŋ namiŋpäŋ nämo näwat
kirewen. Nämo nepmaŋpen ba mäde nämo
ut namen.
Kadäni kadäni täŋkentäŋ namik täŋkuno
udegän täŋkentäŋ namik täyi.
- 10 * Meŋnaye nanayetä mäde ut namineŋo upäŋkaŋ
Ekäni gähä täga nabäŋ näwaren.

* 27:5: Sam 17:8, 31:20, 40:2, 50:15

* 27:6: Sam 3:3, 107:22

* 27:7: Sam 4:3, 13:3, 61:1

* 27:8: Sam 34:4, 105:4; Amo 5:6

* 27:9: Sam 6:1, 40:17, 69:17, 94:14

* 27:10: Ais 40:11, 49:15;

Jon 16:32; 2Ti 4:16-18

- 11 * Unita Ekäni, imaka kaŋ tä yäŋ nadätan udegän näwoŋäreŋiri kaŋ täŋpa. Iwanaye mäyap itkaŋ unita kädet kukŋi kädagän kaŋ yäŋnäŋat yäpmäŋ ku.
- 12 * Ekäni, iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri näk nämo nepmäŋitneŋ. Iwan uwä näka jop manman yäŋit umun man näwerit täk täkaŋ.
- 13 * Bureni-inik nadätat! Itkaŋ kämi Ekänitä ämawebeniye täŋkentäŋ yämiŋirän api yabäwet.
- 14 * Unita ämawebenaye, ŋode täwera nadäwut; In Anututa nadäkinik täŋpäŋ Anututä ini täŋkentäŋ tamekta kaŋ itsämbut. Nadäwätäk pähap nämo täneŋ. Nämoinik! Kehärom taŋpäŋ kaŋ irut.

28

Äma kubätä bäräpi gänäŋ itkaŋ Anutuken gera yäŋkuk

- 1* Täŋkentäkna bureni Anutu, gäkä täŋkentäŋ nami yäŋpäŋ yäŋapitat. Gera yäŋira nadäŋ namisi. Gäk gerana nämo nadäŋ namiwä näk äma kumäŋpeŋ kwani ude äworewayäŋ.

* **27:11:** Sam 5:8, 25:4, 86:11 * **27:12:** Lo 19:18; Mat 26:60; Apos 9:1 * **27:13:** Sam 31:19; Jer 11:19 * **27:14:** Sam 62:5; Snd 20:22; Ais 25:9 * **28:1:** Sam 83:1, 88:4, 143:7

- 2 * Näk täñkentäñ nami yäñpäñ kudupi yotka käda ketna yaräbok kewatat. Täñpäñ yäñapiñira manna kotäk nadäñ namisi!
- 3 * Anutu, näk äma waki-waki-kät bok nämo niwat kirewen. Äma waki udewani uwä noriyeta menitä not täñ yämik täkañ upäñkañ bänepitä nadäwäwak yäpmäñ kuñat täkañ.
- 4 * Unita Ekäni, kädet waki täñkuño u kowata udegän kañ yämi.
- 5 * Gäk piä tägatäga täk täyan upäñkañ äma udewanitä gäka mäde ut gamik täkañ. Unita nadätat, äma udewani uwä kumän api däpmäñ morewen!
- 6 Bänep täga pähap! Näk Ekäniken yäñapik man yäñira nadäñ naminjkuko unita ämawebenaye, Ekäni wäpi ininoret täkot!
- 7 * Ekäni uwä näkño kehäromina. U kurepäna. Bänep nadäk-nadäkna u terak peñ moretat. U täñkentäñ namik täyak. Unita bänep tägagämän nadäñpäñ kap terak wäpi yäpmäñ akutat ño!
- 8 Ekäni uwä kehäromi-inik. Unitä iniken ämaniyeta kehäromi yämiñpäñ inita iwoyäwani näk watä it namik täyak.
- 9 * Täñpäkañ Anutu, ämawebekaye waki keriken nanik ketären yepmañ. Täñkañ gäkñata

* **28:2:** Sam 5:7, 138:2 * **28:3:** Sam 26:9, 55:21; Jer 9:8 * **28:4:**
 2Ti 4:14; Rev 18:6, 22:12 * **28:5:** Jop 34:27; Ais 5:12 * **28:7:**
 Sam 13:5, 18:2, 22:4 * **28:9:** 1Kin 8:51-53; Sam 78:1

iwoyāwani āmawebekayeta nadāḡ yāmiḡpāḡ
watā sākgāmān kadāni kadāni kaḡ it yāmi.

29

*Iwān mānittä Anutu tāḡo kehāromini kwawak
pewān ahāk tākaḡ*

- ¹ * Ei! Kunum gānaḡ it tākaḡ in Anutu gāmoriken
itkaḡ wāpi yāpmāḡ akuwut! Anutu-tāgān
kehāromi nitek unita wāpi biḡamta ba
kehārominita yāḡpāḡ oretoret tāḡput.
- ² * Anutu u kudupi inipārik kubā itak unita gwājiḡ
āpmoḡ imiḡpāḡ wāpi biḡam iniḡ orerut!
- ³ Gwāgu pāhap u punin terak iromāḡ pāhap yāḡirān
āma komeni komenitā nadāk tākaḡ. U Anutu
tāḡo gera māmā.
- ⁴ Bureni! Anutu uwā kehāromini nitek. Gerani u
yāḡirān kome āmawebetā nadāwā kehāromi
ini pārik kubā tāk tākaḡ.
- ⁵ Tāḡpākaḡ mānit piāḡirān puamāk tāk tākaḡ uwā
Anutu tāḡo māmā. Anutu tāḡo māmā unitā
Lebanon komeken pāya taḡi taḡi tokāt tāḡpā
kuk tākaḡ.
- ⁶ Unitā kārak yāḡirān Lebanon kome tāḡo pomtā
oretoret nadāḡpāḡ piāḡ āroḡkaḡ mak, buli-
makau nanakitā tāk tākaḡ ude tāk tākaḡ.
- ⁷⁻⁸ Bureni, Ekānitā kārak yāḡirān yāpā kwinit tāyak.
U kārak yāḡirān kome kawuki wāpi Kades
unitā kwaik tāyak.

* 29:1: Sam 96:7-9 * 29:2: 2Sto 20:21

- 9 Ekänitä gera yänjirän tomtä nanaki bäyak täkaŋ.
Ba gera yänpewän päya pähämi äreyäŋ kuk täkaŋ.
Ude tänjirän Ekäni täŋo kudupi yot gänaŋ
ämawebeniyetä ŋode yäk täkaŋ; Ekäni täŋo
wäpi biŋam taŋi kaŋ täŋpän! yäk.
- 10 * Ekäni u ume ba gwägu pähap yänpewän
tokŋeŋkaŋ äneŋi wädäŋ äpmok täkaŋ.
Tänpäkaŋ Ekäni u intäjukun-inik, paot-paori
nämo it täyak.
- 11 Täŋkaŋ ämawebeniyeta kehäromi yämiŋpäŋ nadäŋ
yämiŋjirän säkgämän it täkaŋ.

30

*Kumäŋ-kumäŋken nanik wädäŋ tädotpän
nipmaŋpani täŋo bänep täga kap*

- 1 Ekäni, näk käyäm täŋpän kumnaŋi upäŋkaŋ gäkä
äneŋi nämagutkuno unita ganiŋ oretat! Gäkä
täŋkentäŋ namiŋjiri iwanaye yänjärok nämo
näwetkuŋ.
- 2* O Ekäni Urakna, näk gäkä täŋkentäŋ nam yänpän
yänpaŋjira bäräpi ahäŋ namiŋkuko u ketären
namiŋkun.
- 3 * Näk kumäŋ-kumäŋta biŋam täŋkuropäŋ äneŋi
wädäŋ tädotpän nepmaŋkun. Näk kumbani
äworeŋpäŋ patkuropäŋ kumbaniken nanik
äneŋi nämagutkun.

* **29:10:** Stt 6:17; Jop 38:8, 38:25; Sam 28:8 * **30:2:** Sam 6:2,
88:13, 103:3 * **30:3:** Sam 28:1, 86:13

- 4 * Ai! Ekäni täño ämawebeniye, in oretoret tänpän wäpi bijam yäpmän akuwut! Ekänitä imaka imaka täk täñkuko unita nadäkinik tänpän wäpi kudupi iniñ orerut!
- 5 * Uraknin uwä kokwawak kadäni käronjita nämo nadäk täyak. Täñ, iron täñ nimik täyak uwä paot-paori nämo.
Tänpäkañ konäm butewaki kadäni keräpitagän täñkañ butewaki paoränkañ äneñi oretoret täk takamän.
- 6 * Tänpäkañ näk säkgämän itkutken uken ñode nadänkut; Imaka kubätä täga nämo nepmänjirek. Kehäromina nitek pen api iret yän nadänkut.
- 7 Ekäni, kadäni uken näk pom ude, ijamkaken kehäromi nitek itkut. Upänkañ gäk nabän umuntañ kuñiri umuntä kehäromina yäpmän äpuk.
- 8 Ekäni, näk umun ude nadänkañ, gäkä butewaki nadän nam yänpäñ, gäkken yänapiñkut.
- 9 Näk ñode gäwetkut; Näk kumänpäñ äneñi kome äworeñira nämo tägawek. Nämo inik! Ba äma kumbanitä wäpka bijam täga nämo yäpmän akwek. Ba äma kumbanitä gäkño täktäcca täño bijam täga nämo yänahäwek yän gäwetkut.
- 10 Unita Ekäni, näk gäkken yänapiñira butewaki äneñi nadänpäñ täñkentän nam!

* **30:4:** Kis 3:15; Sam 135:13, 149:1 * **30:5:** Sam 103:9; Ais 26:20; 2Ko 4:17 * **30:6:** Jop 29:18; Sam 10:6, 62:2, 62:6

- 11 * Eruk, käyäm täņkaņ butewaki nadäņ bäräp täņkuro u ketären naminpewi oretoret kap teyat ņo! Butewaki pähap nadäņkuro u yäpmäņ kewen naminpäņ bänep oretoret peņ naminķun.
- 12 Unita manķum nämoinik api ired. Näk wari wari wäpka biņam api yäņahäk täņpet!

31

Iwantä nidäpnayäņ täņirä Ekänitä api täņkentäņ nimeķ

- 1 * Ekäni gäķä käbop nepmaņ yäņpäņ dubikaken äretat. Gäk täņkentäņ naminpäņ iwan yabäņ äwaräkuk täņiri nämo nutneņ.
Gäk kudän siwoņi-inik täņpani unita täņpewi iwantä nurirä mäyäk yäpettawä!
- 2 * Täņpäņ gäk nadäņ naminpäņ bäräņek nämagut. Gäk mobä käwutna, watä ämana unita käbop nepmaņiri iwantä nutneņtawä.
- 3 * Watä ämana gäķä wäpka biņamta yäņpäņ nämagut yäpmäņ kädet tägaken ku!
- 4 Ekäni, iwantä näķ nepmäņitta buņep täkaņ. Unita nabäņ näwariri jibi kubä yäpettawä! Gäk kubä-tägän watä ämana kehäromi.
- 5 * Ekäni Anutuna, man bureni täņo mähem, bänep nadäk-nadäkna ba irit kuņat-kuņatna gäk-kengän peņira näķ nämagut.

* **30:11:** Sav 3:4; Ais 20:2; Jer 31:13 * **31:1:** Sam 22:5, 71:1;
Ais 49:23 * **31:2:** Sam 71:2 * **31:3:** Sam 18:2, 23:3, 25:11
* **31:5:** Luk 23:46; Apos 7:59

- 6 Gäk ämawebe ätutä mäjo wära yäniŋ oret täkaŋ unita bitnäk täyan. Upäŋkaŋ näk gäka nadäŋ gamikinik täyat.
- 7 Gäk nadäŋ namikinik täk täyan unita oretoret täyat. Näk bäräpi täŋira nabäŋpäŋ bäräpina dätäreŋ namiŋkun. Komi nadäŋira nabäŋpäŋ komina utpewi maŋkuk.
- 8 * Iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri komi piäken nämo nepmaŋkuŋ. Nämo. Watä säkgämän it namiŋiri tägagän itat.
- 9 Ekäni, gäk butewaki nadäŋ nam. Näk bäräpi kotatat. Näk konäm kottäyiwa dapunna pomi tokŋekaŋ. Täŋpäkaŋ kujatna imaka, kudup kwitakaŋ.
- 10 * Bänep nadäŋ bäräpnatä irit kuŋat-kuŋatna urayäŋ täyak. Täŋirän konäm kotkä kadäni käroŋi nämo iret yäŋ nadätat. Bäräpinatä kehäromina yäpmäŋ äpäŋpewän paotak. Täŋirän kujatna imaka, kudup kwitakaŋ.
- 11 Kehäromina nitek nämo ude irira iwanayetä yäŋärok man näwet täkaŋ. Notnaye imaka, injam täŋ namik täkaŋ. Täŋpäŋ täŋkentäŋ namanitä näka gaŋa taŋpäŋ nabä-kätäkaŋ.
- 12 * Täŋirä ämawebe näka guŋ täkaŋ, äma kubäpäŋ äneŋpäŋ täŋguŋ taŋpäŋ it täkaŋ ude. Näk käbot awäram jiraŋken maŋpä kuk täkaŋ udewani.

* 31:8: Sam 18:19 * 31:10: Sam 32:3, 102:3 * 31:12: Sam 88:4-5

- 13 * Tənpəŋ iwan məyaptä yənpəŋ-nabəŋ nəwat təŋirä nadäk täyat. Nək nutta man yənpəŋ-nadäk təŋit waki təŋ naminayəŋ yəŋit təŋpewä bumta umuntak täyat.
- 14 Upəŋkaŋ gäk näkŋo Anutuna bureni-inik yənpəŋ-nadəŋ gamikinik tək täyat.
- 15 Nək gäk ketka terakgän it täyat unita iwan nepməŋitnayəŋ nəwat-kirek təkəŋ uken nanik nəmagut.
- 16 * Gəkŋo piä əmaka nək, iron təŋ nami. Gäk iron məhemi unita əneŋi nəmagut.
- 17 * Ekäni, nək gəka gera yəyat unita təŋkentəŋ nam. Gäk iwan yabəŋ əwarəkuk təŋiri nəkŋo kehəromina nəmo yəpməŋ əpneŋ.
Upəŋkaŋ əma waki ini wawut! Ini kumənpəŋ kumək-inik təŋput!
- 18 * Əma udewanitə ərowani tənpəŋ yəŋərok man ŋode yək təkəŋ; Əma siwoŋi kuŋarani u əma waki yəŋ yəwetpəŋ yebek təkəŋ.
Unita Anutu, əma udewani təŋo meni təŋpipi.
- 19 * Anutu, əmawebe gəka nadəŋ gamikinik təŋpeŋ kuŋat təkəŋ unita iron səkgəmən-inik təŋ yəmik təyan.
Əmawebe gəkə terak tubeŋ kuk təkəŋ u watə kehəromi it yəmik təyan. Ude təŋiri əmawebe komeni komenitə kaŋpəŋ nadäk təkəŋ.

* **31:13:** Jer 6:25, 20:3, 20:10; Mat 27:1 * **31:16:** Nam 6:25-26;
Sam 4:6, 67:1 * **31:17:** 1Sml 2:9; Sam 25:2, 115:17 * **31:18:**
1Sml 2:3; Sam 12:3; Jud 15 * **31:19:** Ais 64:4; 1Ko 2:9

- 20 * Tänpäkaŋ ämawebekaye u iwantä tänpäwak täŋ yämineŋ yänpäŋ dubikaken käbop yepmak täyan.
Täŋiri iwantä komi yämikta tänpä wak täkaŋ.
Ba äma waki täŋo mäyäk mantä täga nämo yäpmäŋ äpäk täkaŋ.
- 21 * Unita näk Ekäni iniŋ orera! Iwantä yotpärena dämpmäŋ eränayäŋ täŋirä Ekäni uwä iron pähap täŋ namiŋkuk.
- 22 * Bureni! Näk komi nadäŋkaŋ gäk käwep nepmaŋkun yäŋ nadäŋkuropäŋ konäm butewaki täŋira nadänpäŋ täŋkentäŋ namiŋkun.
- 23 Ekäni, gäk ude täŋ namiŋkuno unita ämawebe ŋode yäwera; Ekäni täŋo äboriye in uwä Ekänita gäripi-inik nadäk täkot! U ämawebe mani buramik täkaŋ u watä säkgämän it yämik täyak.
Upäŋkaŋ äma inita nadäwä ärowani täk täkaŋ unita kowata yämik täyak.
- 24 * Unita ämawebe Ekäni nadäŋ imikinik täk täkaŋ, in kuduptagän Ekäni itak yänpäŋ kehäromigän it täkot.
Tänpäŋ imaka umuritä ahäŋ tamiŋirä bätakiŋän kuŋat täkot!

32

Momi ärutärut uwä imaka tägagämän kubä

-
- * **31:20:** Jop 5:21; Sam 27:5, 32:7 * **31:21:** 1Sml 23:7; Sam 17:7
* **31:22:** Ais 38:11-12; Jna 2:4 * **31:24:** Sam 27:14

- 1 * Anututä äma kubä täŋo momi peŋ imiŋirän säkgämän it täyak.
- 2 * * Bureni, ämawebe Anututä momini ärut yämiŋpäŋ momijin nämo yäŋ yäwet täyak uwä säkgämän it täkaŋ. Ämawebe udewani Ekäni täŋikŋarani äneŋi nämo täk täkaŋ.
- 3 * Bureni Anutu, momina gäkken nämo yäŋahäŋkaŋ käbop peŋpäŋ kepma bipani konäm kotkä gupna kudup putäreŋkuk.
- 4 Kadäni uken kepma bipani bänepna sukurekta komi namiŋiri kehäromina kudup paotkuk, edap taŋi ijiŋpäŋ kome kawuktak täyak ude.
- 5 * Täŋpäŋ kämi ŋode nadäŋkut; Näk momina Anutuken yäŋahäwa! Ude nadäŋpäŋ momina kwawakgän peŋpäŋ yäŋahäŋira waki täŋkuro unitäŋo momi ärut namiŋkun.
- 6 * Mebäri unita ämawebe gäkŋo manka buramik täkaŋ u kudup bäräpi ahäŋ yämäwä gäkken bäräneŋ kaŋ yäŋapiwut! Täŋirä bäräpi taŋi-inik, umetä tokätpäŋ äma yäpmäŋ kuk täkaŋ ude täŋpäŋ nämo api däpek.
- 7 * Bureni Anutu, näk imaka kubäta umuntaŋpäŋ gäkken päŋku käbop täga iret. Bureni, gäkä

* **32:1:** Sam 85:2, 103:3 * **32:2:** Jon 1:47; 2Ko 5:19 * **32:2:** Rom 4:7-8 * **32:3:** Sam 31:10, 38:8, 39:2-3 * **32:5:** Wkp 26:40; 2Sml 12:13; Jop 31:33; Sam 103:12; 1Jo 1:9 * **32:6:** Sam 46:1-3, 69:1, 69:13 * **32:7:** Het 5:1-31; Sam 31:20, 91:1, 121:7

watä it naminiri bäräpitä näk nämö yäpmän
 äpäk täkañ.
 Wakiken nanik nämagut täyan unita näk ganiñ
 oretta kap tañigän tek täyat.

- 8 * Täñpäkañ Ekänitä ñode näwetkuk; Kädet
 iwarayän täyan u näkä nadäk-nadäk
 siwoñgän gamiñpäñ api gabän gäwaret
 yäk.
- 9 Unita gäk hos kenta but ude nämö äworewen yäk.
 Yarä uwä nadäk-nadäki nämö yäk. U yen
 topmäñpäñ wädäwikañ manka buramiñpäñ
 gäkken ämdeñ yäk. Täñpäkañ gäkä udegän
 nämö äworewen yän näwetkuk.
- 10 * Ämawebe, näkä ñode täwera nadäwut; Ämä kädet
 wakiwaki täk täkañ udewani terak bäräpi
 mebäri mebäri ahän yämik täkañ.
 Upänkañ ämawebe Anututa nadän imikinik täk
 täkañ u säkgämän yabän yäwat täyak.
- 11 * Unita ämawebe siwoñi, in bänep täga nadäk
 täkot! Täñpäñ imaka imaka täñ tamiñkuko
 unita oretoret täk täkot!
 In ämawebe bänep sukurewani kudup, Anutu
 injamiken kap tenpäñ gera terak oretoret täk
 täkot!

33

Anutu iniñoret-oret kap kubä

* **32:8:** Sam 25:8, 33:18 * **32:10:** Sam 16:4; Snd 13:21; Rom 2:9

* **32:11:** Sam 7:10, 64:10, 97:12

- 1 Ämawebe siwoŋi kuŋarani, in oretoret täŋpäŋ Anutu kap iniŋ ubiŋ tewut. Jop manman nämo yäwani intä iniŋoret kap teŋ imiŋirä tägawek.
- 2 Unita wagäm utpäŋ wäpi biŋam iniŋ orerut!
- 3 Wagäm bigoŋ säkgämän utpäŋ kap kodaki kubä oretoret terak teŋ imut!
- 4 Anutu täŋo man u bureni-inik. Ba imaka täk täyak uwä tägagän täk täyak. Goret kubä nämo täk täyak.
- 5 * Unitä kudän siwoŋitagän gäripi nadäk täyak. Täŋkaŋ unitäŋo butewakitä kome pähap ŋo terak tokŋek täyak. Uwä nämo paot täyak.
- 6 * Täŋpäkaŋ Anututä man yäŋirän kunum, edap dapuri, komepak ba guk u kuduŋtagän ahäŋkuŋ.
- 7 * U man yäŋirän ume kubäkengän äbä gwägu taŋi ahäŋkuk. Ahäŋpäŋ mani buramiŋkaŋ bagani nämo irepmiŋpäŋ ini iraniken ugän it täyak.
- 8-9 * Unita ämawebe komeni komeni, in Anututa nadäwä umuri kubä täŋpäpäŋ iniŋ orerut! Iniŋ oretpäŋ mani buramiwut!
- 10 * Täŋpäŋ ŋode nadäwut; Ekäni u intäjukun itak. Komen ämatä ude api täne täne yäŋ man

* **33:5:** Sam 11:7, 37:28, 119:64 * **33:6:** Stt 1:6, 2:1; Sam 104:30; Hib 11:3 * **33:7:** Kis 15:8; Jos 3:16; Sam 78:13 * **33:8-9:** Sam 148:5 * **33:10:** Sam 2:1-3; Ais 8:10, 19:3

topmäk täkaŋ upäŋkaŋ Anututä nadäŋirän
imaka u bureni täga nämo täk täkaŋ.

U täna yäknat tänpä wak täkaŋ.

11 * Tänpäkaŋ Anutu ini, ude api tänpet yäŋ nadäk
täyak uwä bureniŋän pewän ahäk täkaŋ.
Nadäk-nadäki kubä jop nämoinik kuk täyak,
ba nämo api kwek.

12 * Unita äma äbot Anutu Bureni unitagän nadäk
täkaŋ u oretoret terak kuŋat täkaŋ. Ämawebe
inita biŋam iwoyäwani uwä bänep pidäm
terak it täkaŋ.

13-14 * * Tänpäkaŋ Ekäni uwä kunum gänaŋ
intäjukun-inik itkaŋ ämawebe kuduptagän
kome terak kuŋarirä yabäŋ yäwat itak.

15 * Anututä ini-tägän ämawebe täŋo nadäk-nadäki
pewän ahäŋkuŋo unita mebärinin nadäŋ
morek täyak.

16-17 * * Tänpäkaŋ kome täŋo intäjukun ämatä ini-ini
ŋode nadäk täkaŋ; Nin täŋo komi äma mäyap-
inik itkaŋ unita iwan täŋo kehäromini täga
yäpmäŋ äpne.

Ba ŋode nadäk täkaŋ; Nin täŋo ämik tuŋum u
kehäromi nitek unita nin intäjukun itkamäŋ
yäŋ nadäk täkaŋ.

* **33:11:** Jop 23:13; Sam 40:5; Snd 19:21; Ais 55:8 * **33:12:** Lo
7:6; Sam 28:9, 144:15 * **33:13-14:** Jop 28:24; Sam 11:4, 14:2
* **33:13-14:** 1Kin 8:39, 8:43; Sam 102:19 * **33:15:** 2Sto 16:9;
Jop 10:8; Sam 119:73 * **33:16-17:** Sam 44:6, 60:11 * **33:16-17:**
Sam 20:7, 147:10; Snd 21:31

Upäñkañ täga nämo! Ämik täño tuñum unitäño
kehäromi terak säkgämän nämo itneñ.
Nämoinik!

- 18 * Täñ ämawebe Ekäni täño mani buramik täkañ
ba unitäño iron paot-paori nämo u terak
yengämä pewäpäñ it täkañ uwä Ekänitä
watä it yämiñirän säkgämän kuñat täkañ.
- 19 * Ekänitä ini täñkentäñ yämiñirän käyäm ba
imaka umuri kubätä bäräñeñ nämo däpçük
täyak.
- 20 * Unita Ekäni kubä unitägän täñkentäñ nimikta
itsämäk täkamäñ. Ekänitä ini-tägän täga
täñkentäñ nimek. Uwä nintäño ukätpipik
kurepä.
U watä it nimiñirän säkgämän it täkamäñ.
- 21 Unita Ekänitagän gäripi pähap nadäk täkamäñ.
Unitäño wäpi kudupi terakgän tubeñ
kuñpäñ it täkamäñ.
- 22 O Ekäni, nin irit kuñat-kuñatnin gäkä terakgän
peñpäñ täñkentäktä itsämähitna gäkño
ironka pähap paot-paori nämotä nintä terak
äroton!

34

Ekäni täño ironi tägata kap tewani

Kadäni kubä Devittä nepmañpäñ kwa yäñkañ
iwani Abimilek inamiken guñ ude äworeñirän

* **33:18:** Jop 36:7; Sam 32:8-10; 1Pi 3:12 * **33:19:** Jop 5:20; Sam
37:19; Apos 12:11 * **33:20:** Sam 62:1, 115:9; Ais 8:17

Abimilektä kakätäj-pewän kuŋkuk. Täñjirän Devittä kap ŋo teŋkuk.

1 * * Näk kadäni kadäni Ekäni wäpi biŋam yäpmäj akuk täyiwa!

2 Imaka täga täñ namik täyak unita nadänpäj iniŋoret täyat. Ude täñjira ämawebe nadäwätäk ikektä näkŋo man u nadänkañ bänep oretoret täkot.

3 * Ai! In äbäkañ Ekäni täño wäpi biŋam bok yäñahäñitna nadäwut! Täñpäj penta iniñ oretna!

4 * In nadäwut! Näk Ekänitä täñkentäj namikta yäñapiñjira nadäj namiŋkuk. Täñpäj umun mebäri mebäri nadäk täñkuro u iwat kireñjirän bänep kwini terak bätakigän itkut.

5 Unita nadäkot; In nadäj bäräp täñpäj Ekäniken täñkentäktä yäñapinayäj täño uwä bänep oretoret pähap api nadäneñ. U imata, Ekänitä inta nämo bitnäc täyak unita.

6 * Täñpäkañ äma jopi jäwäritä Ekäniken gera yäñjirä nadänpäj täñkentäj yämik täyak.

7 * Bureni! Ämawebe Ekänita nadäj imikinik täk täkañ u Ekäni täño añerotä dubiniken itpäñ täñkentäj yämik täkañ.

8 * Ekäni uwä tägagämän-inik. Unita ketem kudupi kubä nabäj nadäwä gäripi täk täkañ udegän

* **34:1:** 1Sml 21:13-15 * **34:1:** Efe 5:20; 1Te 5:18; 2Te 1:3, 2:13

* **34:3:** Sam 69:30; Luk 1:46 * **34:4:** Sam 18:6; Mat 7:7; Luk

11:9 * **34:6:** Sam 3:4, 34:17-19 * **34:7:** 2Kin 6:17; Dan 6:22;

Sek 9:8; Hib 1:14 * **34:8:** Sam 2:12; 1Pi 2:3

Ekäni dubiniken kuŋkaŋ täŋpäŋ-kawut. Ude tänayäŋ täŋo uwä Ekäni uwä gäripi-inik yäŋ api nadäneŋ!

9 * Täŋpakaŋ Ekäni täŋo äboriye, in gämori-kengän itkaŋ imaka kubäta nämo api wäyäkŋeneŋ.

10 * Tom ägwäri uwä nakta kadäni kubäkubä wäyäkŋewä waneŋo upäŋkaŋ ämawebe Ekänigän iwat täkaŋ u imaka täga kubäta nämo wäyäkŋek täkaŋ.

11 Unita nanaknaye, in äbä dubinaken itpäŋ Ekäni wäpi biŋam oraŋ imikta täwetpäŋ täwoŋärewayäŋ täyat ŋo ket nadäwut.

12 Uwä ŋode; In säkgämän itkaŋ oretoret terak kaŋ it yäpmäŋ ärona yäŋ nadäkaŋ?

13 * Eruk ŋode täŋput! In jop manman ba man käbäŋi kubä nämo yäneŋ. Nämoinik!

14 * In kädet waki u mäde ut imiŋpäŋ kädet täga ugän kaŋ iwarut. Täŋpäŋ kädet täga u kaŋ-ahäŋpäŋ ämawebe ätukät bänep kubägän kaŋ täŋput.

Gwäk pimiŋpäŋ kädet tägatäga u kudup kaŋ iwarut.

15 * U imata, Ekänitä ämawebe siwoŋi yabäŋ yäwatpäŋ yäŋapik man yäk täkaŋ u nadäŋ yämik täyak.

16 * * Täŋ äma Ekäni täŋo mani nämo buramiwani uwä mäde ut yämik täyak. Mäde ut yämiŋjirän

* **34:9:** Sam 31:23 * **34:10:** Jop 4:10-11; Sam 84:11 * **34:13:**

1Pi 2:22 * **34:14:** Ais 1:16-17; Rom 12:18; Hib 12:14 * **34:15:**

Jop 36:7; Sam 34:6, 34:17 * **34:16:** Snd 10:7; Jer 44:11; Amo 9:4

* **34:16:** 1Pi 3:10-12

äma udewani kumäñirä ämawebetä waki
täñpani unita bäräñeñ guñ tañpäñ äneñi täga
nämo api juku pineñ.

- 17 * Unita äneñi täwera nadäwut; Ämawebe siwoñitä
Ekäniken yäñapiñirä nadäñ yämik täyak.
Nadäñ yämiñpäñ täñkentäñ yämiñirän bäräpi
kubätä kehäromini nämo yäpmäñ äpäc täyak.
- 18 * Näc bureni täwetat. Ekäni uwä ämawebe
nadäwätäk ikek u dubiniken it yämik täyak.
Ba ämawebe butewaki pähap terak it täkañ u
orañ yämiñpäñ bänepi täñpidäm tañ yämik
täyak.
- 19 * Bureni, bäräpi mebäri mebäri uwä ämawebe si-
woñi kuñaraniken ahäñ yämik täkañ upäñkañ
Ekänitä täñkentäñ yämiñpäñ bäräpi u ketären
yämik täyak.
- 20 * Täñpäñ watä it yämiñirän kujari kubä nämo
tokät täkañ.
- 21 Täñpäkañ imaka wakiwakitä äma waki täñpani
kumäñ-kumäñ api däpneñ. Täñ ämawebe, äma
nadäkinik täñpanita iwan täñ yämik täkañ
uwä Ekänitä komi api yämek.
- 22 * Täñpäkañ Ekänitä watä piä ämawebeniye watä
it yämiñirän säkgämän it täkañ. Täñpäñ
ämawebe nadäkiniki u terakgän pek täkañ

* **34:17:** Sam 34:6, 34:15, 34:19, 145:19-20 * **34:18:** Sam 51:17;
Ais 57:15, 66:2 * **34:19:** Snd 24:16; 2Ti 3:11-12 * **34:20:** Jon
19:36 * **34:22:** 2Sml 4:9; 1Kin 1:29; Sam 103:4

uwä paot-paotta biŋam nämo api täneŋ.
Nämoinik.

35

*Äma kubä Anututä täŋkentäŋ namän yäŋpäŋ
yäŋpaŋkuk*

- 1 Ekäni, äma iwan täŋ namik täkaŋ u iwan täŋ yämisi. Ba äma näkkät ämik täk takamaŋ ukät ämik udegän täkot!
- 2 Kurepäkätkä kupäŋtek yäpmäŋkaŋ täŋkentäŋ namikta äbäsi.
- 3 Täŋpäŋ äma näwat kirek täkaŋ u kadä bohamka yäwoŋäresi. Täŋkaŋ bänepna kwiniŋän itta api täŋkentäŋ gamet yäŋ näwet.
- 4 * Täŋpäkaŋ äma näk nutpewä kumäkta yäŋpäŋ-nadäk täŋpäŋ näwat-kirek täkaŋ u ämikken kehäromini paoräpäŋ mäyäk nadäŋpäŋ äneŋi äyänutpäŋ metäŋpeŋ kaŋ kut!
- 5 Ekäni täŋo aŋerotä yäwat kireŋirän täpun-täpun mänittä piäŋ äreyäŋ täŋpäŋ kuk täkaŋ ude kaŋ äworewut.
- 6 Metäŋpeŋ kuŋirä käderi bipmäŋ urani täŋpäŋ itärop kaŋ täŋpäŋ. Täŋirän Ekäni täŋo aŋerotä kaŋ däpäŋ!
- 7 Mebäri nämo näka buŋep pek täkaŋ. U nepmäŋitta awaŋ käroni kädetnaken änek täkaŋ.
- 8 Unita nämo nadäŋirä täŋpäwaktä kaŋ ahäŋ yämän. Täŋkaŋ buŋepi iniken unitä yepmäŋ irirän kaŋ wawut!

* 35:4: Sam 40:14, 70:2, 129:5

- 9 Ude täñirä Ekänita yäñpäñ oretoret api täñpet, täñkentäñ namayäñ täyak unita.
- 10 Bänep nadäk-nadäkna kuduptä Ekäni ñode api iweret; Gäk bumik äma kubä nämo itak. Äma kwini äma kehäromi nikektä däpnen yäñpäñ täñkentäñ yämik täyan.
Ba äma jäwäri äma tuñum ikektä täñyäkñatneñta watä it yämik täyan.
- 11 Äma waki täñpani manken nepmanpäñ waki ude täñpani yäñ jop näkñat täkañ.
- 12 * Täñpäñ täktäkna tägata kowata waki namik täkañ. Ude täñirä netätä täñkentäñ namek yäñ nadäñkañ nadäñ bäräp bumta täk täyat.
- 13-14 * Upäñkañ kadäni unitä käyäm täñiräwä, butewaki tek täñpäñ nakjop it täñkuronik. Ude täñkañ notnapak burenita yäñ gwäjiñ äpmonpäñ Ekänitä täñkentäñ yämikta gera yäk täñkuronik.
Ba äma kubä miñitä kumäñirän konäm butewaki täñpeko ude täk täñkut.
- 15 Täñpäkañ kadäni näkä bäräpi gänañ irira wisikinik yäñ yäñpäñ näk it gwäjiñpäñ yäñärok näwet täñkuñonik. Äma kome kubäken nanik u nutpäñ nutgän täk täñkuñ.
- 16 Ba äma wakitä guñ yäniñ wärätpäñ ibeneño ude nebenpäñ naniñ wärät täkañ.
- 17 Unita Ekäni jop yabäñ äwaräkuk täk täyan u jidegän api pewen? Bäräñeñ äbä añ ägwäri nutnayäñ täkañ ñoken nanik nämagut!

* **35:12:** Sam 38:20; Jer 18:20; Jon 10:32 * **35:13-14:** Jop 30:25; Mat 10:13; Luk 10:6

- 18 Ude täjiri ämawebekaye käbeyä täjirä inamiken bänep täga man kwawakgän gäwetpän api ganiñ oreret.
- 19 * Tänpäkañ iwanaye jop manman yäwani u yabän äwaräkuk täjiri näk närepmiṭpän wisik-inik, kehäromini yäpmän äpakamän yän nämo näwetneñ.
Ba jop yabänjiri äma jop nadän kokwawak täñ namik täkañ u komi namiñpän yänärok nämo näwetneñ.
- 20 Äma udewani uwä kwini man nämo yäk täkañ. Nämo, u äma kwini terak kuñaranita jop manman mebäri mebäri pewä ahäk täkañ.
- 21 Täñkañ, ude täjiri gabämäño yän jop yännäñatpän wohut-wohut man bumta yäk täkañ.
- 22 Ude täjirä upänkañ Ekäni, kañpän nadäno unita man kum nämo iren. Ekäni, näk nabän umuntañ päñku ban nämo iren.
- 23 Nämo! Kikñutpän ijiwä kwäpän nabä! Äbä näk gäarak itkañ iwanaye näka äma täga yän yäwet!
- 24 * Ekäni, gäk siwoñi-inik unita näka momini nämo yän kañ yäwet. Ude täjiri iwanaye yänärok nämo näwetneñ.
- 25 Yabän äwaräkuk täjiri näka ñode nämo yäneñ; Tägagämän! U paotak!

* 35:19: Sam 69:5; Jon 15:25 * 35:24: Sam 26:1, 43:1

- 26 Eruk, äma komi nadätat ñonita yänärok näwet täkañ u kehäromini kudup paorirä täñguñ tañpäñ kañ irut!
Ba äma näka nadäwä äpani täñpäpäñ inita nadäwä ärowani täk täkañ uwä wäpi biñam paorirän mäyäk pähap kañ nadäwut.
- 27 Täñpäkañ Ekäni, gäk täñkentäñ naminiñiri ämawebe näka äma siwoñi yän nadäkinik täk täkañ u oretoret gera wari wari ñode kañ yäwut;
Ekäni wäpi biñam punin-inik it täyon! Epän ämani ñonitä säkgämän irirän gäripi nadäk täyak.
- 28* Ude yäjirä näk imaka, täktäkka siwoñi unitäño biñam api yänahäwet. Täñkañ yänjetak bipmäntak wäpka biñam api ganiñoret täñpet.

36

Äma waki täño mebarikät Anutu täño bänep iron

- 1* Momitä äma waki bänepiken tokñek pat täkañ.
Momi unitä peñ yäwerirä Anututa nämo umuntañkañ mäde ut imikinik täk täkañ.
- 2 Bänepitä täñyäkñarirän inita nadäwä ärowani täñpäpäñ ñode nadäk täkañ; Wakinin käbop itak. Anututä unita yänpäñ manken täga nämo nipmañpek! yän nadäk täkañ.
- 3 Meni jinomken man, nadäk ba täktäk waki unitägän abäk täkañ. Unitä jop manmangän yäk täkañ. Imaka täga täkta nadäk tawañ siwoñi kubä nämo pek täkañ.

* 35:28: Sam 51:14, 71:15, 71:24 * 36:1: Rom 3:18

- 4 Nāmo, dāpmon patpari-kenä kädēt waki tākta nadāk tawaṅ pek tākaṅ. Imaka tāga tāpuri-inik kubä nāmo tāṅkaṅ waki tāktāk kädēt unita māde nāmoinik ut imik tākaṅ.
- 5 * Tāṅpākaṅ Ekāni, gākä ninta butewaki nadāṅ nimik tāyan u kārōṅi boham, kunum yāpureko ude bumik. Gāk ninta nadākinik tāṅ nimik tāyan u ārowani.
- 6 Imaka imaka tāgagān tāk tāyan u yabāṅpāṅ-nadāṅitna inide kubä tāk tāyak. Gākä piā siwoṅi tāk tāyan uwä āmatā nadāwä tārenaṅi nāmo. Äma ba imaka tom tom gākägān yabāṅ yāwat tāyan.
- 7 * Anutu gākä komen äma ninta watä it nimik tāyan unita gākä gāripi pāhap inide kubä nadāk tākamāṅ. Watä it nimik tāyan uwä baraktä nanaki uwijiṅ pat tākaṅ ude tāṅ nimik tāyan.
- 8 * Ketem tāgatāga gāripi nikek kawutkaken nanikpāṅ nimik tāyan. Nadāṅ nimiṅiri gākṅo ume gāripi nikek u nak tākamāṅ.
- 9* Irit kuṅat-kuṅat tāṅo mähemi u gāk kubägān. Gāk penyāṅekka bānepninken penyāṅeṅ nimiṅiri kwawakgān it tākamāṅ.
- 10 Unita ämawebe gākä nadāṅ gamikininik tāk tākaṅ unita bānep iron pen tāṅ nimiṅ yāpmāṅ kwen.

* **36:5:** Sam 57:10, 108:4 * **36:7:** Rut 2:12; Sam 17:8, 31:19, 91:4 * **36:8:** Jop 20:17; Sam 16:11; Rev 22:1 * **36:9:** Jer 2:13; Jon 4:10, 4:14; 1Pi 2:9

- 11 Tãñpãñ äma ärowani tãñpani yabãñ äwaräkuk tãñiri näk nämo yeñ jakñitneñ. Ba waki tãñpani yabãñ äwaräkuk tãñiri näk nämo yokut täreneñ.
- 12 Wisik! Äma waki tãñpani akukta nämo, mañ-däpaniken ugän pätkañ. U kañpãñ nadäwut!

37

Äma waki ba äma tägatä gwäki yäpmäk-yäpmäk täño manbiñam

- 1* Notnapak, äma wakiwaki täño täktäkita yãñpãñ nadäwätäk nämo tãñpen. Ba äma unitãño tuñumita nadãñ gärip tãñpãñ kokwawak nämo tãñpen.
- 2* Äma udewaniwä piä tãñpãñ pewä muyen bärãneñ kubitak täkañ ude api paotpen kuneñ.
- 3 Unita gäk nadäwätäk nämo tãñpãñ Ekänitagän nadäkinik tãñpãñ kudän täga ugän tãñpen kuñat täyi. Ude tãñpayãñ täno uyaku kome yãñ gamaniken u säkgämän api iren.
- 4* Tãñpãkañ oretoret bureni kañ-ahäkta Ekäniken kuñiri ini bãnep nadäk-nadäkka täño gäripi api dãpmãñ täreñ gamek.
- 5* Irit kuñat-kuñatka kudup Ekänita iniñ kireñpãñ nadäkinik tãñ imiñiri api tãñkentãñ gamek.

* 37:1: Sam 73:3; Snd 23:17, 24:1, 24:19 * 37:2: Sam 90:5-6

* 37:4: Ais 58:14 * 37:5: Snd 16:3; Mat 6:25; Luk 12:22; 1Pi 5:7

- 6 * Ude täñiri Ekänitä täktäka täga u täñpewän edap täño penyänekitä säkgämän ijik täyak ude ämawebe injamiken api ijiñ-yänewek. Täñkañ Ekänitä ämawebe kwawak ñode api yäwoñärewek; Äma ñowä injannaken siwoñinik itak.
- 7 * Unita äma kädet waki iwatpäñ tuñum äma täk täkañ udegän itta nadäwätäk nämo täñpen. Nämo, Ekänitä täñkentäñ gamikta dapun täñpäñ kwikinik iren.
- 8 * Nadäwätäk täñpäñ kokwawak täktäk kädet u mäde ut imi. Kädet udewani uwä bäräpi pewä ahäk-ahäk kädet.
- 9 * Nadätan? Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkañ unitäwä kome yän yämani u api koreñpäñ itneñ. Täñpäkañ waki täñpaniwä Anututä yawat kireñpewän api apämañ kuneñ.
- 10 * Yawat kireñpewän apämañ kuñpäñä api paot täñpä kuneñ. Täñirä yabäñ ahäka wäyäkñewayäñ täno upäñkañ täga nämo api yabäñ ahäwen.
- 11 * Nämo! Ämawebe inita nadäwä äpani täñpani uwä täñ-bumbum kome iwoyäñ yämani u koreñpäñ irit gapuni terak itkañ oretoret api täneñ.
- 12 Bureni, äma wakiwaki täñpanitä äma siwoñita kokwawak täñ yämiñpäñ täñpäwakta nadäk

* **37:6:** Jop 11:17; Mai 7:9 * **37:7:** Sam 62:1; Ais 30:15; Jer 12:1
 * **37:8:** Sam 73:3; Efe 4:26 * **37:9:** Jop 27:13-14; Ais 57:13
 * **37:10:** Jop 20:9; Hib 10:36-37 * **37:11:** Mat 5:5

- täkaņ.
- 13 Upäņkaņ Ekänitä äma udewanita yäņärok yäwet täyak. Imata, itkaņ nämo, api waņ moreneņ yäņ nadäk täyak.
- 14 Äma äpani jäwäri u siwoņi upäņkaņ äma waki-waki täņpanitä äma däpmäkta äpa kuwek gwäjiņit päip boham wepmärit täk täkaņ.
- 15 Ude täk täkaņ upäņkaņ päip boham iniken unitägän äyäņutpäņ ini api yäput täneņ. Täņkaņ äpa kuweki uwä Anututä api ubiņ jukut täņpäņ kuneņ.
- 16* Täņpäkaņ äma tägatäga tuņum täpuri pat yämitak unitä äma waki täņo tuņum päke itkaņ unitäņo kehäromi Anutu iņamiken kudup yärepmitak.
- 17 Imata, Ekänitä ini äma waki täņpani täņo kehäromi yäyomäгатpäņ äma tägata watä api it yämek.
- 18 Bureni, Ekänitä ämawebe mani buramiņpäņ iwat täkaņ u watä säkgämän it yämiņpäņ kome iwoyäņ yämani u inita biņam yäniņ kirewänpäņ uken tärek-täreki nämo api itneņ.
- 19 Täņkaņ äma udewaniwä kadäni waki äbäņirän tägagän api itneņ. Ba tagwän irit ahäwayäņ täyakken imaka, ketem tokņek api näneņ.
- 20 Upäņkaņ äma waki täņpani uwä Ekäni täņo iwan itkaņ unita api kumneņ. Päya irori kadäni keräpitagän ahäņpäņ paot täkaņ ude, ba gu-petä äbutkuk täkaņ ude api paotpeņ kuneņ.

* **37:16:** Snd 15:16, 16:8; 1Ti 6:6

- 21 Äma waki tänpäni uwä äma täno tunum yäpmänkaŋ kowata äneŋi bäräneŋ nämo yämik täkaŋ. Upänkaŋ äma täga uwä iron säkgämän tänpän tunumi ämata ŋo yämiŋ-yämiŋ täk täkaŋ.
- 22 Tänpäkaŋ ämawebe Ekäni täno iron ikek unitäwä kome yän yämani u api korenpän itneŋ. Täŋ äma Ekäni täno kokwawak terak it täkaŋ uwä yäwat kirenpewän api kuŋtänpä kuneŋ.
- 23* Täŋkaŋ Ekänitä äma kubä täno irit kuŋat-kuŋari kaŋpäŋ gäripi nadänpänä irit kuŋat-kuŋari kädät u täŋ-kehäromtaŋ imik täyak.
- 24 Ude täŋirän äma udewani yewän kuneŋo uwä täga nämo maŋutneŋ. Nämo, Ekänitä täŋkentän imiŋirän yeŋ täpäneŋpäŋ irek.
- 25* Eruk, ŋode nadäwut; Kadäni käroni it yäpmän äbänkä äma tägawani täyatken ŋo bämopiken Anututä äma siwoŋita mäde ut yämiŋirän nanakiye nakta yänapik-apik kubä nämo täŋirä yabän yäpmän äbätat.
- 26 Nämo, äma täga udewani kadäni kadäni äma täŋkentän yämikta iron tägatäga jop täŋ yämik täkaŋ. Täŋkaŋ äperiye nanakiyetä täga kuŋarirä miŋiye naniyetä yabänpäŋ oretoret api täk täneŋ.
- 27 Unita notnapak, kädät waki täkta mäde ut imiŋpäŋ kädät täga ugän kaŋ tä. Ude

* 37:23: 1Sml 2:9; Snd 16:9 * 37:25: Sam 37:28, 59:15, 109:10

täjiri kämiwä gäkŋo yerikaye uwä kome
iwoyāwaniken ugän säkgämän api itneŋ.

- 28 * Imata, Ekäni uwä ämawebeniye kudän täga
täŋpän nadän imikinik täk täkaŋ u mäde
nämo ut yämik täyak. Nämo, u yabän
yäwat piä tärek-täreki nämo täŋ yämik
täyak. Täŋpäkaŋ waki täŋpani ini ba unitäŋo
yeriniye uwä yäwat kireŋpewän api kuneŋ.
- 29 Täŋ ämawebe siwoŋitä kome yän yämani u ko-
renpän uken tärek-täreki nämo api itneŋ.
- 30 Täŋpäkaŋ äma siwoŋi täŋo meni jinomkenä
man säkgämän säkgämän Anutuken nanik
unitägän ahäk täkaŋ. Mani unitä ämawebe
täŋkentän yämik täyak.
- 31 * Äma udewani Anutuni täŋo бага man
bänepiken inŋit-inik täŋpeŋ kuŋat täkaŋ uwä
nämo kakätäk täkaŋ.
- 32 Täŋ äma waki täŋpani uwä äma täga däpmäkta
yabän yäwat piä täk täkaŋ.
- 33 Upänkaŋ Ekänitä äma täga uwä yabä kätänjirän
iwaniyetä kehäromini täga nämo yäpmän
äpneŋ, ba manken täga nämo yepmaneŋ.
- 34 Unita Ekänitä täŋkentän gamikta unitäŋo man
kädet u kudup iwatkaŋ dapun täyi. Ude
täjiri oraŋ gamiŋpän kome iwoyāwani u
ganiŋ kireŋpän iwankaye dapunka terak
yäwat kireŋpewän kuŋirä api yabāwen.

* **37:28:** Sam 11:7; Snd 2:22; Ais 14:20 * **37:31:** Lo 6:6; Sam
40:8, 119:98; Ais 51:7

- 35 * Eruk, äma kubäta ɲode täwera nadäwut; Äma waki kubä itkuko u ämawebeta komi yämik täŋkuk. U äma kehäromini niked, päya taŋi, mäbi ude.
- 36 Upäŋkaŋ mäden, äma unitä iraniken u kuŋpäŋ ini ba tuŋumi nämo irirän kaŋkut. Kaŋ-ahäwayäŋ wäyäkŋeŋkuro upäŋkaŋ täga nämo kaŋ-ahäŋkut. U paotkuk.
- 37 * Täŋ äma täga siwoŋi kuŋarani unita nadäwut; Äma bänep kwini terak kuŋarani täŋo yeriniye uwä mäyap.
- 38 Täŋpäkaŋ momi täŋpani uwä paotpäŋ paot-inik api täneŋ. Ba yeriniye imaka, kudup api awähutneŋ.
- 39 Upäŋkaŋ bäräpi kadäniken Ekänitä äma siwoŋi täŋkentäŋ yämiŋpäŋ watä it yämik täyak.
- 40 * Äma udewanitä waki mebäri mebärita umuntaŋpäŋ käbop nipmaŋpäŋ yäŋpäŋ Ekäniken kuk täkaŋ unita äma waki täŋpani keriken nanik yäyomägatpäŋ watä it yämik täyak.

38

Äma kubä bäräpiken itkaŋ Anutuken yäŋapiŋkuk

- 1 O Anutu, kokwawak nadäŋkaŋ nämo nebewen, ba momina täŋo kowata nämo namen.
- 2 Gäk kuwektä-yäŋ namäk täyan. Täŋpäŋ nutmaŋpi kome terak äpmok täyat.

* 37:35: Jop 5:3 * 37:37: Ais 32:17, 57:2 * 37:40: 1Sto 5:20; Ais 31:5; Dan 3:17, 3:28, 6:23

- 3 * Gäkä nadäŋ waŋ namiŋiri käyäm taŋi täyat.
Täŋpäŋ momi täŋkuro unita gupnaken
kehäromi niked nämo nadäk täyat.
- 4 * Momina unitä uwäk ude täŋpäŋ nepmak täyak.
Täŋirän tuŋum bäräpi kubä, buraminaŋi
nämo, ude bumik yäpmäŋ kuŋat täyat.
- 5 Gupnaken womäntä tabä täŋkaŋ kábäŋi bumta
piäk täkaŋ. Näkŋa kudän goret täŋkuro unita
udewä ahäŋirän taräki-inik täk täkaŋ.
- 6 Bänepnaken bäräpi bumta parirä nadäŋira waki-
inik täk täyak. Ude täŋkaŋ kepma karonŋ
butewaki nadäŋpäŋ konäm kottäŋ kuŋat
täyat.
- 7 Täŋpäŋ gupna kädäptä-yäŋ ijiŋirän käyäm pähap
täk täyat.
- 8 Komi taŋi nadäŋkaŋ goret-goret itat, imaka taŋi
kubätä yeŋ nepmäŋitpäŋ irirän bumik.
- 9 * O Ekäni, gäk näkŋo nadäŋ gäripna u nadätan,
ba bänepnatä yäŋkähän-kähän täyak u imaka,
nadätan.
- 10 Bänepnatä tuptup yäpurirän kehäromina kudup
paot-inik täyak. Ude täŋirän dapunna
imaka, säkgämän nämo ijitak.
- 11 Ude täŋira notnaye jibinata yäŋpäŋ dubinaken
äbäкта bitnäк-inik täk täkaŋ. Ba meŋ nan
ba notnaye wanotnaye imaka, nabäŋ
umuntaŋpäŋ päŋku ban it täkaŋ.

* **38:3:** Jop 33:19; Sam 32:4, 102:10; Ais 1:6

* **38:4:** Esr 9:6;

Sam 40:12 * **38:9:** Sam 6:6, 10:17, 102:5

- 12 Tānpākaŋ ämatä näk nutpāŋ waki tāŋ namikta man yānpāŋ-nadäk täk täkaŋ. Tānpāŋ waki tāŋ namikta juku piŋtāŋ kuŋat täkaŋ. Ude tāŋkaŋ näk nutta buŋep täk täkaŋ.
- 13 Tāŋirä nähäwä guŋ ude äworeŋpāŋ man yäk täkaŋ u nämo nadäk täyat. Tānpāŋ man waki yäk täkaŋ uwä kowata täga nämo yäk täyat.
- 14 Butewaki! Näk man nämo yāwani, ba man nämo nadāwani ude äworeŋpāŋ man kum it täyat.
- 15 Upāŋkaŋ Ekäni, gäk yāpmāŋ wādāŋpāŋ itat. Tānpāŋ Ekäni Anutuna, näk nadätat; Gäkä nadāŋ namiŋpāŋ api tāŋkentāŋ namen.
- 16 Unita iwanaye jop yabāŋiri näk komi nadāŋpāŋ goret irira nabāŋpāŋ wisik-inik yāŋ näwetneŋtawä.
- 17 U imata, komi pen nadāŋ itkaŋ wakinik tāŋpayāŋ kerāp täyat.
- 18 * Tānpākaŋ Anutu, momi tāŋkuro unita nadāwätäk pähap tānpāŋ iŋamkaken kwawak yāŋahäk täyat.
- 19 Tāŋ iwanaye bumta-inik uwä kehāromi nikekgāŋ itkaŋ jop nadāŋ kokwawak nadāŋ namik täkaŋ.
- 20 Näk kudān siwoŋi tāŋira äma unitä iwan tāŋ namik täkaŋ. Äma udewaniwä kudān tägata kowata wäkigāŋ täk täkaŋ.
- 21 * Unita Ekäni, mäde ut namentawä! Ban nämo iren!

* **38:18:** Sam 32:5; 2Ko 7:9-10 * **38:21:** Sam 22:19, 35:22

22 Gäk Ekäni, wakiken nanik wädäj tädotpäñ nepmanñpani unita bäräñeñ täñkentäj namisi!

39

Devittä mominita nadäj bäräp täñkuk

- 1 * Näk ñode yänkehärom tañkut; Irit kuñatkuñatnata watä ket api ired. Täñpäñ mebetnatä momiken nepmanñpekta watä imaka, api ired. Unita äma waki dubinaken irirä man kubä nämo api yäwet.
- 2 Ude yänkuro unita bäräpi ño ahäj namiñirän man kum-inik itkut. Man täpuri kubä, waki ba täga nämo yänkuro upäñkañ nadäj bäräpna tañi täñkuk.
- 3 Täñpäñ nadäwätäk unitä bänepnaken agekotkuk. Nadäwätäkgän täñkä bäräpi bumta kañahänkuro unita ñode yänkut;
- 4 * Ekäni, kome terak ño kadäni jide api it yäpmäj ärowet? Ba jidegän api kumbet? Iritna jidegän api täreweko unitäño kadäni näwet!
- 5 * Butewaki! Kome terak itta kadäni keräpitağän täñpäñ nepmanñkun! Kodak irayäj täyat u kañiri imaka jopi ude täyak.
Bureni, äma kuduptagän itkañ u me woñ bunik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.
- 6 Ba wärani, edap ägonitä ahäñpäñ paot täkañ u irepmitpäñ nämo. Täñpäkañ äma piä täk täkañ u imaka kehäromi kubä nämo pewä

* 39:1: Sam 141:3; Kol 4:5; Jem 3:2 * 39:4: Sam 90:12 * 39:5: Sam 62:9, 90:4, 144:4

ahäk täkaŋ. Moneŋ tuŋum pewä ahäk täkaŋ
u netätä api koreneŋ yäŋ nämo nadäk täkaŋ.

- ⁷ Unita Ekäni, imatäken kubäta itsämbet? Gäk kubä-
tägän täga täŋkentäŋ nameno unita gakagän
itsämäntat.
- ⁸ Unita momi täk täyatken unitäŋo kowata
yäpnaŋiken nanik nämagusi. Ba yabäŋ
äwaräkuk täŋiri äma Gäka nämo nadäŋ
gamanitä yäŋärok näwetneŋtawä.
- ⁹ Nämo, Gäkŋa täŋpewi komi ŋo nadätat unita man
kum irayäŋ. Man täpuri kubä nämoinik
yäwayäŋ.
- ¹⁰ Unita komi piä wari namentawä! Nut yäpmäŋ
äbäŋiri kumbayäŋ täyat!
- ¹¹ Gäkŋo mebarika nadätat. Gäk momi täŋo kowata
äma yabäŋ yäŋpäŋ komi piä yämik täyan. Ba
imaka unita gäripi nadäk täkaŋ u gwaktä tek
näŋpä tumäk täkaŋ ude täŋpiwak täkaŋ.
Bureni, ämawä me woŋ bumik, kadäni keräpi-
inik itta yäwani.
- ¹² Unita Ekäni, juku peŋpäŋ butewaki gera ba
yäŋapik manna nadäŋ namisi. Täŋpäŋ
konäm korira nabäŋpäŋ äbä naniŋ kawat tä.
Näk äbeknaye oranaye udegän kome terak ŋo
gäkkät kadäni keräpitagän itta iwoyäŋkun.
- ¹³ Eruk nabä kätäŋiri oretoret ätu täŋkaŋ kaŋ kuŋ
kewewa!

40

Anutu wäpi iniŋoret kap kubä

- 1 Nāk Ekāniken gera yānkaŋ tāŋkentāŋ namikta kwikinik itkut. Irira butewaki nadāŋ namiŋpāŋ gera yāŋkuro u nadāŋ namiŋkuk.
- 2* Nāhā āma kubā awaŋ kāroŋi kubā gānaŋ kābop itkaŋ kumbeko ude. Ude irira Ekānitā nabāŋpāŋ awaŋ gānaŋ nanik wādāŋpāŋ nepmaŋkuk.
Ba nāk āma kubā okā nābā gānaŋ āpmonpāŋ ireko ude irira Ekānitā wādāŋpāŋ kome tāgaken nepmaŋpān āneŋi tāga kuŋatkut.
- 3* Eruk, ude tāŋpāŋ kap kodaki kubā nadāk-nadākna-ken pewān ahāŋkuŋ. Uwā Anutunin wāpi biŋam iniŋ oretta.
Kap u teŋira nabāŋpāŋ āmawebe māyaptā Anutu tāŋo kehāromita nadāwā inide kubā tāŋpāpāŋ Ekānita nadākinik api tāneŋ.
- 4* In nadākaŋ? Āmawebe Ekāni terak yeŋgāmā pek tākaŋ uwā Ekāni tāŋo iron nitek. Āma ude-wanitā āma ārowani tāŋo kādet nāmo yāwat tākaŋ.
Ba Ekāni māde ut imiŋpāŋ mājo wāra nāmo yāniŋ oret tākaŋ. Nāmoinik!
- 5* O Anutu Ekānina, gāk piā tāgatāga tāŋpāŋ tāŋkentāŋ nimiŋkun. Āma gāk udewani kubā nāmo itak! Gākāgān intājukun itan!
Tāŋkentāk bumta tāŋ nimikta nadāk tawaŋ pek tāyan unita tāga nāmo yāwetpāŋ

* 40:2: Sam 27:5, 69:2; Jer 38:6, 38:10-13 * 40:3: Sam 32:7, 33:3, 64:9 * 40:4: Sam 84:12, 125:5 * 40:5: Sam 71:15, 139:17-18; Ais 55:8-9

yäwönjärewa täreneŋ. Nämoinik! Täŋkentäk
nimik täyan uwä bumta-inik, daninaŋi
nämo.

- 6 * Anutu, gäk ganiŋ oretta tom däpmanpän ijik
täkamän unita nämo gek täkaŋ. Ba gupe
käbäŋi nitek mominin ärutta ijik täkamän
udewanita nadäwi ärowani nämo täk täkaŋ.
Upänkaŋ näk gäkŋata biŋam iwoyänpän manka
nadäkta jukuna biori tumbuŋ. Tänpän
gäkä nadäk-nadäk namiŋiri manka buramik
täyat.
- 7 * Eruk Anutu, näk äretat. Man näka bian kudän
täŋkuŋo udegän iwatpän äretat.
- 8 * Anutuna, kädet gäkä gäripi nadäk täyan näk
kädet udegän täkta gäripi nadätat. Gäkŋo
kädet siwoŋi u nadäk-nadäkna-ken pätak.
- 9-10 * Unita Ekäni, näk man kum nämo itkaŋ
käbeyäken ämawebekaye gäkŋo bänep irona
ŋode pen api yänahänpän yäwet täŋpet;
Ekäninintä nadän nimikinik tänpän wakiken
nanik wädän tädotpän nipmak täyak yän api
yäwet täŋpet. Tänpän manka täktäkka täŋo
biŋam käbop nämo pek täyat.
Ironka pähap ba imaka bureniŋän täk täyan u
ämawebe yäwet täyat.

* **40:6:** Ais 1:11; Jer 6:20; Mai 6:6-8 * **40:7:** Hib 10:5-7 * **40:8:**
Sam 37:31; 2Ko 3:3 * **40:9-10:** Sam 89:1; Apos 20:20, 20:27

- 11 Unita Ekäni, näka nadäñ namisi! Gäk bute-wakika käbop nämo pewen. Nämo, nadäñ namiñiri ironka ba manka burenitä watä säkgämän it namiton.
- 12 * Bäräpi mebäri mebäri ahän namik täkañ, u daninañi nämo. Täñpäkañ momi täk täñkuro unitä kehäromina yäpmäñ äpäkañ.
Bäräpi u ba u yärepmitta kädetta wäyäkñewa wakañ. Momina mäyap iniktä gwäkna pujiñ itkañ u yärepmitkañ. Unita umun terak itat.
- 13 Unita Ekäni, bäräñeñ abä täñkentäñ namisi!
- 14 Äma nutnayäñ täkañ u kehäromini yäpmäñ äpäñpäñ nadäk-nadäki täñpewi gunñajirä mäyäk tawut. Mäyäk tañpäñ nabä-kätäñpeñ kut!
- 15 Äma yänärok man näwet täkañ u meni täñpipiñpäñ yawat kireñiri mäyäk nadawut.
- 16 Täñpäkañ Ekäni, ämawebe gäk gäwaräntäk täkañ u oretoret täk täkot! Imata, gäkña waki keriken nanik wädäñ tädotpäñ yepmañkuno unita gäka gäripi pähap nadäk täkañ.
Täñpäñ kadäni kadäni ñode yäk täkot; Ekäni uwä wäpi biñam ikek kañ irän!
- 17 O Ekäni, nähä waki, kehäromina nitek nämo. Upäñkañ nadäñ namisi. Gäk kubä-tägän näkño täñkentäkna ba yäpätägak ämana.
O Anutuna, bäräñeñ abä täñkentäñ namisi!

* **40:12:** Sam 18:5, 38:4, 65:3

41

Devittä käyäm täñpäj yäñapik man yäñkuk

- 1* Äma, äma jäwärita nadäj yämik täkañ uwä Anutu täño oretoret terak kuñat täkañ. Udewanitä bäräpi kañ-ahänayäj täkañ uwä Ekänitä api täñkentäj yämek.
- 2* Bureni, Ekänitä watä it yämiñpäñ irit kuñat-kuñari api täñ-mehamtañ yämek. Täñpäj äma udewani täñpewän komeniken oretoret terak api itneñ.
Irirä yabä kätäjirän iwaniyetä kehäromini täga nämo api yäpmäj äpneñ.
- 3 Täñpäj käyäm täñirä Ekänitä täñkentäj yämiñjirän gupi äneñi api koreneñ.
- 4 Täñpäkañ nähä Ekäni ñode iwetkut; Ekäni, näk gäkken momi täñkut. Upäñkañ butewaki nadäj namiñpäñ nepmañpi tägasiwa.
- 5 Iwanayetä käyäm täñira nabäñpäñ man jägämi näwet täkañ. Uwä näkä kumäjira wäpita kañ guñ täna yäj nadäk täkañ.
- 6 Täñpäj äma u nabänayäj äbäk täkañ u jop gupi-tägän äbäk täkañ. U näka waki ude itak yäj yäñpäñ yäñtäj kukta jop nabänayäj äbäk täkañ.
- 7 Äma kokwawak täñ namik täkañ uwä näka waki ude ahäj imitak yäñpäñ yäñjiap-jiap yäñtäj kuk täkañ.
- 8 Näka ñode yäk täkañ; Wisik! U käyäm wakiinik kubä täñkañ kumäkta biñam täyak. U täga nämo api tägawek yäj yäk täkañ.

* 41:1: Snd 14:21 * 41:2: Sam 27:12

- 9 * Butewaki! Notnapak bureni, nadäŋ imikinik täŋpäŋ ketem namiŋ-gamiŋ täŋpäŋ nak täkamäk u imaka, näka iwan täŋ namik täyak.
- 10 Unita Ekäni, butewaki nadäŋ namiŋpäŋ nepmaŋpi tägaŋpäŋ iwanayeta kowata api yämet.
- 11 Ude täŋkentäŋ namiŋiri iwantä nämo närepmiräwä ŋode api nadäwet; Anutu, gäk näka bänep täga nadäŋ namitan yäŋ api nadäwet.
- 12 Näk kudän tägagän täk täyat unita oraŋ namiŋpäŋ iŋamkaken kwawakgän nepmaŋ iriri tärek-täreki nämo api iret.
- 13 * Unita ämawebe, Ekäni, Isrel täŋo Anutu u iniŋoret täkäna! U tärek-täreki nämo iniŋoret täkäna! Burenitä bureni-inik!

42

Äma kubätä Anutu dubiniken kukta gäripi nadätak

- 1 * Anutu, tomtä umeta yek täkaŋ ude, näk gäka udegän nek täkaŋ.
- 2 * Anutu, Anutu irit mähe mi, bänepnatä gäka nek täkaŋ unita kadäni jidegän gäkkät man yäŋpäŋ-nadäkta kaŋ ärewet?
- 3 * Kepma bipani butewaki nadäŋpäŋ konämna

* **41:9:** 2Sml 15:12; Sam 55:12-13, 55:20; Jer 20:10; Mat 26:23; Mak 14:20; Luk 22:21; Jon 13:18 * **41:13:** Sam 106:48 * **42:1:** Sam 119:131 * **42:2:** Sam 42:11, 43:5, 63:1, 143:6; Jer 10:10; Dan 6:26; Mat 26:63; Rom 9:26 * **42:3:** Sam 80:5

pitotä ketemna ude täk täyak. Kepma käron
yänärok ɲode näwet täkaɲ; Anutuka de?
Imata nämo täɲkentäɲ gamik täyak? yän
näwet täkaɲ.

4* Näk komi nadäɲpäɲ imaka ɲode juku pik täyat u
yänahänjira bänepna pidäm tawän!

Bian näk komenaken itkaɲ ämawebe tawaɲ
käron näkä jukun yän-yäkɲat yäpmäɲ ore-
toret terak Anutu täɲo kudupi yot gänaɲ
ärok täɲkumäɲonik.

Äronkaɲä Anututa oretoret kap teɲ imiɲitna
unitä täɲpidäm taɲ nimik täɲkukonik.

5* Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata
jägäm täyak? Ude nämo! Näk ɲode täɲpet
yän nadätat; Näk Anutu tubeɲ kuɲkaɲ pen
api iniɲoret täɲpet! Imata, Ekänina uwä
nämagurani ämana bureni!

6 Näk komenata nadäwätäk täɲ itat. Upänkaɲ
Anutu, ban kome ɲo Jodan ume dapuri
kädakät pom yarä Hemon kenta Misa ɲoken
itkaɲ gäka nadäɲ gamayäɲ.

7* Wära! Ume damuntä gwägu gänaɲ äpmonjirän
gwägutä gera yän itak. Wära! Waki nadätat!
Tänpäik-päikkatä näk yejämäɲ moretak.

8* Upänkaɲ ude nämo! Kepma kepma Ekänitä
butewaki nadäɲ namik täyak. Ude täɲjirän

* 42:4: 1Sml 1:15; Jop 30:16; Sam 95:2, 100:4; Ais 30:29 * 42:5:

Sam 9:1, 38:6; Mat 26:38 * 42:7: Sam 69:1-2, 88:7; Jna 2:3

* 42:8: Sam 16:7, 57:3, 63:6, 149:5

bipani bipani Anutu iniḡoret kapnatä mena-kengän it täyak.

Kap teŋkaŋ Anutuna, irit kuŋat-kuŋatna täŋo mäheŋi uken yäŋapik täyat.

9 Täŋpäŋ kadäni kadäni Anutu, mobä kujatna ḡode iwet täyat; Imata näka ḡuŋtak täyan? Imata iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri komi namik täkaŋ?

10 Kadäni kadäni iwantä sära ḡode näwet täkaŋ; Anutuka de? Man ude näwet täkaŋ u äpa kuwektä-yäŋ namäk täkaŋ.

11 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bäneḡna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ḡode täŋpet yäŋ nadätat; Näk Anutu tubeŋ kuŋkaŋ pen api iniḡoret täŋpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni!

43

Äma kubätä iwan it ḡwäjiŋirä Ekäniken yäŋapiŋkuk

1 * Anutu, äma mäde ut gamik täkaŋ u wäḡna yäḡmäŋ äḡnayäŋ täkaŋ. Unita gäkä näk ḡarak itkaŋ jop man yäwani unitäŋo mani utḡäŋ ḡode yäwet; U siwoŋi kuŋat täyak.

2 Anutu, gäk näkḡo kehäromina ude itan upäŋkaŋ imata mäde ut namitan? Iwantä kehäromina yäḡmäŋ äḡpäŋirä wakiinik nadätat.

3 * Unita Anutu, kädetka bureni näwoŋäre! Topänka penyäŋeŋ namiŋiri akuŋpäŋ kädet täga iwat

* **43:1:** 1Sml 24:15; Sam 5:6, 26:1, 38:12 * **43:3:** Sam 36:9

yäpmäñ Saion Pom terak, itanken u kañ ärewa.

- 4 Ude täñ naminjiri enjikaken äronpäñ gäk ganiñ orerayäñ kudupi bukäkaken kwa. Bureni, Anutuna, gäk dubikaken kwa.

Gäk bänepna täñpidäm tañ naminjiri oretoret pähap nadäk täyat unita Anutu Anutuna, wagäm utpäñ api ganiñ oreret.

- 5 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ñode täñpet yäñ nadätat; Näk Anutu tubeñ kuñkañ pen api iniñoret täñpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni-inik!

44

Isrel ämawebetä Anututä watä it yämekta yäñapiñkuñ

- 1 * O Anutu, äbekniye oraniyeta imaka tägatäga bian-inik täñ yämiñkuno unitäño biñam ñode niwerirä ninin nadäñkumäñ.
- 2 * Kome iwoyäñ yämani uken nanik guñ äbot komi yämiñpäñ yäwat kireñpäñ ämawebekaye gäkñaken unita yäniñ kireñkun. Yäniñ kireñjiri täñ-bumbumka u koreñkuñ.
- 3 * Ämawebekaye u iniken kadä boham ba iniken kehäromi terak kome u nanik ämawebe nämo däpmäñ yäwat kireñkuñ. Nämo, gäkño kehäromika terak yengämä pewäpäñ täñkuñ. Ba gäkä nadäñ yämik-inik täñpäñ

* **44:1:** Kis 12:26-27; Sam 78:3

* **44:2:** Sam 78:55, 80:8

* **44:3:** Lo 8:17; Jos 24:12

dubiniken itkentäŋ yämiŋpäŋ kehäromi
yämiŋiri täŋkuŋ.

⁴ Gäk intäjukun ämana ba Anutuna bureni. Isrel
äbot nintäŋo iwaniye yärepmita kädet peŋ
nimiŋkun.

⁵ Täŋkaŋ gäkä täŋkentäŋ nimiŋiri iwaniye täŋo
kehäromi yäpmäŋ äpäk takamäŋ.

^{6*} Unita näk äpa kuwekna ba päip boham unitä api
täŋkentäŋ namineŋ yäŋ nämo nadäk täyat.

⁷ Nämo, gäkŋa-tägän täŋkentäŋ nimiŋpäŋ
iwaniye kokwawak nadäŋ nimik täkaŋ
u däpmäŋ yawat kireŋpäŋ u keriken nanik
yäyomägatpäŋ nipmak täyan.

⁸ Unita gäkŋo wäpka yäpmäŋ akuŋpäŋ bänep täga
man tärek-täreki nämo api gäwet täne.

⁹ Upäŋkaŋ waki, apiŋode nibä kätäŋiri iwaniyetä
ämikken nirepmit täkaŋ. Komi ämaniye nämo
itkentäŋ yämik täyan.

¹⁰ Ude täŋiri iwaniye yabäŋ umuntaŋ metäŋpeŋ
kuŋitna nintäŋo tuŋum korek täkaŋ.

¹¹ Nibä kätäŋiri sipsip däpmäk täkaŋ ude iwaniyetä
nin mäyap nidäpuŋ. Ude täŋiri ämatä
komeken kubäkubä kuŋ täna kuŋkuŋ.

¹² Ämawebekaye ninta nadäŋiri äpani-inik täŋpöpäŋ
nin iwaniyeta jop yäniŋ kireŋkun.

¹³ Gäk kudän nintä terak pewi ahäŋ nimiŋkuŋo u
kaŋpäŋ, äma nintä äbotken nanik nämo unitä

* **44:6:** Sam 33:16; Hos 1:7

yänärok niwetpäñ yänpäñ-nibäñ mägayäk täk täkañ.

- 14 Tämpewi imaka jopi ude äworeñitna guñ äbotken naniktä yänpäñ-nibäñ niwat täkañ.
- 15-16 Iwanaye ba äma näka kokwawak täk täkañ unitä yänärok ude yänirä mäyäk pähap nadäñpäñ umuri nadäk täyat.
- 17 Jide? Gäka guñ tañpäñ gäkkät topmäk-topmäk kubägän tañpani u irepmitnapäñ imaka waki ude pewi ahäñ nimitak? Nämo, nin ude nämo täñkumäñ.
- 18 * Gäk gepmañpäñ бага mankata mäde nämo utkumäñ.
- 19 * Upäñkañ gäkä nipmañpikañ nin täñkentäknin nämo, tom ägwäri bämopiken itkamäñ. Ba bipmäñurani pähap gänañ ude itkamäñ.
- 20-21 * Nin Anutunin bureni gäk ganiñ oretta bitnäñpäñ kome kubä täño anutu jopi-jopi nadäñ yämiñkumäño yäwänäku uwä gäkku bian nibäñ ahäwim. Imata, gäk bänep nadäk-nadäknin käbop itkañ u kudup nibäwi tärek täyak unita. Upäñkañ ude nämo täñkumäñ!
- 22 * Nin gäkño ämawebekaye itkamäñ unita yänpäñ kadäni kadäni ninken nanik mäyap nidäpmäk täkañ. Ba nibäñirä sipsip nakta däpmäk täkañ ude itkamäñ.
- 23 * Unita Ekäni ijiwi kut! Imata dupiñkañ itan? Mäde wari nämo ut nimen. Aku!

* **44:18:** Jop 23:11 * **44:19:** Sam 23:4 * **44:20-21:** Sam 139:1; Jer 17:10 * **44:22:** Rom 8:36 * **44:23:** Sam 35:23, 78:65

- 24 Ninta imata käbop it nimitan? Komi bäräpi gänaŋ itkamäŋ ŋonita ninta nämo guŋ täwen.
- 25 Yäke! Däpmäŋ jakŋitpäŋ nipmaŋpä kumbanitä-yäŋ kome terak pätkamäŋ.
- 26 Unita äbä täŋkentäŋ nimisi! Gäk nadäŋ nimikinik täk täyan udegän waki keriken itkamäŋ ŋo nimagutsi!

45

Äma ekäni kubätä webe yäpmäŋirän iniŋ oretoret kap tewani

Kora täŋo nanakiyetä intäjukun ämata gäripi pähap nadäŋpäŋ kap ŋo teŋkuŋ.

- 1 Man säkgämän säkgämän nadäk-nadäkna-ken tokŋek parirän intäjukun äma u iniŋ ubiŋpäŋ tewayäŋ. Äma meni pidämitä man säkgämän yäŋahäk täkaŋ ude menatä äma ekäni u ŋode iniŋ ubiŋ tekta pidäm täyat;
- 2 Gäk äma säkgämän, man yäkyäkka imaka, gäripi nitek. Äma gäk udewani kubä nämo itak. Bureni, Anututä iron täŋ gamiŋkukotä pen api täŋ gamiŋ yäpmäŋ ärowek.
- 3 Gäk intäjukun äma kehäromi pähap, wäpka biŋam ärowani-inik. Unita kehäromika niwoŋäreкта päip bohamka iŋitpäŋ isi!
- 4 Kehäromika nitek unitä iwan täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäk täyi. Täŋpäŋ man bureni ba kudän siwoŋi unitägän irun yäŋpäŋ täŋ-mehamtak täyi. Kehäromikatä ämik täŋpäŋ iwan däpmäŋirän kaŋpäŋ umun pähap täk täkot!

- 5 Təŋkaŋ tenəŋ kuwek-kuwekkawä päraŋi-inik. U iwankaye yabä-tumäktä nıkek. Təŋiri äma äbori äbori gabəŋpəŋ gəmotka-kengän maŋ pat təkaŋ.
- 6 * Bureni Anutu, gäk intəjukun-inik itkunonitə api it yəpməŋ ärowen. Kaŋiwat piäka u kudän siwoŋi terakgän tək täyan.
- 7 * * Gäk kädət wakita taräki nadəŋpəŋ kädət siwoŋitagän gəripi nadək täyan. Ünitä Anutukatä ini gäkä kaŋiwat piä təkta iwoyəŋkuk. Piä ude təkta iwoyəŋkuko unitä notkaye yərepmıtəŋ oretoret pähap nadək täyan.
- 8 Gəkŋo tek kəroŋi kudup kəbəŋi säkgämän-inik, jia dəröpä kəbəŋ ikek bumik. Ba intəjukun äma ätutä gäkä eŋiken abä kap teŋkaŋ ganiŋoret təkaŋ.
- 9 Təŋpəkaŋ äma jopi təŋo äperiyetä watä nämo it gamik təkaŋ. Nämo, kome ätu təŋo intəjukun äma təŋo äperiye unitä gäkä eŋiken itkaŋ watä it gamik təkaŋ. Təŋpəkaŋ webekawä omäk meran säkgämän təŋpəŋ dubikaken it täyak. Omäk meran uwä gol mobä säkgämän-inik, Opia komeken nanik upəŋ təŋpani.
- 10 Eruk webeni, gäka ŋode yəŋira nadä; Gäk komekaken nanik ämawebe ba nəgät moräkaye mäde ut yämiŋpəŋ unitä juku kubä nämo pewen.

* 45:6: Sam 93:2, 98:9 * 45:7: Sam 11:7 * 45:7: Hib 1:8-9

- 11 Ude täñiri intäjukun ämakatä gabängärip täñpän gäka webe säkgämän yän api gäwerek. Täñ äpka uwä ekänika unita mani buramiwen.
- 12 Täñpäkañ Tire komeken ban naniktä äbä bänep tägata iron api täñ gamineñ, ba tuñum ämatä gäk ganiñ oretta api ämneñ.
- 13-14 Eruk ämawebe, nadäkot! Intäjukun ämajin täño webeni uwä ini eñi gänañ säkgämän, kañgärip ikek ude itak. Teki uwä golkät bok täñpani, unita ägo-ägo weñirän intäjukun äma dubiniken yänikñat yäpmän kukañ. Kuñirä webe gubañ noriye imaka, iwarän täñirä ugän yän-yäkñat yäpmän kukañ.
- 15 U kudup, bänep täga pähap nadäñpän oretoret terak intäjukun äma täño eñi pähap gänañ kumañ ärokañ.
- 16 Täñpäkañ intäjukun ämana, gäka ñode yäyat; Gäkño nanak ämani mäyap ahäñpän gäk ba orañkaye täño kome yäpmänpän intäjukun äma udegän api itneñ. Täñirä ämawebe komeni komeni yabän yäwatta wäpi biñam ärowani api yämen.
- 17* Täñpäkañ nähä ätu mäden ahänayän täkañ unitä nadäñpän kuñatneñta kap ño teñira wäpka biñamtä punin api kuñarek. Ude täñira ämawebe kuduptä wäpka biñam u tärek-täreki nämo api ganiñoret täneñ.

* 45:17: Sam 138:4; Mal 1:11

46

Anutu u ninkät itkamäj

- 1 * Anutu u nintäno äyüñnin ba nintäno kehärominin. Bäräpi gänañ täñkentäj nimikta pidämtak täyak.
- 2 Unita nin imaka kubäta nämoinik umuntäne. Nämoinik! Kenäj kwainjirän kome kwähärep duneño uwä täga. Ba pom gwägu bämopiken duñpeñ äpmoneño u imaka täga. Nämö api umuntäne.
- 3 * Ba gwägu pähap mämä tañi yäñpäñ tokätpäñ porärak pakipaki täñpek. Täñjirän pom tañi tañi wareñ täneño upäñkañ imata umuntäne? Ninä nämoinik api umuntäne!
- 4 * U imata, Anutu täno yotpärare bämopiken ume tañi kubätä pätak. Ume unita ämawebe oretoret pähap nadäk täkañ. Yotpärare u kudupi-inik, Anutu ärowani täno irit bägup.
- 5 * Uken Anututä it täyak unita nämö api wawek. Nämoinik, kepma bipani Anututä watä api it imik täñpek.
- 6 * Bureni, Anutu u kehäromi-inik. Unita äma äbori äbori umun pähap nadäñpäñ kujari kwaik täkañ. Täñjirä Anututä kārak yäñjirän kometä ume bumik äworewek!
- 7 Upäñkañ ninäwä nämö api umuntäne. Nämö, Ekäni kehäromi mähemi u ninkät it takamäj.

* **46:1:** Sam 62:7-8, 91:2, 142:5 * **46:3:** Sam 93:3-4; Jer 5:22;
 Mat 7:25 * **46:4:** Sam 48:1, 48:8 * **46:5:** Jol 2:27; Sef 3:15; Sek
 8:3 * **46:6:** Jos 2:9, 2:24; Sam 2:1

Bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täño Anutuken käbop täga itne.

- 8 Ai, ämawebe in äbut! Äbänpän Ekänitä piä täk tänkuko u ɲo kawut! Imaka imaka täk tänkuko u yabänpän jäkjäk yamänpän nadäwä inide kubä täk täyon!
- 9 Ekäni uwä komeni komeni täño ämik däpmän täknek täyak. Tänpän äpa kuwek yäpmänpän tokät jukutpän kurepä kädäp gänañ ureñ tänpän äpmok täkañ.
- 10 * Unita Ekänitä ɲode yäyak; Kwikinik itkañ näka ɲode nabänpän-nadäwut; Näk Anutu bureni-inik. Näk intäjukun irira ämawebe komeni komeni ittän kukañ u gämotna-kengän it täkañ.
Kome kuduptagän täño Ekäni-inik u näk! yäk.
- 11 Unita ämawebe, in ɲode nadäwut! Ekäni kehäromi mähemi, u ninkät it täkamäj. Bureni, bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täño Anutuken käbop täga itne.

47

Anutu u äma komeni komeni täño ekäni pähap

- 1 Ämawebe kuduptagän kap teñkañ ketjin utpän oretoret täk täkot! Täñkañ oretoret gera terak Anutu iniñ orerut!
- 2 Ekäni ärowani pähap uwä ini pärik-inik kubä itak. Kehäromini uwä umuri pähap. Uwä kome pähap ɲonitäño Ekäni ärowani-inik.

* 46:10: Lo 4:35; 1Kin 18:36-39; Ais 2:11, 2:17

- 3 Uwä täñkentäñ nimiñpäñ guñ ämawebe äbori äbori unitäño kehäromini yäpmäñ äpäñpäñ gämotninken yepmañkuk. Täñkañ komeni ninta niniñ kireñkuk.
- 4 Täñpäkañ bian Anututä ini kome u iwoyäñpäñ nimiñkuko unita ñode nadäkamäñ; Jekop täño äboriye ninta nadäñ nimikinik täk täyak.
- 5 Ai, nadäwut! Anututä mañirani bägupken äronkuko itak. Äro irirän ämawebetä bänep pidäm oretoret kap womat mämä terak teñkuñ.
- 6 Eruk! Unitä nadäñpäñ in imaka, Anututa oretoret kap teñ imut! Teñkañ iniñ orerut! Ekäni pähapnin oretoret kap teñ imut.
Äneñi täwetat; Iniñ orerut!
- 7 Anutu uwä kome pähap ñonitäño Ekäni ärowani itak unita oretoret kap teñ imut!
- 8 Anutu ärowani pähap unitä mañirani bägup kudupiken mañitkañ ämawebe komeni komeni intäjukun-inik it yämiñpäñ yabäñ yawat täyak.
- 9 Täñirän guñ ämawebe äbori äbori täño ärowaniniyekät Abraham täño Anutu unitäño äbot ninkät käbeyä täk täkamäñ. U imata, kome täño intäjukun äma kudup u Anutu gämori-kengän itkañ.
Anutu unitäño kehärominitä päke u yärepmi moretak! U intäjukuntä intäjuninik itak.

48

Anutu täño yotpärare wäpi Jerusalem unita oretoret kap

- ¹ Ekäni uwä wäpi biñam ärowani nitek. Unitäño yotpärare wäpi Jerusalem u pom kudupi kubä terak itak. Unita yotpärare uken äronpäñ wäpi biñam yäpmäñ akuna!
- ² * Saion Pom kudupi uwä karoni boham, tägagämän-inik, kañoret ikek. Ämawebe kome pähap ño nanik kuduhtagäntä Anutu täño pom u kañpäñ oretoret täk täkañ.
Täñpäkañ Ekäni Ärowani unitäño yotpärare pom u terak itak.
- ³ Anutu uwä kudupi yotpärare u bämopiken itkañ ämik kadäniken ämawebe uken nanikta yewa kehäromi täñ yämik täyak.
- ⁴ Bian kome ätu täño intäjukun ämatä Saion ämawebekät ämik tänayäñ yotpärare u dubiniken äbuñ.
- ⁵ Äbäñkañ yotpärare kudupi u kañpäñ jäkjäk yämäñpäñ umuntañkañ metäñpeñ kuñkuñ.
- ⁶ * Umuntañkuño uwä komi webetä nanak bäyanayäñ nadäk täkañ ude nadäñpäñ kujari kwainkuñ.
- ⁷ Ämik tänayäñ gäpe tañi tañi pähap terak äbuño u gäkä mänit pähap iniñ kireñpewi gäpe uwä yäpmäñ kărăpmit täñpäñ kuñkuñ.

* **48:2:** Mat 5:35 * **48:6:** Kis 15:15; Hos 13:13

- 8 Təŋpəkaŋ bianä, Anutu təŋo täktäki kehäromi nitek unitəŋo manbiŋamgän nadäk təŋkuməŋonik. Upəŋkaŋ apiŋo dapunintä kaŋpəŋ nadäk təkaməŋ.
Ekäni uwä iniken yotpärare ŋo watäni säkgämän irirän kehäromigän pen api it yəpməŋ ärowek. Yotpärare uwä Ekäninin, Anutu kehäromi məhemitä iniken.
- 9 O Anutu, kudupi yotka gənaŋ äronpəŋ ironka tärek-täreki nämo unitəŋo mebarita yəŋpəŋ-nadäk täk təkaməŋ.
- 10 Wəpka biŋam komeni komeni kuŋ moreŋkuko unita əmawebe komeni komenitä udegän ganiŋoret təkaŋ. Təŋpəŋ yabəŋ yəwat piä täk təyan uwä nadäk-nadäk siwoŋi terakgän täk təyan.
- 11 Gäk əmawebe təŋo irit kuŋat-kuŋari u siwoŋigän yəpməŋ danik təyan unita əmawebe Saion yotpärareken nanik ba yotpärare taŋi təpuri Juda komeken it yəpməŋ kukaŋ u nanik kudup, oretoret täk təkaŋ.
- 12-13 Eruk, Anutu təŋo əmawebe, in Anutu təŋo kehäromini kaŋpəŋ nadäna yəŋpəŋə ŋode kaŋ təŋput; Jerusalem yotpärare gəgəniken kuŋat äyəŋutpəŋ yewa kehäromikät əmik təŋo tuŋum tuŋum ukät yabəŋpəŋ-nadəwut.
Yabəŋpəŋ-nadənayəŋ təŋo unitəŋo biŋam uwä nanakjiye orajiye məden ahənayəŋ təkaŋ u ŋode kaŋ yəwerut;
- 14 * Anutu unitəgän nibəŋ niwat təyak. U nintəŋo

* 48:14: Ais 58:11

Anutu, paot-paori nāmo. Tānpākaŋ unitä kadäni kadäni api nipmäŋit niwarek.

49

Moneŋ tuŋumta nadäwätäk täneŋtawä

- ¹ Äma äbot, kome terak it yäpmäŋ kukaŋ in kudup man ŋo nadäwut.
- ² Äma wäpjin biŋam nitek ba wäpjin nāmo, äma moneŋ ikek ba äma jäwäri, in kuduŋtagän man täwerayäŋ täyat ŋo juku peŋpän nadäwut.
- ³ Man kädet siwoŋi kubä nadätat u intä nadäneŋta yäŋahäwayäŋ.
- ⁴ Man siwoŋi u man wärani terak täwerayäŋ. Täwet paotpänjä man wärani unitäŋo mebäri kap terak api yäŋahäwet.
- ⁵⁻⁶ * Imata äma waki-wakita umuntäwet? Äma uwä moneŋta nadäkinik täk täkaŋ. U näk moneŋ ikek yäŋkaŋ iniken wäpi biŋam yäpmäŋ akuk täkaŋ.
Tānpākaŋ äma waki udewanitä näk it gwäjiŋpän nutnayäŋ täk täkaŋ. Upänkaŋ, äma udewanita imata umuntäwet?
- ⁷ * Moneŋi päke unitä nāmo api täŋkentäŋ yämek. Nämoinik! Nin nadäkamän; Äma kubätä iniken gupi moneŋpän täga nāmo suwawek. Nāmo, äma kubätä irit kehäromi kaŋ-ahäwa yäŋpän Anututa moneŋ peŋ imikimik kädet nāmo pätak.

* **49:5-6:** Jop 31:24; Sam 52:7; Mak 10:24 * **49:7:** Jop 36:18-19

- 8* Nämoinik, äma täño gwäki suwak-suwak ärowani pähap. U monen tañi penenjo upänkañ bäräñen täga nämö pewä tägawek.
- 9 Monen terak äma kubätä irit kehäromi täga nämö kañ-ahäwek. Nämö, äma kuduhtagän paot-paotta biñam.
- 10 Bureni nadäkamäñ. Äma kuduhtagän kumäk täkañ. Äma nadäk-nadäk ikek kumäk täkañ. Ba guñ ämakät äma kädet goret-goret täñpani u imaka, kumäk täkañ. Kumäñpäñ monenji peñirä äma ätutä yäpmäk täkañ.
- 11 Bianä, äma udewani komeni nikek. Upänkañ apiño kubäpäñ äneñirä kome ukengän paot-paori nämö api itneñ.
- 12 Äma täño wäpi biñamtä kumäk-kumäkita kädet nämö api täñpipiñ yämek. Nämoinik! Tomtä kumäk täkañ udegän api kumneñ.
- 13 Kumäk-kumäk kädet uwä, äma inita nadäkinik täñpäñ täga itkamäñ yäñ nadäk täkañ uken api ahäñ yämek. U kawut!
- 14 Äma udewani uwä tom udegän, kumäk-kumäk ikek. Kumäñirä kumäñ-kumäñtä watä ämani ude api täñpek. Äma äneñpaniken äpmonirä gupi bäräñen parañirä ämawebe siwonjitä Wi! api yäwatneñ.
- 15* Täñpäkañ nähä Uraktä nämagutpäñ kumäñ-kumäñ täño kehäromiken nanik api wädäñ tädotpäñ nepmanpek.

* 49:8: Sam 16:10, 22:29, 89:48 * 49:15: Sam 16:10-11, 73:24;
Hos 13:14

- 16 Unita nadäkot! Äma monej tuñum ikek ba enj säkgämän niked, udewanita ninin jide täñpäñ äma ude kañ äworene yäj nadäwätäk nämo täneñ.
- 17 * Nämoinik! Äma udewani kämi kumänkañ tuñumi u yäpmänkañ täga nämo api kuneñ. Ba wäpi biñamikät bok nämo api kuneñ.
- 18 Täñpäñ äma udewani kodak itkañ kome täño tuñumta gäripi nadäñpäñ Anutu täño iron terak itkamän yäj nadäk täkañ.
Säkgämän irirä äma ätutä wäpi biñam yäpmän akuk täkañ.
- 19 Upänkañ äma udewani kumänkañ, bian äbekiye oraniyetä kumänpeñ päñku bipmän urani gänañ itkuñken ugän api yäwatneñ.
- 20 Bureni-inik! Äma monej tuñum ikek upäkañ nadäk-nadäki nämotä irit kehäromita biñam nämo api täneñ. Uwä tomtä kumänpäñ parak täkañ udewani.

50

Anututä ämawebe täño täktäki yäpmän danik täyak

- 1 Ai! Ämawebe in nadäwut! Anutu ärowani, Ekäninin unitä man yäwayäj täyak. U ämawebe komeni komeni päke unita gera yäyak.
- 2 Anutu täño peñyäjek kudän Jerusalem yotpärare säkgämän uken naniktä kwawakinik teñ yäjetak. U kawut!
- 3 Bureni! Anutunin kehäromi niked u man yäwayäj äbätäk. Kädäp mebettä intäjukun

* 49:17: Sam 17:14; 1Ti 6:7

kunjirän iwän mänit pähaptä itgwäjinjirän äbätak.

⁴⁻⁵ Anututä ämawebeniye täño kudän yäpmäj daniwayäj yänpäj kunum kenta kometa gera ñode yäyak; Ek äbä ämawebe naniñ oret täkañ u kuduhtagän yämagut päbä inamnaken yepmanpun yäk.

Ämawebe uwä näkkät topmäk-topmäk kubägän tänpäj täñ-kehäromtakta tom däpmänpäñ ijin namiñkuño u yäk.

Eruk, ude tänpänkañ man piä täñira kañ nabäwut yäk.

⁶ * Anututä ude yänjirän kunumtä kwawak ñode yänahäk täyak; Anutu ini uwä man yäpmäj daniwani äma siwoñi-inik. Jop man kubä nämo yäk täyak.

⁷ Eruk, Anututä ämawebeniye ñode yäwetak; Isrel ämawebenaye, juku penkañ nadäwut! Anutu bureni-inik, intäño Anutujin näkña in manken tepmanpayäj yäk.

⁸ Tom käbäñi nikek ijin namik täkañ unita nämo tebetat yäk. Nämo, kadäni kadäni in tom käbäñi nikek ijin namik täkañ yäk.

⁹ Upänkañ ñode täwera nadäwut; Näk bulimakau ba memeta nämo wäyäkñek täyat yäk.

¹⁰⁻¹¹ Nämo inik, tom ägwäri bipiken itkañ, ba bulimakau pomken itkañ, barak ba gwakgwak imaka u kuduhtagän näkñogän yäk.

* **50:6:** Sam 75:7, 97:6

- 12 * Nakta newäwä inken nämo yäñapiwet yäk. Nämoinik, kome pähap ba imaka imaka u terak itkañ u mähemi näk yäk.
- 13 Näk inipärik kubä. Tom koyani ba nägäri nämo nak täyat yäk.
- 14 Täñpäkañ naniñ oretoret kädet bureni gäripi näkä nadäk täyat uwä ñode; In naniñ oretpäñ bänep täga man yäk täkot. Uwä ärawa bureni ude api täñ namineñ.
Täñpäñ Anutu ärowani näka bänep täga täñ namikta yäk täñkuño uwä bureni täñ namineñ!
- 15 * In ude täneño uwä bäräpi kubä inken ahäwänä näkken gera yäñirä näkä in täñkentäk-inik api täñpet. Täñpäkañ in wäpna biñam punin api yäpmäñ akuneñ yäk.
- 16 Täñpäkañ Anututä äma waki täñpani man ñode yäwetak; In jop, mejin-tägän näkño бага man ba topmäk-topmäk kubägän u yäñahäk täkañ. Täñjirä nadäwa siwoñi nämo täk täkañ.
- 17 * Täñpäñ näkä in yäpä tägakta bitnäñkañ kadäni kadäni näkño man ut täkañ.
- 18 In kubo äma yabäñkañ ukät not täñpeñ kuñat täkañ. Yabäñjirä intäño notjiye ude äworek täkañ.
Ba ämawebe kubokäretta täñpani ba nädapitä duñ-weñpäñ ini-ini iranikät not täñ yämiñpäñ kuñat täkañ.

* **50:12:** Sam 24:1; 1Ko 10:26 * **50:15:** Sam 91:15, 107:6, 107:13, 107:19; Sek 13:9 * **50:17:** Neh 9:26; Rom 2:21-22

- 19 In mejinta watä nämo itkaŋ man jop manman
ba man wakiwaki yäk täkaŋ.
- 20 Täŋkaŋ notjiye manken yepmaŋit yäŋpäŋ-yabäŋ
yäwarit täk täkaŋ.
- 21 * Intä ude täŋirä näkä jop dapun tabäŋpäŋ man
kubä nämo yäk täyat. Ude täŋira intä Anutu
u nin bumik yäŋ nadäk täkaŋ.
Upäŋkaŋ nämoinik! Apiŋo tebenpäŋ manken
kwawak tepmaŋpayäŋ.
- 22 Unita ämawebe näka mäde ut namik täkaŋ, in ŋode
nadäwut; In itkaŋ ude pen udegän itpäŋä api
waŋ moreneŋ.
Täŋkaŋ äma kubätä in täga nämo api täŋkentäŋ
tamek.
- 23 * Täŋpäkaŋ bänep täga man näwet-näwet unita
gäripi nadäk täyat. Unita nadäwa ärawa bu-
reni ude täk täkaŋ.
Ämawebe ude täŋ namiŋkaŋ näkŋo man bu-
ramik täkaŋ uwä bureni-inik api yämaguret.

51

Wakini yäŋahäk-ahäk

Devit Basiba kubo täŋirän Natantä kaŋ-yäŋkuko
unita nadäŋpäŋ man ŋo kudän täŋkuk.

- 1 * * Anutu, gäk butewaki mähemu unita näka
butewaki nadäŋ namisi. Butewaki nadäŋ
namiŋpäŋ wakina kudup ketäreŋ nami.

* **50:21:** Sam 90:8; Ais 55:8-9, 57:11; Rom 2:4 * **50:23:** Sam
27:6 * **51:1:** 2Sml 12:1-15 * **51:1:** Sam 109:26; Ais 43:25;
Apos 3:19; Kol 2:14

- 2* Ude täņkaņ wakiwakina ärut paktaņ nami.
- 3* Anutu, momi äma näk, wakina unita nadäwätäk täņpäņ kuņat täyat.
- 4* Momina uwä ämaken nämo, gäkkengän täņkut. Imaka u täņira gäkä nabäņiri taräki täņkuk. Unita iņam man näwetkuno u bureniğän näwetkun. Ba täktäkna yäpmäņ daniņkuno u siwoņigän yäpmäņ daniņkun.
- 5* Wära! Kädet wakina ŋowä kädet kodaki nämo täyat. Nämo! Näk meņnatä momikät bok bäyaņpäņ nepmaņkuk. Täņpäņkaņ momi täņpani pen udegän it yäpmäņ äbätat.
- 6* Anutu, gäk näkä jop manman yäkta gäripi nämo nadäk täyan unita gäkņaken nadäk-nadäk bureni näwoņäre.
- 7* Täņpäņ gäk momina ketäreņ namiņiri pakigän-inik ira.
- 8* Bureni Anutu, bäräpi pähap namiņkuno u ketäreņ namiņpäņ bänep oretoret peņ nami.
- 9* Momi täņkuro u ärut paktaņ namiņpäņ momina unita kaņ täņguņta!

* **51:2:** Ais 1:16; Jer 4:14; Hib 9:14 * **51:3:** Ais 59:12 * **51:4:** 2Sml 12:13; Luk 15:21; Rom 3:4 * **51:5:** Jop 15:14; Efe 2:3
 * **51:6:** Sam 15:2; Snd 2:6; Jem 1:5 * **51:7:** Nam 19:18; Ais 1:18; Hib 9:19 * **51:8:** Sam 35:10; Ais 35:10; Jol 1:16 * **51:9:** Jer 16:17

- 10 * O Anutu, gäk bänep pakigän pewi ahänj namikot. Bänepna täj kodaktañ namiñiri gäkgänpäñ kañ gäwaräntäwa!
- 11 * Injamkaken nanik näwat kireweno, Anutu. Ba gäkñaken Munapikka nomägareno!
- 12 * Bian gäkñata biñam nämaguriri bänep oretoret nadänjkuro u, apiño bänep oretoret udegän täj namisi yäj nadätat!
Gäkño man iwatta gäripi pewi ahänj namänkañ gäkä mehamtäñ namiñiri man u buramiwa.
- 13 * Ude täj namiñiri peñawäk äma gäkño kädet siwoñi api yäwoñärewet. Täñjira momi äma udewanitä bänepi api sukureneñ.
- 14 * Anutu, yäpätägak ämana, näk kumäkta biñam täyat upänkañ näk kumäj-kumäj nämö nuren. Ude täñpayäj täno uwä bänep oretoret terak gäkño kudän siwoñi u pen api yänahäk täñpet.
- 15 * Ekäni, mena jinom täñpidäm tañjiri wäpka biñam yänahänpäñ ganiñ orera!
- 16 * Nadätat! Anutu, orañ gamikta gupe kábäñi nitek ijiñ gamik-gamikta bitnäc täyan. Unita gäripi nadäwipäj uyaku ijiñ gamitet.

* **51:10:** Sam 78:37; Mat 5:8; Apos 15:9; Efe 2:10 * **51:11:** 2Kin 13:23; Ais 63:10-11; Jer 7:15 * **51:12:** Sam 13:5 * **51:13:** Sam 22:27; Apos 9:21-22 * **51:14:** 2Sml 12:9; Sam 35:28, 71:15
* **51:15:** Kis 4:15; Sam 9:14 * **51:16:** Sam 40:6

- 17 * Upänkaŋ oraŋ gamik-gamik kädet gäkä gäripi nadäk täyan uwä ɲode; Äma manka buramiŋpäŋ gämotkaken kuŋat täkaŋ unita gäripi nadäk täyan.
Näk nadätat, gäk äma iniken momita nadäŋ bäräp täŋpäŋ inita nadäwä äpani täk täkaŋ äma udewanita mäde nämo ut yämik täyan.
- 18 Anutu, gäkŋaken gärip iwatpäŋ ämawebe Jerusalem nanik täŋkentäŋ yämiŋiri säkgämän kaŋ irut. Täŋpäŋ Jerusalem täŋo yewa pähap äneŋi täŋkodak täŋpäŋ kaŋ pe!
- 19 Ude täŋiri ämatä gupe kábäŋi nitek ijiŋ gamiŋirä gäripi taŋi api nadäwen.

52

Nin ima terak yeŋgämina pek täkaŋ?

Devit täŋo iwan kubätä päŋku Sol, Devit Ahi-malektä yotken kábop itak yäŋ iwetkuko unita nadäŋpäŋ Devittä kap ɲo teŋkuk.

- 1 * Äma kehäromi gäk, imata täktäka wakita yäŋbiŋam-biŋam yäŋtäŋ kuŋat täyan? Anutu iŋamiken mäyäk tänaŋipäŋ imata wakika unita biŋam wari wari yäŋtäŋ kuŋat täyan?
- 2 * Gäk äma täŋpäwakta nadäk tawaŋ pek täyan. Meka jinom päraŋi-inik, mujuk päraŋ bu-mik. Jop manman kädet mebäri mebäri pewä ahäкта nadäk täyan.
- 3 Kudän tägata nadäwi äpani täŋpäpäŋ waki täкта gäripi nadäk täyan. Ba jop manmanta

* 51:17: Sam 34:18 * 52:1: 1Sml 22:9-10 * 52:2: Sam 50:19, 59:7, 64:3

nadäwi ärowani tänpäpän man burenita
gañani nadäk täyan.

⁴ Jop manman yäwani gäk, ämawebe meka jinomtä
komi yämikta gäripi pähap nadäk täyan.

⁵ Unita Anututä gäka komi gamayän täyak u tärek-
täreki nämo. U enikaken nanik u wädän
mañpän kuñiri äma itnayän täkañ u wari
nämo api nadän gamineñ.

⁶ Anututä ude täñirän äma siwoñi kuñaranitä u
kañpän api umuntäneñ. Tänpän gabän
mägayänpän ñode api yäneñ;

⁷ * U kawut! Äma ñowä säkgämän itta Anutu terak
nämo yengämän pek täñkukonik. Nämo,
monen tuñumna pähaptä täga täñkentän
namineñ yän nadänpän säkgämän itta waki
mebäri mebäri ehutpäñ täk täñkukonik.

⁸ Tänpäkañ nähä olip päya säkgämän Anutu täño eni
dubiniken ärowani ude bumik itat. Tänpän
unitäño iron tärek-täreki nämo uterak
yengäma pewäpän it täyat.

⁹ Unita Anutu, imaka täñ namik täyan unita bänep
täga man api gäwet yäpmän ärowet.
Tänpän ämawebekaye inamiken gäk tägagämän
yän yänahänpän api yäwet tänpet.

53

Äma waki täño täktäk

¹ * Äma Anutu nämo itak yän yäk täkañ uwä guñ
bureni-inik! Äma udewani bänepi kábän

* 52:7: Sam 49:6 * 53:1: Sam 10:4, 14:1

täwani. U kudän waki mebäri mebäri tāk tākaŋ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik tāk täyak.

- 2 * *Nadäkaŋ? Anututä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat tāk täyak. U äma nadäk-nadäk täga nitek näk naniŋ orerani udewani ätu itkaŋ ba yäŋ nadäŋpäŋ yabäŋ ahäkta dapun pärewat tāk täyak.
- 3 Upäŋkaŋ nämo, kudup u kädet siwoŋi irepmit moreŋpäŋ kädet waki täŋpanigän. Üken nanik kubätä kudän täga kubä nämoinik tāk täyak.
- 4 Unita Anututä ŋode yäyak; Jide? Ämawebe udewani uwä nadäk-nadäki nämo ba? U näkŋo ämawebenaye uken täŋyäkŋatpäŋ kubota pidämigän täŋ yämik tākkaŋ. Ude täŋkaŋ näkken yäŋapik man kubä nämoinik yäk tākkaŋ.
- 5 Upäŋkaŋ umuri pähap kubä api nadäneŋ. Bian umun udewani kubä nämoinik nadäŋkuŋ. Anututä ämawebeniye täŋo iwan kudup däpmänpäŋ kujari api ureŋ täŋpän kunen. Burenä, Anututä mäde ut yämiŋkuko unita Isreltä iwaniye u täŋpäwakinik api täŋ yämineŋ.
- 6 Eruk, Anututä Isrel ämawebe täŋkentäŋ yämikta äma kubä Saion nanik pewän äbän yäŋ nadätat. Anututä ude täŋirän äneŋi

* 53:2: 2Sto 15:2, 19:3; Sam 33:13 * 53:2: Rom 3:10-12

säkgämän itnayän täkaŋ unita oretoret
pähap api nadäneŋ!

54

Devittä Anutuken täŋkentähta yäŋapiŋkuk

Sifa nanik ätutä päŋku Sol, Devit nintä komeken
käbop käwep itak yän iwetkuŋo unita nadänpän
Devittä kap ŋo teŋkuk.

¹ * Anutu, kehäromika terak iwan keriken nanik
nämagutpäŋ nepmaŋpi äneŋi säkgämän kaŋ
kuŋara.

² Gäkken yäŋapiŋira juku peŋpäŋ nadän namisi.

³ Äma komi komi ba peŋawäk täŋpanitä näk kumän-
kumän nutnayän äbäkaŋ. Äma udewanitä
Anututa nadänirä jopi täk täyak.

⁴ Täŋpäkaŋ Anutu iniwä täŋkentän namik täyak.
Intäjukun ämanatä watä säkgämän it
namiŋirän täga it täyat.

⁵ Nämo nepmak täyak unita iwan komitä näka
täŋ namik täkaŋ ugänpän Uraktä äyänutpäŋ
kowata udegän yämiŋirän paot-inik api
täneŋ.

⁶ O Ekäni, gäk tägagämän unita bänep täga man
gäwetpäŋ iron kowata täŋ gamayän nadätat.

⁷ * O Ekäni, gäk täŋkentän namiŋiri bäräpi yabän
ahänkuro u kudup paot moreŋkuŋ.
Täŋpäŋ yabänira gäkä iwanaye kuduŋtagän
däpmän moreŋkun.

* **54:1:** 1Sml 23:19, 26:1 * **54:7:** Sam 59:10

55

Äma kubä noripakitä iwan täñ imänkañ yäñapik man yäñkuk

- ¹ O Anutu, yäñapik mannata juku penpäñ nadä. Butewaki terak gäwet yabäñira mäde nämo ut namen!
- ² Nämo, juku penpäñ kowata näwet. Imata, nadäwätäknatä kehäromina kudup yäpmäñ äpätak.
- ³ Iwanayetä umun man näwerirä bumta umuntañ itat. Äma waki täñpani uwä näka gañani nadäñpäñ kokwawak nadäñ namik täkañ unita nadäñ bäräp tañi täyat.
- ⁴⁻⁵ * Bänepnatä komi inide kubä nadätat. Kujatna bumta kwaiwäkañ umun pähap nadätat ñonitä täga nurek yäñ nadätat.
- ⁶ * Unita ñode nadätat; Näk pitna nikek täñpän yäwänäku barak ude orek itta piäñ päñku kubäken itet.
- ⁷ Ban kubäken-inik piäñ päñku kome ämani nämoken täha bägup täñpäñ itet.
- ⁸ Ude täñkañ umuri ahäñ namitak ñonita uken käbop itet.
- ⁹ Unita intäjukun ämana bureni, iwanaye täño man yäkyäki täñ-kuruktañ yämi. Imata, yotpärare tañiken ämatä ämik kowata kowata täñkañ ut täpätet mämä bumta täñirä yabätat.

* **55:4-5:** Sam 18:4-5, 116:3 * **55:6:** Jop 3:13

- 10 U kepma bipani yotpärare u yewa tänpäj it gwäjinkej ämik ba kubota kudän bumta pewä ahänpäj toknej pätak.
- 11 Tänpäkej waki kädet mebäri mebäritä uken-uken kudup ahäj pätak. Yotpärare gänäj kädet täpuri täpuriken tänyäkjet-yäkjet ba komi jop nadäj yämik-yämik kädettä udegän pätak.
- 12 Butewaki pähap! Iwan kubätä yäjärok ude näwet tänpän yäwänäku täga bumik nadätet. Ba kubäken nanik kubätä näka ude täj namän yäwänäku käbop päjku täga itet.
- 13 * Upäjkej waki, notnapak bureni-inik, imaka imaka bokgän tänpäni gäkä ude täj nami-tan!
- 14 Nek injam kowat-kawän tänpäj man yäjpäj-nadäk säkgämän täjkej Anutu iniñ oretta kudupi yotken bokgän kuk täjcumäko upäj udewä täyan.
- 15 Unita iwanaye täjo kadänini nämo tärenjirän kej paorut! Ba kodak itpäj kumbani komeken kej äpmonput! Imata, kudän wakiwakitä äma udewanikät kentänpäj it-inik täk täkej.
- 16 Upäjkej näk Ekäni Anutuken gera yäjira api täj kentäj namek.
- 17 * Tamimañ ba kepma bipani bäräpinata nadänpäj yäjapik-apik gerana uken pewa äronjirän api nadäj namek.

* 55:13: 2Sml 15:12; Sam 41:9 * 55:17: Sam 92:2; Apos 10:3, 10:30

- 18 Ude täŋkaŋ ämik pähap gänaŋ iwanaye mäyapkät ämik tänayäŋ täkamäŋken uken nanik äneŋi säkgämän nämagut yäpmäŋ api äbek.
- 19 Bureni, Anutu intäjukun itpäŋ kaŋiwat piä ärowani täŋ yäpmäŋ äbukotä itak, pen api it yäpmäŋ äroweko unitä yäŋapik manna nadäŋ namiŋpäŋ iwanaye komi piäken api yepmaŋpek. Imata, äma uwä Anututa nämö umuntaŋkaŋ kädet wakita mäde utta bitnäc täkaŋ.
- 20 Täŋpäkaŋ notnapak iwan täŋ namani unitä yäŋkehäromtak mani irepmitpäŋ noriye mäyapta iwan täŋ yämik täyak.
- 21 * Menitä gakŋi ärut namik täyak upäŋkaŋ bänepitä näka kokwawak namik täyak. Mani säkgämän, gakŋi nitek upäŋkaŋ päip paraŋi udewani.
- 22 * Unita ämawebenaye, ŋode täwera nadäwut; Ekänitä äma siwoŋi yabäŋ äwaräkuk täŋirän iwaniyetä täga nämö yärepmitneŋ. Unita nadäŋ bäräpjin kudup Ekänikengän peŋirä api täŋkentäŋ tamek.
- 23 Täŋpäkaŋ Anutu, gäk äma kumäŋ-kumäŋ däpani ba jop manman yäwani unitäŋo irit kuŋat-kuŋari kudup nämö täreŋirän yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ päŋku ini awaŋ gänaŋ api yepmaŋpen. Täŋ nähä gäka nadäŋ gamikinik pen api täŋ yäpmäŋ ärowet.

* 55:21: Sam 12:2, 28:3, 59:7; Snd 5:3-4
37:5; 1Pi 5:7

* 55:22: Sam 15:5,

56

Devittä Anututa nadäj imikinik tänpäj yäjapik man ɲo yäjukuk

Filistia naniktä Devit Gat komeken initkuɲo unita nadäjpäɲ kap ɲo teɲkuk.

1 * O Anutu, iwanaye jop nadäj komi wari wari namik täkaɲ unita butewaki nadäj naminpäɲ täɲkentäj namisi!

2 Yäjetak bipmäɲtak iwanaye nutnayäj täk täkaɲ. Iwanaye u yarägän nämo, mäyap-inik.

3 * Ude täɲirä umuntaɲpäɲ, Ekäni ärowani, gäkä terak tubeɲ kuɲpäɲ it täyat.

4 * Bureni, Anutu terak tubeɲ kuɲpäɲä nämo umuntak täyat. Nämo, täɲkentäj namikta yäjkehäromtak man yäjukuko u juku piɲpäɲ iniɲoret täyat.

Ude täɲira ämatä imaka kubä täɲ namikta nämo umuntak täyat.

5 Täɲpäkaɲ kepma kepma iwanayetä bäräpi mebäri mebäri namik täkaɲ. U täga kubä täɲ namikta nämo nadäk täkaɲ.

Nämo, waki täɲ namiktagän yäjpäɲ-nadäk täk täkaɲ.

6 U kubäkengän päɲku käbop itpäɲ näk nutta yäjpäɲ-nadäk täɲkaɲ nabäj näwat täkaɲ.

7 Unita Anutu, wakinita kowata komi piäken yepman! Yabäj koreweno! Kokwawakka terak kehäromini däpmäj tokät yämi.

* **56:1:** 1Sml 21:13-15 * **56:3:** 1Sml 30:6; 2Sto 20:3 * **56:4:** Sam 118:6; Ais 31:3; Hib 13:6

- 8 Nāk bāräpi gänaŋ jide itat u kudup nadäŋ nami-tan. Ba konämna pito jide mäŋkaŋ u kudup danipäŋ nadäk täyan.
- Bureni, u kudup tawaŋ terak kudän täk täyan.
- 9 * Unita Anutu, gäkken gera yäwayäŋ täyatken nadäŋ namiŋiri iwanaye nabäŋ umuntaŋpäŋ äneŋi äyänutpeŋ api kuneŋ. Ude täŋiri ŋode kaŋpäŋ api nadäwet; Anutu näk gäarak itak yäŋ api nadäwet.
- 10 Ekäni uwä täŋkentäŋ namikta yänkehäromtak man yänkuko u juku piŋpäŋ iniŋoret täyat.
- 11 * Ude täŋpäŋ Anutu terak tubeŋ kuŋpäŋä nämo umuntak täyat. Bureni, ämatä imaka kubä täŋ namikta nämo umuntak täyat.
- 12 Unita Anutu, imaka gamikta yänkehärom taŋkuro u bureni api gamet. Uwä bänep täga man yänpäŋ api gamet.
- 13 U imata, näk awaŋ pomiken nanik nämagutkuno unita. Eruk, apiŋo Anutu iŋamiken irit täŋo peŋyäjek gänaŋ itat.

57

Äma kubä Anutuken täŋkentäk yäpmäkta gera yänkuk

Devittä Solta umuntaŋpäŋ metänpeŋ päŋku mobä käwut kubä gänaŋ käbop itkukken uken kap ŋo teŋkuk.

1* * O Anutu, näk watä it nami yänpäŋ dubikaken äretat unita butewaki nadäŋ namisi.

* 56:9: Sam 56:4; Rom 8:31 * 56:11: Sam 56:4 * 57:1: 1Sml 22:1, 24:3 * 57:1: Sam 56:1, 63:7; Ais 26:20

Jirokaken äyurj täñ naminj yäpmäj kuñjiri imaka umuri näk täñpäwakta itak ɲo kañ paorän!

2 * Näk Anutu täñpämerek mähemiken täñkentäk yäpmäkta gera yäyat. Anutu u täñkentäj naminjirän imaka kubäta nämö wäyäkñek täyat.

3 Unita nadätat; Anututä näka nadäj namikinik täñpäñ nämö nepmak täyak. Nämö! U kunum gänañ itkañ näkño yäñapik manna nadäñpäñ wakiken nanik api nämagurek. Nämagutpäñ iwanaye täño kehäromi api yäpmäj äpek.

4 * Añ ägwäri, äma yenpäñ näñpanitä-yäj näk it gwäjikañ. Meni uwä pärañi-inik, tenäj kenta boham udewani. Täñkañ meberi uwä päip pärañi ude.

5 Unita Anutu, wäpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gänañ ba komeni komeni ahäjirän ämawebe kuduptagän kañ kañpäñ nadäwut.

6 Nadätan? Iwantä näk nepmäñjitta buñep näkä kädetken täñpäñ penkuño unita nadäj bäräptä näkño kehäromina kudup yäpmäj äpätak. Täñpäkañ wisik! Näk nepmäñjitta buñep täñkuño unitä äyäjutpäñ ini yepmäñjitkuk!

* 57:2: Sam 38:8 * 57:4: Sam 55:21, 64:3; Snd 30:14

- 7* O Anutu, bänepnatä gäka nadäkinik kehäromi täñ gamitat unita kap terak ganiñoret täyiwa!
- 8 Eruk bänepna, pidäm täyi! Täñkañ wagäm gita in udegän, kap tekta pidäm täkot! Pidäm tañpäñ kome nämo yäñeñirän kap tena!
- 9 Ekäni, wäpka käbop nämo api pewet! Nämo, ämawebe gäka nämo nadäk täkañ u bämopiken bänep täga terak wäpka biñam api ganiñ oreret.
- 10* Täñpäkañ Anutu, gäkä ninta butewaki nadäñ nimik täyan u käroñi boham, kunum yäpureko ude bumik. Täñkañ ninta nadäñ nimiklinik täk täyan u ärowani.
- 11 Unita Anutu, wäpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gänañ ba komeni komeni ahäñjirän ämawebe kuduptagän kañ kañpäñ nadäwut!

58

Anututä äma waki täñpanita kowata yämikta yäñapik man

- 1 Intäjukun äma, in man yäpmäñ danik piä täk täkañ u siwoñi täk täkañ ba nämo? Täñkañ man siwoñi bureniñgän yäk täkañ ba nämo?
- 2 Nämo inik! Waki jide täkta nadäk täkañ ugänpäñ täk täkañ. Ude täñkañ ämata komi jop nadäñ bumta yämik täkañ.
- 3 Äma waki udewani goretgän kuñat täkañ. Uwä jop manman yäkyäk kädet pengän ahäñpäñ yäwanitä yäñtän äbäk täkañ.

* 57:7: Sam 108:1 * 57:10: Sam 36:5, 103:11, 108:4

- 4 Meni jinom u komi, gämok komi täño meni ude.
Ba jukuni pik täñpani.
- 5 U but ägwäri bumik. Mähemitä man yänjirän
täga nämo nadäwek. Iniken gärip terakgän
kuñarek.
- 6 Eruk Anutu, añ komi umuri ñonitäño meni
däpmän tokät täñpi kut.
- 7 Ude täñjiri ume madäñpewä kuk täkañ ude kuñpäñ
paot-inik kañ täñput. Ba mup kädet miñin
ämatä yeñ gatäk täkañ ude yeñ gatäwut.
- 8* U gatäk-kubit yeñ kokoyän täñpä kuk täkañ ude
yeñ kokoyäwut. Ba nanak paki meñ koki
gänañ kumänkañ ahäñpäñ dupik ikek pat
täkañ ude kañ äworewut.
- 9 Ba mup däpmän täkñek täkañ ude nämo nadäñirä
bäräñek-inik kañ däpmän täkñeñ täñpä kut.
Bureni, Anututä iniken kokwawaki pähap
terak pen irirä api piän äreyän täñpän
kuneñ.
- 10 Täñpäkañ waki täñpanitä komi nadäñirä äma
siwonitä yabänkañ oretoret api täneñ.
Täñpäñ waki täñpani täño nägät gwägu ude
tokñeñirän äma siwonji kuronitä api yeñ
weneñ.
- 11* Ude ahäñjirän ämawebe ätutä api yäneñ; Siwonji
ämawebe gwäki täga bureni-inik yäpmäk
täkañ.

* 58:8: Jop 3:16 * 58:11: Sam 67:4, 92:7

Apiŋo nadäkamäŋ; Anutu kubä unitägän ämawebe kuduptagän kädet siwoŋi terakgän yäpmäŋ danik täyak. Ude api yäneŋ.

59

Iwantä utnayäŋ jämjäm parirä Devittä Anutuken gera yäŋkuk

Soltä komi ämaniye ätu Devit kumäŋ-kumäŋ utta yäwerän päŋku yot yämaken jämjäm patkuŋo unita nadäŋpäŋ kap ŋo teŋkuk.

¹ * Anutuna, watä it namiŋpäŋ iwan nutnayäŋ wari wari äbäk täkaŋ unita itpipiŋ namisi.

² Äma wakiinik, äma kumäŋ-kumäŋ däpani u bämopiken nanik nämagusi!

³ U yabä! Äma komi komi u änok kubägän itpäŋ näk nutta itsämäŋkaŋ u. Uwä näkä momi ba goret kubä täŋkuro unita nämo.

⁴ Nämo! Ekäni, näk waki kubä nämo täŋira näk nutta bäräŋeŋ äbäkaŋ.

⁵ Unita Ekäni Anutu ärowani, gäk kikuŋutpäŋ bäräŋeŋ äbä täŋkentäŋ namisi. Isrel täŋo Anutu gäk äbä äma waki täŋ namik täkaŋ u kaŋ yabäŋpäŋ-nadä!

Ude täŋkaŋ guŋ äbot, äbori äboriken nanik äma wakiinik täŋpani ŋo komi yämiŋkaŋ nämo yabäŋ korewen.

⁶ Äma uwä bipani bipani aŋtä-yäŋ yäŋgera-gera yäŋkaŋ yotpärare gänaŋ käbop käbop kuŋat täkaŋ.

* 59:1: 1Sml 19:11

- 7 Man komi komi ba yänärok man yäk täkañ unita juku penpäñ nadäsi. Meni jinom uwä pärañi-inik, päip bumik.
Tänkañ äma kubä nämo nibänpäñ nadatak yän nadäk täkañ.
- 8 Upänkañ nämo! Ekäni gäk guñ äbot u yänärok yäwetpäñ yabäñ mägayäk täyan.
- 9* Ude täñiri unita kehäromikata nadäkinik täyat. O Anutu, gäk käbop irit mobä käwutna.
- 10 Ämawebe, in nadäkañ? Anutuna uwä nadäñ namikinik tänpäñ dubinaken äbä it namiñirän iwanaye täño kehäromini api yäpmäñ äpäñ morewet.
- 11 Tänpäkañ Anutu, kumäñ-kumäñ bäräñeñ nämo däpen. Ude tänpayäñ täno uwä ämawebenayetä gäkño kehäromikata bäräñeñ guñ täneñta.
Unita Ekäni watä ämanin, kehäromika terak kehäromini yäpmäñ äpänpäñ jop yäwat kireñpewi kañ kuñtänpä kut.
- 12 Äma uwä meni jinomken, man yäkyäkiken u momi täktäk täño man ugänpäñ yäk täkañ unita ärowani kudän unitä äyänutpäñ buñepta-yän yepmäñiton.
- 13 Tänpäkañ man wakiwaki ba jop manman yäk täkañ unita yänpäñ kokwawakka terak kumän-inik kañ täñpi wawut.
Ude täñiri ämawebe kudup ñode api nadäneñ; Anututä Isrel ämawebe uwä yabäñ yäwat täyak.

* 59:9: Sam 9:9, 18:17

Tänpäj ugän nämo. Kome pähap pat yäpmäj
kuyak u kudup kañiwat täyak yäj api
nadäneñ.

14 Iwanaye uwä bipani bipani aņtä-yäj yängera-
gera yäjkañ yotpärare gänañ kábop kábop
kuñat täkañ.

15 U aņtä ketem naņpäñ nämo tokñewäpäñ ijiñtäñ
kuñat täkañ ude kuñatkañ nakta yewäpäñ
yäjkahän-kähän yäjñtäñ kuñat täkañ.

16 * Tänpäkañ nähä kehäromikata yänpäj kap terak
ganiñ ubiñ api tek täñpet. Tamimañ tami-
mañ näka nadäj namikinik täk täyan unita
nadänpäj kap kwawakgän api tek täñpet.
U imata, gäk kábop irit mobä käwutna ude it
namik täyan. Ba bäräpi kadäniken äyuñ täñ
namik täyan.

17 * Unita Anutu itkentäkna, gäk wäpka api
ganiñoret täñpet. Gäk kábop irit mobä
käwutna unita.
Anutu, gäk nadäj namikinik täñpani Anutuna.

60

Juda ämawebe Ekänitä äneñi yämagutta gera yäjkuñ

1 * Anutu, gäk mäde ut nimiñpäñ kehärominin
kudup yäpmäj äpäñ moretan. Gäk kok-
wawak nadäj nimiñkunopäj apiño äneñi
nimagut.

* **59:16:** 2Sml 22:3; Sam 46:1, 88:13

* **59:17:** Sam 59:9-10

* **60:1:** 2Sml 8:13; 1Sto 18:12

- 2 Gäkä ude täŋ nimiŋkuno uwä täŋpewi kome kwaiŋpäŋ kudup duŋ-weko ude bumik. Unita äneŋi yäpi tägawut!
- 3 Ämawebekaye ninta bäräpi taŋi nimiŋiri, ämatä wain ume naŋpäŋ täŋguŋguŋ täk täkaŋ ude täŋtäŋ kuŋatkamäŋ.
- 4 * Upäŋkaŋ ämawebe gäk gämotkaken kuŋat täkaŋ unitä kakta kudän kubä kwawak peŋkun. U kaŋpäŋ nadäŋpäŋ iwan yärepmitpäŋ gäkken säkgämän itta bäräneŋ päŋku dubinaken irut yäŋpäŋ ude täŋkun.
- 5 Unita yäŋapik mannin nadäŋ nimiŋpäŋ ketka kehäromitä täŋkentäŋ nimi. Ude täŋiri ämawebe gäkŋa gäripi nadäŋ nimik täyan nin säkgämän kaŋ itna.
- 6 Anutu ini eŋiken itkaŋ ŋode yäŋkuk; Iwan täŋo kehäromi kudup yäpmäŋ äpäŋ moreŋpäŋ oretoret terak ŋode api täŋpet; Sekem kenta Sukot kome yäpmäŋ daniŋpäŋ ämawebenayeta api yämet yäk.
- 7 Täŋpäŋ ugän nämo. Gileat Manase kome u imaka, näkŋo. Täŋkaŋ Efraim kome u näkŋo kurepä ude, ba Juda kome u kehäromina kwawak pewä ahäwani yäk.
- 8 Täŋpäkaŋ Moap kenta Idom kometä watä piä täŋ namik täkaŋ. Täŋkaŋ Filistia nanik täŋo kehäromini yäpmäŋ äpäŋpäŋ oretoret täyat yäk.

* **60:4:** Ais 5:26, 11:10-12

- 9 Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nikek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmäj kwek?
- 10 Nämö! Gäk mäde ut nimiņkuno unita jop itkamäj. Gäk imata nintäņo komi ämakät ämikken bok kukta gaņa täk täyan?
- 11 * Eruk Anutu, gäk täņkentäj nimiņiri uyaku iwan täga däpmäņpäņ yäwat kirene. Ämatä täņkentäk täk täkaņ u jopi, kehäromini nämö.
- 12 Unita nadäkamäj! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täņo kehäromini täga api yäpmäj äpne!

61

Anututä watä it imikta yäņapik man yäwani

- 1 O Anutu, näk gäkken gera yäņira nadäņ nami! Ba yäņapik mannata juku peyi.
- 2 * Komena peņpeņ päņku kome gägäni käda itpäņ nadäņ bäräp täyat. Unita gäkä täņkentäj nam yäņ nadäņpäņ gäkken gera yäyat.
Gäkä äbä nämagut päņku pom migupi terak ude bumik nepmaņiri iwantä näk täņpä wanęntawä.
- 3 * O Anutu gäk kubä-tägän watä säkgämän it namik täyan. Ba gäk kubä-tägän yewa kehäromi täņ namiņiri iwantä täga nämö nutneņ.
- 4 * Unita gäk nadäņ namiņiri dubikaken tärek-täreki nämö kaņ it yäpmäj ärowa. Barak

* 60:11: Sam 118:8, 146:3 * 61:2: Sam 18:2, 42:6, 77:3, 94:22

* 61:3: Snd 18:10 * 61:4: Sam 17:8, 27:4, 91:4

miñitä nanaki piri gänañ uyiñ-piñitpäñ pat
täkañ ude täñ nam.

- 5 O Anutu, imaka imaka täkta gäkken
yänkehäromtak man yänjira nadänkun.
Tänpäñ ämawebe gäk ganiñoret täkañ unita
imaka imaka yämikta yänkehäromtak man
yänkuno udegän näka imaka, namiñkun.
- 6 Unita Anutu, intäjukun äma täñkentän imiñiri
kome terak ño kadäni käronji kañ it yäpmän
ärowän.
- 7 Uwä gäk inamkaken irit bägupiken kehäromigän
kañ irän. Tänpäñ iron gäkä nanik unitä
täñkentän imiñirän kañ kuñarän. Ba watä it
imiñpäñ nämo tewen.
- 8 * Ude täñiri yänkehäromtak man yänkuro uwä
nämo api guñ täwet. Täñkañ kepma kepma
kap terak wäpka api ganiñoret täñpet.

62

Anutu kubä unitägän nintäño watä äma bureni

- 1 * Täñkentän namikta Anutu unitagän kwikinik
itsämäk täyat. U kubä terakgän yengäma pek
täkañ.
- 2 * U kubä-tägän nabän näwatpäñ wakiken nanik
nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä
näk täga nämo api närepmiñeñ.
- 3 Eruk iwanaye, in ñode yänjira kowata näwerä
nadäwa; Näk nutta wari wari api täk täneñ
ba? Näk kehäromina nikek nämo, yewa yeñ

* 61:8: Sam 56:12 * 62:1: Sam 37:39, 59:9 * 62:2: Sam
62:6, 89:26

wewani ude wani unita näk tänpäwakta täk täkaŋ u jidegän api peney? Kowata näwerut!

4 Ämawebe naniŋ oret täkaŋ upäŋkaŋ inä wäpna biŋam yäpmäŋ äpäktagän nadäk täkaŋ. Tänpäŋ jop yäŋnäknatta gäripi nadäk täkaŋ. Täŋkaŋ mejintäwä man säkgämän näwet täkaŋ upäŋkaŋ bänepjin-täwä ini kaŋ wawän yäŋ nadäk täkaŋ.

5 * Upäŋkaŋ jop uken! Anutu kubä uterakgän yengäma pek täkaŋ. U kubä-tägän täŋkentäŋ namikta itsämäk täyat.

6 U kubä-tägän nabäŋ näwatpäŋ wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämo api närepmitneŋ.

7 * Tänpäŋ Anutu unitägän täga api nämagurek, ba wäp biŋam api namek yäŋ nadänpäŋ it täyat. U kubä-tägän watä kehäromi it namiŋpäŋ käbop nepmak täyak.

8 * Unita ämawebenaye, kadäni kadäni Anutu terakgän yengämä pek täkot. U käbop irit mobä käwutnin unita nadäŋ bäräpjin u ba u kudup yäŋahänpäŋ iwet täkot.

9 Tänpäkaŋ ämawä imaka jopi, me woŋ bumik. Äpani ba ärowani u kubägän, jopigän. Anutu iŋamiken imaka bäräpi-inik nämo, pidämi-inik, ehät woŋ ude bumik.

* 62:5: Sam 62:1 * 62:7: Sam 46:1, 85:9 * 62:8: 1Sml 1:15; Sam 52:8; Ais 26:4

- 10 * Unita monen tuŋum terak nadäk kehäromi nämo penen. Äma tänyäkŋatpäŋ tuŋumi nämo kubo tänen.
Nämo, kädet udewani terak imaka bureni kubä nämo api kaŋ-ahänen. Ba monen tuŋumjin taŋi pat tamineŋo upäŋkaŋ unit-erak nämo yengämä pewäpäŋ itnen.
- 11 Ude nämo! Anututä man ŋode yäkgän täŋirän nadäŋkut; Kehäromi mähe mi u Anutu näkŋa itat yäk.
- 12 * Bureni Ekäni, nadäŋ nimikinik täk täyan uwä siwoŋi uterakgän. Gäkŋa-tägän ämawebe kudup täktäki terak gwäki kowata yämik täyan.

63

Äma kubätä Anutu dubiniken itta gäripi nadätak
Devit Juda kome kawukiken kuŋatkaŋ kap ŋo teŋkuk.

- 1 * * Anutu, gäk näkŋo Anutu. Gäkagän gäripi nadäk täyat. Näk dubikaken itta bänepnatä etä itak.
Äma kome kawukiken kuŋatkaŋ umeta wakinik yek täkaŋ, näk gäka udegän nadäk täyat.
- 2 Nadäŋ namiŋiri kudupi yotken äroŋpäŋ gäk gabäwa! Äroŋira kehäromika ba wäpka biŋam säkgämän kaŋ näwoŋäre!

* **62:10:** Ais 61:8; Ese 22:29; Luk 12:15; 1Ti 6:10 * **62:12:** Jop 34:11; Sam 103:8; Jer 17:10; Mat 16:27; Rom 2:6; 1Ko 3:8; Rev 2:23

* **63:1:** 1Sml 23:14 * **63:1:** Sam 42:2, 84:2, 143:6

- 3 Anutu, gäkä iron täñ namik täyan unitä kome terak irit täño gäripi u irepmiit täyak. Ude täñ namik täyan unita ganiñ oretat.
- 4 Täñkañ kome ño terak irayäñ täyat udegän ganiñ orettängän api paoret. Ba ketna yäpmäñ akunpäñ gäkkengän yäñapik man api yäk täñpet.
- 5 Anutu, gäk mäjona towiñiri säkgämän it täyat, ämatä ketem gäripi nitek nañkañ it täkañ ude. Unita oretoret täñpäñ menatä kap terak api ganiñoret täñpet.
- 6 * Bipani, patpat bägupnaken kadäni käronji gäka nadäñ gamiñkañ pat täyat.
- 7 * Bureni Anutu, gäk täñkentäkna. Unita gäkä nabäñ näwariri jirokka gänañ oretoret kap tenpäñ pat täyat.
- 8 * Näk gäk tubeñ kuñira ketka bure kädatä täñ-mehamtañ namik täyan.
- 9 Ude täñkentäñ namik täyan unita äma ätutä nutnayäñ täkañ unita näk ñode nadätat; Äma udewani täñpä wawäpäñ kumäñ-kumäñ komeken api äpmoner!
- 10 Bureni, ämik ahäñirän iwanaye u paorirä añ ägwäritä tohari api nañ paotner.
- 11 * Täñpäkañ Juda täño intäjukun äma näk, Anututa bänep täga api nadäñ yäpmäñ ärowet. Täñira

* **63:6:** Sam 42:8, 119:55, 149:5 * **63:7:** Sam 61:4 * **63:8:**
 Ais 26:9 * **63:11:** Lo 6:13; Ais 45:23

äma Anutu täño wäpi terakgän it täkañ, u
 kuduhtagäntä Anutu api iniñ oretneñ.
 Täñ Anututä jop manman yäwani unitäño
 meni täñpipiñirän mankum-inik api itneñ.

64

Devit Anututä watä it namän yäñpäñ yäñapiñkuk

- 1 Eruk Anutu, näk bäräpi terak itat unita bute-
 waki gerana ño nadäñ nami! Iwanayeta
 bumta umuntak täyat unita watä it namiñiri
 paoretawä.
- 2 Äma wakiwaki komi namikta änok änok kuñatkañ
 yäñpäñ-nadäk täk täkañ unita itpipiñ namisi.
- 3 Äma uwä meberi pärañi-inik, päip wädäwani ude.
 Man yäk täkañ u tenäñ ukeño ude namäkta
 gwäjik täkañ.
- 4 U jop manman yäkta mäyökkät nämo pidämigän
 yäñtäñ kuñat täkañ. U yäñpäñ-yabäñ yäwat
 man terak äma täga täñpäwakta bätakigän
 nadäk täkañ.
- 5 * Waki täkta täñkentäk-kentäk terak täk täkañ.
 Täñpäñ äma yepmäñitta buñep udeken
 udeken kañ täna yäñ yäñpäñ-nadäñpäñ ñode
 yäk täkañ; Täñitna ämatä täga nämo nibäneñ
 yäk.
- 6 Bureni, waki täkta yäñpäñ-nadäñpäñ ñode yäk
 täkañ; Tawañ pekamäñ ño säkgämän
 täkamäñ yäk. Ämatä wärämutnañi nämo
 yäñ yäk täkañ.

* 64:5: Sam 10:11, 59:7; Snd 1:11

Yäke! Äma täño bänep nadäk-nadäkken waki
pätak u nadäwä tärenaŋi nämo!

- 7 Upänkaŋ äma udewaniwä Anututä tenänpäŋ
yamäŋirän jibi bäräŋeŋ api yäpneŋ.
- 8 Meni jinom komi unita yänpäŋ tänpän waŋirä
äma u yabänkaŋ wisik yäŋ api yäneŋ.
- 9 Ude täŋirän kaŋkaŋ ämawebe kuduptagäntä
umuntaŋpäŋ Anutu täño täktäki unita pen
juku piŋpäŋ biŋami api yäŋtäŋ kuneŋ.
- 10 * Bureni-inik, Anututä ude täŋirän ämawebe si-
wonitä kaŋkaŋ oretoret täŋpeŋ säkgämän
itta uken api kuneŋ.
Tänkaŋ ämawebe tägatäga u Anutu api iniŋoret
täneŋ!

65

Anututa oretoret tänpäŋ bänep täga man iwetkuŋ

- 1 Anutu, nin pomka wäpi Saion u äronpäŋ wäpka
ganiŋ oretpäŋ imaka imaka täŋ gamikta
yänkehäromtak man yänkumäŋo u nämowä
nämo api täne.
- 2 Gäk komen äma nintäŋo yänapik man nadäŋ
nimik täyan unita ämawebe kuduptagän
ganiŋ oretta gäkkengän äpi ärenek.
- 3 Täŋkaŋ momininta nadänpäŋ mäyäk nadäwätäk
pähap täk täkamäŋ upänkaŋ Anutu gäkä mo-
minin peŋ nimik täyan.

* **64:10:** Sam 32:11, 58:10, 68:3

- 4 * Bureni Anutu, äma gäkŋa iwoyänpäj enikaken
yäj-yäkŋat yäpmäj kuk täyan, äma udewani
oretoret terak kuŋat täkaŋ.
Imata, kudupi yotka u gänaŋ imaka gäripi
mebäri mebäri itkaŋ u nimik täyan unita.
- 5 Anutu, nin gäkken yäŋapiŋitna gäkŋa-tägän äneŋi
nimagut täyan. Täŋiri säkgämän it täkamäj.
Imaka imaka täŋ nimik täyan unita nadäna
gäripi inide kubä täk täkaŋ.
Gäk ude täk täyan unita ämawebe komeni
komeni, tuän ba gwägu pähap udude käda
itkaŋ u gäk nadäŋ gamikinik täk täkaŋ.
- 6 Ekäni, gäk kehäromika niked. Unita gäkä täŋpewi
pom pähap-pähap ahäŋtäj kuŋkuŋo itkaŋ.
- 7 Gäk kubä-tägän gwägu pähap täŋpewi mäniŋ
paoränkaŋ kwikinikgän it täyak. Udegän,
komen ämawebe täŋo ämik täŋ-urukuruk
unitäŋo kehäromini yäpmäj äpäk täyan.
- 8 Täŋpäkaŋ nin-tägän nämo ganiŋoret täkamäj.
Nämo, ämawebe komeni komeni, edap äbäk
täyak käda ba äpmok täyak käda u kudän
kudupi täk täyan unita nadäwätäk pähap täk
täkamäj.
Täŋpäŋ gäk wäpka biŋam kap terak ganiŋoret
täkamäj.
- 9* Anutu, gäk kometa watäni säkgämän itpäŋ iwän
iweri taŋirän kome gäkŋi niked täk täyak.

* 65:4: Sam 33:12, 36:8, 84:4
104:13, 104:24, 147:8, 147:14

* 65:9: Lo 32:2; Sam 46:4, 72:6,

- Gäkä komeni komeni ume kuduptagän
penkuno u nämo kumäñirä ketem säkgämän
ahäk täkañ. Gäkña täñpewi ahäk täkañ.
- 10 Bureni, gäkä iwän yäñpewi täñirän piä gänañ
kome näbäni täñirän ketem säkgämän ahäk
täkañ.
- 11 Gäk kome nadäñ imiñiri kome uken ketem ahäñ
bumbum täk täkañ.
- 12-13 Ude täñiri kome kawukiken upäñkañ ketem
säkgämän ahäñirä pom terak sipsip imaka,
ahäñ bumbum täk täkañ.

Täñpäkañ pom ba imaka imaka kuduptagän
gäka oretoret pähap nadäñpäñ kap tek täkañ.

66

Uraktä imaka imaka tägagän täk täyak

- 1 * Äma ba imaka kome terak kuñat täkañ, in
kuduptagän bänep oretoret gera terak
Anutu iniñ orerut!
- 2 Wäpi biñam yäpmäñ akuñpäñ kap teñ imut! Iniñ
oretoret kap tek-inik täñ imut.
- 3 Täñpäñ Anutu ñode iwerut; Imaka täk täyan
uwä tägagämän-inik! Kehäromikatä täñpewän
iwankaye gämotkaken mañ-patäbot täkañ.
- 4 * Ämawebe kuduptagän orañ gamik täkañ. Orañ
gamiñpäñ wäpka biñam yäpmäñ akuk täkañ.
- 5 * Ämawebe, in äbut! Äbäñkañ Anututä imaka
imaka täk täñkuko unitäño biñami nadäwut.

* **66:1:** Sam 100:1 * **66:4:** Sam 67:3, 96:1-2, 117:1 * **66:5:**
Sam 46:8

Äbä imaka kudupi, ämawebe bämopiken
täjkuko unitäño manbiñam nadäwut.

6 * Anutu uwä ñode täjkuk; Ume tañi täjpwän
däkñeñpeñ kukñi kukñi kuñirän kome
kawuk tañirän kädet patkuk. Kädet parirän
ämawebe kuroñitä bämopgän yeñtäñ kuñkuñ.
Anututä ude täñ yämiñkuko u juku piñpäñ ore-
toret pähap nadäkot!

7 Anutu uwä intäjukun itkañ kehäromini terak
kañiwat piäni täk täyak. Täñkañ guñ äbottä
peñawäk täñ namineñ yäñ nadäñpäñ yabäñ
yawat täyak.

8 Unita ämawebe, in Uraknin u iniñ orerut! Wäpi
biñam yäpmäñ akukta kap tañigän teñirä
ätutä nadäwut!

9 * Imata, Anutu unitä watä kehäromi it nimiñirän
kadäni karoñi it yäpmäñ äbäkamäñ. Watä
kehäromi it nimiñirän iwantä kehärominin
täga nämo yäpmäñ äpneñ.

10 * Anutu, gäk täñyabäkken nipmañkun. Upäñkañ
täñyabäk uken jop nämo nipmañkun. U
nintäño irit kuñat-kuñatnin yäpä tägakta nip-
mañkun.

11 Gäk nibäñ äwaräkuk täñiri buñeptä nipmäñitkuk.
Täñpäñ bäräpi tañi nintä terak kotañ ni-
watkun.

12 Gäk nibäñ äwaräkuk täñiri ämatä yeñ niwat
päpmo nipmañkuñ. Gäk nadäñiri ume ba
kädäp gänañ nipmañpä äpmonkumäñ.

* 66:6: Kis 14:21; Jos 3:14-17 * 66:9: Sam 121:3 * 66:10:
Sam 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9; 1Pi 1:6-7

Ude täņkuņopāņ gākā wādāņ pābā kome
säkgāmān-ken nipmaņkun.

13-14 Täņpākaņ Anutu, bian bārāpi ahāņ namiņirān
u ba u api täņpet yāņpāņ yāņkehārom taņkuro
unita nāmo guņ tāyat.

Nāmo, ganiņ oretta ņode api täņpet; Kudupi
yotken äbā tom api ijiņ gamet.

15 Tom gupi taņi, sipsip, bulimakau ba meme
āmanipāņ api ijiņ gamet.

16 Eruk, āmawebe Anutu oraņ imik tākaņ, in kudup
äbākaņ imaka imaka Uraktā täņkentāņ
namik täņkuko unita yāņira nadāwut.

17 Bian gera yāņira nadāņ namiņkuko unita kap
terak wāpi biņam yāpmāņ akuņkut.

18 * Täņpāņ kādet waki tākta gāripi nadāņkaņ Anu-
tuken gera yāņkut yāwānāku nāmo nadāņ
namān.

19 * Upāņkaņ, bureni-inik! Nākņo yāņapik manna
nadāņ namiņkuk.

20 Unita Anutu iniņ orerut! Imata, nākņo yāņapik
geranata māde nāmo utkuk. Täņpākaņ bute-
waki nadāņ namiņpāņ nāmo nepmaņkuk.

67

Anututa bānep tāga kap tewani

1 * Anutu, gāk butewaki nadāņ nimiņpāņ iron täņ
nimi. Ude täņ nimiņiri säkgāmān kaņ itna!

* **66:18:** Ais 1:15; Jon 9:31; Jem 4:3

* **66:19:** Sam 116:1-2

* **67:1:** Nam 6:25; Sam 31:16, 119:135

- ² Ude täñiri komen äma äbori äboritä gäkño ironka ba yäpätägak piäka u kudup kañ kawä tärewut.
- ³ Anutu, gäk ude täñiri äma äbot kuduhtagän uken-uken naniktä bänep täga nadänpäj kañ ganiñ orerut.
- ⁴ * Tänpäkañ äma mebäri mebäritä bänep täga nadänpäj oretoret kap terak kañ ganiñ orerut.
Imata, gäkä äma äbot täño mani ba nadäk-nadäki kädet siwoñi terak yäpmäj danik täyan. Ba komen äma uken-uken nanik kädet tägaken yämagut yäpmäj kuk täyan.
- ⁵ Unita Anutu, äma uken-uken naniktä Anutu gäk kañ ganiñ orerut. Äma äbori äbori kudup-tagäntä wäpka yäpmäj akuk täkot!
- ⁶ * Ai, ämawebe, in nadäkañ? Anutu täño iron pähap terak kometä ketem bureni nimik täyak.
Anutunin, Anutu Bureni-inik uwä iron pähap täñ nimik täyak.
- ⁷ Bureni! Anututä iron täñ nimik täyak unita ämawebe it yäpmäj päñku kome tärek-tärekken itkañ in kuduhtagän Ekäni orañ imut!

68

Isrel ämawebe Anututä täñkentäj yämiñkuko unita oretoret kap tewani

* 67:4: Sam 96:10, 96:13, 98:9

* 67:6: Wkp 26:4; Sam 85:12

- 1 Anutu, bäräñeñ akuñpäñ iwankaye kokwawak nadäñ gamik täkañ u däpmäñ yäwat-kireñ-pewi kuñtäñpä kut!
- 2 Mänittä gupe piäñ iwat-pewän paotpeñ kuk täkañ ude däpmäñ yäwat kireñpewi kut. Ba tom gakñi kädäpken ijiñpewä mutpäñ ume äworeñpäñ paot täkañ ude, wakiwaki täñpani Anututä äbäñirän udegän kañ täñput!
- 3 Täñpäkañ äma siwoñitä Anutu iñamiken ñode kañ täñput; Bänep täga nadäñpäñ oretoret gera kañ yäk täñput!
- 4 Anututa kap teñ imiñpäñ wäpi punin-inik pewut! Gubam terak äbätak unita kädet ket ut imikot! U wäpi Ekäni, iñamiken oretoret täñput!
- 5* Anutu u kudupi yoriken itkañ nanak kodäña ba webe kajatta watä it yämik täyak.
- 6* Äma noriye nämota eñi yämiñpäñ komi eñiken nanik yäniñ kireñpewän äpämañ päñku oretoret terak it täkañ. Täñ peñawäk täñpani yäwat kireñpewän kome kekekiken ittäñ kuñat täkañ.
- 7-8* O Anutu, ämawebekaye yämaguri yäpmäñ kome kawukiken kuñat täñkuño kadäni uken kome u kwaiñirän kunum gänañ nanik iwän tañi tañkuk. Imata, Isrel nanik täño Anutu, Sainai pomken kehäromini kwawak yäwoñäreñkuko u äbäñirän ude täñkuk.

* **68:5:** Sam 10:14, 10:18, 146:9 * **68:6:** 1Sml 2:5; Sam 107:10, 107:34; Apos 12:6 * **68:7-8:** Kis 19:18

- 9 Tānpākaŋ kome iwoyāŋ yāmiŋkuno u gakŋi nāmo irirān iwān yānpewi taŋirān kome uken gakŋi taŋi āneŋi tāŋkuk.
- 10 * Tāŋiri āmawebekaye yotpārare u tānpāŋ irirā āmawebe jāwāri unita iron tānpāŋ yepmāŋ towiŋkun.
- 11 Ekānitā peŋ yāwerirān webetā manbiŋam ŋo yāpmāŋ kuŋatkuŋ;
- 12 Iwaniye tāŋo komi āmakāt intājukun āmaniye āmet tānpā kuŋkuŋ. Ude tāŋirā webe tāha-kengān itkuŋo u iwan tāŋo tuŋum yāyomāgatuŋo u yāpmāŋ daniŋpāŋ yāpuŋ.
- 13 Tuŋum sākgāmān sākgāmān yāpuŋo ātu ŋode; Barak wārani siliwapāŋ uwāk tāwani. Tāŋkaŋ piritawā goŋ sākgāmān-inikpāŋ tāŋpani. Tāŋ, in ātu imata āmik kadāniken yawakkāt kābop jop itkuŋ?
- 14 Tānpākaŋ Anutu kehāromi māhemitā kome ātu tāŋo intājukun āma Salmon pomken yāwat kireŋ tānpān kuŋtānpā kuŋirā mim tāŋpewān pom uken bumta maŋkuŋ.
- 15 Wāra! Basan pom pāhap u jidewani? Pom āroŋkaŋ āpmok tāŋpani māyap-inik.
- 16 Upāŋkaŋ Basan pom taŋi, gāk imata Saion pom Anututā ini itta iwoyāŋkuko unita iŋam tāŋ imitan? Nāmo nadātan? Ekāni uken tārek-tāreki nāmo api irek!

* **68:10:** Lo 26:5, 26:9; Sam 74:19

- 17 Ekänitä komi ämaniye mäyap-jiraŋkät Sainai pomken naniktä äbamaŋ kudupi yori gänaŋ äroŋkuk.
- 18 * U iwaniye yentä topmäŋpäŋ wädäŋ yäpmäŋ punin unu äroŋkuk. Täŋirän uken äma peŋawäk täŋ imanitä gämoriken itpäŋ tuŋum imiŋkuŋ. Täŋpakaŋ Ekänitä ukengän api irek.
- 19 * Unita Ekäni iniŋ oretna! U bäräpinin kepma kepma ketäreŋ nimiŋpäŋ täŋkentäŋ nimik täyak unita.
- 20 * Anutunin uwä waki keriken nanik nimagurani Anutu u. U Ekäni, nintäŋo Ekäninin kumäŋ-kumäŋ-ken nanik nimagurani.
- 21 Anututä iwaniye, gwäk pimiŋpäŋ momi kädet iwarani unitäŋo gwäki bureni-inik api däpmäŋ kokoyäwek.
- 22-23 Unita Ekänitä ŋode niwetkuk; Intä iwanjiye däpmäŋpäŋ unitäŋo nägäri terak yeŋtäŋ kukta, ba aŋjiyetä unitäŋo nägäri naŋpä koki täkta inken yämagut yäpmäŋ api äbet. Ukäda-käda nanik, Basan pomken nanik ba gwägu mebäriken nanik iwanjiye kudup u gämotjinken yäpmäŋ päbä api yepmaŋpet yäŋ niwetkuk.
- 24 O Anutu, u bureni-inik täŋkun. Gäk iwankaye täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäk-inik täŋkun. Ude täŋkuno unita ämawebe kuduŋtagän

* **68:18:** Efe 4:8 * **68:19:** Sam 55:22, 65:5; Ais 46:4 * **68:20:** Lo 32:39; Sam 49:15, 56:13, 106:43

gabäñirä oretoret terak kudupi yotka gänañ ärotan.

- 25 Äronjiri kap menitä yäñ-tewani intäjukun kukañ. Kuñirä wagäm mämä mebäri mebäri täñpani u mäden äbäkañ. Täñirä u bämopikenä webe gubañi wagäm täpuri täpuri uttäñ kukañ.
- 26 Täñirä kap ñode tekamän; Ämawebeniye täño käbeyäken Anutu iniñ oretna! Jekop täño äbotken nanik nin, Ekäni iniñ oretna!
- 27 Täñpäñ tawañ terak kudupi yotken ñode ärokamän; Bejamin täño äbot täpuri unitä jukun kukañ. Täñpäkañ u mädeniken Juda äbot täño äma ekäni ekäni. U mädenikenä Sebulun kenta Naptali äbot täño äma ekäni ekäni.
- 28 Unita Anutu, gäkño kehäromika bian niwoñärek täñkuno udegän kwawak pewi ahänjirän kañ känä!
- 29 Jerusalem täño kudupi yotka unita yäñpäñ komeni komeni täño intäjukun ämatä gämotkaken itpäñ tuñum gamik täkañ.
- 30 Eruk Anutu, iwanka Isip, tom ägwäritä-yäñ komi täyak u ibe! Ba guñ äbot kehäromi kehäromi u yebe! Ba äbot ämik täkta gäripi nadäk täkañ u yawat kireñ täñpi ini-ini kuñtäñpä kut! Ude täñtäyi gämotka-kengän päbä gwäjiñ äpmon gaminpäñ siliwa moneñ tuñumi kañ ganiñ kirewut!
- 31 Bureni, Isip nanik täño intäjukun ämatä iniken piä ämaniye Anutu gwäjiñ äpmon imikta api yepmanpäñ kuneñ. Ba Itiopia naniktä

äbä ket kewatpäŋ Anutu bureniken yäŋapik
man api yäneŋ.

- 32 Unita kome terak äbori äbori Anututa iniŋoret
kap teŋ imik täkot!
- 33 Ekänitä kunum ini bian pewän ahäwani uterak
kuŋ äbäk täŋ itak unita iniŋ orerut! Täŋkaŋ
kehäromigän kärkeŋerän juku peŋpäŋ
nadäwut!
- 34 Anutu uwä Isrel äbotta intäjukun täŋ yämitak.
Täŋkaŋ kehäromini kunum terak kwawak
pewän ahäk täyak. Unita ämawebe nin
imaka, Anutu unitäŋo kehäromi u kwawak
yänahäk täkäna!
- 35 Isrel täŋo Anutu kudupi yoriken nanik äpätak
u kawut! U umuri pähap, inide kubä!
Täŋpäkaŋ ini uwä ämawebenyeta kehäromi
yämik täyak.
Unita Anutunin u iniŋ oretna!

69

*Äma kubätä täŋkentäŋ namän yäŋpäŋ Anutuken
gera yäŋkuk*

- 1 * Anutu, täŋkentäŋ namisi! Ume tokŋeŋ yäpmäŋ
abäŋpäŋ kotäknaken itak.
- 2 * Näk gwägu gänäŋ äpmonjira umetä tokŋeŋpäŋ
nut maŋpäŋ äpnotat. Yeŋ-täpäneŋpäŋ itta
bägupta wäyäkŋetat.
- 3 Anutu, gera yäntäyiwa kotäkna kawuk tawäpäŋ
kehäromi nämo nadätat. Täŋpäŋ dapunna

* 69:1: Sam 69:2, 69:14-15; Jna 2:5 * 69:2: Sam 40:2

imaka, Anutu gäka dapun käronj täntäyiwa dapunna komi nekañ.

- 4 Täñpäkañ imaka kubä nämo täñira, äma mäyapiniktä jop nadäñ kokwawak täñ namik täkañ. Äma uwä kehäromi nikektä jop näkñatpäñ nutnayäñ täk täkañ. Imaka kubä nämo kubo täñkuro upäñkañ äneñi nimi yäñ näwet täkañ.
- 5 Anutu, gäk näkño mebärina bureni nadätan. Momi kubäkubä täk täyat uwä injamkaken kwawak itak.
- 6 Ekäni kehäromi mähemmi, Isrel täño Anutu, näk nabäñ äwaräkuk täñiri näkä kädet waki ätu täñira ämawebe gäk nadäñ gamik täkañ unitä näkä yäñpäñ mäyäk nämo yäpneñ.
- 7 Nadätan? Näk nadäñ gamik täyat unita äma ätutä yäñärok man näwet täkañ. Näwerirä mäyäk nadäk täyat.
- 8 Näkñaken notnayetä nabäñirä jirañ udewani täyat. Ba näkñaken mähemnaye imaka, eroni nabäk täkañ.
- 9 * Upäñkañ Anutu, gäkño eñita yäñpäñ bänepna kädäp ijik täyak. Unita ämawebetä gäka yäñärok yäñirä yäñärokitä näkä terak ärok täyak.
- 10 Täñpäñ gäk ganiñ oretta ketem nakta jop irira ämawebetä yäñärok näwet täkañ.
- 11 Ba butewaki nadäñpäñ tek waki peñpäñ äpani kuñarira nabäñ mägayäk täkañ.

* 69:9: Jon 2:17; Rom 15:3

- 12 Ba ugän nämo, ämatä kädet miñin käbeyä täñpän näk yänpän-nabän näwat täk takaan. Täñirä äma ärowani, wain ume nañpän tängunğun täñpanitä kap naniñ ubiñ tek takaan.
- 13 Upänkan jop uken! Näk yänapik manna Ekäni gäkken pewa ärek täyak. O Anutu, gäkño iron tokñekinik pat täyak unita kadäni uken ba uken nadäwi tægawänä kan nadän nami!
- 14 Täñkentän namiñiri okä näbä gänañ äpmonpettawä. Iwanken nanik ba ume gwäguken nanik wädän tädotpän nepmañsi!
- 15 Ekäni, näk nabän äwaräkuk täñiri umetä tokätpäñ uwäk täwektawä. Bureni, watä it namiñiri iwantä kehäromina yäpmän äpäñirä awañ gänañ äpmonpettawä.
- 16 O Ekäni, bänep ironka ärowani unita nadän nami. Gäk kadäni kadäni butewaki nadän namik täyan udegän täñkentän nami.
- 17 Piä ämaka näka bitnäñpän käbop nämo iren. Näk bäräpi tañi-inik nadätat unita näkño yänapik gera bäräñeñ nadän nam!
- 18 Ekäni, dubinaken äbänpän näk iwan keriken nanik yäyomägat!
- 19 Ekäni, mäyäk nadäk täyat uwä nadätan, ba näk man waki näwetpäñ wäpna yäpmän äpäc takaan uwä nadätan.
- 20 * Yänärok näwet takaan unita bänepnaken butewaki pähap nadäk täyat. Täñira kehäromina

* 69:20: Jop 16:2; Sam 142:4; Ais 63:5

- paotak. Ätutä butewaki nadäj namut
yäjpäñ dapun täñpa wañkuñ. Ba naniñ
kämätta äma kubä nämo kañ-ahäjkut.
- 21 * Täñpäñ nakta neñirä täñ-näkñatpäñ näk
täñpäwakta ketem wakipäñ namiñkuñ.
Täñkañ umeta neñirä ume jägämi namiñkuñ.
- 22 * Unita ñode nadätat; Äma u ketem nak-
nakiken ketem oretoret terak nañirä
unitä äyäjutpäñ kowata kañ täñpä wawut!
Täñkañ Anututa ärawa täñ imiñirä unitä
äyäjutpäñ buñep ude äworeñpäñ kañ däpäñ!
- 23 Ekäni, dapuri yäpuri-tumbut. Täñkañ mädeni ku-
jat imaka, yäpi wawut!
- 24 Täñpäñ kokwawakka äma udewani terak
kwawak pewi ahäwäpäñ komi nadäjpäñ
kañ paorut!
- 25 * Paorirä komeni u jop kañ parän! Äma
kubä nämoinik kañ-korewen, kuduptagän
kañ däpmäj more!
- 26 U imata, äma udewani äma gäkä momita
kowata komi yämani unita yäpurärätpäñ
komi yämikgän täñpäñ yäjärok yäwet täkañ.
- 27 Unita Anutu, äma udewani täño momi täpuri
kubäta nämoinik guñ täwen. Ba imaka täga
kubä nämoinik täñ yämen.
- 28 * Täñpäñ irit kehäromi täño wäp tawañken wäpi
itkañ u awähutpäñ uken nanik äma kubä
näknata biñam täkañ yäj kubä nämo yäwen.

* **69:21:** Mat 27:48; Mak 15:36; Luk 23:26; Jon 19:28-29 * **69:22:**
Rom 11:9-10 * **69:25:** Apos 1:20 * **69:28:** Kis 32:32; Rev 3:5,
13:8, 17:8

- 29 Yäke! Komi bäräpi nadänjira unitäño butewakitä nutak. Unita Anutu nämagutpäñ yäpi-tägañ namut!
- 30 Täñjiri wäpka pähap kap terak api ganij oreret. Täñkañ bänep täga nadänpäñ unitäño biñam api yänjahäk täñpet.
- 31 Ude täñjira Ekänitä gäripi api nadän namek. U bulimakaupäñ gupe ijin imero u irepmiitpäñ täñpek.
- 32 Ude täñjira ämawebe bäräpi kotañkañ itkañ unitä kañpäñ oretoret api täneñ. Bureni, ämawebe Anutu iniñoret täkañ u bänep nadäk-nadäki äneñi api täñ-kehärom täneñ.
- 33 U imata, Ekänitä äma jopi jäwäri täño gera nadän yämik täyak. Ba iniken ämawebeniye iwantä yepmäñitpäñ komi eniken yepmañkuño itkañ unita nämö guñtak täyak.
- 34 Unita kunum, kome, gwägu ba gwägu tom imaka imaka gwägu gänañ itkañ in kuduptagän Anutu wäpi yäpmäñ akuwut!
- 35 Nadäkañ? Anutu u Jerusalem täñkentäñ imiñpäñ iwan däpmäñ yawat kireñirän äneñi gupi koreñpäñ api irek. Ba Juda täño yotpärare ätu iwantä täñpä wawani u imaka, äneñi täñkodak tañpäñ api pewek. Ude täñjirän ämawebeniyetä komeni äneñi koreñpäñ uken säkgämän api itneñ.
- 36 Täñpäñ watä piä ämaniye unitäño yeriniyetä ahäñpäñ kome ugän koreñpäñ api it yäpmäñ kuneñ. Bureni, ämawebe Anututa gäripi nadän imik täkañ u kome uken api it yäpmäñ kuneñ.

70

Bäräneḡ äbä täḡkentäḡ namisi!

- 1* Anutu, bäräneḡ äbä täḡkentäḡ namisi!
- 2 Äma nutnayäḡ täkaḡ u kehäromini yäpmäḡ äpäḡpäḡ nadäk-nadäki täḡpi ḡuḡtaḡirä mäyäk tawut. Mäyäk taḡpäḡ nabä-kätäḡpeḡ kut!
- 3 Äma yäḡärok man näwet täkaḡ u meni täḡpipiḡpäḡ yäwat kireḡiri mäyäk tawut.
- 4 Täḡpäkaḡ ämawebe ḡäk ḡäwaräntäk täkaḡ u ore-toret täk täkot! Anutu, ḡäk waki keriken nanik wädäḡ tädotpäḡ yepmaḡkuno unita ḡäka ḡäripi päḡhap nadäk täkaḡ.
Täḡpäḡ kadäni kadäni ḡode yäk täkot; Anutu u wäpi biḡam ikek kaḡ irän!
- 5 O Anutu, nähä waki kehäromina nizek nämo unita bäräneḡ äbi! ḡäk kubä-tägän näḡḡo täḡkentäk ba yäpätägak ämana.
O Anutuna, bäräneḡ äbä täḡkentäḡ namisi!

71

Äma täḡawani kubä täḡo yäḡapik man

- 1* Ekänina, watä it namiḡiri iwantä näk täḡa nämo täḡpä waneḡ. ḡäk iwan yabäḡ äwaräkuk täḡiri mäyäk nämo namineḡ.
- 2 Täktäkka u siwoḡi-inik unita täḡkentäḡ namiḡpäḡ iwan keriken nanik yäyomägasi! ḡäkken yäḡapiḡira nadäḡ namisi.

* **70:1:** Sam 40:17, 141:1 * **71:1:** Sam 31:1-3

- 3 * Gäk yewa ba eñi kehäromi ude it namik täyan.
It namiñiri näk u gänañ äronpäh iwan yabäh
umuntañ päñku käbop irira watä säkgämän
it namik täyan.
- 4 Anutuna, äma waki keriken nanik wädäh
tädotpäh nepmañsi. Nadätan? Iwantä
kehäromi-inik täñpäh nepmäñitnayäh täkañ.
- 5 Unita Anutu Ekänina, gäk kubä-tägän irit kuñat-
kuñatnata watä täga iren yäh nadäkinik täyat.
Näk ironiken umunitä gäka nadäkinik täñ
yäpmäh äbätat.
- 6 Bureni! Gäk ketka terakgän it täyat. Näk nanak
paki ahähkutken unitä apiño nepmäh towiñ
yäpmäh äbätan. Unita näk wäpka biñam
kadäni kadäni ganiñoret täyat.
- 7 Anutu, gäk watä kehäromi it namiñ yäpmäh
abuno unita ämawebe mäyaptä irit kuñat-
kuñatna täga u kañpäh nadähpäh gäk Anutu
udewani yäh nadäwä tärek täñkuñ.
- 8 Täñpäh kepma kepma, tamimañtä päñku bipäda
menatä wäpka biñam ärowani u ganiñoret
täyat.
- 9 * Unita tägawani täñpäh kehäromina nämo itatken
ñoken mäde ut namiñpäh nämo nepmañpen.
- 10 Nämo, iwantä näk nutta käbeyä täñpäh man
yähpäh-nadäk täk täkañ.
- 11 Täñpäh ñode yäk täkañ; Eruk! Iwat kirenpäh
iñitna yäk. Anututä mäde ut imiñirän u
täñkentäh imikta äma kubä nämo itak yäh
yäk täkañ.

* 71:3: Sam 18:2, 42:8, 90:1, 91:9 * 71:9: Sam 92:14; Ais 46:4

- 12 * Unita Anutuna, nabä kätänpäñ gäkñagän päñku nämo iren. Nämo, täñkentäñ namikta bäräñeñ äbi!
- 13 Ude täñiri äma iwan täñ namik täkañ u komi nadänpäñ mäyäk pähap nadäk täkot. Täñkañ iwaniyetä däpmäñ yawat kireñirä paot-inik kañ täñput.
- 14 * Upäñkañ nähä gäkä täñkentäñ namenta nadäkinik tänpäñ api itsämbet. Ude täñkañ wäpka biñam wari wari api ganiñoret yäpmäñ ärowet.
- 15 Tänpäñ säkgämän täñkentäñ namik täyan unita yänpäñ biñam api yäk täñpet. Täktäkka täga u kumän nadäwa-tärenañi nämo upäñkañ, jop uken, kepma kepma unitäño biñam api yäñahäk täñpet.
- 16 Ekäni Anutuna, kehäromika u nadänpäñ wäpka api yäpmäñ akuk täñpet. Tänpäñ manbiñam ñodegän api yäñahäwet; Ekäni-tägän äma siwoñi-inik itak yäñ ude api yäñahäk täñpet.
- 17 Anutu, näk ironiken umunitä apiño näwetpäñ näwoñärek täñ yäpmäñ äbätan. Unita imaka tägatäga täk täyan u yäñahäñ yäpmäñ äburotä pen yäñahäk täyat.
- 18 * Unita Anutu, apiño tägawani tänpäñ gwäkna pujiñ paki tädotak ñoken nämo nabäkätäwen! Nämo, watä pen it namiñiri gäkño kehäromika pähap unita yänpäñ ämawebe

* **71:12:** Sam 22:11, 38:21-22, 70:5

* **71:14:** Sam 130:7

* **71:18:** Sam 22:31, 78:4-6

mäden ahänayəŋ täkaŋ u yəŋahəŋpəŋ api yəwet täŋpet.

- 19 U imata, Ekäni, kudänka siwoŋi u käroŋi boham, kunum yəpureko ude bumik. Gäk imaka umuri kudupi kudupi təŋ yəpməŋ äbun. Komen äma gäk udewani kubä nämo itak. Nämo inik, gäkägän kudup yärepmit moretan.
- 20 Gäk komi bäräpi mebäri mebäri namiŋkuno upəŋkaŋ nadätat; Äneŋi api təŋ-kehäromtaŋ namen. Kumbani ude iraropəŋ äneŋi nämagutan.
- 21 Ude täŋpəŋ wəp biŋam bian yəpuro u irepmitpəŋ namitan. Täŋkaŋ komi bäräpi gənaŋ irira äneŋi api naninŋ kawat täwen.
- 22 O Anutuna, täŋkentəŋ namikta yəŋkehärom taŋkuno udegän iwətpəŋ täŋkentəŋ namik täyan unita Isrel təŋo kudupi äma gäk wagäm utpəŋ wəpka yəpməŋ akuŋpəŋ api ganinŋ ubinŋ tewet.
- 23 Bänep oretoret pähap nadəŋpəŋ bumta api teŋ gärepet. Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kudup mäba ärowəpəŋ api tek täŋpet. Gäk wakiken nanik nämagutkuno unita yəŋpəŋ ude api täŋpet.
- 24 Bureni, kepma kepma täktäkka siwoŋi unita yəŋpəŋ ämawebe yəŋahəŋpəŋ api yəwet täŋpet. Imata, ämatä näk täŋpə wanayəŋ täŋkuŋo upəŋkaŋ gäkä unitəŋo kehäromi yəpməŋ äpəŋiri mäyäk bumta nadəŋkuŋ.

72

Intäjukun ämata yänpäñ yäñkuk

- 1 O Anutu, gäkä nintäño intäjukun äma gäknaken kudän siwoñi ugänpäñ täñpäñ-iwoñäre. Täñiri yäpmäñ danik-danik piä siwoñigän kañ täñpän.
- 2 Ba ämawebekaye kudän siwoñi terak yabäñ yäwatpäñ äma jäwäri kañ täñkentäñ yämän.
- 3 Täñpäñ kadäni irayäñ täyakken ämawebeniye piä tänayäñ täkañken imaka ahäñ bumbum api täneñ. Ude täñirä ämawebe u kädet siwoñjika ugän api iwatneñ.
- 4 Täñpäkañ intäjukun äma unitä äma jäwäri täño bäräpi api täñpidäm tañ yämek. Ba ämatä tuñumta wäyäkñek täkañ u api täñkentäñ yämek.
Täñ, ämatä noriye täñpäwak täkañ udewanita kowata api yämek.
- 5 Täñpäkañ intäjukun äma u kome terak irayäñ täyak uwä edap ba komepaktä ijiñ yäpmäñ ku-dayäñ tämäno udegän api irek.
- 6 Unitäño täktäki säkgämän-inik api ahäwek, iwäntä piä gänañ mañirän ketem säkgämän ahäk täkañ ude.
- 7 Ba kadäni yabäñ yäwat piä täñpayäñ täyakken u äma siwoñigän kuñaranitä säkgämän api itneñ. Ba komepaktä ijiñ yäpmäñ kwayäñ täyak udegän täñ-bumbum terak api it yäpmäñ äroneñ.

- 8 * Tänpäkan kome yabän yawat täyak u gwägu pähap no kädätä päñku ban udude pätak ude. Komeni täño бага uwä ume wäpi Yufretis u yäput-peñkanä komeni komeni api kuñ morewek.
- 9 Tänpänkan ämawebe komeni komenitä api oran imineñ. Ba iwaniye kudup gämori-kengän api mañ uyineñ.
- 10 Tänpän intäjukun äma u ärowani-inik irirän guñ ämawebe täño intäjukun äma Spen kome, Itiopia kome ba Arebia komeken naniktä päbä iron täñ imiñpäñ takis moneñ kan imut.
- 11 Bureni, kome kudup täño intäjukun ämatä api gwäjiñ äpmon imineñ. Ba äma äbori äboritä watä piä api täñ imineñ.
- 12-14 * Tänpäkan äma jäwäri ba äma kehäromini nämotä yäñapiñirä api täñkentän yämek. Ba ämawebe äma ätutä täñkentän yäminañi nämo unitä gera yäñirä api täñkentän yämek.
Äma udewanita gäripi nadäk täyak unita äma wakitä däpnayän täñirä äneñi api yämagurek.
- 15 Intäjukun äma u kadäni käreñi kan irän! Tänpäkan Arebia kome täño äma ekäni ekänitä gämoriken kuñatpäñ gol moneñ pähap kan imut!
Tänpän ämawebeniyetä Anutu täñkentän imän yän nadänpän yäñapik man yäñirä Anututä api täñkentän imik täñpek.

* 72:8: Sek 9:10 * 72:12-14: Sam 116:15

- 16 Intäjukun äma unitä kome kaŋ iwarirän saguom
 ba ketem ätutä ämawebe täŋo piäken kaŋ
 ahäwut, Lebanon komeken ahäk täkaŋ ude.
 Täŋpäkaŋ muptä piäken tädot täkaŋ udegän
 ämawebe kome uken ahän bumbum kaŋ
 täŋput!
- 17 * Täŋpäkaŋ intäjukun äma täŋo wäpi biŋamä
 edaptä pen ijin yäpmän kuk täyak ude kaŋ it
 yäpmän kwän.
 Täŋpäkaŋ ämawebe äbori äboritä u wäpi terak
 täŋ bumbum pähap terak kaŋ irut. Itkaŋ
 wäpi biŋam yäpmän akuŋpäŋ iniŋoret-oret
 epän tärek-täreki nämo kaŋ täk täŋput.
- 18 Täŋpäkaŋ ämawebe komeni komenitä Ekäni
 Anutu, Isrel täŋo Anutu u wäpi biŋam kaŋ
 iniŋoret täŋput.
 Unitägän kudän kudupi ini pärik kubä täk
 täyak.
- 19 Wäpi biŋam säkgämän u pen oraŋ imik täkot.
 Wäpi biŋamtä komeni komeni kaŋ tokŋeŋ
 morewän! Burenitä bureni-inik!
- 20 Devit, Jesi täŋo nanaki, unitäŋo yäŋapik kap
 teŋirän kudän täk täŋkuŋo u kudup äbä
 tärekaŋ ŋo. Ugän.

73

Äma kubä nadäkiniki täŋo mebäri yäŋahäŋkuk

- ¹Näk bureni ŋode nadätat; Anututä Isrel ämawebeta
 säkgämän täŋ yämik täyak. U ämawebe bänep

* 72:17: Stt 22:18; Jer 4:2; Luk 1:48

nadäk-nadäki kuräki säkgämän unita nadäñ
yämik-inik täyak.

- 2-3 * Upäñkañ Anutu, nadäkinikna pära pewa
putärenkuk. Äma wakiwaki täñpanitä
säkgämän itkañ tuñum pähap ikek kuñarirä
yabäñpäñ-nadäñkañ näkñata jop waki ñode
nadäñkut; Udegän itet yäñ nadäñkut.
- 4 Ñode yabäñpäñ-nadäk täyat; Äma udewani bäräpi
nämo nadäk täkañ ba käyäm nämo kañ-ahäk
täkañ.
- 5 Kome täño bäräpi ninta ahäñ nimik täkañ uwä
äma udewanita nämo ahäñ yämik täkañ.
- 6 Täñpäkañ iniken täktäki waki u käbop nämo
peñpäñ gup yäpmäñ ärokärok kudän ba
ämata komi jop nadäñ yämik-yämik kädet
iwarän täñpäñ täk täkañ u kwawakgän täk
täkañ.
- 7 Bänep nadäk-nadäki-ken wakitä tokñek patkañ
abämañ kuk täkañ. Täñpäkañ waki ätu täkta
nadäk-nadäki-ken ini yäñpäñ-nadäk wari
wari täk täkañ.
- 8 Ude täñkañ äma ätu yäñärok yäwetpäñ kokwawak
man yäwetgän täk täkañ. U ärowani kudän
täñpäñ äma ätu komi yämikta umun man
yäwet täkañ.
- 9 Täñkañ Anutu kunum gänañ itak unita man waki
yäk täkañ. Ba iniken wäpi yäpmäñ akuñpäñ
ämawebe komeni komenitä nintäño gärip
ugän iwarut yäñpäñ peñ yäwet täkañ.

* **73:2-3:** Sam 37:1; Jer 12:1

- 10 Yäke! Ude täñirä unita Anutu täño ämawebe ätutäwä gäripi nadänpäñ man yäk täkañ unita nadäwä bureni tänpäpäñ yäwarän täk täkañ.
- 11 Täñirä äma waki unitä ñode yäk täkañ; Anutu ärowani tänpämorek mähemitä nintäño wakinin u yabäñ ahäкта kädet kubä nämo pat imitak.
- 12 Wära! Äma waki täñpani täño mebäri udegän pätak! Tuñum mäyap pat yämiñirä upäñkañ äneñi ätukät yäpmäкта piäni täkgän täk täkañ.
- 13 Butewaki! Siwoñi kädet kuñatpäñ momi täñpet yänpäñ näkñatta watä itpeñ kuñat täyat u jide? Jopi täyak ba?
- 14 Anutu, ude bumik täñpapäñ yäñ ukeñode kadäni kadäni kepma bipani komi mebäri kubä namik täyan.
- 15 Upäñkañ ude nadäwero! Anutu, äma waki täñpanitä yäñärok gäwet täñkuño udegän yäwero uwä ämawebekaye-kät nanik kubä bumik nämo iret. Nämo, äma waki udewanigän äworewet!
- 16 Täñpäkañ bäräpi ñonitäño mebäri nadäwa tärewut yänpäñ piäni täñkuropäñ mebäri täga nämo kañ-ahäñkut.
- 17 * Ude täñkä eruk, päñku kudupi yotka gänañ äronpäñä eruk nadäwa täreñkuk. Äma waki terak kämi jide api ahäwek yäñ u nadäwa täreñkuk.

* **73:17:** Sam 27:4, 37:38, 77:13

- 18 Bureni, äma waki udewani yäniḡ kirewikaḡ itärop yewä kwäpäḡ maḡdäpmäk-inik täḡpäḡ api waḡ moreneḡ!
- 19 Maḡdäpnayäḡ täkaḡ uwä komi piä umuri kubäkengän api itneḡ. Ude täḡpäḡ pit kubägän api kumäḡ moreneḡ.
- 20 Uwä ämatä bipani däpmonken täḡpäḡ pewä kwäkaḡ tamimaḡ päḡaku täḡguḡtaḡ it täkaḡ ude bumik. Bureni Ekäni, gäkä äbäḡiri äma udewani api paotpeḡ kuneḡ.
- 21-22 Täḡpäkaḡ äma udewanita yäḡpäḡ bänepnatä nadäwa jägäm tawäpäḡ kadäni uken gäkḡo mebarika täga nämo nadäwa täreḡkuḡ. Nämo, iḡamkaken kudän jide täḡkuro u tomtä-yäḡ guḡ ude kuḡatkuḡ.
- 23 Upäḡkaḡ apiḡo näk gäkkät it-inik täḡjira gäkä ketnagän nepmäḡjit näwariri it täyat.
- 24 * Ude täḡkaḡ juku-mankatä näk jide itpäḡ kuḡaretta näwetpäḡ näwoḡärek täk täyan. Ude täḡ yäpmäḡ kuḡkä mäden nämagutpäḡ epmägetka kudän api meran täḡ namen.
- 25 * O Ekäni, näka watä itta kunum gänaḡ gäk udewani kubä nämo itak. Nämo inik. Gäk kubägän it namitan unita gäka gäripi inide kubä nadäk täyat. Unita kome täḡo tuḡumta imata gäripi nadäwet?
- 26 * Nämo inik! Gup nadäk-nadäkna täḡo kehäromi paoreko upäḡkaḡ Anutu gäk näkḡo kehäromina. Gäk näkkät tärek-täreki nämo it-inik api täḡpen.

* 73:24: Sam 48:14, 49:15, 58:11 * 73:25: Sam 16:2 * 73:26: Sam 16:5, 40:12, 84:2

- 27 Tāņpākaņ ämawebe gäka mäde ut gamik tākaņ u kudup paot-inik api tāneņ. Ba äma gäk gabāņ umuntaņpāņ iniken gärip terak kuņarani u kudup api tāņpi waneņ.
- 28 * Upāņkaņ tāgagämān-inik! Nähä gäk dubikaken itat unita säkgämān itat. Anutu Ekänina, gäk näkņo yewana unita imaka tāņ namiņkuno unita nadāņpāņ u kudup kwawakgān yāņahāwayāņ!

74

Anututä Isrel äbot äneņi tāņkentāņ yämikta yāņapik man yāwani

- 1 O Anutu, imata nipmaņpi kodāņani ņode itkamāņ? Ämawebekaye ninta kokwawak pen api nadāņ yāpmāņ ärowen ba?
- 2 Ämawebekaye gäkņata biņam bian iwoyāņpāņ komi piäken nanik nimagut yāpmāņ äpāmaņ kuņkuno ninta äneņi nadāņ nimen. Ba Saion Pomka ņo terak gäkņa bian bämopninken irani unita nadāwen.
- 3 Komeka biani tāņpāwawani ņo pärewatkaņ ka! Iwanijetä kudupi yot gānaņ nanik imaka imaka kudup tāņpä waņkuņ.
- 4 Anutu, iwankayetä yärepmittkamāņ yāņpāņ kudupi yot gānaņ oretoret gera māmā tāņpāņ eņi ņo ninta biņam tāyak yāņpāņ wāren tāņkuņ.
- 5-6 Ämatä bipiken päya madäk tākaņ ude kudupi yot gānaņ päya kujat säkgämān säkgämān

* **73:28:** Sam 14:6, 40:5; Hib 10:22; Jem 4:8

- painpän tənpani u kudup gwem kujat ba pinigonṭä dāpmän äreyän tənpä kuṅkuṅ.
- 7 Kudupi yotka u ude tənpä wawäpän kädap pewä ijinjirän inamkaken gäk ganiṅ oretta binam täha nämo tənṅkuk.
- 8 Ämawebekaye nin tənpäwakinik tänayän nadənpän komeninken ṅoken ganiṅ oretta bägup kudup pewä ijin paotkuṅ.
- 9 Ude tənṅirä apiṅo kudän kudupi kubä nämo tənṅiri kak täkamän. Ba meka jinom yəṅahäwani äma u kudup paotkuṅ. Unita bäräpi ṅo udeken api paorek yän äma kubätä nämo nadätak.
- 10 Iwantä gäṅṅo wäpka yänpän gabän mägayäk tənṅirä kadäni jide api tənṅpek? Wäpka binamta yänṅärok man yänṅirä tärek-täreki nämo api pärek ba?
- 11 Anutu, imata nin tənṅkentän nimikta bitnäk täyan? Imata jop nadän itkentän nimik täyan?
- 12 Tənṅpäkaṅ näk nadätat; Gäk nintänṅo intäjukun äma ude yäput penpän it nimiṅ yäpmän äbun. Ude tənṅkaṅ kadäni mäyap iwan keriken nanik nimagut tənṅkun.
- 13-14* * Kehäromika terak gwägu dāpmän täkṅenpän gwägu gämok pähap wäpi Levitan unitänṅo gwäki dāpmän kokoyänpän gupi madän jukutpän kome kawukiken nanik tomta yepmän towinṅkun.

* **74:13-14:** Kis 14:21 * **74:13-14:** Jop 41:1; Sam 104:26; Ais 27:1

- 15 Ude täŋkaŋ ume dapuri täwitpewi ume äpuŋ.
Täŋkaŋ ume taŋi taŋi täŋpewi kawuktaŋ
yäpmäŋ kuŋkuŋ.
- 16 * Gäkŋa-tägän kepma bipani yäŋpewi
ahäŋkumän. Täŋpäŋ edap kenta komepak
komeniken yepmaŋkun.
- 17* Täŋkaŋ kome pähap ŋonitäŋo бага kukŋi kukŋi
täŋ-kehärom taŋpäŋ peŋkun. Täŋpäŋ iwän
edap täŋo kadäni yäpmäŋ daniŋpäŋ peŋkun.
- 18 Täŋpäkaŋ Ekäni, iwankaye gäka gaŋani pähap
nadäŋpäŋ Anutu bureni yäŋ nämo nadäŋ
gamiŋpäŋ gabäŋ mägayäk täkaŋ. Unita
nadäŋpäŋ kowata yämen.
- 19 Täŋpäŋ ämawebekaye täŋkentäki nämo, iwan täŋo
komi piä terak itkaŋ u nämo nibä-kätäwen.
- 20 Nämo, topmäk-topmäk kubägän ninkät bian
täŋkuno unita äneŋi juku pi! Imata, kome
ŋo täŋo käwuri kukŋi kukŋiken äma komi
nimikta käbop ittäŋ kukaŋ.
- 21 Unita iwan yabä-kätäŋiri mäyäk nämo nimineŋ.
Nämo, täŋkentäŋ nimiŋiri äma jopi jäwäri
mewuni nin wäpka kaŋ ganiŋ oretna!
- 22 Eruk Anutu, bäräŋeŋ akuŋpäŋ iwankaye yabäŋ
yäŋiri goret täkamäŋ yäŋ nadäwut. Äma ude-
wani nämo nadäŋ gamiŋkaŋ kepma käron
gäk gabäŋ mägayäktagän nadäk täkaŋ u
nadä!

* **74:16:** Stt 1:14 * **74:17:** Stt 8:22; Apos 17:26

23 Təŋkaŋ iwankaye u kokwawak təŋpəŋ yəŋgera-gera wari wari yäk təkaŋ unita nämo guŋ täwen! Nämo, komi kaŋ yämi.

75

Anutu uwä ämawebe təŋo täktäki yäpməŋ daniwani

1 Bänep təga, Anutu, bänep təga gäkagän nadəŋ gamikaməŋ! Imaka säkgämän säkgämän, ba kudän kudupi kudupi təŋ yäpməŋ äbuno unitəŋo biŋam yaŋahäk takaməŋ.

2 Anutu, gäkä ŋode yəŋkun; Yäpməŋ danik-danik epän täkta kadäni kubä iwoyəŋpəŋ peŋkuro itak. Kadäni uken kudän siwoŋi terak ämawebe uwä api yäpməŋ daniwet.

3 Təŋpəkaŋ imaka imaka kome terak it təkaŋ ba kome ini bərom təŋpeko upəŋkaŋ Anutu näkä meham təŋjira api kehərom täneŋ.

4-5 Näk äma waki təŋpani gup yäpməŋ ärokärok kädet peŋpəŋ injinken kehəromita nadäwä ärowani nämo təŋpek yəŋ yäwet täyat yäk. Anututä ude yəŋkuk.

6 Nadäkaŋ, komen äma uken-uken nanik kubätä äma kubätä wəp biŋam bureni yämik-yämik uwä təga nämo təŋpek.

7 * Nämo, u Anutu ini kubä unitägän ämawebe yäpməŋ daniŋpəŋ ätu kowata waki yäpmäkta biŋam yepmaŋkaŋ ätu wəpi biŋam yäpmäkta biŋam yepmak täyak.

* 75:7: 1Sml 2:7; Sam 50:6, 147:6; Dan 2:21

- ⁸ Imata, Ekänitä ini kokwawaki umuri pähap, ume komi niekek bumik gäpe niekek inĵitak. Tänpän u piwän kunjirän äma waki tänpänitä kudup api nañ paotneñ. Kubätä nämoinik api irep-mirek.
- ⁹ Täñ nähä Isrel täño Anutu unitäño täktäkita wari wari api yänahäk tänpet. Ba kap terak inin oretta nämoinik api gaña täwet.
- ¹⁰ Nämo, Anutu u waki tänpäni täño kehäromi api pewän paotneñ. Täñkañ äma siwoñi täño kehäromi ätukät api yäpurärärek.

76

Anututä ämikken ämawebeniye täñkentän yäminkuk

- ¹ Juda naniktä Anutu täño mebäri nadäkañ. Ba Isrel nanik imaka, wäpi orañ imik täkañ.
- ² Anutu täño eñini Jerusalem itak. Saion pom terak it täyak.
- ³ Kome uken itkañ iwan ämik tänayän äbuño unitäño äpa kuwek, kurepä, käda boham u kudup ubin-jukutkuk.
- ⁴ O Anutu, gäka nadänjira epmäget kudän inipärik-inik kubä täk täyak. Ba täktäkka täño mebäri ärowani inipärik kubä, pom käronji käronjiken tom ahänj bumbum täk täkañ u kudup yärepmi moretak.
- ⁵ Iwan täño komi äma uwä kehäromi niekek upänkañ gäkä däpmänpän tunjumi kudup yäyomägakun. Täñiri kumänpän däpmon patguñ-guñ ude täñ itkañ.
U ka! Kehäromini ba nadäk-nadäki u jopigän.

- 6 Jekop täŋo Anutu, däpayaŋ tänyäkŋariri komi ämakät hosniye paŋiŋ kumaŋ maŋkuŋ.
- 7 Bureni Ekäni, äma kuduptagaŋ gäka umuntak täkaŋ. Kokwawak täŋiri kubätä iŋamkaken täga nämo kehärom taŋpäŋ irek.
- 8 Gäk kunum gänaŋ itkaŋ iwanta kowata ude yäntäreŋ yämiŋiri ämawebe komeni komeni umuntaŋpäŋ man kum itkuŋ.
- 9 Kowata yäntäreŋ yämiŋkuno uwä ämawebe iwan keriken irani u kudup yämagutta yäŋkun.
- 10* Bureni Ekäni, äma ätutä kokwawak täŋpäŋ ämik täneŋo upäŋkaŋ kowata yämiŋiri ämawebe nadäwä täga täŋpäpäŋ ganiŋoret täkaŋ. Täŋirä äma ämikken kehärom taŋpäŋ it täkaŋ uwä api ganiŋoret täneŋ.
- 11 Unita ämawebe, Ekäni Anutujinta täŋ imikta bian yäŋkehärom taŋkuŋo u inita täŋ imineŋ. Täŋpäŋ äma äbot tuän tuän itkaŋ in, iron yäpmäŋ äbäŋpäŋ kaŋ imut. U imata, Anutu unitagän umuntänaŋi.
- 12 Bureni, Anutu u äma wäpi biŋam ikek täŋo wäpi yäpmäŋ äpäk täyak. Ba intäjukun äma ärowani ärowani täŋpewän bumta umuntak täkaŋ.

77

Äma ŋo bäräpi ahäŋ imiŋirän Anutuken gera yäŋkuk

- 1* Anutuken konäm butewaki gera yäk täyat. Gera yäŋira nadäŋ namik täyak.

* **76:10:** Kis 18:11; Sam 65:7 * **77:1:** Sam 3:4, 142:1

- 2 Bäräpi kadäniken Ekäniken yänapik täyat. Bipani karon yänapik man yäk täyatken uken ketna yäpmän akuŋkaŋ Ekäni iwet täyat. Upänkaŋ bänepna nämo pidämtak täyak.
- 3 Ude täŋkaŋ Anutu täno täktäkita nadänpän bäräpi nadäk täyat. Unita juku piŋira nadän bäräp ahän namik täyak.
- 4 Unitä tänpewän bipani bipani dämpmon kubä nämo pat täyat. Nadäwätäk taŋi tänpän man kubä täga nämo yäwet yän nadäk täyat.
- 5 Ude täŋkaŋ bian täga itkutken unita juku pik täyat.
- 6 * Bipani karon nadäk-nadäk pähap tänpän näkŋaken bänepna ŋode iwet yabäk täyat;
- 7 Jide? Ekänitä ninta mäde pen api ut nimek? Ninta gäripi äneŋi nämo api nadän nimek?
- 8 Nadän nimikinik täk täŋkuko u nibä-katäŋkuko ugän? Ba yänkehäromtak mani wari nämo käwep api iwarek?
- 9 Orakoraki pewän paotkuko ubayän? Kokwawakitä orakoraki komeni yäpuk ba?
- 10 Ude nadänpän yänkut; Imaka ŋonita nadänhira bänepnaken däpmän päretak; Anututä kadäni karoni kehäromini näwoŋäreŋ yäpmän äbukopän apiŋo de itak?
- 11 Tänpäkaŋ ude nämo! Ekäni, imaka säkgämän säkgämän, ba kudän kudupi kudupi bian täŋkuno unita äneŋi juku piwa!
- 12 Imaka tägatäga kehäromi nitek täŋ yäpmän äbuno unita nadäk-nadäk epän kaŋ täk tänpa!

* 77:6: Sam 4:4, 42:8

- 13 Bureni Anutu, imaka imaka tāk täyan u kumän kudupi siwoŋi-inik. Anutu kehäromi niked gäk udewani kubä nämo itak.
- 14 Kudän kudupi pewä ahäwani Anutu u gäk kubägän. Kehäromika ärowani guŋ äbot bämopiken pewi ahänjirän kaŋpäŋ nadänkuŋ.
- 15 Ketka kehäromikatä ämawebekaye, Jekop kenta Josep täŋo äboriye u komi epänken nanik yämagutkun.
- 16 Täŋpäkaŋ ume gwägu pähaptä Anutu gäk gabänkaŋ umuntaŋpäŋ bärom-bärom täŋkuk.
- 17 Yänpewi gubam gwägärirän yäpä iromän iwän bukŋa täŋkuk.
- 18 Iromän täŋpewi yänpäŋ-wädän iwarirän yäpä kwinitpäŋ penyäŋjirän komeni komeni kwawakgän itkuŋ. Ude täŋjirän kome kwainkuk.
- 19 Anutu, gäk gwägu käroŋi boham u bämopiken kädēt täwitkun. Täŋkuno upänkaŋ kuroŋka bäräm äma kubätä täga nämo kaŋkuk.
- 20 Ude täŋkaŋ ämawebekaye yawak ude irirä yän-yämagutkun. U Moses kenta Arontä watä it yämiŋjirän yämagut päŋku tägaken yep-manŋkun.

78

Anututä ämawebeniye Isip komeken nanik yämagutkun

- ¹ Eruk ämawebenaye, in näkŋo jukuman ŋo nadäwut. Juku säkgämän penpäŋ man täwerayän täyat ŋo nadäwut!

- 2* Jukuman ɲo man wārani terak täwerayāɲ. Imaka bian ahāwani mebäri niked unita täwerayāɲ.
- 3 Bian oraniyetä yāɲpāɲ niwerirä nadāɲkumāɲo nadäk-nadäknin-ken pätak u tärewayāɲ.
- 4 Man ɲo nanakniye ahānayāɲ täkaɲ unita käbop nämo peɲ yāmine. Nämoinik! Ekäni u imaka säkgāmān säkgāmān täɲkuk. Unita yāwetpāɲ yāwoɲärek täɲitna epān kehāromi kehāromi täk täɲkuko u ba kudān kudupi täɲkuko unita kaɲ nadāwä tärewut.
- 5 Ekäni u Jekop täɲo oraniye, Isrel ämawebe it yāpmāɲ äbäkamāɲ nintä iwatta бага mani bian peɲkuk. Täɲpāɲ oraniye man kehāromigān ɲode yāwetkuk; In näkɲo бага man ɲo nanakjiye yāwetpāɲ yāwoɲärek kaɲ täk täɲput yāɲ yāɲkuk.
- 6 Ude tänayāɲ täɲo uyaku yerijiye mäden ahānayāɲ täkaɲ unitä yāɲpāɲ-nadäk pen api täk täneɲ. Ude täɲkaɲ unitäɲo yeri ahānayāɲ täkaɲ unitä udegān api yāwetpāɲ yāwoɲäreneɲ.
- 7 Ude tänayāɲ täɲo uwä äbot u imaka, Anututa nadäkinik täɲ imiɲ yāpmāɲ kuɲpāɲ kudān kudupi täɲkuko unita nämo api guɲ täneɲ. Ba бага mani u api buramik täneɲ.
- 8 Baga mani buramiɲpāɲä oraniyetä täɲkuɲo ude nämo api täneɲ. Oraniye uwä Anutu täɲo manta nadäkinik nämo täɲpāɲ bānepitä Anutu iɲit-inik nämo täɲkuɲ. Täɲpāɲ Anutu mäde ut imiɲkuɲ.

* 78:2: Mat 13:35

- 9 Bian uken Efraim äbot unitäño komi äma uwä äpa kuwek yäpmäñ kuñat täñkuño upäñkañ ämik ahäñirän umuntañpäñ ämetkuñ.
- 10 U Anutukät topmäk-topmäk täñpani unita nadäñ äwaräkuk täñpäñ бага mani iwatta bitnäñkuñ.
- 11 Ba imaka kudän kudupi inamiken täñkuko unita guñ tak-inik täñkuñ.
- 12 * Ekänitä Isip täño kome kubä wäpi Soan uken kudän kudupi oraniye naniye ñode täñpäñ yäwoñäreñkuk;
- 13 * U gwägu tañi däpmäñ täkñewänkañ kukñi kukñi kuñirän Isrel ämawebe bämopgän yäñ-yäkñat yäpmäñ kuñkuk.
- 14 * Yäñ-yäkñat yäpmäñ kuñpäñä kepmawä gubam kubä iwerän kädet yäwoñärehta intäjukun kuñirän iwatkuñ. Täñ bipaniwä kädäp täño penyäneki ägonitä udegän intäjukun kuñirän iwatkuñ.
- 15 * Täñpäkañ kome kawukiinikken mobä yäpurän tumäñirän ume gänañ umu nanik bumta abäñirä nañkuñ.
- 16 Bureni, mobä jopi täñpewän ume dapuri abani ude täñkuk. Ude täñirän ume tañi ahäñkuk.
- 17 Ekäni ärowani pähaptä iron ude täñ yämiñkukopäñ kome kawuki uken ehutpäñ ärowani kudän pen ñode täñ imiñkuñ;

* **78:12:** Kis 7:8-12:32 * **78:13:** Kis 14:21-22 * **78:14:** Kis 13:21-22 * **78:15:** Kis 17:1-7; Nam 20:2-13

- 18 * Anutu iyapi yäj nadänpäj yäjikŋatpäj kakta ketem gäripi nitek ätukät nimi yäj peŋ iwetkuŋ.
- 19 Ude tänpäj Anutu yäjärok ŋode iwetkuŋ; Anutu kome kawuki ŋodeken ketem täga käwep pewän ahäwäpäj nimek? Ba täga nämo käwep! yäk.
- 20 Bureni, pengänä mobä yäpurän tumäŋirän ume uken nanik abuk yäk. Upänkaŋ jide? Tom ketem udegän niminaŋi nämo käwep? yäk.
- 21 Yäjärok ude yäjirä Ekänitä mani u nadänpäj kokwawak taŋi tänpäj Jekop täŋo äbot uken kädäp mebet iniŋ kireŋpewän äpuk.
- 22 U imata, ämawebe uwä Anututa nadäkinik nämo täŋkuŋ. Ude täŋkaŋ Anutu ninta nadäkinik tänpäj täŋkentäŋ nimik täyak yäj nadäwä bureni nämo täŋkuk.
- 23 Ude täŋkuŋo upänkaŋ Anututä kunum iwerän aŋeŋkuk.
- 24 * Aŋeŋirän kunum gänaŋ nanik ketem inide kubä pewän maŋirä yäpmänpäj naŋkuŋ.
- 25 Ketem naŋkuŋo u ketem tägagämän, aŋero täŋo ketem bumikpäj naŋkuŋ. Anututä iron täŋ yämiŋkuko u naŋpäj koki täŋkuŋ.
- 26-27 Ude tänpäj mänit pähap kubä iwerän piänkuk. Piänirän ämawebetä itkunken u barak punin nanik päke uwä iwän ude bumik pewän maŋkuŋ. Barak uwä bumta, mobä jiraŋ ude.

* **78:18:** Kis 16:2-15; Nam 11:4-23, 11:31-35 * **78:24:** Jon 6:31

- 28 Tänpäkaŋ u kome jopiken nämo pewän maŋkuŋ.
Nämo! Ämawebetä yottaba tänpäŋ itkuŋken ugän pewän maŋkuŋ.
- 29 Eruk, ude tänpäkaŋ ämawebetä barak päke u naŋ tokŋeŋkuŋ. Bureni, imaka Anutuken yäpmäka yäŋapiŋkuŋo u yäniŋ kireŋ yämiŋkuk.
- 30-31 Ude täŋkentäŋ yämiŋkukopäŋ momi kädet nämo peŋkuŋ. Unita ketem u pen naŋ irirä Anututä kokwawak nadäŋ yämiŋpäŋ Isrel äma gubaŋi gubaŋi kehäromi nitek u pit kubägän däpmäŋ moreŋkuk.
- 32 Upäŋkaŋ momi pen täŋ yäpmäŋ kuŋkuŋ. Anutu kudän kudupi päke täŋ yäpmäŋ äbuko unita nadäkinik nämo täŋkuŋ.
- 33 Nadäkinik nämo täŋkuŋo unita ehät woŋ pit kubägän abäŋpäŋ paot täkaŋ ude Ekäniä imaka umuri kubä pewän ahäŋirän uterak pit kubägän kumäŋ moreŋkuŋ.
- 34 Eruk Anututä ätuniye ude däpmäŋ paorirän yabäŋpägä ätu bänepi äyänutpäŋ Ekäni äneŋi iwatta bänep pek täŋkuŋ.
- 35 * Tänpäŋ nadäŋkuŋ; Ekäni uwä nintäŋo mobä kujat kehäromi ude it nimitak. Unitägän wakiken nanik nimagut täyak.
- 36 Ude nadäŋkuŋo upäŋkaŋ bänep äyänut-äyänut man yänkuŋo u jop yänikŋatkuŋ. Man yäkyäki täktäki u jopigän, bureni nämo.
- 37 * Ekänikät topmäk-topmäk täŋpani u nadäŋ äwaräkuk tänpäŋ mani nämo buramiŋkuŋ.

* **78:35:** Kis 15:13; Lo 7:8; Ais 41:14, 63:9 * **78:37:** Apos 8:21

- 38 Ude täņkuņo upärkaņ Anututä kudup nämo dämpäņ moreņkuk. Nämo, oraņ yämiņpäņ momini peņ yämiņkuk. Kokwawak taņi täga täņ yämiņaipäņ kadäni kadäni kokwawaki pewän maņpäpäņ ähan täņ yämik täņkuk.
- 39 * U imata, ämawebe unitäņo mebärini ņode nadäņkuk; Uwä ämawebe jopigän, kadäni käroni itta yäwani nämo. Mänittä abämaņ paotpeņ kuk täyak udewani.
- 40 Wära, kome kawukiken peņawäk wari wari täņ imiņirä nadäwän jägämi täk täņkuk!
- 41 Isrel täņo Kudupi Anutu u kadäni kadäni täņikņat-ikņat kädet mäyap täņ imiņirä komi nadäk täņkuk.
- 42 Uwä iniken kehäromini terak iwan keriken nanik bian yämagutkuko unita juku kubä nämo peņkuņ.
- 43 Nämo, Isip kome Soan käda uken kudän kudupi ņode täņkuko unita nadäwä ärowani nämo täņkuk.
- 44 * Kome uken Anututä ume yäņpewän nägät äworeņirän Isip nanik täga nämo naņkuņ.
- 45 * Ba gäbäräm bipi ätu yäniņ kirewänkaņ abä äma gupi tätuņ naņkuņ. Ude täņpäņä wirit udegän yäniņ kirewänkaņ äbä imaka imakani kudup täņpä waņ yämiņkuņ.
- 46 * Täņpäkaņ kapukbam mebäri mebäri ketemi epäni täņpäwakta yäniņ kireņkuk.

* **78:39:** Sam 103:14-16; Jon 3:6-8; Jem 4:14 * **78:44:** Kis 7:17-21

* **78:45:** Kis 8:1-6, 8:20-24 * **78:46:** Kis 10:12-15

- 47 * Ude tänpänä mimitä maņpän wain päya ba ketemi epän kudup tänpän waņkuņ.
- 48 Ba ugän nämo, mim kenta yäpätä yawakiye kudup udegän däpmän moreņkuk.
- 49 Yäke! Anututä kokwawak wakiinik tänpän aņero tänpäwak pewä ahäwani u yäniņ kireņkuk.
- 50 Kokwawaki kwawak yäwoņärehta kädet täwitpän ämawebe yabän äwaräkuk kubä nämo täņkuk. Nämo, käyäm wakitä mäyap däpmän moreņkuk.
- 51 * Ekänitä ude tänpänä Isip nanik täņo nanak ämani intäjukun ahäwani kudup däpmän paotkuk.
- 52 * Täņ iniken ämawebeniye yawak ude kome kawukiken kädet yäwoņärenpän yämagutkuk.
- 53 * Yämagut pänku yepmaņpän umunkät nämo, säkgämän itkuņ. Täņpäkaņ iwaniye uwä gwägutä uwäk tänpän däpmän moreņkuk.
- 54 * Eruk, yän-yäkņat yäpmän kuņtängän iniken kudupi kome dubinken ahänkuņ. Täņkaņ kome uwä iniken kehäromi terak ämawebenyeta yämikta ŋode täņkuk;
- 55 * Kome u mähemiye yäwat kireņpän iniken ämawebenyeta yäpmän daniņpän yämiņtän kuņkuk. Ude tänpänkaņ Isrel äbori äbori eņi tänpän ittän kuņkuņ.

* 78:47: Kis 9:22-25 * 78:51: Kis 12:29 * 78:52: Kis 13:17-22
 * 78:53: Kis 14:26-28 * 78:54: Kis 15:17; Jos 3:14-17 * 78:55:
 Jos 11:16-23

- 56 * Anututä ude täñ yämiñkuko upäñkañ Isrel ämawebetä Anutu ärowani unita täñikñarani täñpäñ peñawäk täñ imiñkuñ. U jukumani kubä nämoinik iwatkuñ.
- 57 Kudän waki oranijetä bian täñkuño udegän iwatpäñ nadäñ imikinik nämö täñ imiñkuñ. Uwä äñin gwäjiwani gwäjiwäkañ siwoñi nämö kweko ude bumik.
- 58-59 Uwä anutu jopi yäniñ oretta kome iwoyäñpäñ peñkañ u kuk täñkuñonik. Ude täñirä Anututä yabäñpäñ näk nadäñ naminanji jidepäñ täkañ yäñ nadäñpäñ kokwawak täñ yämik täñkuk.
Ude täñpäñ Isrel äbot u mäde ut yämik-inik täñkuk.
- 60 * Täñpäñ Silo komeken yottaba Anutu burenitä bämopiken itta yäwerän täñ imiñkuño u Anutu uken äneñi itta nadäk kubä nämö peñkuk.
- 61 * Ude täñkañ iwan yäniñ kireñirän topmäk-topmäk täño kudupi gäpe yottaba u gänañ itkuko u yäyomägatkuñ. Gäpe u terak Anutu täño kehäromi ba peñyäneki kwawak kak täñkuñonik.
- 62 Ude täñkañ ämawebeniyeta kokwawak nadäñpäñ iwaniye yäniñ kireñirän däpuñ.
- 63 Kadäni uken Isrel täño äma gubañi ämik pähap gänañ kumbuñ. Kumäñirä webetä äma deken yäpne yäñ yäñpäñ jop itkun.

* **78:56:** Het 2:11-15 * **78:60:** Jos 18:1; Jer 7:12-14, 26:6

* **78:61:** 1Sml 4:4-22

- 64 Kadäni ugän bämop ämaniye udegän döpäkaŋ webeniye konäm kotkät nämo, jop kawuk taŋpäŋ itkunŋ.
- 65 Eruk ude täŋtäŋ äbänkä Ekäni döpmon terak naniktä-yän akuŋkuk. U äma wain ume naŋkaŋ täŋguŋguŋ täŋpäŋ pärekopäŋ kikuŋutpäŋ akuŋpäŋ karak yäweko ude bumik täŋkuk.
- 66 Ude akuŋpäŋ iwaniye döpmanpäŋ pimiŋ yawat kireŋirän mäyäk tärek-täreki nämo nadäŋpäŋ ämik äneŋi täkta nämo nadäŋkuŋ.
- 67 Ude täŋkaŋ Josep täŋo oraniye äbot unita mäde ut yämiŋpäŋ, Efraim täŋo äboriye imaka, nämo iwoyänkuk.
- 68 Täŋ Juda täŋo oraniye äbot u iwoyänkuk. Täŋkaŋ Saion pom, Juda täŋo komeken itkuko unita imaka, gäripi nadäk täŋkuko unita iwoyänkuk.
- 69 Täŋkaŋ pom uken kudupi yori, pom karoni ude punin unu täŋkuk. Täŋpäŋ kehäromi-inik täŋkuk, kome pähap täŋpäŋ penkuko inide it täyak ude bumik täŋkuk.
- 70-71 * Täŋpäkaŋ Juda äbot uken nanik epän watä ämani Devit epäni täkta iwoyänkuk.
U sipsip watä epän äma ude iraniken nanik imagutpäŋ Isrel ämawebe ekäni ba täpurita watä irekta iwoyänkuk.
- 72 * Ude iwoyänpäŋ teŋirän Devit iniken epän unitagän nadäŋpäŋ ämawebeniya watä säkgämän it yämik täŋkuk. Eruk unita Devit

* **78:70-71:** 1Sml 16:11-12; 2Sml 7:8; 1Sto 17:7 * **78:72:** 1Kin 9:4

uwä Isrel äbot täņo watä äma tägagämän-inik ude itkuk.

79

Anututä iwan keriken nanik yämagutta yänjapikun

¹ * O Anutu, guņ äbottä gäkņo kome inita kore-nayän äbuņo itkaņ, u yabätan? U kudupi yotka täņpä waņirä imaka jopi äworetak.

Ude täņkaņ Jerusalem yotpärare imaka, täņpewä waņ moretak.

² Ämawebekaye, epän watä ämakaye u däpmänpäņ yepmaņirä siän ba tom ägwäritä naņ-irähut täkaņ.

³ Ude täņkaņ ämawebekaye jopjop däpmänirä unitäņo nägäri umeyäwa tägata kweko ude Jerusalem yotpärare bämopiken tokņeņkuk.

Täņpäkaņ u änehta äma kubä nämo itkuk. U kumän paotkuņ.

⁴ Täņpäkaņ guņ äbot kukņi kukņi iranitä yänjärok niwetpäņ nibän mägayäkuņ.

⁵ * Unita Ekäni, jide? Ninta kokwawak pen api täņpen? Ba kokwawakka u kädäptä-yän pen api ijiņ yäpmän kwek?

⁶ Kokwawakka u ninta nämo, äbori äbori gäk nämo ganiņoret täkaņ ba gäkken yänjapik man nämo yäk täkaņ unita täņ yämisi.

⁷ Äma äbot unitä gäkņo ämawebekaye däpmän-pewä kubäpäņ komeka u täņpä waņkuņ.

* **79:1:** 2Kin 25:8-10; 2Sto 36:17-19; Jer 52:12-14 * **79:5:** Sam 85:5; Ese 38:19

- 8 * Äbekniye oranijetä bian momi täñkuŋo unita yäñpäñ komi epän nämo nimen. Nämo, bänep nadäk-nadäknin putärewni ninta butewaki nadäñ nimisi.
- 9 * O Anutu, täñkentäñ nimiñpäñ iwan keriken nanik nimagusi. Ude täñpäñ wäpka biñamta yäñpäñ mominin peñ nimisi.
- 10 Guñ äbottä Anutujin de yäñ niwerirä tägawek? Ude nämo, unita Anutu, guñ äbottä epän watä ämakaye täño nägäri piwä kuñkuŋo unita kowata komi yämiñiri kañ yabäna!
- 11 Täñkañ notniye komi eñiken yepmañkuŋo yäñkähän-kähän yäñ itkañ u nadäñ yämiñpäñ kehäromika ärowani terak äma kumäkta biñam yäñtärewani u yäniñ kireñpewi äpämañ kut.
- 12 O Ekäni, guñ äbot uken-uken nanik yäñärok gäwet täñkuŋo unita kowata kwini nämo täñ yämen.
Nämo, täñ gamiñkuŋo u irepmitpäñ wakiinik täñ yämen.
- 13 Ude täñiri ämawebekaye nin, yawakaye ude itkañ bänep täga man tärek-täreki nämo gäwetpäñ ganiñ oretoret api täñ yäpmäñ kune.

80

Isrel ämawebe Anututä täñkentäñ yämikta yäñapik man yäñkuñ

* 79:8: Sam 106:6; Ais 64:9 * 79:9: 2Sto 14:11; Sam 25:11, 31:3

- 1 * Anutu, Isrel täño watä äma, gäk nadäñ nimisi!
Gäk Josep täño äbot nin, yawak ude watä it
nimik täyan. Gäk aņero täño intäjukun äma
iriri it gwäjik täkañ.
- 2 Unita gäk kehäromika oraniye Efraim, Bejamin
kenta Manase täño äbot ninken kwawak
pewi ahäwän! Äbä kehäromika nimiñpäñ
täñkentäñ nimi!
- 3 Anutu, gäk äneñi nimagut yäpmäñ dubikaken
ku. Butewaki nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ
nimiñiri paotnetawä!
- 4 O Anutu kehäromi mähemi, äbotkaye nintä gäkken
yänapiñitna kokwawak nadäñ nimiñkä
kadäni jidegän api pewen?
- 5 Gäkä ude täñiri konämpäñ ketem ude nañ
itkamäñ.
- 6 Täñpakañ iwaniyetä kukñi kukñi itkañ yabäñ
äwaräkuk täñiri nidäpmäñpäñ nintäño kome
korenayäñ täkañ.
Täñpäñ yänärok niwetpäñ nibäñ mägayäk
täkañ.
- 7 Unita Anutu kehäromi mähemi, gäk äneñi nimagut
yäpmäñ dubikaken ku. Butewaki nadäñ
nimiñpäñ täñkentäñ nimiñiri paotnetawä!
- 8 * Ekäni, bian gäk äbekniye oraniye, wain yeri
kubä ude, Isip komeken nanik yäpmäñ päbä
kome kubäken piwayäñ yänpäñ äma kome

* 80:1: Kis 25:22 * 80:8: Ais 5:1-7

uken nanik yawat kireŋkun. Tänpäj wain yeri uwä kome u piŋkun.

- 9 Tänpäj yeri u pikta komeni ket tänpäj piŋkun. Tänpikaŋ jäwäri äpmonpäj taŋi-inik tänpäj kome taŋi iriŋ wädäj yäpmäj kuŋkuk.
- 10 Tänpäj wain päya unitäŋo momitä pom ba päya taŋi taŋi päke itkuŋo u kudup äyuŋ täŋ yämiŋkuk.
- 11 Tänpäkaŋ momini uwä kumaŋ pänku gwägu taŋi wäpi Mediterenian unitä pänku Yufretis umeken täreŋkuk.
- 12 Upäj gäk imata wain epän täŋo yewa u däpmäj weŋkun? Täŋkunopäj ämawebe kädet miŋin kuŋat täkaŋ unitä bureni kubota täk täkaŋ.
- 13 Tänpäkaŋ but ägwäritä jäwäri metäj gwäjik täkaŋ. Täŋirä tom ägwäritä mujipi nak täkaŋ.
- 14 Unita Anutu kehäromi mähemi, gäkä ninta äneŋi nadänpäj kunum terak ununitä dapun tänpäj nibäj niwat. Tänpäj wain päyaka nin täŋkentäj nimi.
- 15 Ninäwä wain päya gubaŋi gäkä tänpewi kehärom taŋkuko u dewani. Gäkä yeri u ketka kehäromitä piŋkun. Täŋkuno unita täŋkentäj nimik täyi.
- 16 Upänkaŋ wain päyaka uwä madänpäj kädäp ijiwani. Unita iwaniye yabäj yänjiri paot-inik täŋput!
- 17 O Anutu, ämawebe ninä gäkŋata biŋam iwoyänkuno u täŋkentäj nimiŋpäj äneŋi

nibāṅ niwat täyi. Ba kehäromi äneṅi nimik täyi.

18 Ude täṅ nimiṅiri nin ärowani täṅpäṅ manka äneṅi nämo api irepmitne.

Täṅkaṅ wäpka biṅam api ganiṅ oretne.

19 Unita Anutu kehäromi mähemi, gäk äneṅi nimagut yäpmäṅ dubikaken ku. Butewaki nadäṅ nimiṅpäṅ täṅkentäṅ nimiṅiri paotnetawä!

81

Kadäni pähap kubäken kap tekta jukuman yäṅkuk

1 Anutu u kehärominin. Unita bänep oretoret kap teṅ imina. Jekop täṅo Anutu u kap gera terak teṅ imut.

2 Oretoret kap yäput pena yäṅpäṅä wagäm utkaṅ gita kurere bok utpäṅ iniṅoret kap teṅ imut.

3 * Täṅpäṅ komepak api äbäṅirän womat kaṅ piäwut, ba komepak bämop taṅirän orekirit kadäni uken womat piäṅpäṅ kap kaṅ teṅ imut.

4 Isrel äbottä kap ude tekta бага pätak. Jekop täṅo Anututä man u yäṅkehärom taṅkuk.

5 Anututä ämawebe Isip komeken nanik yämagutkuko kadäni uken man u Josep iwetpäṅ iwonjärek täṅkuk.

Täṅpäkaṅ näk man kotäk kudupi kubä ṅode ahäṅirän nadäṅkut;

* 81:3: Nam 10:10

- 6 Pitjin terak bäräpi patkuko u ketären tamiŋkut yäk. Ba komi epänjin täŋo tuŋum u täyomägatpäŋ peŋ tamiŋkut yäk.
- 7 * Täŋpäkaŋ intä komi nadäŋpäŋ gera yäjirä nadäŋpäŋ täŋkentäŋ tamiŋkut yäk. Iromäŋ mämä gänaŋ käbop itpäŋ nadäŋ tamiŋkut yäk.
Täŋpäŋ komi gänaŋ nanik tämagut yäpmäŋ äbätängän Meriba ume terak täŋyabäkken tepmaŋkut.
- 8 Unita Isrel ämawebe äbotnaye, in jukuman täwerayäŋ nadätat ŋo ket nadänayäŋ ba nämo?
- 9* In mäjo wära nadäŋ yämiŋpäŋ nämoinik yäpmäŋ kuŋatneŋ yäk. Ba guŋ äma täŋo yäwik nämo gwäjiŋ äpmoŋ yämineŋ.
- 10* Nadäkaŋ? Näk Ekäni, intäŋo Anutu bureni-inik. Isip komeken nanik tämagut yäpmäŋ äburo u yäk. Unita in mejin aŋeŋirä ketem tepmäŋ towiwa.
- 11 Ude yäŋkuro upäŋ ämawebenayetä mäde ut namiŋpäŋ näkŋo man unita juku nämo peŋkuŋ.
- 12* Ude täŋirä yabäŋ äwaräkuk täŋira iniken nadäk-nadäk terak kädet wakiwaki iwatkuŋ.
- 13 Butewaki! Ämawebenaye, jide? In näkŋo man ŋo juku peŋpäŋ nadänaŋi. Isrel äbotnaye, in näkŋo kädet iwatnaŋi.

* **81:7:** Kis 17:7; Nam 20:13 * **81:9:** Kis 20:2-3; Lo 5:6-7,
32:12; Sam 44:20; Ais 43:12 * **81:10:** Kis 20:2; Sam 37:4, 107:9

* **81:12:** Jop 8:4; Apos 7:42; Rom 1:24-26

- 14 Ude täñirä uyaku iwanjiye täño kehäromi yäpmänj äpätet. Ba ketnatä iwanjiye däpmänj paotet.
- 15 Ude täñira iwanjiye, näka bitnäk täkañ uwä näka umuntañpänj gwäjijj äpmonj namikäneñ. Täñpäkañ komi epän tärek-täreki nämö yämitet yäk.
- 16 Upänkañ ämawebenaye, näk inta ketem säkgämän säkgämän tamakañ nañ tokñewut yänj nadätat.

82

Anutu u intäjukun-inik itak

- 1 Anututä äma ekäni ekäni unita gera yänpewän äbänpänj käbeyä täñirä Anututä ini käbeyä täño intäjukun äma itak.
Intäjukun itkañ käbeyäken äma itkañ uwä ñode yabänj yäyak;
- 2 In goret täk täkañ yäk. In man käbeyäken äma kädet goret täñpanita in täga täkañ yänj yäwet täkañ.
Ba inä yabänj äwaräkuk täñirä äma wäpi biñam ikektä äma äpani täño wäpi yäpmänj äpäc täkañ yäk. Kädet u jidegän api penenj?
- 3-4 Unita in kädet täga ñodepänj kañ täñput; Man käbeyäken äma jopi jäwäri ba ironji kodäña udewani yänkentänj yämineñ.
Täñpänj ämawebe guñ ba ini gupi täga nämö täñkentänañi udewanita kädet siwonji täñ yämineñ yäk.

Tänpän ämatä äma udewani komi epän täñ
yäminayän täkañ uwä kañ yäniñ bitnäwut.

5 * Inä guñ, nadäk-nadäkjin nämo! Injin bipmäñ
urani gänañ kuñatpäñ ämawebe kädet siwoñi
nämo yäwoñärek täkañ.

6 * Näk bian ñode täwetkut; Inä anutu bumik, Anutu
ärowani täño nanakiye itkañ yän täwetkut.

7 Ude täwetkuro upän apiño ñode täwera nadäwut!
Inä kodak nämo api itneñ yäk.

In äma mewunitä kumäk täkañ udegän api
kumneñ! Ba intäjukun äma ätutä kumäk
täkañ udegän kumänpän paot-inik api täneñ
yäk.

8 Anutu, bureni yäyan! Gäk akuñpäñ kome terak
yäñtärek epän tä! Äma äbori äbori kudup-
tagän u gäkño biñam.

83

*Isrel täño iwaniyetä paotta Asapatä yänqapik man
ño yänquk*

1 O Anutu, man kum nämo iren. Ba kubäkengän
kwikinik nämo iren.

2 Iwankaye yabäsi! Äma gäka gañani pähap nadän
gamik täkañ u ärowani täñ gamikañ.

3 Guñ äma u ämawebekaye watä it yämik täyan u
däpmäkta man käbop käbop yänpäñ-nadän
itkañ.

* 82:5: Sam 11:3, 75:3 * 82:6: Jon 10:34

- 4 Tãñpãñ ñode yãkañ; Eruk, Isrel äbot u wari nãmo itta dãpmãñ morena. Ude tãñitna wãpi paotpãñ paot-inik kañ tãñpãn.
- 5 Anutu, gãk tãñpãwakta guñ äma äbori äbori ñodetã bãnep kubãgãn tãkañ;
- 6 Idom kenta Ismael nanik, Moap kenta Hakri nanik,
- 7 ba Gebal, Amonkät Amalek nanik, ba Filistia kenta Tire nanik.
- 8 Tãñpãñ Siria nanik, äbot kehãromi Lot tãño oraniye tãñkentãñ yãmiñkuño u imaka, yãpurãrãtgãn tãñkuñ.
- 9* Äma äbori äbori u gãk tãñpãwakta bãnep kubãgãn pekañ unita Midian nanikta bian jide tãñ yãmiñkuno ude tãñ yãmen. Ba Kison umeken Sisera kenta Jabinta jide tãñ yãmiñkuno udegãn tãñ yãmen.
- 10 Äma uwã Endo komeken dãpmãñ-pewi kumãñpãñ kome äworeñkuño u.
- 11* Tãñpãkañ Orep kenta Septa jide tãñ yãmiñkuno u intãjukun ämaniyeta udegãn tãñ yãmen.
Ba Sepa kenta Salmuna tãñpãwak tãñ yãmiñkuno u äma ärowaniniyeta udegãn tãñ yãmen.
- 12 Äma uwã ñode yãñkuño unita tãñpãwak tãñ yãmiñkun; Anutu tãño kome u nininta api korene yãñ yãñkuñ.

* **83:9:** Het 4:6-22, 7:1-23 * **83:11:** Het 7:25, 8:12

- 13 O Anutu, iwaniye u tänpewi mänittä keñkeñ jirañ kenta täpun-täpun piäñ äreyäñ tänpän kuk täkañ ude kañ tänpüt.
- 14-15 Tänpäñ kädäptä pom terak tepärañ pit kubägän ijiñ paoreko ude täñ yämen. Tänpäñ yäpä iromäñ mänitka terak yawat kireñ täñpi kuñtänpä kuneñ.
- 16 Ude tänpäñ kehäromika kañpäñ nadäwä tärekta mäyäk pähap yämen.
- 17 Ude täñiri kehäromini paoräpäñ gäka tärek-täreki nämo umuntäneñ. Tänpäñ mäyäki pen pat yämiñirän kañ kumbut.
- 18 * O Ekäni, kwawak yäwoñäreñiri ñode kañpäñ nadäwä tärewut; Gäk kubä-tägän Ekäni, kome pähap ño kañiwatta kehäromi ärowani pat gamitak.

84

Kora nanakiyetä Anutu täño eñita gäripi nadänpäñ kap ño teñkuñ

- 1 O Ekäni ärowani, kudupi yotkata gäripi inide kubä nadätat!
- 2 * U gänañ Ekäni inamkaken itta bänepna kädäp ijik täyak u inipärik kubä. Bänep nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anutu irit mähemi u oretoret kap yänñeñ ininoret täyiwa.
- 3 Barak imaka, eñikata gäripi nadäk täkañ. Kura-sisiptä gäripi nadänpäñ tähani kudupi yotka piriken täk täkañ.

* **83:18:** Kis 6:3; Sam 59:13, 92:8 * **84:2:** Sam 42:2, 63:1

- Ekäni ärowani Anutuna, barak ätu imaka, bägup säkgämän yänkañ eñini täñpäñ kudupi bukäka dubiniken mujipi pek täkañ.
- 4 Bureni, ämawebe kudupi yotkaken itkañ kap terak wari wari ganiñoret täkañ uwä gäkño oretoret terak it täkañ.
- 5 * Ba ämawebe kehäromi yäpmäkta gäkkengän kuk täkañ u imaka, oretoret terak it täkañ.
Ämawebe udewani ganiñ oretta Saion pom terak ärokta pidämtak täkañ.
- 6 Äronätängän ämawebe täga u kome kawuki kubä wäpi Baka u irepmirirä iwän säkgämän tañirän ume dapuri abäñpäñ gwägu tokñeñ yäpmäñ kuk täkañ.
- 7* Ude ahäñirän kañkañ oretoret täñpäñ Saion pom kañ-ahäkta ehutpäñ kuñkä nämo gañatak täkañ.
Nämo, u anutu jopi-jopi kudup yärepmirani Anutu bureni u Saion pom terak api käneño unita.
- 8 Ekäni Anutu ärowani, Jekop täño Anutu, juku peñpäñ yäñapik mannata nadäsi!
- 9 O Anutu, intäjukun ämanin iwoyänkuno u iron täñ imisi.
- 10 * Täñpäñ ñode yäwa; Kudupi yotkata gäripi pähap nadätat. Kepma kubä uken irero uwä kepma mäyap uken-uken ittäj kwero u irepmitpäñ iret.

* **84:5:** Sam 81:1, 86:11, 122:1; Jer 31:6 * **84:7:** Sam 42:2; Ais 40:31; Jon 1:16; 2Ko 3:18 * **84:10:** 1Sto 23:5; Sam 27:4

Äma ätutä äma waki täño täha säkgämän säkgämän gänaŋ itta gäripi nadäk täkaŋ upäŋkaŋ nähä äma jopigän itkaŋ Anutuna täño eŋi yäma täño watä ude irero unita nadäŋira inide kubä täŋpek.

- 11* U imata, Ekäni uwä watä it nimiŋpäŋ intäjukun täŋ nimik täyak. U kudän tägatäga terak iron täŋ nimiŋpäŋ oraŋ nimik täyak.
U äma siwoŋi kuŋaranita imaka täga yämikta nämo bitnäk täyak.
- 12 Bureni-inik! Ekäni ärowani, ämawebe gäka nadäkinik täŋpäŋ gäkä terak yeŋgämä pek täkaŋ uwä oretoret terak it täkaŋ.

85

Ekänitä äboriye watä it yämekta yäŋapik man yäŋkuk

- ¹ Ekäni, komeka ba Isrel ämawebekaye ninta iron täŋ nimiŋiri äneŋi säkgämän itkumäŋ.
- ² Gäk ämawebekaye nintäño mominin peŋ nimiŋpäŋ waki täk täŋkumäño unitäño kowata awähutkun.
- ³ Kokwawak ninta nadäŋ nimiŋkuno upäŋkaŋ peŋ nimiŋkun. Nidäpnaŋipäŋ kokwawakka äneŋi mäde käda peŋkun.
- ⁴ Unita Ekäni, waki keriken nimagurani, äneŋi gäkŋata biŋam nimagusi. Butewaki Anutu, gäk ninta nadäwäwak wari täŋ nimentawä.

* **84:11:** Sam 34:10, 85:9; Ais 60:19-20; Mal 4:2

- 5 Ekäni, ninta kokwawak pen api tänpän? Ba gäknö nadäwäwakka pen api it yäpmän ärowek ba?
- 6 * Ude nämo! Gäk tänkentän nimiñpäñ irit kuñat-kuñat säkgämän äneñi nimiñiri ämawebekaye nin oretoret tänpän kañ ganiñoret täna.
- 7 O Ekäni, bänep ironka äneñi niwoñärenpäñ waki keriken nanik wädän tädotpäñ tägaken nipi-manñiri säkgämän kañ itna.
- 8 Ai, ämawebenaye, nin kädet waki bian täk tänkumäño u äneñi täk tänetawä. Nadäkañ? Ämawebe iniñoret täkañ uwä Ekäni tä irit säkgämän yämiñpäñ äbot kubägän yepmak täyak.
Mebäri unita Ekäni Anututä man yänjahänjirän näk api nadäk tänpet.
- 9 Bureni! Ämawebe Anutu orañ imik täkañ u inita biñam yäpmäkta nämo bitnäk täyak. Nämoinik.
U nin äneñi nimagutpäñ Anutu ini ninkät penta itkañ komeninken säkgämän api itne.
- 10 Tänpän kadäni uken Anututä nadän yämik-inik täñjirän ämawebeniyetä bänep nadäk-nadäk Anutu-kengän api penen.
Ba Anututä iniken kädet siwoñi ämawebeniyebämopiken pewän ahänjirän säkgämän, äbot kubägän api itnen.
- 11 Bureni! Kome terak Anutu täño ämawebeniyetä Anutu nadän imikinik täñjirä Anututä käderi siwoñi api yäwetpäñ yäwoñärewek.

* 85:6: Hab 3:2

- 12 Ude täņkaņ iron täņ nimiņirän imaka imaka tänayäņ täkamäņ u kudup säkgämän ahäņirä epäninken ketem ahäņ bumbum api täneņ.
- 13 Täņpäkaņ Anutu täņo kädet siwoņitä intäjukun kuņkaņ Ekäni täņo äbäkäbäk kädet api täwirek.

86

Äma kubätä Anutu täņkentäņ namän yäņpäņ yäņapiņkuk

- 1 Ekäni, äma mewuni näka butewaki nadäņ namiņpäņ täņkentäņ nam!
- 2 Nadäk-nadäkna kudup gäkkengän peņpäņ watä epän ämaka ude itat unita watä säkgämän it namiņiri wawetawä.
- 3 Ekäni, kepma käroņ gäkken gera yäņtäyiwa butewaki nadäņ namiņpäņ geranata juku peyi.
- 4 Gäkgän ganiņoret täyat unita nadäņ namiņpäņ täņpewi bänepnaken oretoret pähap kaņ nadäwa.
- 5 * Ekäni, gäk orakorak mäheми unita mominin peņ nimik täyan. Ämawebe gäkken täņkentäk yäpmäkta gera yäk täkaņ u gäripi pähap nadäņ yämik täyan.
- 6 Unita Ekäni, näkņo yäņapik manta juku peyi. Näk gäkä butewaki nadäņ nami yäņ yäņpäņ gera yäyat u nadäņ nam.

* **86:5:** Neh 9:17; Sam 25:8; Jol 2:13; Jna 4:2

- 7 * Nāk nadätat, gäkken gera yäwayän täyat u api nadän namen unita bäräpi kaᅇ-ahäwayän täyatken gäkken gera api yäk täᅇpet.
- 8 * O Ekäni, gäk udeyani Anutu kubä nämo itak. Gäkägän kuduptagän yärepmitan. Täᅇpäᅇ gäkä epän täga tāk täyan u udegän kubä nämo tāk täkaᅇ.
- 9 * Guᅇ äbot täᅇpäᅇ yepmaᅇkuno u kudup abä gäk gämotkaken gwäjiᅇ äpmoᅇ gamiᅇpäᅇ wäpka api ganiᅇoret täneᅇ.
- 10 * U imata, Ekäni gäk kubä-tägän imaka kudupi kudupi tāk täyan. Gäk kubä-tägän Anutu bureni-inik.
- 11 * Unita Ekäni, gäk kädetka näwoᅇäreᅇiri manka bureniᅇän iwat täyiwa!
Ket näwoᅇäreᅇiri gäkägän nadän gamiᅇpäᅇ ganiᅇoret täyiwa!
- 12 Ekäni Anutuna, näk bänepna gupna kudup-tagäntä api ganiᅇoret täᅇpet. Täᅇpäᅇ wäpka biᅇam api oraᅇ gamiᅇ yäpmäᅇ ärowet.
- 13 Gäk butewaki taᅇi nadän namik täyan. Kumäkta biᅇam täᅇkuropäᅇ wädäᅇ tädotpäᅇ nepmaᅇkun.
- 14 Anutu, äma inita nadäwä ärowani täᅇpani ätutä mäde ut namik täkaᅇ. Uwä gäkᅇo manka utpäᅇ nämoᅇinik iwat täkaᅇ.

* **86:7:** Sam 17:6, 50:15, 77:2 * **86:8:** Lo 3:24; 2Sml 7:22; Jer 10:6 * **86:9:** Sam 66:4; Ais 66:23; Rev 15:4 * **86:10:** Sam 72:18; Ais 44:6-8; Mak 12:29 * **86:11:** Sam 25:5; Jer 32:39

Tänpän näka butewaki nämö nadän naminpän
käbeyä tänpän näk nuttagän man yänpän-
nadäk täkan.

- 15 Upänkan Ekäni, gäk butewaki ba iron mähemi,
kokwawak bäränen nämö täk täyan.
Gäk ämawebekayeta gäripi-inik nadäk täyan.
Tänpän nämö nipmak täyan.

- 16 Unita äneni nadän naminpän butewaki nadän
nam. Piä ämaka näk kehäromi namisi. Piä
watä webeka nanaki näk tänkentän nami!

- 17 Näka not tänpän namik täyan unitäno bureni
kwawak penjiri käwayän nadätat.
Ude tänjiri kanpän iwanaye imaka, Ekänitä
tänkentän imik täyak yänpän kan mäyäk
tawut!

87

*Saion uwä äma äbori äbori täno yotpärare täga
bureni-inik*

- ¹ Ekänitä pom kudupi terak yotpärareni wäpi Saion
tänpän penjuk.

- ² Tänpän Isrel täno kome ätuta gäripi nadäk täyak u
irepmitpän Saion yotpärareta gäripi ini pärik
kubä nadäk täyak.

- ³ Unita Anutu täno yotpärare, gäk juku penkan Anu-
tutä gäka man tägatäga node yäyak u nadä;

- ⁴ Kome näkno man buramik täkan unitäno wäpi
tawan api tänpet. U tänpayän täyatken uken
gun kome, Isip kenta Babilon täno wäpi
imaka, bok api kudän täwet. Ba Saion itta
binam wäpi kudän täwayän täyatken uken

- guŋ kome Filistia, Tire ba Itiopia nanik imaka, bok api kudän täwet.
- ⁵ Kadäni uken Saionta ɲode api yäneŋ; Komeni komeni ämawebe täño eŋi meŋ bureni täyak. Täŋpäŋ Anutu täŋpämerek mähemitä ini täŋ-kehärom täŋpäŋ api pewek.
- ⁶ Täŋpäŋ Saion täño kome mähem bureni-inik täño wäpi tawaŋ kudän täwayäŋ täyakken uken ämawebe komeni komeni nanik täño wäpi u kudup u gänaŋ api pewek.
- ⁷ Ude täŋirän ämawebe uwä kap teŋ oretoret bumta täŋpäŋ ɲode api yäneŋ; Saion kome ɲowä iron kädet mebäri mebäri pewä ahäŋ ni-mani unitäño dapuri bureni-inik!

88

Äma kubä komi butewaki terak itpäŋ Anutuken gera yäŋkuk

- ¹ Ekäni Anutu täŋkentäkna, kepma bipani konäm butewaki terak gäkken gera yäk täyat.
- ² Unita yäŋapik manna terak gera yäyat ɲo nadäŋpäŋ täŋkentäŋ nami.
- ³ Bäräpi mebäri mebäri näkä terak äronjirä kumäŋ-kumäŋ dubiniken itat.
- ⁴ Ämatä näka nadäŋjirä kumäŋpäŋ awaŋ gänaŋ pat täkaŋ ude täyak, kehäromina kudup paotkaŋ unita.
- ⁵ Näk kumbani ude nepmaŋpäkaŋ it täyat. Ba ämikken däpmäŋ-pewä kumbani, awaŋ gänaŋ pat täkaŋ udewani itat. Ba äma gäkä unita guŋ tak-inik täŋpäŋ nämo täŋkentäŋ yämeno ude bumik itat.

- 6 Nähä awaŋ käronji-inik bipmäŋ urani gänaŋ
mebäri-ken-inik umu maŋpi äpmonpero ude
itat ɲo!
- 7 Kokwawakkatä näk kudup uwäk täŋpäŋ
yejämäŋtak.
- 8 Gäkä nadäŋiri notnayetä nabäŋpäŋ-nadäŋirä
imaka taräki täŋpäpäŋ nabäŋkaŋ umuntak
täkaŋ.
Näk yewa kehäromi täga nämo abämaŋ kunaŋi,
udewani gänaŋ itat.
- 9 Täŋpäŋ dapunna gäyamigän ijiŋ itat. Ude itkaŋ,
Ekäni, kepma kepma ketna kewatpäŋ
yäŋapik man terak gäkken gera yäk täyat.
- 10 Jide? Kumbanitä kakta kudän kudupi pewi
ahäk täkaŋ? Nämo! Ba ude täŋiri kumban-
itä akuŋpäŋ wäpka yäŋpäŋ ganijoret täkaŋ?
Nämo, u täga nämo täneŋ!
- 11 Kumbani komeken naniktä gäkä nadäŋ
nimikinik täŋpäŋ nämo nipmak täyan
unitäŋo biŋam yäŋahäk täkaŋ? Nämo, u
täga nämo täneŋ!
- 12 Bipmäŋ urani kome uken kudän kudupi kak
täkaŋ? Nämo! Ba peŋpäŋ guŋ taŋpäŋ irani
kome udeken naniktä gäkŋo bänep iron täga
kaŋpäŋ nadäk täkaŋ? Nämotä nämoinik!
- 13 Unita Ekäni, jop kumbero udeta täŋkentäka gera
yäyat. Tamimaŋ tamimaŋ gäkken gera yäk
täyat.
- 14 Täŋira imata nämo nadäŋ namik täyan? Ba Ekäni,
imata mäde ut namik täyan?

- 15 Näk gubaniken umunitä komi namin yäpmän äbäniri kumän-kumän dubiniken it täyat. Komi unitä kehäromina kudup näyomägatak.
- 16 Näk nutta kädet mebäri mebäri terak nepmanpi wak täyat. Gäkno kokwawakka wakiinik unitä näk däpmän jaknitpän nepmantak.
- 17 Komi u kepma käron näk itgwäjinpän umetä tokätkañ täk täkañ ude yewa tänpän nepmak täyak.
- 18 Tänpän notnaye-inik u imaka, tänpewi nabä-kätänirä bipmän urani-tägän näkno notnapak bureni ude itak.

89

Ekänitä ämawebeniye nadän yämik-inik täk täyak

- 1 * * O Ekäni, wari wari nadän nimik täyan unita juku piñpän kap api tek tänpet. Ba nämo nibä-kätäk täyan unitäno manbiñam pen api yänahäk tänpet.
- 2 Imata, nadän nimikinik täk täyan uwä nämo api paorek yän nadäk täyat. Ba kunum inide it täyak udegän nämoinik api nibä-katäweno unita nadäkinik tänpän api yänahäk tänpet.
- 3 Ekäni, gäk man nođe yänkun; Äma iwoyänkuro Devit ukät topmäk-topmäk kubägän tänpän nođe yänkehärom tañkut; Äma kubätä äbotken naniktä intäjukun äma nämo api irek.
- 4* Nämo, intäjukun ämata gäkä äbotken nanik-tägän api ahän yäpmän ärok täneñ yän yänkun.

* **89:1:** 1Kin 4:31 * **89:1:** Sam 101:1 * **89:4:** 2Sml 7:12-16; 1Sto 17:11-14; Sam 132:11; Apos 2:30

- 5 Ekäni, kunumtä ini ba imaka u terak it täkañ unitä gäknjo täktäka tägagämän unita kap terak ganiñ ubiñ tek täkañ.
Ba nadäñ nimikinik täk täyan unita yänpäñ añero kudupitä kap tenpäñ wäpka yäpmäñ akuk täkañ.
- 6* Kunum gänañ kudupi añero ba imaka kubä gäk udewani nämo itak.
- 7 Bureni, kudupi añerotä Anutu kañpäñ nadäwä inipärik kubä, kehäromi nitek täñpöpäñ umuntak täkañ.
- 8 Unita Ekäni Anutu kehäromi mähemi, gäka imaka kehäromi kubä terak utpäñ täga nämo yäwet. Nämoinik, gäk kehäromi-inik, ba manka kudup iwat-inik täk täyan.
- 9 Gwägu pähap gäk kubä-tägän kañiwat täyan. Ba gwägu tokärirän gäk kubä-tägän täga iniñ bitnäwen.
- 10 Gäk kubä-tägän Isip täño kehäromi kudup yomägatpäñ kehäromikatä iwankaye ätu kudup däpmäñpäñ yäwat kireñkun.
- 11* Kunum u mähemi gäk, ba kome imaka. Kunum kenta kome gäkägän täñ yepmañkun.
- 12 Kome moräki moräki, unudetä umude gäkä täñkun. Unita pom tañi yarä wäpi Tabo kenta Hemon unitä oretoret terak ganiñoret täkamän.
- 13 O Ekäni, gäk ärowani, kehäromi-inik.

* **89:6:** Sam 40:5, 86:8, 113:5 * **89:11:** 1Sto 29:11; Sam 24:1-2, 50:12

- 14 Kaŋiwat epän tāk täyan uwä kudän siwoŋi terakgän tāk täyan. Nadäŋ yämik-inik täŋo mähemi gäk.
Ba yänkehäromtak man siwoŋi iwarani u mähemi gäk.
- 15 Unita Ekäni, ämawebe kap terak ganiŋoret täkaŋ ba orakorakka täŋo penjänek gänaŋ kuŋat täkaŋ uwä oretoret pähap nadäk täkaŋ.
- 16 Gäka juku piŋpäŋ kepma käroŋ bäneŋ oretoret terak it täkaŋ. Täŋpäŋ iron täŋ yämik täyan unita nadäŋpäŋ wäpka biŋam yäpmäŋ ärok täkaŋ.
- 17 Ämawebe unitäŋo kehäromi u gäk. Ba unitäŋo epmäget kudän u gäk. Bureni Anutu, gäk oraŋ nimiŋiri iwaniye yärepmit morek täkamäŋ.
- 18 Ekäni, Isrel ämawebe täŋo Anutu kudupi gäkä watä ämanin iwoyänkuno unitä intäjukun it nimik täyak.
- 19 Anutu, bian-inik, gäk ayäbu terak epän ämakaye täga ŋode yäwetkun; Näk komi äma kubä kaŋ-ahänpäŋ kehäromi imiŋkut. Äma u ämawebenaye bämopiken iwoyänpäŋ intäjukun äma ude teŋkut.
- 20 * Äma uwä epän ämana Devit. U intäjukun it tamikta olip umeni piŋ ibatpäŋ iwoyänpäŋ teŋkut.
- 21 Unita kehäromi imiŋira kehäromigän api it yäpmäŋ ärowek.

* **89:20:** 1Sml 13:14, 16:12; Apos 13:22

- 22 Ude irirän iwaniyetä ämik täjpän kehäromini täga nämö api yäpmän äpneñ, ba äma wakitä täga nämö api irepmitneñ.
- 23 Nämoinik, iwaniye näkña-tägän api yeñ jakñiret. Äma iwan täñ iminayän täkañ upän api däpet.
- 24 Täjpän nadän imikinik täjpän nämoinik api kakätäwet. Nämö, wäpna terak kehäromigän itkañ iwaniye api yärepmit morewek.
- 25 Täjpän täñkentän imiñira kome tañi pähap, gwägu wäpi Mediterenian unitä päñku ume wäpi Yufretis u inita koreñpän api kañiwarek.
- 26 Ude täñ imiñira ñode api näwerek; Gäk näkño nanna ba Anutuna. Gäk watä ämana kehäromi pähap, mobä ude. Watä it namiñiri säkgämän it täyat.
- 27 * Yäñirän gäk nanakna intäjukun nanik yän iwetpän intäjukun äma wäpi biñam ärowani nitek ude teñira wäpi biñamtä kome täño intäjukun äma päke u kudup api yärepmirek.
- 28 Topmäk-topmäk kubägän ukät täñkuro ba ude api täñ gamet yän yänkehärom tañkuro u nämö api guñ täwet. Nämö, u pen api nadän yäpmän kuñaret.
- 29 Ude täjpän näkä täjpewa kunumtä inide itpän nämö paot täyak udegän Isrel täño intäjukun ämawä, unitä äbotken nanik-tägän api ahän yäpmän ärok täneñ.

* 89:27: Rev 1:5

- 30-32 Tənpəkaŋ unitəŋo äboriye ahänayəŋ təkaŋ u бага manna nämo buramiŋpəŋ man kädetna mäde ut iminayəŋ təkaŋ uwä momini unita kowata yämiŋira komi api nadäneŋ.
- 33 Upəŋkaŋ Devit ba nanakiye oraniye nämoinik api yabəŋ kätəwet. Yəŋ-kehäromtak man iwetkuro u nämo api irepmiret. Nämo! Pen nadəŋ imikinik api tək təŋpet.
- 34 * Bureni-inik! Topmäk-topmäk ukät təŋkuro u nämo api madəŋ təkŋewet ba manna täpuri-inik kubä nämoinik api irepmiret.
- 35 Wəpna kudupi u terak bureni-inik ŋode yäyat; Devit jopman kubä nämo iwetkut ba nämoinik api iweret.
- 36 Nämo, äboriye pen api weŋ bäyanəŋ. Näk mehamtəŋ imiŋira edaptä ijiŋ yəpməŋ kwayəŋ təyak udegän kaŋiwat epänitä pen api it yəpməŋ ärowek.
- 37 Ba komepaktä inide penyänək təyak udegän it yəpməŋ äronjirä ämawebetä ŋode api nadäneŋ; U ka! Komepak inide it təyak ude, Anututä mani nämo guŋ taŋpəŋ kehäromigän iwat təyak.
- 38 Ekäni, ude yəŋkuno upəŋkaŋ apiŋo intäjukun ämaka iwoyəŋkuno unita kokwawak nadəŋ imitan. Tənpəŋ mäde ut imiŋpəŋ itan.
- 39 Tənpəŋ topmäk-topmäk kehäromi epän ämaka ukät təŋkuno u madəŋ təkŋeŋpəŋ gwäpäni

* **89:34:** Nam 23:19; Lo 7:9; Jer 33:20-21

- säkgämän yäpmpän okä näbä gānaŋ
maŋpi-äpmokaŋ.
- 40 Tänpän yotpärareni täŋo yewa kehäromi pähap u
wārämutkun.
- 41 Wārämuriri äma kuŋ-äbāŋ täk täkaŋ uwä tuŋumi
kubotāŋ imiŋpāŋ kaŋ-māgayäk täkaŋ.
- 42 Yāniŋ kireŋiri iwaniyetä kehäromini yäpmpāŋ
äpānpāŋ oretoret bumta nadäk täkaŋ.
- 43 Ämik tänpāŋ gäk tänpewi ämik täŋo tuŋumitā nāmo
täŋkentāŋ imiŋirä iwaniyetä irepmitkuŋ.
- 44 Gäk wāpi biŋam yomāgatpāŋ gwāpāni säkgämän
u jop maŋpi kuŋkuŋ.
- 45 Ude täŋiri kadāni nāmo täreŋirān äma tēgawani,
kehäromi nīkek nāmo, bārāŋeŋ äworetak.
Tänpāŋ mäyäk pähap nadatak.
- 46 Ekāni, butewaki. Kābop pen api iren? Ba
kokwawakka kädäptä ijik täyak ude pen api
täŋpen.
- 47 Näkŋo mebärinata guŋ täwentawä. Kome terak
iritna u kerāpigān. Nin kudup kumäk-kumäk
ikek täŋ nipmaŋkun.
- 48 Netätä nāmo kumānpāŋ kadāni kārōŋi irek? Äma
kubätä kehāromigān itkaŋ awaŋ gānaŋ täga
nāmo äpmonpek? Nāmoinik.
- 49 O Ekāni, bian nadāŋ nimikinik täŋkuno u de pewi
kukaŋ? Tänpāŋ yāŋkehāromtak man Devit
iwetkuno unita jide nadātan?
- 50 Guŋ ämatä epān watä ämaka näka yāŋärok näwet
täkaŋ unita nadāŋ äwaräkuk nāmo täŋpen.
Nāmo, kowata yāmen!

- 51 Ekäni, nadä! Intäjukun ämaka näk iwoyänjkuno u kome deken deken kuñarira guŋ ämatä sära man näwet täkaŋ u nadätan?
- 52 Eruk, Ekäni wäpi biŋam tärek-täreki nämö iniŋoret täkäna!

90

Anutu u pen api it yäpmäŋ ärowek, täŋ ninä paot-paotnin ikek

Anututa nadäkinik täŋpani Mosestä yäŋapik man ŋo yänjkuk

- 1 * Ekäni, gäk eŋinin bureni ude bian itkunonitä pen it yäpmäŋ äbätan.
- 2 * Kunum kenta kome nämö pewi ahänjirän gäk Anutu itkun. Gäk Anutu pengän itkunonitä pen api it yäpmäŋ ärowen. Paotpaotka nämö.
- 3 Gäk äma ŋode yäwet täyan; In äneŋi kome äworewut. Ude yänpän äma tänpewi kome äworek täkaŋ.
- 4 * Tänpäkaŋ kadäni käroŋi pähap, obaŋ 1,000 ude u nadäŋiri kepma kubägän ude täk täyak. Däpmon paritna bipani kubä ahänpän paot täyak ude bumik.
- 5 Tänpäkaŋ ume tokätpän äma kumäŋ-kumäŋ däpmänpän yäpmäŋ kuk täyak gäk äma täŋo irit ude tänpewi paot täkaŋ.
Täŋiri ämatä kome terak kadäni keräpi ayäbu täk täkamäŋ ude it täkamäŋ. Ba wädantä bäräŋeŋ ärok täkaŋ ude it täkamäŋ.

* 90:1: Lo 33:27 * 90:2: Snd 8:25-26 * 90:4: 2Pi 3:8

- 6 Tamimaŋ mäniŋ säkgämän yäpmanpän itkaŋ kome ijinirän bipäda bäräŋeŋ kubitaŋ täkaŋ. Äma uwä udewanigän.
- 7 Tänpäkaŋ gäkŋo kokwawaktä nidäpmäk täyak. Ba gäkŋo bänep wakwakta bumta umuntak täkamän.
- 8 Imaka wakiwaki käbop ba kwawak täk täkamän u gäkä kwawakgän penpän yabäk täyan.
- 9 Kokwawak nadän nimiŋiri nin kome terak ahän paot täk täkamän. Tänpäkaŋ nin kähän yänpän paot täkamän.
- 10 Nin kadäni käroni nämo it täkamän. Obaŋ 70 ude nämo itkaŋ paot täkamän. Ba kehäromigän pen itpäjä obaŋ 80 täga käwep kaŋ-ahäne.
- 11 Ekäni, kokwawakka täŋo kehäromi kudup niwoŋärewi yäwänäku äma kubätä täga nämo itek. Ba umun pähap jidewanipän nadäkkäne?
- 12 * Unita gäk kwawak niwoŋäreŋiri kome terak irit kuŋat-kuŋatnin u keräpigän it täkamän yän mebäri nadäna tumbut.
Ket ude nadäna tumbäpän nininta nadäna äpani tänpäpän gäkken nanik nadäk-nadäk säkgämän u terakgän kaŋ kuŋatna.
- 13 * O Ekäni, gäkŋo kokwawak jidegän api paorek? Ba gäk jidegän äneŋi äyänutpän epän ämakaye ninta butewaki api nadän nimen?

* 90:12: Sam 39:4 * 90:13: Kis 32:12-13

- 14 Tānpäkaŋ gäk tamimaŋ tamimaŋ ironka pähap iritninken pewi tokŋeŋirän bānep oretoret nadānpāŋ ganiŋoret kap tek tākāna.
- 15 Nin kadāni kārōŋi-inik bārāpigān nadāŋ yāpmāŋ äbumāŋ. Eruk apiŋo gäk bānep oretoret taŋi nimisi, obaŋ jide bārāpi nimin yāpmāŋ äbuno udegān.
- 16 Kehāromika terak imaka tāgatāga tāk tāyan u epān āmakaye niwoŋäre. Tānpāŋ ironiŋiye ba oraniye ahānayāŋ tākaŋ uwā udegān kaŋ yāwoŋäre.
- 17 * Tānpäkaŋ Ekāni Anutunin, konka pähaptä nintä terak āroŋirän imaka imaka tānayāŋ tākamāŋ unitāŋo bureni kwawak kaŋ ahāwut.

91

Anututä ninta watä säkgāmān it nimik täyak

- 1 * Äma kubätä iwantä nutneŋ yānpāŋ Anutu ärowani-inik dubiniken kuŋirän kábop tewek.
- 2 * Tānpāŋ Ekāni ŋode iwerek; Nāk kábop irit bāgupkaken āreŋira watä it namik tāyan yäk. Anutuna, nāk nadāŋ gamikinik tāk tāyat yāŋ iwerek.
- 3 * Bureni-inik, Anututä watä kehāromi it gamiŋirän, imaka kábop itak unitä gäk nāmo tānpān waneŋ. Ba kāyām wakitä gepmāŋirekta api tāŋkentāŋ gamek.

* **90:17:** Sam 27:4; Ais 26:12 * **91:1:** Sam 31:20, 121:5; Ais 25:4, 32:2 * **91:2:** Sam 14:6, 18:2, 56:4; Jer 16:19 * **91:3:** 1Kin 8:37; Sam 124:7; Snd 6:5

- 4 * Anututä säkgämän uwäk tänpän api gepmanpek, baraktä nanaki uyiñpiñit pat täkañ ude. Näk watä it gamik täyat yän yäk täyak uwä bureni-inik täk täyak.
Unita gäk Ekänikät iriri ämatä ämik täño kurepä tagenpän it täkañ ude Ekänitä ude api täñ gamek.
- 5 * Anututä watä it gamiñirän gäk bipani imaka umuri kubäta nämo umuntäwen. Ba kepma imaka kubä gäkä terakbäräñeñ-inik äronpän tänpän waneñ yänpän nämo umuntäwen.
- 6 * Tänpäkañ gäk käyäm tañi ba imaka wakitä kepma ba bipani ahäñ namineñ yänpän nämo umuntäwen.
- 7 * Äma mäyapiniktä dubikaken kumäñirä näk udegän kumbet yän nämo nadäwen.
- 8 * Nämo! Gäk säkgämän api iren. Tänpäkañ äma waki tänpäni u kowata Anututä kwawak yämiñirän api yabäwen.
- 9 Ekäni u gäka watä kehäromi-inik it täyak. Anutu ärowani uken päñku imaka wakita käbop it täyan.
- 10 U iriri imaka wakitä gäkä terak nämo api ahäwek. Ba käyäm wakitä gäkä eñi gänäñ nämo api ärowek.
- 11-12 * * Anututä añeroniye watä it gamikta yepmankuko unitä api oranpän gepmaneñ. Ude

* **91:4:** Sam 36:7, 40:11, 63:7; Ais 51:16 * **91:5:** Jop 5:19-23;
Sam 23:4, 27:1, 64:4 * **91:6:** 2Kin 19:35; Jop 5:22 * **91:7:** Jos
14:10 * **91:8:** Sam 37:34, 58:10 * **91:11-12:** Sam 34:7; Mat
4:6; Luk 4:10 * **91:11-12:** Mat 4:6; Luk 4:11

- täjirä kuroŋka ba gukutka nämo api pimin tädoren.
- 13 * Täŋpäkaŋ gäk aŋ komi ba gämok täga api yeŋ yepmäŋiren.
- 14 * Täŋpäŋ Anututä ŋode yäŋkuk; Ämawebe näka gäripi nadäk täkaŋ uwä api täŋkentäŋ yämet yäk.
Ba ämawebe nadäŋ namikinik täk täkaŋ uwä watä it yämet yäk.
- 15 * Äma udewani näkken gera yänayäŋ täkaŋ uwä api nadäŋ yämet yäk. Täŋpäkaŋ bäräpi ahäŋ yämiŋirä näk täŋkentäŋ yämiŋpäŋ wäpi biŋam ikek api yepmaŋpet yäk.
- 16 Täŋpäkaŋ näkä kome terak irit kuŋat-kuŋari yäpurärät-pewa api käroŋtaŋ yämek yäk.
Ude täŋira äma u ŋode api yäneŋ; Uraknin u täŋkentäknin bureni yäŋ api yäneŋ.

92

Anutu täŋo irona bänep täga kap tewani

Juda naniktä kap ŋo Sabat kadäni kubäkubäken tek täŋkuŋonik.

- ¹ Ekäni, gäk ärowani pähap. Gäka bänep täga man gäwetpäŋ ganiŋ orerira bänepna pidämtak täyak.
- ² Täŋpäŋ iron täŋ namik täyan unita tami tami yäŋahäŋit watä säkgämän it namik täyan unita bipani bipani yäŋahäŋira bänepna pidämtak täyak.

* **91:13:** Het 14:6; Dan 6:22; Luk 10:19 * **91:14:** Sam 9:10, 59:1, 145:20 * **91:15:** 1Sml 2:30; Jop 12:4; Jon 12:26

- 3 Unita näk gita utpäŋ gäk wäpka yäpmäŋ akuk täyiwa.
- 4 O Ekäni, gäk epän täŋiri kaŋpäŋ bänepna tägak täyak. Ba ketka kudän kaŋpäŋ oretoret kap tek täyat.
- 5* Gäk nadäk-nadäkka ärowani-inik. Täŋpäŋ epän täk täyan u imaka, ärowani-inik.
- 6 Täŋiri äma bänep nadäk-nadäki nämotä gäkŋo täktäkkata täŋguŋtak täkaŋ. Ba äma nämo nadäŋ tumbani, guŋ udewanitä täga nämo nadäŋ gamik täkaŋ.
- 7 Äma kädet waki täŋpani udewanitä nämo nadäŋ gamik täkaŋ upäŋkaŋ wädantä tägak täkaŋ ude tägaŋpäŋ imaka imaka yäpmäk täkaŋ. Ude täk täkaŋ upäŋ kämiwä kudup api waŋ moreneŋ.
- 8 Imata, Ekäni gäk intäjukun-inik, paot-paotka nämo it täyan unita.
- 9 Ekäni, äma udewani unita ŋode nadäkamäŋ; Äma waki täŋpanitä täga nämo api itneŋ. Nämoinik! Gäka iwan täŋ gamik täkaŋ uwä kudup api däpmäŋ morewen.
- 10 Täŋpäkaŋ gäkä kehärominawä bulimakau ägwäri täŋo kehäromi ude peŋ namiŋkun. Ude täŋpäŋ nadäŋ namiŋpäŋ ume kábäŋi nitek ärut namiŋkun.

* 92:5: Sam 139:17; Ais 28:29, 55:8-9; Rom 11:33-34

- 11 Tānpāṅ tǎṅkentǎṅ namīṅiri iwanaye kumǎn waṅ moreṅirǎ yabǎtat. Ba āma waki tǎṅpanitǎ kǎhǎn yǎṅirǎ nadǎtat.
- 12 * Tǎṅpǎkaṅ āmawebe siwoṅi kuṅjaraniwǎ agǎba pǎyani ārok tǎkaṅ udewani. Ba pǎya kǎroṅitǎ āromaṅ kuk tǎkaṅ ude sǎkgǎmǎn api it yǎpmǎṅ āronēṅ yǎk.
- 13 * Uwǎ pǎya Ekǎni tǎṅo eṅi yǎmaken piwani, sǎkgǎmǎn, kehǎromi nīkek udewani.
- 14 * Āma udewani uwǎ nadǎkiniki kodakigǎn pen api it yǎpmǎṅ kwek. Uwǎ pǎya biani-pǎṅkaṅ kodakigǎn itkaṅ bureni sǎkgǎmǎn pat tǎkaṅ ude bumik.
- 15 Unita ṅode api yǎṅahǎneṅ; Ekǎni u tǎgagǎmǎn yǎk. Nin kehǎromigǎn tǎṅkentǎṅ nimik tǎyak yǎk.
Uken kǎdet goret kubǎ nǎmo kak tǎkamǎṅ.
Nǎmoinik!

93

Anutu ārowani-inik itak

- ¹ Ekǎni uwǎ intǎjukun-inik itak. Uwǎ ekǎni ārowani.
Wǎpi biṅam sǎkgǎmǎntǎ teki ude it tǎyak.
Tǎṅkaṅ pion yamǎk tǎkaṅ ude kehǎrominipǎṅ yamǎk tǎyak. U komeni komeni tǎṅmeham tǎṅpǎṅ pewǎn wareṅi nǎmo it tǎyak.

* **92:12:** Sam 1:3, 52:8; Ais 65:22; Hos 14:5-6 * **92:13:** Sam 100:4, 135:2 * **92:14:** Sam 1:3; Jon 15:2

- 2 * Ekäni, gäk bian kome ŋoken imaka kubä nämo itkukken intäjukun itkun. Täñkañ bian umuken intäjukun itkunonitā paotpaori nämo intäjukun it yäpmäñ äbätan.
- 3-4 Täñpäkañ kome terak imaka imaka kehäromi nitek itkañ uwä gäkä yärepmitan. Gwägu karonji boham uwä mämä tañi yäk täyak. Ba gwägutä tañi tokätpäñ mämä pähap yäk täyak upäñkañ Ekäni, gäkño kehäromika uwä ärowani pähap. Gäkño kehäromikatä imaka imaka kuduptagän yärepmitak.
- 5 * Ekäni, gäkño man kädet u kehäromigän, paotpaori nämo. Ba gäkño kome uwä kudupi-inik itkukoniktä api it yäpmäñ ärowek!

94

Anutu-tägän yäpmäñ daniwani äma ude itak

- 1 * Ekäni, gäk äma wakita kowata yämani Anutu. Unita apiño kokwawakka kwawak pewi ahänjirän käwa!
- 2 Gäk ämawebe kuduptagän täño täktäki yäpmäñ daniwani Anutu. Unita bäräñeñ päbä äma gup yäpmäñ ärokärok täñpani komi yäpnañi u yämi!
- 3 * O Ekäni, äma wakiwaki täñpanitā wakinita yäñpäñ oretoret täñ yäpmäñ kuñirä kadäni

* **93:2:** Sam 45:6, 90:2; Kra 5:19 * **93:5:** Sam 19:7, 29:2, 96:9;
 1Ko 3:17 * **94:1:** Ais 35:4; Nah 1:2; Rom 12:19 * **94:3:** Jop
 20:5; Sam 13:2

- jidegän api tärewek? Kowata jidegän api yämen?
- 4 Äma udewanitä tänpäwak kudänita gupi yäpmän äronpäñ inita biñam wari wari yäk täkañ.
- 5 Äma udewani ämawebe gäknata biñam iwoyänkuno u komi bumta yämiñpäñ yeñ däpmäk täkañ.
- 6 U webe kajat ba nanak kodäñani däpmän-pewä kumäk täkañ. Ba kubäken nanik ninkät bok irani unita udegän jop nadän däpmäk täkañ.
- 7 Ude täñkañ ñode yäk täkañ; Kudän ude täk tämañ uwä käbop täk tämamän. Ekäni, Isrel täño Anutu u nämo nibäñpäñ nadäk täyak yäk.
- 8 Äma tänpäwak täñpani in ude yäk täkañ upäñkañ jidegän api nadäwä täreneñ? Inä guñ bureni-inik!
- 9 * Man ude yäk täkan uwä yänañi nämopän yäk täkañ. Anutu, jukunin dapunin täñkuko u täga nämo tabäñpäñ nadäwek? U siwoñi tabäñpäñ-nadäk tayak!
- 10 * U guñ äbotta komi yämik täyak unita inta komi udegän täga api tamed. U ämawebe kuduptagän täño yäñpäñ-yäwoñärek äma unita nadäk-nadäki nämo yän nämo nadäneñ.
- 11 * Nämo! Anututä äma täño nadäk-nadäki kudup yabäñpäñ-nadäk täyak. Nadäk jide pewä ahäk täkañ u jopigän yän nadäk täyak.

* **94:9:** Kis 4:11; Snd 20:12 * **94:10:** Jop 35:11; Sam 44:2; Ais 28:26 * **94:11:** Jop 11:11; 1Ko 3:20

- 12 * Tānpākaŋ Ekāni, āma gākā jukuman yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋiri buramik tākaŋ u gākŋo ore-toret terakgān kuŋat tākaŋ.
- 13 Gāk bārāpi ketāreŋ yāmiŋiri gup gapun gapun terakgān it tākaŋ. Ude it yāpmāŋ kuŋirā āma waki tāŋpani awaŋ gānaŋ āpmonirā kaŋ yabāwut!
- 14 * Unita bureni-inik nadātāt, Ekāni gākā āmawebe gākŋata biŋam iwoyāŋkuno u nāmoinik api yabā-kātāwen.
- 15 Nāmo, āma waki tāŋpani unitā āmawebe tāŋo man goret yāpmāŋ danik tākaŋ u gākā tāŋpewi siwoŋi api ahāwek. Ude tāŋiri āma siwoŋi siwoŋitā kādet u api tāŋ-kehārom tāneŋ.
- 16 Āmawebe, yānyabāk ŋode tāwet yabāwa; Netātā āma wakiwaki tāŋpani iŋamiken nāk gārak itkuk? Ba nākŋo man netātā yāŋkentāŋ namiŋkuk?
- 17 Unita man ŋode tāwera nadāwut; Ekānitā tāŋkentāŋ namiŋkuk! Nāmo tāŋkentāŋ namiŋkuk yāwānāku nāk bārāneŋ kumāŋpeŋ pāŋku kum irit komeken iram.
- 18 * Yāke! Nāk maŋ nutnayāŋ tākaŋ! yāŋ yāŋkut. Upāŋkaŋ nāmo! Ekāni, butewakika tārek-tāreki nāmo u terak oraŋ namiŋiri nāmo maŋ nutkuŋ.
- 19 Nadāwātāk bārāpi mebāri mebāri ahāŋ namiŋirā upākaŋ gākā naniŋ kawāt taŋiri oretoret terak kuŋat tāyat.

* 94:12: Jop 5:17; Snd 3:11; 1Ko 11:32; Hib 12:5 * 94:14: 1Sml 12:22; Rom 11:1-2 * 94:18: Sam 38:16

- 20 Ekäni, näk nadätat. Gäk äma ekäni ekäni waki täñpanikät epän bok nämo täk täkañ. Äma udewaniwä kudän wakita siwoñigän yäñ yäk täkañ.
- 21 Ude täñkañ ämawebe siwoñita komi yämikta tawañ peñpäñ äma momini nämo, jop nadäñ kumäkta yäniñ kirek täkañ.
- 22 * Upäñkañ Ekäni Anutunatä äma waki inamiken näk gäarak itpäñ täñkentäñ namik täyak.
- 23 Täñkañ Ekäni Anutunintä äma waki mominita yäñpäñ komi yämiñpäñ kudup api täñpän waneñ.

95

Iniñoret mankät jukuman

- 1 Ämawebe, in äbut! Äbäkañ Anututa iniñoret kap teñ imina! Anutu u watä it nimiñkañ umuriken nanik nimagut täyak unita iniñ oretna!
- 2 Inamiken ahäñpäñ bänep täga kap iniñ ubiñ tena!
- 3 Nadäkañ? Ekäni u Anutu pähap. Uwä wäbät ba imaka anutu yäñ yäwet täkañ u kudup intäjukun-inik it yämik täyak.
- 4 Ume kubat ba pom käronji käronji kuduptagän u Ekäni täñoniktä itkañ.
- 5 Ini-tägän kome ba gwägu pähap yäñirän ahäñkuñjo unita mähemi bureni-inik itak.
- 6 Unita in äbut! Ekäni nin kudup täñpäñ-nipmañpani u dubiniken äbäñpäñ gwäjiñ äpmoñpäñ iniñ oretna!

* **94:22:** Sam 59:9, 62:2, 62:6

- 7* * Uwä nintäño Anutu itkañ yawakiye ude iritna nibänñ niwatpäñ ketem nipmäñ towik täyak.
- 8* * Unita Ekänitä ñode niwerirän nadäna; Äbekjiye orajiyetä bian Meriba Masa komeken näkño man bitnäñpäñ ärowani täk täñkuño u in udegän nämo täneñ.
Apiño näkño man nadänñ parit ärowani nämoinik täneñ yäk.
- 9 Nämö! Näk imaka tägatäga täñira yabänkuño upänkañ äbekjiye orajiye uwä mäde ut namikinik täñkuñ.
- 10* * Ude täñ namiñirä kokwawak nadänñ yäpmänñ kuñira obañ 40 ude tärenkuk. Täñpäñ yänkut; Näka nadäkinik nämo täñ namiñpäñ näkño kädet iwatta bitnäk täkañ.
- 11* * Unita kokna wawäpäñ man kehäromi ñode yänkut; Äbot uwä äbä orek näkkät nämoinik api itneñ.

96

Anutu uwä intäjukun-inik itkañ komen ämawebe yabänñ yawat täyak

- 1 Komen ämawebe kuduptagän, nin Ekänita kap kodaki kubä teñ imina!
- 2 Ekänita kap teñ imiñpäñ wäpi iniñ oretna! Täñpäñ yäpätäga epän täñkuko unitäño manbiñam

* 95:7: Sam 80:1, 100:3 * 95:7: Hib 3:15, 4:7 * 95:8: Nam 14:22; Lo 6:16 * 95:8: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13 * 95:10: Hib 3:7-11 * 95:11: Nam 14:20-23; Lo 1:34-36, 12:9-10; Hib 4:3-5

kepma kepma ämawebe kap terak yäwet
täkäna!

³ Bureni! Wäpi biñam ärowani ba kudän kudupi täk
täyak unitäño manbiñam ämawebe komeni
komeni yäñhänpäñ yäwetna!

⁴⁻⁵ Imaka imaka ämawebe komeni komenitä nadäñ
yämik täkañ uwä jopigän. Upäñkañ Ekäni ini-
tägän kunumkät imaka imaka punin itkañ
u täñpäñ peñkuk.

Bureni! Ekäni u wäpi biñam ikek unita unitäño
wäpi biñamä yäpmäñ akuñpäñ punin unu
pena!

Täñ, wäbät nämo nadäñ yämine. Nämoinik!
Ekänitagän umuntak täkäna!

⁶ Ekäni uwä wäpi biñam pähap ikek unitä Intäjukun
Äma itak. Ba iniken eñini udegän, kehäromi,
epmäget tägagämän ikek.

⁷ * Unita äma äbori äbori, in kuduptagän Ekäni
iniñ orerut! Ekänitä iniken täktäki ba
kehärominita yäñpäñ wäpi biñam yäpmäñ
akukot!

⁸ Wäpi biñam iniñ oretkañ imaka kubä Ekäni
iniñ oretta pewani yäpmäñ iniken eñi gänañ
ärowut!

⁹ * Nadäkañ? Ekäni u kudupitä kudupi-inik unita
ämawebe komeni komeni Anututa nadäñpäñ
kwainəñ.

* **96:7:** Sam 29:1-2 * **96:9:** 2Sto 20:21; Sam 33:8, 93:5, 114:7

- 10 * Tənpəkaŋ Anutu təŋo əmawebe, in əma əbori əbori ƚode kaŋ yəwerut; Ekəni uwə intəjukun itkaŋ kome təŋ-kehərom taŋkuk. Tənpəkaŋ kometa səkgəmən itpəŋ wareŋi nəmo pat təyak.
Tənpəkaŋ kəmi Ekənitä iniken nadək-nadək siwoŋi terak əma əbori əbori yəpməŋ daniŋpəŋ api yabəŋ yəwarek. Ude kaŋ yəwerut!
- 11 Ai! Kunum ba kome, ek oretoret təkon! Tənpəŋ gwəgu pəhap, gək ba imaka imaka gək gənaŋ kuŋat təkaŋ in gera məmə təŋput!
- 12 Epən, inkət ketem in gənaŋ itkaŋ u kudup Ekəni iniŋ orerut! Tənpəkaŋ Anutu inamikenə pəya bipiken pəke itkaŋ u kuduptagən kap teŋpəŋ oretoret kaŋ təŋput!
- 13 * U imata, Ekəni uwə əbayəŋ təyak. Əbəŋpəŋə əmawebe kome ni kome ni iniken nadək-nadək siwoŋi terak yabəŋ yəwatpəŋ man bureni terak api yəpməŋ daniwek.

97

Ekəni uwə kaŋiwat epən ərowani təŋpani

- 1 Ekənitä intəjukun-inik itak. Unita kome taŋi, ba kome təpuri təpuri gwəgu bəmopiken itkaŋ, in bənep təga nadəŋ imiŋpəŋ oretoret təkot.
- 2 Ekəni uwə kudupi-inik. Gubam kenta bipməŋ uranitä kumən uwək təŋ paot təyak. Təŋkaŋ unitä əmawebe yabəŋ yəwat epən səkgəmən siwoŋi tək təyak.

* **96:10:** Sam 9:8, 67:4, 93:1, 98:9 * **96:13:** Sam 98:9

- ³ Tǎnpǎkaŋ uwä jop nämo kuŋat täyak. Nämoinik, kädǎp mebet tǎnpewǎn intǎjukun kuŋkaŋ iwaniye ijiŋ paot täyak.
- ⁴ Ekäni Anututä yǎnpewǎn yǎpǎ kwiniŋirǎn kome yǎnek täyak. Ude ahǎŋirǎn kometä kaŋkaŋ kwaik täyak.
- ⁵ Anutu uwä kome pǎhap tǎŋo intǎjukun. U äbǎŋirǎn kome pǎhap ŋo kokoyäk täyak.
- ⁶ Kunum ba imaka imaka u terak it tǎkaŋ unitä Anutu kudǎn siwoŋi tǎk täyak unitǎŋo manbiŋam pewä ahäk tǎkaŋ. Tǎŋirǎ ämawebe u kaŋpǎŋ nadäk tǎkaŋ.
- ⁷ * Unita ämawebe anutu jopi-jopi yǎniŋ oret tǎkaŋ uwä bumta mäyäk tǎnaŋi. Anutuniye u tǎgǎmǎn yǎŋ yäk tǎkaŋ.
Upǎŋkaŋ nämo! Anutu jopi-jopi kuduŋtagǎn u Ekäni iniŋ oretnaŋipǎŋ.
- ⁸ Anutu, yǎpmǎŋ danik-danik epǎn tǎk täyan u siwoŋi unita ämawebe kuduŋtagǎn Saion yotpǎrareken nanik ba Juda komeken nanik bǎnep tǎga pǎhap nadǎŋpǎŋ oretoret pǎhap tǎk tǎkaŋ.
- ⁹ * Ekäni, gǎk ekäni ärowani. Gǎkǎ kome pǎhap ŋo watä it täyan. Gǎk wǎpka ärowani pǎhap. Imaka kome terak ba anutu jopi-jopi kumǎn yǎreŋpmitan.

* **97:7:** Kis 20:4; Lo 5:8, 27:15; Jer 10:14; Hib 1:6; Jem 2:19

* **97:9:** Kis 18:11; Sam 83:18, 95:3, 96:4

- 10 Tānpākaŋ Anututä ämawebe imaka waki-wakita taräki nadäk täkaŋ unita gäripi nadäŋ yämik täyak.
 Tānpāŋ ämawebeniye watä säkgämän it yämiŋpāŋ äma wakiwaki keru terak nanik yämagut täyak.
- 11 Bureni, ämawebe kudän täga tänpāni u Anututä penyānek bānepiken penjirän oretoret terak it täkaŋ.
- 12 Ai! Ämawebe siwoŋi kuŋat täkaŋ, in Ekānijin unita yānpāŋ bānepjinken oretoret pähap nadäk täkot!
 Piä taŋi täk täyak u nadānpāŋ iniŋ oretkaŋ U äma kudupi-inik yāŋ nadäk täkot!

98

Anutu ärowani uwä kehäromi ba kudän siwoŋi mähemi

- 1* Ekānitä imaka mebäri mebäri tägagämän pewän ahāŋ nimiŋkuŋo unita kap kodaki kodaki terak iniŋoret täkäna!
 Ekāninin u siwoŋi, kehäromini terak iwaniye kudup täŋo kehäromini yäpmāŋ äpuk.
- 2 Ekānitä ämawebeniye iwan keriken nanikpāŋ yämagurirän ämawebe komeni komenitä kehäromini kwawakinik kaŋpāŋ nadāŋkuŋ.
 Ude täŋirän kudän siwoŋi-inik täk täyak yāŋ kaŋpāŋ nadäwä täreŋkuŋ.

* **98:1:** Kis 15:6; Sam 33:3, 40:5; Ais 52:10

- 3* Isrel ämawebeta watä pen api it yämet yäj bian yäjkuo u nadänpäj ämawebeniye nämo yep-manjuk.
- Täjirän ämawebe komeni komeni naniktä täktäki u kañpäj nadänpäj yäjkuñ; Anutu u ämawebeniye iwan keru terak nanikpäj yämagutkuk yäk.
- 4 Unita ämawebe in kuduhtagän kome terak itkañ, in Ekäni iniñoret kap tenpäj wäpi yäpmäj akuk täkot!
- 5-6 Ude tänpäj bigoñ utpäj iniñoret kap tenit womat piänit, uhuwep bok piäk täkot yäk. Bänep tägämän nadänpäj Ekäni ärowani gera terak iniñoret täkot!
- 7 Ai! Gwägu tañi, tom gäk gänäñ itkañ u ba kome ba ämawebe, in kuduhtagän Ekäni wäpi yäpmäj akuk täkot!
- 8 Ume, in mämä tañi yäk täkot! Pom, in imaka udegän, Ekäni inamiken oretoret tänpäj kap tek täkot!
- 9 U imata, uwä Anutu Bureni-iniktä äbänpäj yabäj yawat epän säkgämän siwoñi täñkañ iniken nadäk-nadäk siwoñi terak ämawebe api yäpmäj daniweko unita!

99

Anutu intäjukun-inik itak

- 1* Ekäni u intäjukun-inik itak. Anjero keru kukñi kukñi irirä u bämopiken manjit itak.

* 98:3: Sam 22:27; Luk 1:54, 1:72 * 99:1: Kis 25:22

- Unita ämawebe uken-uken nanik kaṅpäṅ nadäṅpäṅ umuntaṅpäṅ kwaik täkot!
- ² Ekäni uwä Jerusalem yotpärareken itkaṅ wäpi biṅam ärowani nitek it täyak. Itkaṅ ämawebe äbori äbori komeni komeni intäjukun it yämik täyak.
- ³ Bureni! Ekäni u kudupi unita ämawebe päke u Ekäni intäjukun-inik itak yäṅ nadäk täkot. Ude nadäṅpäṅ wäpi biṅam yäpmäṅ akuk täkot!
- ⁴ Intäjukun ämanin, gäk kehäromika nitek itkaṅ kädet siwoṅitagän gäripi nadäk täyan. Ekäni, bureni, gäk Isrel ämawebe nin kädet siwoṅi niwoṅäreṅiri ugän iwat täkamäṅ.
Niwoṅäreṅiri ämawebe ätu nämo täṅyäkṅat täkamäṅ. Nämo, kudän täga-tägagän yäwoṅäreṅ täkamäṅ.
- ⁵ Unita ämawebe, Ekänijin wäpi yäpmäṅ akuk täkot! U Anutujin bureni. U kudupi-inik unita dubiniken kuṅpäṅ wäpi iniṅoret täkot!
- ⁶ Nadäkaṅ? Moses kenta Aron uwä Ekäni unitäṅo bämop äma ude itkumän. Ba Samuel u imaka, Anutu iniṅ orerani äma kubä.
Äma uwä Ekäniken yäṅapiṅirä nadäṅ yämik täṅkukonik.
- ⁷ * Täṅpakaṅ Ekäni uwä gubam gänaṅ itkaṅ бага man yämiṅkuk. Yämänkaṅ бага man u kudup iwatkuṅ.

* 99:7: Kis 33:9

- 8 * Ekäni Anutunin, gäk ämawebekaye täño yänpik man u nadän yämik tänkun. Gäk gäkña-tägän ämawebekaye ñode yäwoñärenkun; Gäk momini peñ yämani Anutu.
Momini peñ yämik tänkuno upänkañ wakini u yäpä-siwontakta komi yämik tänkun.
- 9 Unita ämawebe, Ekäni Anutunin wäpi yäpmän akuk tākāna! Tänpän unitäño pom kudupiken kuñpän gwäjij äpmon imiñpän iniñoret tākāna.
U imata, Ekäni Anutunin u kudupitä kudupinik itak.

100

Ämawebe, in äbä Anutu iniñ orerut!

- 1 Ämawebe uken-uken nanik, in kuduhtagän oretoret gera terak Anutu iniñoret tākot!
- 2 Tänpän Anutu täño epän bänep pidäm terak tänpän kap tenpän inamiken kwawak äbut.
- 3 * Ekäni uwä Anutu itak u nadäwut! Keri terak ahäñkumäño unita mäheminin ude itak. Tänpäkañ ninä unitäño ämawebeniye.
Tänkañ ninä yawakiye unita nibän niwat täyak.
- 4 Eruk ämawebe, in kap tenpän iniñ oretpäñ Ekäni täño yotpärareken äbut! Tänpän bänep täga man iwetpäñ wäpi yäpmän akuwut!

* 99:8: Nam 14:20; Lo 9:20; Jer 46:28; Sef 3:7

* 100:3: Sam 79:13, 95:7; Ese 34:30-31; Efe 2:10

5 * Imata, Ekäni uwä tägagämän. Bänep ironi paot-paori nämo. Watä säkgämän pen api it nimir yäpmän ärowek.

101

Devittä intäjukun äma itkaņ siwoņi kuņatta Ekäni iwetkuk

1 Ekäni, gäkä nadäkta kap yän-tewayän täyat ńowä siwoņi kuņatta ba gäkgänpäņ gäwaräntäkta tewayän.

2 Näk siwoņigän kuņatta nadänit nadänit api kuņarero unita gäk näkken jidegän api äben? Täņkaņ ämawebenaye yabän yawat täyat uwä bänep kuräki terak täk täyat.

3 * Täņkaņ kudän wakita not nämoinik api täņpet. Ba äma Anutu mäde ut imik täkaņ unitäņo täktäkita taräki nadänpäņ unita ukät itpäņ-nadäk kubä nämoinik api täņpet.

4 Näk täņyäkņarani kudän ba kudän waki ätu täņo täktäkta bänep nämo api pewet.

5 * Täņkaņ äma yänpäņ-yabän yawat täņpani u api yawat kirewet. Ba äma inita nadäwä ärowani täņpäpäņ gup yäpmän ärokärok täņpani u nämo api yabän korewet.

6 * Täņpäkaņ ämawebe nadäk kubägän penpäņ Anutu unitagän nadän imikinik täņpäņ kuņat täkaņ u not täņ yämirpäņ api yämaguret.

* **100:5** 1Sto 16:34; 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 106:1, 107:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11 * **101:3** Lo 15:9; Sam 5:5, 40:4 * **101:5** Sam 18:27, 50:20; Jer 9:4 * **101:6** Sam 119:1

Ba nadäŋ yämiŋira äma kudän siwoŋigän täŋpanitä watä epän api täŋ namineŋ.

7 * Upäŋkaŋ jop manman yäwani ba täŋyäkŋarani täŋpanitä dubinaken täga nämo api itneŋ.

8 Nämo, kepma kepma äma waki täŋpani Ekäni täŋo yotpärareken ba komenin kudupken nanik api däpmäŋ yäwat kirek täŋpet.

102

Äma nadäŋ bäräp terak irani täŋo yäŋapik man

Kap ŋowä äma kubä nadäŋ bäräp terak irirän kehäromini kudup paoräpäŋ itkaŋ nadäŋ bäräpi u Ekäni yäŋahäŋpäŋ iwetkuk.

1 O Ekäni, yäŋapik manna ŋo nadäŋ nami. Gäkä täŋkentäŋ nami yäŋpäŋ gera ŋo yäyat.

2 Bäräpi taŋi kaŋ-ahäŋpäŋ nadäŋ bäräp terak irira näka mäde nämo ut namen. Nämo, gera yäŋira nadäŋpäŋ bäräneŋ täŋkentäŋ nam.

3 Näkŋo iritna gupe kadäni keräpitaŋän äronpäŋ abutkuk täkaŋ ude. Täŋpäŋ gupna kädäp ijitak, kädäp gäyek ude.

4 Muyeŋ päripmäŋpäŋ pewä kubitak täkaŋ ude-wani bumik itpäŋ ketem nakta bänep kubä nämo nadätat.

5 Yäke! Gupna nämo, kujatna-tägän itkaŋ yäŋkähän-kähän yäŋ itat.

6 Näk kwäwukbam kome jopiken inigän it täkaŋ ude itat.

7 Ba barak kubä inigän-inik päya moräk terak ireko ude. Däpmon bureni nämo pat täyat.

* **101:7:** Sam 43:1, 52:2-5

- 8 Butewaki, kepma käronj iwantä nebenpäñ yänärok bumta näwet täkañ. Täñkañ wäpna täktäk waki terak peñkentäñpäñ yäk täkañ.
- 9-10 O Ekäni, gäk näka kokwawak nadäñ namitan unita ketemta waki, kädäkutpäñ nak täyat. Täñkañ konämna pitopäñ umeta ude nak täyat. Näk jirañ moräk ude ureñpäñ mañpi kukañ.
- 11 Näk kadäni käronji kome terak nämo api iret yän nadätat. Mup däpmäñ pewanitä bäräñeñ kubitak täkañ udewani.
- 12 O Ekäni, gäk intäjukun itkañ kañiwat epänka tärek-täreki nämo täk täyan. Unita wäpka biñamtä udegän api it yäpmäñ ärowek.
- 13 Täñpäkañ Jerusalem ämawebeta orañ yämiñpäñ täñkentäñ yämikta kadäni ahätak ubayäñ. Unita butewaki nadäñ nimiñpäñ äbä täñkentäñ nimisi.
- 14 Butewaki, Jerusalem yotpärare yäpawawani upäñkañ epän ämakaye nintä unita gäripi pen nadäkamäñ. U täño moräk-moräki yabäñkañ butewaki tañi nadäk täkamäñ.
- 15-16 Upäñkañ Ekänitä Jerusalem u äneñi yäpmäñ akuñpäñ uterak kehäromini kwawak pewän ahäñirän api käneñ. Kañpäñ ämawebe äbori äboritä Ekänita umuntañpäñ intäjukun ämaniye gämori-kengän itpäñ api orañ imineñ.
- 17 Täñpäkañ kadäni uken äma jäwäritä Ekäniken yäñapiñirä nämo gañja tañpäñ api nadäñ yämek.

- 18 Eruk Ekänitä imaka täņkuko ŋonitäŋo manbiŋam kaŋ kudän täwut. Ude tänayän tämäŋo uyaku oraniye mäden ahänayän täkaŋ unitä kaŋpäŋ nadänpäŋ Ekäni ŋode api yän-iniŋ oretneŋ;
- 19 Ekäni ini iraniken punin unu itkaŋ kome terak ijiŋpewän äpuk.
- 20 Ude tänpäŋ nadäŋkuk; Äboriye komi eŋiken irani, kumäkta biŋam täŋkuŋo u komi nadäŋkaŋ yänkähän-kähän yänirä. Ude nadänpäŋ äpämaŋ kukta yäniŋ kireŋkuk.
- 21 Unita Ekäni täŋo wäpi u Saion pom terak Jerusalem yotpärareken api iniŋ oretneŋ.
- 22 Kadäni ugän äma äbori äbori äbä kubäkengän api itneŋ. Tänpäŋ intäjukun ämaniye ba äboriye kudup u Ekänitagän watä epän api täŋ imineŋ.
- 23 Tänpäkaŋ irit kuŋat-kuŋatna bämopiken Ekänitä kehäromina tänpän wawäpäŋ nepmaŋkuk.
- 24 * Unita ŋode iwetkut; Anutuna, gäk itkunotä it yäpmän äbätan. Api it yäpmän ärowen. Näk tägawani nämo täŋira gäk näk bäräŋeŋ nämo nämaguren!
- 25 * Anutu, bian-inik kome ŋo gäkä täŋkun. Tänpäŋ kunum peŋpäŋ imaka imaka kudup peŋ moreŋkun, kome terak ba kunum gänaŋ.
- 26 Imaka imaka kehäromi u kudup api paot moreneŋo upäŋkaŋ gäk pen api iren, paot-paotka nämo. Täŋiri imaka kunum ba kome

* **102:24:** Jop 36:26; Sam 90:2; Ais 38:10; Hab 1:12 * **102:25:** Hib 1:10-12

terak peŋkuno uwä ämatä tek täŋ yäpmäŋ
kuŋarirä wek täkaŋ udegän api täneŋ.

Täŋpäŋ ämatä tek biani maŋpäkuk täkaŋ gäk
udegän täŋpewi ämawebe paot täkaŋ. Ude täk
täyan unita ämawebe kadäni käronji nämo it
täkaŋ.

27-28 * Anutu, gäk itan ude pen api ireno unita
nanakniyeta watä it yämiŋiri säkgämän api
itneŋ. Täŋkaŋ unitäŋo nanakiye udegän,
gäkŋata biŋamgän api itneŋ.

103

Anutu iron mäheŋi-inik iniŋ oretoret kap

1 Näk Ekäni täŋo wäpi biŋam u yäpmäŋ akuk täyiwa!
Bureni! Gupna, nadäk-nadäkna u kuduptä
Ekäni täŋo wäpi kudupi u iniŋoret täŋpa!

2 Ekänitä iron täŋ namik täyak unita guŋ täwetta
yäŋpäŋ wäpi biŋam yäpmäŋ akuk täyiwa!

3 * Ekäni unitä momina kudup peŋ namiŋ morek
täyak. Täŋpäŋ käyämna imaka, kudup nep-
maŋpän tägak täyat.

4 * Ekänitä täŋkentäŋ namiŋirän nämo paot täyat.
Bureni! Iron pähap näkä terak buŋät täyak.

5 * Imaka imaka gakŋi gäripi nitek namik täyak
unitä tokŋek itkaŋ yäŋ nadäk täyat.

Täŋpäŋ gupna kwitaŋirä kehäromi namiŋirän
gubaŋi äneŋi äworeŋpäŋ pidämigän kuŋat
täyat, siäntä kuŋat täkaŋ ude bumik.

* **102:27-28:** Ais 43:10; Mal 3:6; Jem 1:17 * **103:3:** Ais 33:24;
Jer 17:14 * **103:4:** Sam 34:22, 56:13 * **103:5:** Ais 40:31

- 6 Ekäni u kudän siwoŋi terak ämawebe yabäj yawat täyak. Äma ätu iwantä kädet waki täŋ yämik täkaŋ, äma udewani täŋkentäj yämik täyak.
- 7 Täŋpäkaŋ bian, Anututä imaka imaka täŋpayäj nadänkuko u kudup Moses iwet moreŋkuk. Ba imaka imaka ämatä täga tänaŋi nämo u täŋirän Isrel ämawebetä yabäŋpäŋ-nadänkuŋ.
- 8* Bureni! Ekäni uwä butewaki ba iron pähap täŋ nimik täyak. U komen äma ninta kokwawak bäräŋeŋ nämo täk täyak.
Nämo, iniken bänepi dätpäj nimik täyak.
- 9 U ninta kokwawak jop nadäj nämo täk täyak. Ba kokwawaki kadäni käroŋi nämo yäpmäj kuŋat täyak.
- 10 * Täŋpäkaŋ momininta ba wakiwakininta kowata taŋi niminaŋipäj nämo nimik täyak. Nämoinik!
- 11 * Ekäni uwä äma oraŋ imik täkaŋ udewanita butewaki pähap nadäj yämik-inik täk täyak, kunum kenta kome u taŋi pähap ude.
- 12 * Täŋpäkaŋ mominin yäpmäjpäŋ ban-inik maŋpän kuk täkaŋ uwä edap dapuri äbani kädätä äpmok täyak kända u ban-inik itkamän ude.
- 13* Ba naniyetä ironiniyeta nadäj yämik-inik täk täkaŋ udegän Ekänitä ämawebe oraŋ imik täkamäj, ninta nadäj nimikinik täk täyak.

* **103:8:** Jem 5:11 * **103:10:** Esr 9:13 * **103:11:** Sam 57:10;
Efe 3:18 * **103:12:** Ais 43:25; Mai 7:18 * **103:13:** Mal 3:17

- 14 * Ekäni u nintäño mebärinin nadätak. Ninä kehärominin nitek nämo, ninä komepäñ gatäwanigän.
- 15 * Iritninä mup ba irori udewani.
- 16 Mänittä piänirän irori u bäräñeñ paotpeñ kuk täkañ. Kokoki kubä nämo irek.
- 17* Upäñkañ äma Anututa nadäñ imikinik täk täkañ unita iron pen api täñ yämiñ yäpmäñ ärowek. Ba nanakiyetä oraniye terak pen api täñ yäpmäñ ärowek.
- 18 Bureni, Ekäni täño man kädet bian yämiñkuko u iwarani, ba unitäño jukuman buramiwani udewanita butewaki pen api nadäñ yämiñ yäpmäñ ärowek.
- 19 Ekäni uwä kunum gänañ intäjukun-inik itak. Itpäñ imaka imaka kunum gänañ ba kome terak unitäño mähemi pähap itak.
- 20 Unita Ekäni täño añero, in wäpi biñam yäpmäñ akuwut! In Ekäni täño man buramik äma kehäromi nitek ude itkañ unita manita juku pekot!
- 21 Täñpäkañ Ekäni täño komi äma kunum gänañ itkañ, in udegän, wäpi biñam iniñ orerut. Inä epän ämaniye unita mani buramiwut!
- 22 Bureni! Imaka imaka komeni komeni Anututä pewän ahänkuño in kuduptagän Ekäni iniñ orerut. Ekänitä deken deken tabäñ täwat täyakken uken iniñ orerut.

* **103:14:** Stt 3:19; Sam 78:39; Sav 12:7 * **103:15:** Jop 14:1-2;
Jem 1:10-11; 1Pi 1:24 * **103:17:** Luk 1:50

Ba näk udegän, gupna, nadäk-nadäkna kuduptä
Ekäni täño wäpi biñam yäpmäñ akuk täyiwa!

104

*Anutu imaka kuduptagän pewän ahäwani u iniñ
oretna!*

¹ Bänep nadäk-nadäknatä Ekäni iniñ orera!

O Ekäni Anutuna, gäk ärowani pähap.
Gäk intäjukun-inik itkañ epmäget kudän
säkgämän-inikkatä uwäktäñ gamiñirän itan.

² * Penyänekka pähappäñ tek ude yamak täyan.
Täñpäñ kunum terak guk kejima ämatä tek
iriñ wädäñpäñ pek täkañ ude peñkuno itkañ.

³ * Täñkañ irit bägupka ume punin itak u terak
täñkun. Täñpäkañ gubam terak mañiriri
mänittä yäpmäñ kuñat täyak.

⁴ * Ude täñkañ yäñiri mänittä gäkño meka jinom
komeni komeni yäpmäñ kuñat täyak, ba
yäpätä epän ämakaye ude itak.

⁵ Täñpäkañ kome pähap ño täñ-kehärom täñpäñ
peñkuno iniken beki terak wareñi nämö it
täyak.

⁶ Kome täñ-kehärom täñpäñ peñkañ gwägu täñpäñ
pewi kome pähap ba pom imaka, kudup
yejamäñpäñ peñkuk.

⁷ Ude täñkunopäñ mäden man kehäromi, iromäñ
ude yäñiri gwägu ämetkuk.

⁸ Gwägu pähap uwä pom kakätäñpäñ wädäñ äpä
kubari yäñ imiñkunken ugän itkuk.

* **104:2:** Ais 40:22; Dan 7:9 * **104:3:** Sam 18:10 * **104:4:**
Hib 1:7

- 9 * Ude täņkuno unita бага peņ imiņkuno u täga nämo wärämut täyak. Ude täņkuno unita gwägutä kome äneņi kudup nämo api yejāmbek.
- 10 Täņpäkaņ gäkņa-tägān täņpewi ume ini kubat-kubatken äpämaņ päņku pom mebäriken ämiņkaņ kubägān kukaņ.
- 11 Täņirä tom ägwäri mebäri mebäri u naņpäņ kotäki irok tawäpäņ it täkaņ.
- 12 Ba baraktä ume pomi terak nanik päya uniterak eņini täņpäņ itkaņ iniken manman yäk täkaņ.
- 13 Täņpäkaņ kunum gānaņ nanik iwän yäņiri tak täyak. Iwän taņpäņ kometa gakņi tokņek-inik imik täyak.
- 14 Ude täņiri ketem tomtä nakta ba ämatä piņpäņ nakta ahäņ bumbum täk täkaņ.
- 15 Bureni Ekäni, gäk wain ume nimiņiri naņpäņ oretoret täk täkamäņ. Ba orip gakņi iņamninken äruritna ägo wenjirä kuņatta nimik täyan. Täņpäņ gupnin täņ-kehärom takta ketem nimik täyan.
- 16 Täņpäkaņ Ekäni, nadäņiri gäkņaken päya taņi taņi Lebanon komeken itkaņ u iwäntä gakņi säkgämān yämik täyak.
- 17 Ude täņirä barak mebäri mebäritä päya uterak eņini täņpäņ it täkaņ.
- 18 Täņpäkaņ tom taņi taņi pom käroņi terak kuņarirä täpuri täpuri ätutäwä mobä gānaņ pat täkaņ.

* **104:9:** Jer 5:22

- 19 Tānpāṅ komepak tānpāṅ peṅkuno unitä imaka imaka tāṅo ahäk-ahäk unitāṅo kadāni wādāṅ yāpmāṅ äbäk täyak.
Tānpākaṅ edap uwä käderi iwatpāṅ kadāni udeken äpmok täyat yāṅ nadatak.
- 20 Yānpewi edap äpmonjirän bipmānjurani äbäk täyak.
Ude tānjirän tom bipani kuṅarani u kuṅat tākaṅ.
- 21 Aṅ ägwäri tomta wäyäkṅeṅkaṅ gera yāntāṅ kuṅat tākaṅ. U, Anutu gäkä nimi yāṅkaṅ gabāṅ tarek tākaṅ.
- 22 Eruk edap abānjirän patpat bägupi, gānaṅken äneṅi äpmok tākaṅ.
- 23 Ude tānjirä ämawä akumaṅ epāniken pāṅku epān tāṅ yāpmāṅ kuṅjirä edap äpmok täyak.
- 24 O Ekāni, gäk imaka mebäri mebäri pewi ahāṅkuṅo u daninaṅi nämo. Nadäwi tärewāpāṅ tāṅ moreṅkun. Kome ṅo terak ketka kudāntä tokṅeṅ moreṅkuko pätak.
- 25 Tānpākaṅ gwägu pähap ṅode yäwa; U pipiyāwani pähap. U gānaṅ tom ba imaka imaka täga daninaṅi nämotä pätkāṅ.
- 26 * U terak ämatä gäpe yāpmāṅ kuṅat tākaṅ. Ba tom pähap kubä wäpi Levitan tānpāṅ yepmaṅkuno u gānaṅ tāṅoret tāk tākaṅ.
- 27 Imaka imaka irit ikek kuduptä gäkä ketem nimi yāṅkaṅ gabāṅ tarek tākaṅ.
- 28 Tānpākaṅ gäkṅa-tägän ketem yāmi naṅpä koki tāk tākaṅ.

* **104:26:** Jop 41:1; Sam 74:14; Ais 27:1

- 29 Upänkaŋ gäkä mäde ut yämiŋiri umuntak täkaŋ. Gäk irit kuŋat-kuŋari yäyomägariri kumänpän kome äworek täkaŋ.
- 30 Tänpäkaŋ gäk meka woŋ piän yäwariri komenita ätu kodaki ahäk täkaŋ. Täŋiri imaka imaka kome terak kodaki ahäk täkaŋ.
- 31 Unita ŋode yäwa; Ekäni täŋo wäpi biŋam ba penyäneki u paot-paori nämo it täyon! Tänpäkaŋ Ekäni iniken ket kudän unita kaŋpän kaŋgärip täk täyon.
- 32 Ekäni uwä kehäromi pähap ikek. Kome jop kaŋirän kwaik täyak. Ba keritä pom jop tensusurirän gupe ärok täkaŋ.
- 33 Unita irayän täyat udegän Ekäni täŋo täktäki tägata yänpän kap api ten imik täŋpet. Bureni, it yäpmän kwayän täyat udegän kap tenpän Anutu api iniŋoret täŋpet.
- 34 Tänpän imaka täga-tägatagän yänpän-nadäk täŋira Anututä kawän tägawut yän nadäk täyat. U imata, näk Ekäninata yänpän oretoret pähap nadäk täyat.
- 35 Upänkaŋ Ekäni, gäk äma momi täŋpani kudup kaŋ däpmän! Äma waki täŋpani kudup paorut yän nadätat!
Eruk, Bänep nadäk-nadäknatä Anutu iniŋ orera!
Täŋira, ämawebe in kuduŋtagän Ekäni udegän iniŋ orerut!

105

Anututä Isrel ämawebeken yäpätägak epän täŋkuk

- 1-2 Eruk, Ekäni täŋo ämawebe, Anutu-kengän bänep täga man iwerit täŋkentän nimikta yäŋapik täk täkäna!
 Uwä wäpi biŋam ikek unita epän pähap täŋkuko unitäŋo manbiŋam ämawebe komeni komeni kaŋ yäŋahäŋpäŋ yäwetna. Täŋpäŋ kap teŋpäŋ wäpi kaŋ yäpmäŋ akuna.
- 3 Nin unitäŋo ämawebe itkamäŋ unita oretoret terak kuŋat täkäna. Bureni! Ämawebe Anutuken yäŋapik täkamäŋ nin, oretoret täk täkäna!
- 4 Täŋpäŋ Anutu dubini-kengän kuŋitna täŋkentän nimik täyon. Ba kehäromi yäpna yäŋpäŋä ukengän yäŋapik täkäna.
- 5-6 Isrel ämawebe, in nadäkaŋ? Inä Anutu täŋo epän ämaniyat wäpi Abraham kenta Jekop unitäŋo oraniye. Inä Anututä inita biŋam iwoyäwani. Unita kudän kudupi Anututä bian täŋkuko unita nadäneŋ. Ba äma wakita komi yämik täŋkuko unita juku pineŋ.
- 7 Ekäni uwä Anutunin. Unitäŋo бага man uwä komen äma uken-uken naniktä buramikta yäwani.
- 8 Ninkät topmäk-topmäk kubägän peŋkuko u paot-paori nämo. Ba imaka imaka api täŋ tamet yäŋ yäŋkuko u kadäni kadäni yeritä yeri ahänayäŋ täkaŋ udegän iwatpäŋ api täŋ nimek.

- 9 * Topmäk-topmäk kubägän uwä bian oranin Abraham kenta Aisakkät täñkuñ. Yäj-kehäromtak man yäjnkuko u nämoinik api irepmirek.
- 10 * Täñpäñ man ugänpäñ Jekop iwetgän täñkuk. Bureni, topmäk-topmäk Isrel äbotkät täñkuko uwä itkukonitä itak.
- 11 Täñpäñ man kehäromi yäwetkuko uwä ñode; Kennan kome taniñ kirewayäñ täyat u gäk ba orañkaye mäden ahänayäñ täkañ inta biñam api täñpek yäk.
- 12 Täñpäkañ äbekniye oraniye bian äbot tañi nämö, täpuri. Uwä komeni nämö ude kome ñoken itkuñ.
- 13 Kome kubäkengän iräpmok-inik nämö täñkuñ. Nämö, ämatä komeken itpäñ wärämüt täñtätñ kuñatkuñ.
- 14 * Ude täñkuño upäñkañ Ekänitä yabäñ äwaräkuk täñirän ämatä nämö täñpä wañkuñ. Nämö, ämawebenyeta yäñpäñ intäjukun äma ittätñ kuñkuño u jukuman kehäromi ñode yäwetkuk;
- 15 Ämawebe näkñata biñam iwoyäwani unita waki kubä täñ yämikta nämoinik nadäneñ yäk. Ba näkñö man yäñahäwani ämanayeta udegän nämö täñ yämineñ yäñ yäwetkuk.
- 16 * Eruk, it yäpmäñ kuñtäko Ekänitä nadäñirän kome uken nakta jop irit kadäni ahäñkuk.

* **105:9:** Stt 12:7, 17:8, 26:3 * **105:10:** Stt 28:13 * **105:14:** Stt 20:3-7 * **105:16:** Stt 41:53-57

Ketem päke u kudup pewän paotkuṇ.

- 17 * Ude täṇkaṇ Josep iniṇ kireṇpewän intäjukun Isip komeken päṇku itkireṇkuk. U noriyetä gwäki yäpmäkta nadäṇpäṇ epän watä äma jopi ude itta ämata yäniṇ kireṇkuṇ.
- 18 * Eruk, imagut yäpmäṇ kuṇpäṇä komi eṇiken teṇpäṇ yen kehäromitä kuroṇiken topmäṇkaṇ kotäkikenä udegän imaka bäräpi kubäpäṇ topmäṇpäṇ tewä wädäṇkuk.
- 19 Komi eṇiken ugän it yäpmäṇ kuṇtäyon imaka ahäkta Ekänitä iwerirän yäṇahäṇkuko u ahäṇirän kaṇpäṇ nadäṇkuṇ. Kaṇpäṇ nadäṇpäṇ Josep täṇo man u bureni yäṇ nadäṇkuṇ.
- 20 * Eruk, Isip täṇo intäjukun ämatä ude nadäṇpäṇä äma kubä iwerän päṇku Josep komi eṇiken nanik iniṇ kireṇpewän äpämaṇ kuṇkuk.
- 21 * Ude täṇpäṇä intäjukun äma u Josep tuṇum ba imaka imakanı kudup unita watä it yämikta wäp imiṇkuk.
- 22 Ba ugän nämo. Iniken noriye Joseptä iniken gärip terak yabäṇ yäwatta kehäromi imaka imiṇkuk. Ba unitäṇo nadäk-nadäk ämaniye yäwetpäṇ yäwoṇäreкта wäp imiṇkuk.
- 23 * Eruk, u punin terak, Jekoptä Isip komeken päṇku itkuk.

* **105:17:** Stt 37:28, 45:5 * **105:18:** Stt 39:20–40:23 * **105:20:** Stt 41:14 * **105:21:** Stt 41:39-41 * **105:23:** Stt 46:6, 47:11

- 24 * U irirän Ekänitä nadəŋ imiŋirän äboriyeken yeriniye ahəŋ bumbum täŋkuŋ. Ahəŋ bumbum täŋpəŋ unitəŋo kehəromitä iwaniye təŋo kehəromi yərepmitkuŋ.
- 25 Täŋpəkaŋ Ekänitä Isip nanik täŋpewän epän watä ämawebeniye unita kokwawak təŋ yämiŋpəŋ komi yämikta kädetta yəŋpəŋ-nadək täŋkuŋ.
- 26 * Eruk ude täŋkaŋ mäden Ekänitä epän watä ämani yarä iwoyəŋpəŋ yepmaŋkuko Moses kenta Aron yäniŋ kireŋpewän Isip äbumän.
- 27 Äbəŋpəŋ Isip ämawebe bämopiken Anutu təŋo kudän kudupi ŋode pewän ahəŋkuŋ;
- 28 * Anututä yəŋirän bipməŋ uranitä kome pähap u kudup uwək täŋpəŋ peŋkuk. Upəŋkaŋ Isip nanik u Anututä Moses meniken man yəŋahəŋkuko u kudup bitnəŋkuŋ.
- 29 * Ude täŋkuŋo unita äneŋi ume täŋpewän nəgät äworeŋirän ume gənaŋ nanik tom kudup kuməŋ moreŋkuŋ.
- 30 * Ude täŋkaŋ äneŋi kubä ŋode täŋkuk; Yəŋirän wirit ahəŋ bumbum täŋpəŋ kome päke u kudup tokŋeŋpəŋ patkaŋ, intäjukun äma təŋo patpat bəgupken udegän tokŋeŋpəŋ patkuŋ.
- 31 * Eruk Ekänitä äneŋi yəŋirän gəbäräm kenta nəmək-nəmək pädä nitek ahəŋ patpəŋ komeni komeni kudup tokŋeŋ moreŋkuŋ.

* **105:24:** Kis 1:7-14 * **105:26:** Kis 3:1-4:17 * **105:28:** Kis 10:21-23 * **105:29:** Kis 7:17-21 * **105:30:** Kis 8:1-6 * **105:31:** Kis 8:16-17, 8:20-24

- 32 * Ude tãŋkaŋ Ekãnitã nadãŋirãn iwãn bureni nãmo taŋkaŋ yãpã kwiniŋirãn mim-tãgãn maŋkuŋ.
- 33 Mĩmtã maŋpãŋ wain pãya ba ketemi epãn kudup tãŋpãn wawãpãŋ yãpãtã pãya ijiŋ-gariŋpãŋ peŋkuk.
- 34 * Åneŋi yãkgãn tãŋirãn kãpukbam daninaŋi nãmo, bumta ahãŋkuŋ.
- 35 Ahãŋ patpãŋ gwaktã imaka pãhãmi nitek kudup naŋ moreŋkuŋ. Ba Isip naniktã ketem piwani imaka, pãhãmi kudup naŋkuŋ.
- 36 * Ude tãŋtãŋ kuŋtãŋgãn Ekãnitã Isip nanik tãŋo nanak åmani intãjukun nanik u kudup dãpmãŋ moreŋkuk.
- 37 * Eruk, ude tãŋkaŋ Isrel åmawebe Isip nanik tãŋo siliwa gol moneŋ bumta yãpãkaŋ Ekãnitã watãni itpãŋ Isip komeken nanik yãmagut yãpmãŋ åpãmaŋ kuŋkuk. Tãŋirãn kubãtã bãrãpi kubã nãmo kaŋ-ahãŋkuk.
- 38 Tãŋpãkaŋ Isip nanik Isrel nanikta umuntaŋkuŋo unita yepmaŋpeŋ kuŋirã oretoret tãŋkuŋ.
- 39 * Tãŋpãkaŋ åmawebeniye kuŋirã Ekãnitã nadãŋirãn gubamtã åyuŋ tãŋ yãmikta gwãki terak itkuk. Tãŋpãkaŋ bipani peŋyãŋek yãmikta kãdãp mebet peŋkuk.
- 40 * Ude tãŋkaŋ ketemta yãŋapiŋirã barak åtu yãmĩŋirãn nak tãŋkuŋ. Ba kãrãga kunum

* **105:32:** Kis 9:22-25 * **105:34:** Kis 10:12-15 * **105:36:**
 Kis 12:29 * **105:37:** Kis 12:33-36 * **105:39:** Kis 13:21-22
 * **105:40:** Kis 16:2-15

gänaŋ nanik yämiŋirän naŋ tokŋek täk täŋkuŋ.

41 * Täŋpäkaŋ mobä kubä yäŋirän imäränkaŋ ume u gänaŋ naniktä äpäŋirän naŋkuŋ. Kome kawuki umeni nämo upäŋkaŋ mobä gänaŋ nanik yäŋirän äpuko unitä täŋkentäŋ yämiŋkuk.

42 Imaka päke ude täŋ yämiŋkuko uwä bian epän watä ämani Abraham ukät yäŋkehäromtak man yäŋkuko u iwatkaŋ täŋkuk.

43 Bureni, ämawebeniye inita biŋam iwoyäwani u yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kuŋirän teŋ oretoret terak kuŋkuŋ.

44 * Yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kuŋpäŋ äbot ätu täŋo kome yäniŋ kirewän koreŋkuŋ. Kome äma ätutä ket urani koreŋpäŋ itkuŋ.

45 Täŋpäkaŋ täŋkentäk taŋi täŋ yämiŋ yäpmäŋ äbuko u jop nämo täŋ yämiŋkuk. Nämo, u jukumanı ba бага mani u kudup buramiŋpäŋ kuŋatneŋta täŋ yämiŋkuk.

Unita Ekäni wäpi iniŋ orerut!

106

Isrel naniktä momini yäŋahäŋkuŋ

1 * Ekäni wäpi iniŋ oretna! U säkgämän täŋ nimik täyak unita bänep täga nadäŋ imik täkäna! Nadäŋ nimikinik täk täyak uwä tärek-täreki nämo.

* **105:41:** Kis 17:1-7; Nam 20:2-13 * **105:44:** Jos 11:16-23

* **106:1:** 1Sto 16:34; 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5

- 2 Imaka imaka taŋi taŋi tāk täyak unitäŋo mebäri netätä kudup täga yänjahäwek? Ba netätä iniŋ orerän tärewek? Nämoinik!
- 3 Ämawebe mani buramiŋpäŋ kädēt siwoŋigän kuŋat täkaŋ uwä Ekäni täŋo oretoret terak kuŋat täkaŋ.
- 4 Unita Ekäni, ämawebekaye täŋkentäŋ yämiŋpäŋ iwan keriken nanik yämagurayäŋ täyanken uken näk imaka, bok kaŋ nimagut!
- 5 Ude täŋiri ämawebekayetä äneŋi täŋ-bumbum terak irirä yabäŋpäŋ oretoret bok kaŋ täna. Ude täŋiri ketka kudänkaye nintä gäka gäripi inide kubä nadäk tākäna!
- 6 Butewaki, äbekniye oraniyetä momi täŋkuŋo nin udegän täŋkumäŋ. Täŋpāwak mebäri mebäri täŋkumäŋ.
- 7* Äbekniye oraniye Isip komeken itkuŋo u Anutu täŋo kudän tägatäga kaŋpäŋ nadäŋkaŋ upäŋkaŋ unita nadäwä äpani täŋkuk. Nadäŋ yämik-inik täŋpäŋ täŋkentäk mebäri mebäri täŋ yämiŋkuko upäŋkaŋ guŋ taŋpäŋ Gwägu Gämäniken peŋawäk täŋ imiŋkuŋ.
- 8 Ude täŋkuŋo upäŋkaŋ yänkehäromtak mani iwatpäŋ kehäromini ärowani u kwawak yäwoŋäreka ŋode täŋkentäŋ yämiŋkuk;
- 9* U Gwägu Gämäni peŋ iwerirän däkŋeŋpäŋ kukŋi kukŋi kuŋirän kädēt parirän ämawebeniye kome terak yeŋtäŋ kuŋkuŋ.

* 106:7: Kis 14:10-12 * 106:9: Kis 14:21-31

- 10 Ude täñkañ äma komi yämani, iwaniye u keriken nanik yämagut yäpmäñ äpämañ kuñkuk.
- 11 Ude täñpäñ iwaniye uwä täñpewän umetä kudup däpmäñ moreñkuk, kubätä nämo itkuk.
- 12 * Ude täñirän ämawebeniyetä kañpäñ yäñkehäromtak mani unita nadäwä bureni täñpäpäñ kap terak iniñ oretkuñ.
- 13 Upäñkañ täñ yämiñkuko unita bäräñeñ guñ tañpäñ jukumanı nadäkta juku kubä nämo peñkuñ.
- 14 * Nämo, kome jopiken kuñatkä ketem mebäri kubä nakta wakiinik kubä nadäñpäñ Anutu jop nadäñ peñ iwetkuñ.
- 15 Täñirä imatäkenta nadäñpäñ yäñapiñkuño u bureni yämiñkuko upäñkañ käyäm waki kubä bok bämopiken pewän ahäñkuñ.
- 16* Kome jopiken u ittäñ kuñattängän Isrel äbotken nanik ätutä Moses ba Ekäni täño epän watä äma kudupi wäpi Aron, yarä unita kokwawak nadäñ yämiñkuñ.
- 17 Täñirä kome añeñirän Datankät Abiram ini ba äboriye kudup kome gänañ äpmonirä kome äneñi ämiñ pipiñkuk.
- 18 Ude täñirä kädäp mebettä päpä äma yarä unitäño iwaräntäkiye wakiwaki täñpani u kudup ijiñ moreñkuk.

* **106:12:** Kis 15:1-21 * **106:14:** Nam 11:4-34 * **106:16:** Nam 16:1-35

- 19 * Eruk, ittəŋ kuŋtəŋgän Sainai pom mebariken bulimakau wärani kubä golpəŋ təŋpani təŋkuŋ. Təŋpəŋ peŋkaŋ unita gwəjiŋ əpmon imik təŋkuŋ.
- 20 U Anutu wəpi biŋam ərowani niked məde ut imiŋpəŋ u komenita tom muyen nəŋpani u peŋpəŋ wəpi iniŋoret təŋkuŋ.
- 21 Ude təŋkuŋo uwə Anutu Isip komeken iwaniye keriken nanik yəmagutta kudän kehəromi mebari mebari təŋkuko unita guŋ taŋpəŋ ude təŋkuŋ.
- 22 U kawut! Imaka kudupi kudupi Isip kome təŋkuko ba imaka əmatä nəmo tənəŋi Gwəgu Gəməniken təŋkuko unita nadəna inide kubä təŋpən!
- 23 Təŋpəkaŋ Anutu əmawebeniye kudup təŋpən wanayəŋ yəŋirən epən watä əmani Moses unitä əmawebeniye gərak itpəŋ Anutu təŋo kokwawaki ukət-pipiŋirən nəmo dəpuk.
- 24* It yəpməŋ kuŋtəŋgän Anutu təŋo yəŋkehəromtak man yəŋkuko unita nadəwə bureni nəmo təŋpəpəŋ kome səkgəmən Anututä yəniŋ kirekta yəŋkuko u korekta bitnəŋkuŋ.
- 25 Bitnəŋpəŋ eŋi jopikengän itkaŋ Ekəni təŋo manta juku kubä nəmo peŋkaŋ iniken gərip iwətpəŋ yəŋuruk-uruk man bumta yəŋkuŋ.
- 26 Ude təŋirə Ekənitä jukuman kehəromi ŋode yəwetkuk; Kome jopiken təŋpewa in api paot-neŋ yək.
- 27 * Yerijiye yəpməŋ daninpəŋ yepmaŋpa guŋ

* 106:19: Kis 32:1-14 * 106:24: Nam 14:1-35 * 106:27: Wkp 26:33

äbotken kukņi kāda pāņku api kumāņ tājpa
kuneņ yāņ yāwetkuk.

- 28 * Eruk ittāņ kuņtāņgān Peo komeken Anutu
tāņo äbottā guņ äbot tāņo anutu jopi kubā
wāpi Bal u iniņ oretta biņam tāņkuņ. Tājpaņ
anutu jopi, iriri nāmo, u iniņ oretta tom
ijiwani u nak tāņkuņ.
- 29 Ude tājpewā Ekāni tāņo kokwawaki bumta
ahāwānpāņ nadāņirān āmawebe bāmopiken
kāyām wakiinik kubā wen patkuk.
- 30 Ude ahāņirān Finiastā kaņpāņ nadāņpāņ
āmawebe momi tāņkuņo u komi yāmiņirān
eruk Anututā kāyām waki u tājpewān
paotkuk.
- 31 Finiastā ude tāņkuko uwā Anututā kawān
tāgawāpāņ āma siwoņi yāņ pen, paot-paori
nāmo api nadāņ yāpmāņ ārowek.
- 32 * Tājpaķaņ Meriba ume dapuriken āmawebe
āneņi waki tāņirā Anututā kokwawak āneņi
nadāņ yāmiņkuk.
- 33 Tāņirān Moses nadāņ bārāp terak itpāņ bānepi
jāgām tawāpāņ man jopjop māyap yāņkuk.
- 34 * Eruk kome Anututā iwoyāņ yāmani uken
ahāņkuņo upāņkaņ Anututā kome u nanik
guņ āmawebe pāke u dāpmākta yāwetkuko
udegān nāmo tāņkuņ.

* **106:28:** Nam 25:1-13 * **106:32:** Nam 20:2-13 * **106:34:**
Het 2:1-3, 3:5-6

- 35 Nāmo, yabāᅇ koreᅇpāᅇ āmawebe u nanikkāt kowat-yāpān tāᅇpāᅇ guᅇ ᅇbot tāᅇo kādet wakiwaki u iwarān tāᅇkuᅇ.
- 36 Anutu tāᅇo āmawebeniye unitāᅇān kome unitāᅇo māᅇo wāra nadāᅇ yāmiᅇpāᅇ gwāᅇiᅇ ᅇpmonᅇ yāmiᅇkuᅇ. Nadāᅇ yāmiᅇkuᅇo unita waᅇ moreᅇpāᅇ ᅇode tāk tāᅇkuᅇ;
- 37 * Iniken ᅇperiye nanak ātu dāᅇmāᅇpāᅇ Kenan nanik tāᅇo anutu jopi unita ārawa ude tāᅇ yāmik tāᅇkuᅇ.
- 38 * U ᅇperiye nanak waki kubā nāmo tāᅇiᅇā jop nadāᅇ dāᅇmāᅇiᅇā nāᅇāritā kome u Anutu iᅇamiken tāᅇpān waᅇkuᅇ.
- 39 Tāᅇpākaᅇ iniken tāktāki unitā ini imaka, Anutu iᅇamiken tarāki-inik ude itkuᅇ. Ude tāᅇkuᅇo unitāwā Anutukāt bānep kubāᅇān nāmo tāᅇkuᅇ. Nāmo, iniken ᅇārip iwarān tāᅇkuᅇ.
- 40 * Ude tāᅇiᅇā Ekānitā iniken āmawebeniye unita ᅇaᅇani pāhap nadāᅇpāᅇ kokwawak tāᅇ yāmiᅇkuk.
- 41 Ude tāᅇpāᅇ Anututā ini nadāᅇpāᅇ āmawebeniye yabā-kātāᅇiᅇān guᅇ ᅇmawebetā ᅇbā intājukun tāᅇ yāmiᅇiᅇā ᅇāmoriken kuᅇatkuᅇ.
- 42 Tāᅇiᅇā iwaniyetā komi epān mebāri kubā tāᅇ yāmiᅇkuᅇ.
- 43 Tāᅇpākaᅇ kadāni kadāni Ekānitā āmawebeniye wakiken nanik yāmagut tāᅇiᅇān upāᅇkaᅇ waki tākta gwāk pimiᅇpāᅇ ᅇpmok-inik tāk tāᅇkuᅇ.

* **106:37:** 2Kin 17:17 * **106:38:** Nam 35:33 * **106:40:** Het 2:14-18

- 44 Ude tāk tənkuŋo upənkaŋ Ekänitä konäm bute-wakini nadāŋ yämik tənkuŋ.
- 45 Butewaki nadāŋ yämiŋpäŋ topmāk-topmāk kubägän ämawebeniye kät bian tənkuŋo u juku piŋpäŋ nadāŋ yämik-inik tənpäŋ jop yabāŋ oretkuŋ.
- 46 Yabāŋ oretkaŋ äma komi epän yämani u tənpewän ämawebeniye gämoriken itkuŋo unita bute-waki nadāŋ yämiŋkuŋ.
- 47 Eruk Ekäni Anutunin, ude tənkuŋo unita nin udegän tənKentän nimiŋpäŋ guŋ äbot tənŋo komi epänken itkamänken ŋo nanik äneŋi nimagut yäpmän äpämaŋ kuyi! Ude tənŋiri bänep täga nadāŋ gamiŋpäŋ wäpka kudupi u täga api ganiŋoret täne.
- 48 Eruk ämawebe, Ekäni, Isrel tənŋo Anutu u iniŋ oretna! Apiŋotä tärek-täreki nämo pen inide iniŋoret tākäna!
Unita kudup ŋode yäna; U Bureni. Ekäni wäpi iniŋ oretna!

107

Anututä komi epänken nanik yämagutkuŋo unita oretoret kap tewani

- ¹ * Ekäni iniŋ orerut! Uwä tən-bumbum mähemi-inik. Unitä iron tən nimik täyak uwä paot-paori nämo patkukotä pätak.
- ² Ekänitä komi epänken nanik tämagurani in kudup Ekäni iniŋoret man ude kaŋ yäwut.

* **107:1:** 1Sto 16:34; 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

- 3 Ekäni uwä ämawebe komeni komeni kuñtänpä kuñkuño u äneñi yämagutpäñ kubäkengän yepmañkuko unita yäñpäñ ude kañ yäwut!
- 4 Komeni komeni kuñtänpä kuñkuño uken nanik ätutä kome kawuki bämopiken kuñatkan yotpärare kubäken päñku itta kädetta ñoba kuna-kuna täñtäñ kuñatkan.
- 5 U ketem ba umeta bumta yewäkañ ñoken kumne yäñ nadäñkuñ.
- 6 Komi bäräpi u gänañ itkañ Ekäniken gera yäñirä ketäreñ yämiñkuk.
- 7 Ketäreñ yämiñpäñ yämagut yäpmäñ yotpärare eñi täga täñpäñ itnañiken u ahäñkuñ.
- 8 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadäñ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 9 * U äma umeta yeñirä ume yepmäñ towiwän nañpäñ täga it täkañ. Ba äma nakta yek täkañ u ketem tägatäga yepmäñ towiwän nañ tokñeñpäñ it täkañ.
- 10 * Eruk, ämawebe kuñtänpä kuñkuño u ätutäwä yen terak komi eñiken bipmäñ urani gänañ itkañ komi bumta nadäk täñkuñonik.
- 11 U imata, Anutu ärowani unitäño manta mäde ut imiñpäñ iniken gärip iwarani unita.
- 12 Ude täñkuño unita Ekänitä komi epän pähapken yepmañkuk. Ude yepmañirän kehäromini

* **107:9:** Sam 34:10; Luk 1:53 * **107:10:** Jop 36:8; Ais 9:2, 42:16; Luk 1:79

- paoräkaŋ kwaiŋ äronŋtäŋ kuŋatkuŋ.
Tänŋkentänŋ yämikta äma kubä nämo itkuk.
- 13 Komi epänken ude itkaŋ Ekäniken konäm butewaki gera yänkuŋ. Yänjirä nadänŋ yämiŋpäŋ komi butewaki nadänkuŋo u ketäreŋ yämiŋpäŋ yämagutkuk.
- 14* Bureni, u bipmäŋ urani pähap gänaŋ nanikpäŋ yen yäpmäŋ däkŋeŋpäŋ yämagutkuk.
- 15 Unita ämawebe u Ekäni täŋo iron tärek-täreki nämo unita yänpäŋ bänep täga pähap nadänŋ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täŋkentäk säkgämän täŋ yämik täyak.
- 16 U komi epän täŋo yewa kehäromi yeŋ wek täyak. Ba komi eŋi täŋo eŋi kujari däpmäŋ jukut täyak.
- 17 Eruk, ämawebe kuŋtäŋpä kuŋkuŋo u ätutäwä guŋ ude äworeŋpäŋ Anututa mäde ut imiŋkuŋ. Ude täŋpäŋ momi kädet mebäri mebäri täŋkuŋo unita käyäm waki kubäken yepmaŋkuk.
- 18 Täŋpäŋ käyämtä täŋpewän ketem nakta kudup bitnäŋpäŋ pära kumäk täŋkuŋ.
- 19 Wakiinik ude itkaŋ Ekäniken gera yänjirä ŋode täŋkentänŋ yämiŋkuk;
- 20 U meni jinomtä yäpän tägawäpäŋ yepmaŋkuk. Awaŋ pomi terak nanikpäŋ yämagutkuk.
- 21 Unita ämawebe u Ekäni täŋo iron tärek-täreki nämo unita yänpäŋ bänep täga pähap nadänŋ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täŋkentäk säkgämän täŋ yämik täyak.

* **107:14:** Sam 68:6, 146:7; Apos 12:7

- 22 Bänep täga nadän iminpäñ ärawa täñ iminpäñ
bänep oretoret kap terak kudän täga täñ
yäminkuko unita yäñpäñ teñ imik täkot.
- 23 Eruk, ämawebe kuñtäñpä kuñkuño u ätutäwä
monen epän täkta gäpe terak gwägu pähap
terak kuñatkuñ.
- 24 Gwägu terak kuñarirä Ekänitä kudän kudupi ätu
pewän ahänirä ñode kañpäñ nadäk täñkuñ;
- 25 Ekänitä yänirän mänit pähap kubä piäñpäñ
gwägu täñpewän tokätkuk.
- 26 Gwägutä tokätpäñ gäpe pudät mañpäñ äronkañ
mak täñkuk. Ude täñirän äma gäpe terak
kuñatkuño unitä kumne yäñ nadäñpäñ
bumta umuntañkuñ.
- 27 Umuntañpäñ täñguñguñ täñkañ gäpetä säkgämän
kukta nadäk täga kubä nämo yäpuñ.
- 28 Ude täñpäñ imaka umuri pähap u gänañ itpäñ
Ekäniken gera yänirä täñkentäñ yäminpäñ
bäräpi u ketären yäminkuk.
- 29 Täñpäñ Ekänitä äneñi yänirän mänit pähap u
paorirän gwägu wareñi nämo patkuk.
- 30 Eruk gwägu wareñi nämo parirän kañpäñ bänep
oretoret pähap täñkuñ. Ude täñirä Ekänitä
yäñ-yäkñat yäpmäñ päñku kome kunayäñ
nadäñkuñken u yepmañkuk.
- 31 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki
nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadän
imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk
säkgämän täñ yämik täyak.
- 32 Unita Anutu täño ämawebekät käbeyä täñpäñ
Ekäni wäpi pähap yäñpäñ punin unuken kañ
yäpmäñ akuwut! Ba äma ekäni ekäni täño

käbeyäken udegän Ekäni wäpi biŋam yänpän
kaŋ oraŋ imik tänpüt.

- 33 Tänpäkaŋ Ekänitä kome täga tänpewän ume täpuri
ba taŋi kawuk taŋirä kome kekeki patkuk.
- 34 Tänpän ketem pikpik komeken tänpewän mobä
gäjäraŋ ikek patkuk. Imata, ämawebe kome
uken iranitä kudän waki mebäri mebäri
täŋkuŋo unita ude täŋkuk.
- 35 Ekänitä ude täŋkuko upänkaŋ kome kawukiken
yänpewän ume äpäŋit, gwägu parit täŋkuk.
- 36 Ude täŋkaŋ ämawebe nakta jop irani u yep-
maŋpänkaŋ kome uken yotpärare tänpän
itkuŋ.
- 37 Eruk yotpärare tänpän itpäŋä ketem piŋit wain
päya piŋit tänpän pewä bureni bumta
ahänkuŋ.
- 38 Ekänitä iron täŋ yämiŋirän nanak weŋbäyak
täŋkuŋ. Ba yawakiye imaka, bumta
weŋbäyaŋkuŋ.
- 39 Tänpäkaŋ kehäromi nitek ude kadäni käroŋita
nämo itkuŋ. Nämo, iwantä abänpäŋä komi
epän ba butewaki terak yepmaŋirä ämawebe
jopi ude itkuŋ.
- 40 Bureni, Ekäni uwä äma wäp biŋam ärowani
nitek täŋo wäpi biŋam yäpmän äpani. Äma
udewani yawat kireŋirän kome jopiken
kuŋtänpä kuk täŋkuŋ.
- 41 Upänkaŋ äma jäwäri komi butewaki gänaŋ
nanik täŋken tänpän yepmaŋkaŋ iron
täŋ yämiŋirän nanakiye sipsiptä nanak
weŋbäyak täk täkaŋ ude bumta ahänkuŋ.

- 42 Anututä ude täjirän ämawebe siwoñitä kañpäñ bänep täga nadäk täkañ. Täñ äma wakitä kañpäñ jop, man kum it täkañ.
- 43 Unita äma nadäk-nadäk ikek in Ekäni täño kudän päke u kañpäñ nadäwä tärewut. Kañpäñ nadäwä tärewäpäñ Ekäni täño iron pähap unita yäñpäñ-nadäk kañ täñpeñ kuñarut.

108

Iwantä nidäpneñ yäñpäñ Devittä Anutuken gera yäñkuk

- 1 O Anutu, bänepnatä gäka nadäkinik kehäromi täñ gamitat unita kap terak ganiñoret täyiwa!
- 2 Eruk, bänepna pidäm täyi! Udegän, wagäm gita in kap tekta pidäm täkot! Pidäm tañpäñ kap teñitna kome yäñewän!
- 3 Ekäni, wäpka käbop nämo api pewet! Nämo, ämawebe gäka nämo nadäk täkañ u bämopiken bänep täga terak wäpka biñam api ganiñ oreret.
- 4 Täñpäkañ Anutu, gäkä ninta butewaki nadäñ nimik täyan u käroñi boham, kunum irep-mireko ude bumik. Täñkañ ninta nadäñ nimikinik täk täyan u ärowani.
- 5 Unita Anutu, wäpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gänañ ba komeni komeni ahäñjirän ämawebe kuduptagäntä kañ kañpäñ nadäwut!
- 6 Täñpäñ ninta nadäñ nimikinik täk täyan unita yäñapik manna nadäñ namiñpäñ ketka

kehäromitä täñkentäj nimi. Ude täñjiri säkgämän kañ itna.

- ⁷ Anutu ini enjiken itkañ ñode yänkuk; Iwan täño kehäromi kudup yäpmäj äpäñ moreñpäñ oretoret terak ñode api täñpet; Sekem kenta Sukot kome yäpmäj daniñpäñ ämawebenayeta api yämet yäk.
- ⁸ Täñpäñ ugän nämo. Gileat Manase kome u imaka, näkño. Täñkañ Efraim kome u näkño kurepä ude, ba Juda kome u kehäromina kwawak pewä ahäwani yäk.
- ⁹ Täñpäkañ Moap kenta Idom kometä watä epän täñ namik täkañ. Täñkañ Filistia nanik täño kehäromini yäpmäj äpäñpäñ oretoret täyat yäk.
- ¹⁰ Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nikek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmäj kwek?
- ¹¹ Nämo! Gäk mäde ut nimiñkuno unita jop itkamäj. Gäk nintäño komi ämakät ämikken bok täga nämo api kuneñ ba?
- ¹² Eruk Anutu, gäk täñkentäj nimiñjiri uyaku iwan täga däpmäjpäñ yäwat kirene. Ämatä täñkentäk täk täkañ u jopi, kehäromini nämo.
- ¹³ Unita nadäkamäj! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täño kehäromini täga api yäpmäj äpne!

- 1 Anutu, näk ganiḡoret täyat unita nadäḡ äwaräkuk nämo täḡpen.
- 2 Nämo, äma wakiwaki täḡpani ba jop manman yäwanitä näk jop man näkḡatpāḡ nut täkaḡ.
- 3 Mebärini nämo, man waki näwetpāḡ jop nepmāḡit täkaḡ.
- 4 Not täḡ yämiḡpāḡ täḡkentäḡ yämikta yäḡapik man yäk täyat upāḡkaḡ naninḡ wärät täkaḡ.
- 5 Täḡkaḡ not täḡ yämiḡpāḡ täḡkentäḡ yämiḡira unitä kowata kokwawak nadäḡ namiḡpāḡ waki täḡ namik täkaḡ.
- 6 Unita Anutu, iwannaye u man käbeyäken yepmaḡpāḡ mani nadäkta äma waki kubä iwoyāḡpāḡ kaḡ te! Bureni, inikät nanik kubätä mani kotäk yäpmāḡ daniḡpāḡ kaḡ iniḡ wärärän.
- 7 Täḡpāḡ mani yäpmāḡ daniḡpāḡ äma ḡo waki täḡpani yāḡ kaḡ yabāḡ-ahāwän. Täḡkaḡ yäḡapik man terak yāḡikḡarani yäk täkaḡ unita imaka, wakigän yāḡ kaḡ yāwän.
- 8 * Ude täḡirän irit kuḡat-kuḡari udegän bäräḡeḡ kaḡ paorän! Paorirän moneḡ tuḡumi äma kubätä ahāḡpāḡ kaḡ korewän yāḡ nadätat.
- 9 Paorirän äperiye nanak kodāḡani kaḡ irut. Ba webeni imaka udegän, webe kajat, täkentäki nämo kaḡ irän.
- 10 Nanakiye kome kujari nämo ude itkaḡ äriḡ täpätäk täḡtāḡ kaḡ kuḡarut! Ude täḡtāḡ kuḡarirä tähani wärämupāḡ kaḡ yäwat kireḡ pewäkut!

* **109:8:** Apos 1:20

- 11 Tənpəŋ äma kubäken naniktä äma unitəŋo komeŋi ba moneŋ tuŋumi komi epän tənpəŋ yəpani u kudup kaŋ yoməgarut yəŋ nadätat!
- 12 Tənpəkəŋ kubätä not təŋ imiŋpəŋ äperiye nanak kodəŋani unita watä irektawä yəŋ nadätat.
- 13 Tənpəŋ yeriniye mäden ahənayəŋ təkaŋ u kudup kaŋ kumbut yəŋ nadätat. Təŋirä wəpita paot-inik kaŋ tənpən!
- 14 Tənpəkəŋ äbekiye oraniye təŋo kudən wakiwaki unita Ekənitä pen juku piŋpəŋ miŋi təŋo momini peŋ imektawä.
- 15 Ude təŋkaŋ əmawebetä äbot unitəŋo wəpita guŋ tak-inik təŋirä upəŋkaŋ Ekənitä momini pen nadəŋ yəpməŋ kaŋ kuŋarən yəŋ nadätat.
- 16 Iwanna uwä orakorak kädət təpuri kubä nəmoinik təŋkuk. Nəmo, u äma jopi jäwəri, təŋkentäkiye nəmo u komi jop nadəŋ yəmiŋpəŋ dəpməkgən tək təŋkuk.
- 17 U tənpəwak man yəkta gəripi nadəŋkuko unita äyənətpəŋ ini kaŋ tənpä wawut. Ba iron kädət təkta gaŋani nadəŋkuko unita kubätä iron nəmo təŋ imek.
- 18 Tənpəwak man u tek gupi terəkgən irani ude təŋkuk. Unita tənpəwak man u ini gupi kujari gənaŋ kudup umetä-yəŋ əpmonpəŋ tokŋeŋ morewut!
- 19 Ba tektä-yəŋ təktäki waki unitä gupi kudup uwək təŋpiŋpəŋ, piŋpəŋ yəŋ puŋ topməŋkaŋ pen it təyon.

- 20 Unita Ekäni, iwanaye man waki näk peŋkentänpäŋ näwet täkaŋ unita yäyat udegän täŋ yämi.
- 21 Ude täŋkaŋ Ekäni Anutuna gäkrja wäpka biŋam täga unita yänpäŋ täŋkentäŋ nam. Tänpäŋ säkgämän nadäŋ namikinik täk täyan unita iwan keru terak nanik nämagut.
- 22 Butewaki! Näk täŋkentäkna nämö, jopi. Nadäŋ-bäräpnatä bänepnaken komi, womäntä yäŋ neyak.
- 23 Edap äpmonjirän edap ägoniken wärana paot täyak ude paoret yäŋ nadätat. Mänittä gwakgwak piäŋ äreyäŋ tänpän kuk täkaŋ ude tänpet.
- 24 Butewaki nadänpäŋ ketem bitnäŋkuro unita gupna kudup putärewäkaŋ kehäromina nämö, kujatna kwini unitägän itat.
- 25 * Ude irira iwanayetä nabäŋkaŋ nabäŋ mägayänpäŋ yäŋärok näwet täkaŋ.
- 26 O Ekäni Anutuna, täŋkentäŋ nam! Butewakika tärek-täreki nämö unita nämagut.
- 27 Ude täŋjiri iwanayetä ŋode kaŋpäŋ nadäwut; Ekäni uwä täŋkentäki bureni.
- 28 Unitä tänpäwak man näwetneŋo upäŋkaŋ gäkä iron api täŋ namen. Komi jop namani u täŋpewi mäyäk taŋjirä näk epän watä ämaka oretoret kaŋ tänpa.
- 29 Äneŋi yäkgän ŋode täyat; Mäyäktä iwanaye tek ämet päranipäŋ yäŋ kumän kaŋ uwäk täwut!

* **109:25:** Mat 27:39; Mak 15:29

30-31 Ekänitä äma täñkentäki nämo itkentäj
 yämiñpäñ äma wakitä kumäkta biñam
 yäñtäreñ yämiñirä täñkentäj yämik täyak.
 Unita, Anutu täño ämawebe käbeyä täñirä u
 bämopiken itpäñ bänep täga pähap nadäñpäñ
 menatä Ekäni bumta api iniñoret täñpet.

110

Anututä Intäjukun ämani man ño iwetkuk

- 1 * Ekänitä intäjukun äma ekänina ñode iwetkuk;
 Ketna bure käda mañjiri iwankaye
 gämotkaken yepmañira kañ yabä! Ude
 iwetkuk.
- 2 Nadätan? Yawetä Saion pom terak itkañ komeni
 komeni yabäñ yäwatta wäp biñam gamiñpäñ
 ñode api gäwerek;
 Iwankayeta intäjukun täñ yämiñpäñ kañ yabäñ
 yäwat.
- 3 Täñpäkañ iwankayekät ämik tänayäñ täkañken
 ämawebekayetä täñkentäj gamikta gupi api
 yäniñ kireneñ.
 Täñkañ tamimañ tamimañ näburum yabäk
 takamäñ ude äma gubañikayetä dubikaken
 ude api gäwarän täneñ.
- 4 * Yawetä ñode yäñkehärom tañkuko u äneñi nämo
 api wärämurek; Gäk bämop äma tärek-täreki
 nämo api iren, bämop äma biani kubä wäpi
 Melkisedektä itkuko ude.

* **110:1:** Mat 22:44; Mak 12:36; Luk 20:42-43; Apos 2:34-35; 1Ko
 15:25; Efe 1:20-22; Kol 3:1; Hib 1:13, 8:1, 10:12-13 * **110:4:** Hib
 5:6, 6:20, 7:17, 7:21

- ⁵ Eruk, ɲode nadä; Ekäni u bure käda itkentäŋ gamiŋkaŋ kokwawak täŋpäŋä kome ätu täŋo intäjukun äma täŋo kehäromi api yäpmäŋ äpek.
- ⁶ Ba guŋ äbottä kowata yäpmäkta yäŋtären yämiŋpäŋ ämikken bumta däpmäŋirän ini ugän api kumäŋ manəŋ.
Bureni, komeni komeni täŋo intäjukun ämaniye täŋo kehäromi u kudup api yäpmäŋ äpek.
- ⁷ Upäŋkaŋ intäjukun ämana gäk, ume kädet miŋin säkgämän naŋ täpäneŋpäŋ iwan täŋo kehäromi kudup yäpmäŋ äpäŋ moreŋpäŋ oretoret terak täpäneŋpäŋ api iren.

111

Anutu täŋo ironita yäŋpäŋ iniŋ oretna

- ¹ Eruk, Ekäni wäpi iniŋ oretna!

Anutu täŋo ämawebeniye täga u käbeyä täŋirä näk bämopiken itkaŋ bänepna gupna nadäk-nadäkna kuduŋtagän Anutu bänep täga man iwet täyiwa!

- ² Ekäni u epän tägagämän täk täyak. Täŋirän ämawebe epäni unita gäripi nadäk täkaŋ uwä Anutu täŋo täktäkita juku piŋtäŋ kuŋat täkaŋ.

- ³ Bureni-inik! Epän Anututä täk täyak u tägagämän-inik. Unita nadäwa inide kubä täk täyak. Täŋkaŋ kudän siwoŋini uwä paot-paori nämo. U pen api it yäpmäŋ ärowek.

- 4 Kudän kudupi Ekänitä tāk täyak u inide kubä tāk täyak. Unita bäräneḡ nāmo guḡtak tākamaḡ. U butewaki pähap nadäḡ nimiḡpäḡ iron täḡ nimik täyak.
- 5 Ämawebe oraḡ imik täkaḡ u Ekänitä ketem yepmäḡ towik täyak. Ba topmäk-topmäk ninkät täḡkuko unita nāmo guḡtak täyak. Nāmoinik!
- 6 Täḡpākaḡ äbot ätu täḡo kome, iniken ämawebeniyea yäniḡ kireḡkuko uwä iniken kehäromini kwawak pewän ahäḡkuk.
- 7 Bureni-inik! Imaka u ba u tāk täyak uwä kädet siwoḡi terakgän tāk täyak. Man kädet ba jukuman niwet täyak u kuduptagän täga täḡkentäḡ nimek.
Man jopi kubä nāmo niwet täyak!
- 8 Ba unitäḡo бага man kubä nāmoinik api paorek. Nāmo, uwä kudup siwoḡigän peḡkuko unitä pen api it yäpmäḡ ärowek.
- 9 Täḡpākaḡ Ekäni u ämawebeniye nin komi epänken nanik nimagutpäḡ ninkät topmäk-topmäk täga, tärek-täreki nāmo täḡkuk.
Unita ḡode yäna; Anutu u kudupi, tägagämän-inik.
- 10 * Unita ämawebe, in ḡode nadäwut; Äma kubä nadäk-nadäk ikek ude kaḡ irayäḡ nadäḡpäḡä, eruk, Ekänita umuntaḡpäḡ oraḡ imek.

* **111:10:** Jop 28:28; Snd 1:7, 9:10

Bureni, ämawebe Ekäni täño man buramik
täkañ uwä nadäk-nadäk täga nitek.

Unita Ekäni wäpi iniñ oretpäñ pen iniñoret
täkana!

112

Anutu orañ imanitä säkgämän-inik api itneñ

- ¹ Ekäni wäpi yäpmäñ akuna! Äma Anutu orañ
imik täkañ uwä Ekäni täño oretoret terak
kuñat täkañ. Äma udewanitä Anutu täño
man buramikta gäripi nadäk täkañ.
- ² Äma udewani täño äbekiye oraniyetä kome terak
kehäromigän api itneñ. Siwoñi äma täño
nanakiyetä Anutu täño täñkentäk ikek api
itneñ.
- ³ Äma udewani täño äboriyeken iron pähap ahäñ
bumbum api täñ yämek. Täñpäñ tärek-täreki
nämo, säkgämän pen api irek.
- ⁴ * Jop manman nämo yäwani ämata bipmäñurani
gänañ penyäneñ pähap api ahäñ yämek.
Täñpäkañ äma siwoñi, bänep iron täñpani ba
äma ätuta täñkentäñ yämani unita penyäneñ
api ahäñ yämek.
- ⁵⁻⁶ Äma noriyeta butewaki nadäñ yämik täkañ uwä
säkgämän kuñat täkañ. Täñpäñ äma monen
epän siwoñigän, täñyäkñarani nitek nämo
täk täkañ uwä oretoret terak kuñat täkañ.

* **112:4:** Jop 11:17; Sam 97:11

- Äma udewani täŋo kehäromi pen api irek. Äma mäden ahänayäŋ täkaŋ unitä wäpi biŋam pen api yäŋ yäpmäŋ äroneŋ.
- 7 * Äma udewanitä bäräpi kukŋi käda ahänjirän nadäŋpäŋ nämo umuntak täkaŋ. Bänepitä Ekäni kwasikotpäŋ unita nämo kwitak täkaŋ.
- 8 Äma udewanitä bätakigän kuŋatpäŋ imaka kubäta nämo umuntak täkaŋ. Ittäŋgän iwaniye injamiken kehärom taŋpäŋ bäri kap api teneŋ.
- 9 * Äma udewani jopi jäwärita butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ iron täŋ yämik täkaŋ. Kädet siwoŋini u paot-paori nämo api irek. Unita ämatä wäpi biŋam api yänahäŋ yäpmäŋ kuneŋ.
- 10 Täŋpäkaŋ äma wakitä u kaŋkaŋ kokwawak nadäk täkaŋ upäŋkaŋ gupi pewä putäreŋjirän meni nänäm tawäpäŋ ämik täkta täŋpäwak täkaŋ. Täŋpäŋ imaka täga kämi yäpmäkta itsämäk täkaŋ uwä bureni nämo yäpmäk täkaŋ.

113

Imaka imaka täga täŋ nimik täyak unita Anutu iniŋoret täkäna!

¹ Ekäni iniŋoret täkäna!

Ekäni täŋo epän watä ämaniye nin u wäpi iniŋoret täkäna! Äneŋi yäwa! Ekäni wäpi yäpmäŋ akuna!

* **112:7:** Sam 57:7, 64:10 * **112:9:** 2Ko 9:9

- 2 Yäñetak bipmäntak tärek-täreki nämo iniñoret tākāna!
- 3 Ämawebe kukñi kukñi nanik in imaka, kudup Ekäni wäpi iniñoret tākot!
- 4 Ekänitä ämawebe komeni komenita intäjukun-inik it nimik täyak. Wäpi biñamtä imaka imaka kome terak ba kunum gānañ itkañ u kumän yärepmitak.
- 5 Ekäninin Anutu udewani kubä nämo itak! Nämoinik, Ekäninin u punin-inik unu it täyak.
- 6 Bureni, u punin-inik unu it täyak upāñkañ kunum kenta kome unita nadāñpāñ etä pāpā yabāñ yāwat täyak.
- 7-8 Ekäninin kudän tägagämän tāk täyak. U äma äpani-inik, jopi jāwäri täñkentāñ yämiñpāñ yepmañpāñ äma wäpi biñam ikekkāt kentāñpāñ it tākañ.
- 9 Täñpākañ webe äruñ iranita nadāñ yämiñirän nanak bäyañkañ oretoret pāhap nadāk tākañ.

Unita Ekäni iniñoret tākāna!

114

Ekänitä ämawebeniyekeñ kudän kudupi pewän ahāñkuñ

- 1-2 * Kadäni Isrel nanik Jekop täño äbot unitä Isip komeken nanik äpāmañ kuñkuño uken,

* 114:1-2: Kis 12:51

- Juda äbot u Ekäni täño kudupi ämawebe ude äworeŋkuŋ.
 Bureni, kadäni ugän Isrel ämawebetä Ekänitä inita biŋam täŋkuŋ.
- 3 * Kadäni uken Gwägu Gämänitä Ekäni kaŋ-umuntaŋ ämetpeŋ kuŋkuk. Ba kadäni kubä Jodan ume imaka, bitnäŋpäŋ itkuk.
- 4 Täŋkaŋ pom taŋi taŋi oretoret täŋpäŋ memetä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋirä, täpuri täpuriwä udegän sipsiptä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ.
- 5 Eruk näwerut; Gwägu, gäk imapäŋ kaŋkaŋ metäŋpeŋ kuŋkun? Ba Jodan ume, gäk ima mebärita äpäkta bitnäŋpäŋ itkun?
- 6 E, pom taŋi taŋi, in ima mebärita memetä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ? Ba täpuri täpuri in udegän, imapäŋ kaŋkaŋ sipsiptä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ?
- 7 Ai, kome pähap, Yawe, Jekop täño Anututä äbäŋirän kaŋkaŋ iŋamiken bäromtä!
- 8 * Imata, Ekäni uwä yäŋpewän mobä kehäromi kubätä imärirän ume gwägu ahäŋkuk. Ba yäŋpewän geŋi kawukiken ume dapuri äpuk.

115

Anutu bureni u kubägän itak

- 1 Ekäni, nintäño wäpnin biŋam punin nämo irek. Nämo, nin täga nämo! Gäkŋaken wäpka biŋam peŋyäreŋek ikek unitägän punin

* 114:3: Kis 14:21; Jos 3:16 * 114:8: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13

kwawakinik it täyon, gäk nadäñ nimikinik täñpäñ nämo nipmak täyan unita.

- ² Guñ äbottä sära man ñode imata niwet täkañ; Anutuñin u de itak?
- ³ U nämo nadäkañ? Nin täñjo Anutu u kunum gänañ kehäromi niked itak. U itkañ imaka kubä täñpayäñ nadäñpäñä u bureniñän täk täyak.
- ⁴ * Täñ äma unitäño anutuwä siliwa kenta gol mobäpäñ keritä inñitpäñ puñ gatäñpäñ pek täkañ.
- ⁵ U meni niked täk täkañ upäñkañ meni man täga nämo yäneñ. Ba dapuri niked täk täkañ upäñkañ dapuri wareñ täga nämo täneñ.
- ⁶ Ba jukuni niked täk täkañ upäñkañ man täga nämo nadäneñ. Ba inñami niked täk täkañ upäñkañ imaka kubä täga nämo piäñ nadäneñ.
- ⁷ Keri niked täk täkañ upäñkañ keru wareñ täñpäñ imaka kubä täga nämo inñitneñ. U kuroñi niked täk täkañ upäñkañ kädet täga nämo kuneñ. Ba wareñ täñpäñ mämä täga nämo täneñ.
- ⁸ Unita äma imaka udewani täñpani, ba äma unita nadäñ yämik-inik täk täkañ u imaka, imaka wärani täñpäñ nadäñ yämineño udewanigän api äworeneñ!
- ⁹ Eruk, Isrel ämawebe, Ekäniñin täñkentäñ tamiñpäñ watä it tamik täyak unitagän nadäñ imikinik täñput.

* **115:4:** Sam 135:15-18; Jer 10:5; Rev 9:20

- 10 Anutu tãño bãmop äma, in udegän tãñkentãñ tamıñpãñ watä it tamik täyak unita Ekäni unitagän nadãñ imut.
- 11 Bureni, ämawebe Anutu bureni u iniñ orerani in kudup Ekäni tãñkentãñ tamıñpãñ watä it tamik täyak unitagän nadäkinik tãñput.
- 12 Ekäni u ninta nämoinik guntak täyak. Nãmo, u Isrel ämawebe ba Anutu tãño bãmop äma ninta nadãñ nimikinik tãñpãñ iron pen api tãñ nimik tãñpek.
- 13* Anutu u ämawebe kuduptagän, äpani ba ärowani iniñoret tãkañ unita iron api tãñ yãmek.
- 14-15 Ekäni kunum kenta kome pewän ahãwani unitä yeri kon tãñ tamiton. Kon tãñjirän nanak weñ bãyak pen kañ tãñ yãpmãñ kut! Ba nadãñ tamıñjirän nanakjıyetä udegän kañ tãñ yãpmãñ kut!
- 16 Tãñpãkañ kunum uwä Ekänitä inita biñam. Tãñ kome uwä ninta ninıñ kireñkuk.
- 17-18 Unita ämawebe kodak irani nin, Ekänita bãnep täga tärek-täreki nãmo nadãñ imik tãkana. U imata, kumãñpeñ pãñku kum irit komeken naniktä Ekäni täga nãmo iniñ oretneñ. Eruk, Ekäni wãpi iniñ oretna!

116

Ekänita bãnep täga kap tewani

* **115:13:** Rev 11:18, 19:5

- 1 Ekäni täñkentäñ nam yäñpäñ gera butewaki terak yäñira nadäñ namik täyak unita Ekänita gäripi pähap nadätat.
- 2* Näkño gerata juku pek täyak unita näk it yäpmäñ kwayäñ täyat ude Anutu iniñoret yäpmäñ kañ kwa.
- 3-4* Näk pära kumäñpäñ unita bumta umuntañkut. Kadäni uken Ekänita gera yäñpäñ ñode yäñkut; Ekäni, butewaki nadäñ namiñpäñ täñkentäñ nam! yäñ yäñkut.
- 5 Ekäni uwä ninta bänep täga nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ nimik täyak ba butewaki nadäñ nimik täyak.
- 6 Bureni! Äma ätu ini täga nämo täñkentänañi uwä Ekänitä täñkentäñ yämik täyak. Näk ude itkuro upäñkañ täñkentäñ namiñkuk.
- 7 Täñpäñ Ekänitä näk nabäñ näwatpäñ täñkentäñ namiñkuko unita apiño imaka kubäta nadäwätäk nämo täk täyat.
- 8 Näk konäm kottäyiwa Ekäni gäkä naniñ bitnäñpäñ konämna pito ärut namiñpäñ nepmäñit näwatkun.
Näk kumbayäñ täñkuropäñ Anutu gäkä täñkentäñ namiñkun.
- 9 Unita näk kome terak irayäñ täyat uwä Ekänikätk bok api it yäpmäñ kuñatde.
- 10 * Näk bumta wayat yäñ nadäñkuro upäñkañ Ekäni jop waki nadäñ imiñkut.

* **116:2:** Sam 17:6, 40:1
2Ko 4:13

* **116:3-4:** Sam 18:4-6

* **116:10:**

- 11 Tāņpāņ nāk äma tāņo manta nadäwa bureni nämo tāņpäkaņ Anutugān nadāņ imiņkut.
- 12 Ekānitä säkgämān tāņ namiņ yāpmāņ äbuko unita kowata jide api tāņ imet?
- 13-14 Nāk nadätat! Ude api tāņ gamet yāņ yāņkehārom taņkuro unita ämawebe kudup iņamiken ņode tāga api tāņpet;
Anututa iron imikta wain ume gāripi nikek inita biņam kaņ piņ ima, Ekānitä nämagutkuko unita kowata.
Ude tāņkaņ Ekāniken yāņapik man api yāwet.
- 15 * Tāņpäkaņ Ekānitä ämawebeniyeta nadāwān ärowani tāk tākaņ. U kubätä kumāņirān nadāwān jopi nämo tāk täyak.
- 16 Unita Ekāni, ņode gāwera; Nāk gākņo epān ämaka ude kuņat täyat, meņnatä kuņat tāņkuko ude. Nāk yentä topmāņpāņ nepmaņkuņopāņ gākä pit namiņkun.
- 17 Unita nāk gāka bānep tāgata iron tāņ gamiņpāņ api ganiņ oreret.
- 18 Tāņpāņ nāk ude api tāņ gamet yāņ gāwetkuro ude ämawebekaye iņamiken api tāņ gamet.
- 19 Ekāni, nāk tāņpayāņ täyat u Jerusalem kudupi yotkaken api tāņ gamet.

Unita Ekāni wāpi yāpmāņ akukot!

117

Äma uken-uken nanik Ekāni wāpi iniņoret tākot!

* 116:15: Sam 72:14

1 * Äma äbori äbori, in Ekäni iniñ orerut! Ämawebe kuduptagän in wäpi biñam yäpmäñ akuwut!

2 Ekänitä ninta gäripi pähap nadäñpäñ wari wari nadäñ nimikinik täk täyak. Unita iniken yäñkehäromtak man bian yäñkuko udegän iwatpäñ nämoinik api nipmanpek.

Unita ämawebe kuduptagän Ekäni wäpi iniñoret täkäna!

118

Anututä täñkentäñ yämiñkuko unita nadäñpäñ bänep täga man yäñkuñ

1 * Ekäni nadäñ nimik täyak unita bänep täga man iwet täkäna. Bänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak.

2 Unita Isrel ämawebe ñode yäkot; Bänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak!

3 Anutu täño bämop äma udegän ñode yäkot; Bänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak!

4 Ämawebe Anutu täño man buramik täk täkañ unitä ñode yäk täkot; Bänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak!

5 * Näkä bäräpi tañi kotañpäñ Ekänita gera yäñkut. Gera yäñjira nadäñpäñ Ekäni uwä bäräpina ketäreñ namiñirän pidäm tañkut.

* **117:1:** Rom 15:11 * **118:1:** 1Sto 16:34; 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 136:1; Jer 33:11 * **118:5:** Sam 18:19, 120:1

- 6 * Ekäni uwä näkkät irirän nämo api umuntäwet.
Nämo, ämatä imaka kubä täñ namikta nämo umuntak täyat.
- 7 Ekäni näkkät it takamäk. Täñkañ ini täñkentäñ namik täyak unita kämi iwanaye däpmäñirän api yabäwet.
- 8 Bureni! Äma täño täktäki-tagän nadäñitna ärowani nämo täñpäpäñ Anututagän nadäñ imikinik täñpeñ kuñatneño u tägagämän.
- 9 Komen äma täño täñkentäk u äpanigän. Ekäni täño täñkentäk u ärowani.
- 10 Unita iwan mäyaptä it gwäjiñ namiñkuñopäñ Ekäni täño wäpi terak kehäromini yäpmäñ äput.
- 11 Näk it gwäjiñkuñopäñ Ekäni täño kehäromi terak däput.
- 12 Iwanayetä nämäk-nämäktä nintä terak bipmäk täkañ ude täñkuño upäñkañ däpmäñ-pewa kumbuñ, kädäptä tepärañ bäräñeñ ijiñ paot täkañ ude.
Ekäni täño kehäromi terak däpmäñ moreñkut.
- 13 Ämik pähap täñpäñ nepmäñitpäñ nutnayäñ täñirä Ekänitä täñkentäñ namiñirän nämo nutkuñ.
- 14 * Bureni, Ekänitä kehäromi pähap namiñpäñ täñkentäñ namik täyak. U wakiken nanik nämagutkuk.
- 15 Täñpäñ unita Anutu täño ämawebe tähaniken iniñoret kap teñit gera ñode yäk täkañ;

* **118:6:** Sam 56:4, 56:11; Ais 51:12; Hib 13:6 * **118:14:** Kis 15:2; Ais 12:2

- Anutu täño kehäromitä epän kehäromi-inik tāk täyak! yäk.
- 16 Ekäni täño kehäromitä täñkentäj nimiñirän iwan täño kehäromi yäpmäj äpumäj.
- 17 Näk pengän ñode nämo api kumbet. Nämo! Näk kodak itkañ Ekäni täño täktäki unitäño manbiñam api yäñahäk täñpet.
- 18 Bureni, Ekäni uwä kumäj-kumäj nutta bitnäñpäñ näk yäpä-siwonçakta komigän namiñkuk.
- 19 Unita kudupi yot yäma dät namiñirä äro Anutu wäpi yäpmäj akwa!
- 20 No ñowä Ekäni täño yäma, ämawebe siwonçi kuñarani unitägän täga äronen.
- 21 Ekäni, gäk näkño yäñapik man nadäj namiñpäñ täñkentäj namiñiri säkgämän it täyat. Unita ganiñ oretat!
- 22 * * Bek eni täñpani ämatä kawä wawäpäñ gägäniken mañpä kuñkuño unitä eni täño bek bämopi ude itak.
- 23 Imaka uwä Ekäni ini-tägän täñirän kañpäñ gäripi pähap nadäkamäj.
- 24 Täñpäñ kadäni ñowä Ekänitä peñ nimiñkuk. Unita oretoret täñpäñ bänep tägagämän nadäna!
- 25 * Ekäni, gäk täñkentäj nimi. O Ekäni, täñpewi bureni säkgämän ahäj nimän!

* **118:22:** Luk 20:17; Apos 4:11; 1Pi 2:7 * **118:22:** Mat 21:42;
Mak 12:10-11 * **118:25:** Mat 21:9; Mak 11:9; Jon 12:13

- 26 * Anutu, äma gäkŋaken wäpka terak äbayän täyak uwä kaŋ oraŋ imi. Täŋiri nin udegän kudupi yot gänaŋ äronpäŋ wäpka api yäpmän akune.
- 27 Ekäni ini-tägän Anutu bureni! Ini-tägän ninta watä säkgämän it nimik täyak. Unita päya päham kehap täŋpäŋ alta teŋ äyänut täkot.
- 28 Gäk Anutuna! Bänep täga man gäwetat. Gäk Anutuna! Gäkŋo wäpka yäpmän akutat.
- 29 Eruk ämawebe ŋode nadäkot; Ekänitä ninta gäripi nadäŋpäŋ iron täŋ nimik täyak u paot-paori nämo unita bänep täga man iwet täkot.

119

Anutu täŋo man u tägagämän-inik

- 1 * Äma kädet siwoŋigän säkgämän kuŋat täkaŋ uwä Ekäni täŋo oretoret terak it täkaŋ. Äma ude-waniwä Ekäni täŋo man buramiwani äma.
- 2 Äma Ekäni täŋo kädet siwoŋi iwat täkaŋ, äma udewani Ekäni täŋo oretoret terak it täkaŋ. Ekäni täŋo kädet u iwatta gäripi pähap nadäŋpäŋ ehutpäŋ iwat täkaŋ.
- 3 Bureni-inik, äma udewani kädet waki iwatta bitnäŋpäŋ Ekäni täŋo kädet siwoŋi ugän iwat täkaŋ.
- 4 Anutu, gäk man kädetka siwoŋi u kudup niwetpäŋ ŋode yänkun; Watäni itpäŋ näkŋaken kädet siwoŋi ugän kaŋ iwarut yän niwetkun.

* **118:26:** Mat 21:9, 23:39; Mak 11:9; Luk 13:35, 19:38; Jon 12:13

* **119:1:** Sam 128:1

- 5 Unita Anutu, näk gäknjo man kädet siwoŋi u iwatta gäripi pähap nadäk täyat udegän wari wari kaŋ iwat täŋpa yäŋ nadätat!
- 6 Bureni, gäknjo jukuman kuduptagänta ket nadäŋpäŋ kuŋarayäŋ täyat uwä momi täŋpäŋ nämo api mäyäk täwet.
- 7 Ekäni, kadäni gäknjo man kädet siwoŋi yäŋpäŋ-nadäk täŋpayäŋ täyatken uken bänepna säkgämän paki-inik api irek.
Ude täŋkaŋ gäknjo wäpka biŋam api yäpmäŋ akuk täŋpet.
- 8 Näk gäknjo irit kädetka kudup iwatta nadätat unita nämo nepmaŋpen.

Anutu täŋjo jukuman buramiwani äma täŋjo man-biŋam

- 9 Äma gubaŋi näk jide täŋpäŋ kädet siwoŋigän täga kuŋaret? Näk gäknjo man iwarero uyaku äma siwoŋi ude iret.
- 10 * Unita Anutu, näk gäknjo kädet u iwatta gäripi pähap nadäŋpäŋ ehutpäŋ iwat täyat.
Gäkä täŋkentäŋ namiŋiri kädet siwoŋita nämo bitnäŋpäŋ ugän api iwaret.
- 11 Näk gäkken momi täŋpetawä yäŋpäŋ gäkä nanik man ugänpäŋ bänepnaken pek täyat.
- 12 Ekäni, kädetka siwoŋi näwetpäŋ näwoŋärek täŋiri ugän iwatpäŋ wäpka biŋam kaŋ ganiŋ orera.
- 13 Näk kädet kuduptagän yäŋahäŋpäŋ niwetkuno u ämawebe kudup yäŋahäŋpäŋ yäwet täyat.

* **119:10:** Sam 119:2, 119:21, 119:118, 119:145

- 14 Ämatä moneŋ tuŋumta gäripi pähap nadäk täkaŋ u irepmitpäŋ näk gäkŋo man iwatta gäripi udegän nadäk täyat.
- 15 Gäkŋo manka juku piŋpäŋ manka kädet siwoŋi u yäŋpäŋ-nadäk täk täyat.
- 16 * Anutu, gäkŋo kädet siwoŋi iwatta gäripi nadäŋpäŋ gäkŋo mankata nämo api guŋ täwet.

Ekäni täŋo man kädetta gäripi nadäŋkuk

- 17 Unita Ekäni, epän watä ämaka näka täŋkentäk säkgämän täŋ namiŋiri säkgämän itpäŋ gäkŋo mangän kaŋ iwara.
- 18 Bänepna täŋo dapuri birik ärut täŋpi kuŋirä ijiwakwäpäŋ man bureni gäripi niked gäkŋo man kudän terak pätkäŋ u kudup nadäwa tärewut.
- 19 Näk kome ŋo terak kadäni käroŋi itta biŋam yäwani nämo unita gäkŋaken man kädet u näka käbop nämo peŋ namen. Nämo!
- 20 Näk gäkŋo manka biŋam u kepma kepma yäŋpäŋ-nadäk täŋpäŋ iwatta bänepnatä kädäp ijik täyak.
- 21 Ekäni, näk nadätat. Äma inita nadäwä ärowani täŋpäpäŋ manka mäde ut imik täkaŋ u yebeŋpäŋ mäde ut yämiŋiri paotta biŋam täk täkaŋ.
- 22 Täŋpäkaŋ näk gäkŋo man buramiŋpäŋ iwat täyat unita äma udewani yabäŋ äwaräkuk

* **119:16:** Sam 119:35, 119:70, 119:92-93, 119:174

täjiri yänjårok ba mäde kåda man wari nåmo nåwetneŋ.

- 23 Bureni Ekåni, åma wåpi biŋam ikektå kåbeyå tånŋpån nåk wånna yåpmån åpåkta yånŋpån-nadåk tåk tåkaŋ upånkaŋ epån watå åmaka nåk gånŋo jukuman ehutpån yånŋpån-nadåk api tåk tånŋpet.
- 24 Imata, gånŋo jukuman unitå bånepna tånŋpidåm taŋpån kådet nåwoŋårek tåyak.

Anutu tånŋo бага man ehutpån iwatkuk

- 25 Wåra! Iwanayetå nåk nutpån nåwat kireŋpewå kehåromina kudup paotak unita gånk bian nåwetkuno ude tånŋkentån namiŋpån kehåromi åneŋi namisi.
- 26 Irit kuŋat-kuŋatna tånŋo mebåri kudup yånŋahånŋpån gåwerira kowata nåwetkun.
Unita apiŋo gånŋaken man kådet u nåwetpån nåwoŋåresi!
- 27 Tånŋpån nadåk-nadåkna tånŋpewi piråreŋirån gånŋo jukuman nadåwa tårewåkaŋ kudån kudupi tånŋkuno unita kaŋ juku piwa.
- 28 Wåra! Butewakitå nutpewån kumbet yån nadåtat unita nåwetkuno udegån kehåromi åneŋi namisi.
- 29 Tånŋpåkåŋ bånepnatå tånŋ-nånŋat-pewån kådet wakiwaki tånŋpetta yånŋpån бага penŋkireŋpån yewa tånŋ namisi.
Tånŋpån bånep tåga nadån namiŋpån бага manka nåwetpån nåwoŋårek tåyi.

- 30 Imata, näk gäkŋo kädet bureni iwatta iwoyänpän yänkehärom taŋkut. Ude täŋkaŋ man kädetka wari wari pen juku piŋpän kuŋat täyat.
- 31 O Ekäni, näk juku-manka iŋit-inik täŋpän yäpmän kuŋat täyat unita yabän äwaräkuk täŋiri iwantä mäyäk nämo namineŋ!
- 32 * Eruk, wisik-inik! Bänepna täŋpidäm taŋ namik täyan unita gäkŋo бага man kädetka ugänpän kaŋ iwat täŋpa!

Nadäk-nadäk yäpmäkta Anutuken yänapiŋkuk

- 33 Ekäni, бага man kädetka ket näwoŋäreŋiri näk kädet u pen iwat yäpmän äroŋtäŋgän kaŋ kumba!
- 34 * Nadäk-nadäk täŋkentän namiŋiri бага manka buramiŋpän kaŋ yäpmän kuŋara.
Gupna bänepna bok kaŋ yäpmän kuŋara!
- 35 Ekäni, бага manka kädetkaken yännäknat yäpmän ku. Imata, u iwat täyatken uken bänep oretoret nadäk täyat.
- 36 * Unita bänepna täŋpidäm taŋiri moneŋ wädäk-wädäk täŋo gärip mäde ut imiŋpän gäkŋo бага man iwattagän gäripi kaŋ nadäk täŋpa!
- 37 Dapunna teŋ-piwayän täyan uyakuwä imaka jopi-jopita yabängärip nämo api täŋpet.
Ude täŋkaŋ näwetkuno udegän iritnata watä säkgämän it namisi.

* **119:32:** 1Kin 4:29; Ais 60:5; 2Ko 6:11-13 * **119:34:** Sam 119:73; Snd 2:6; Jem 1:5 * **119:36:** Mak 7:21-22; 1Ti 6:10-11; Hib 13:5

- 38 Anutu, ämawebe nadäŋ gamik täkaŋ u täŋkentäŋ yämikta yänkehärom taŋkun. Eruk, epän ämaka näkken udegän pewi kaŋ ahäŋ namän.
- 39 Iwantä mäyäk man näwetta umuntäyat unita nadäŋ namiŋiri kaŋ närepmirän.
- 40 O Ekäni, бага manka ba juku-manka iwatta gäripi pähap nadätat unita gäkŋaken nadäk siwoŋi terak iwatpäŋ irit säkgämän u namisi.

Anutu täŋo man yeŋgämän pewäpäŋ kuŋatkuk

- 41 Täŋkaŋ Ekäni, gäk iron mähemi unita ironka u kwawak näwoŋäreŋpäŋ näwetkuno udegän wakiken nanik täŋken täŋpäŋ kaŋ nämagut.
- 42 * Ude täŋ namiŋiri äma yänjärok näwet täkaŋ unitäŋo man täga uret. Imata, gäkŋo manta nadäkinik täyat unita.
- 43 O Ekäni, mena täŋpidäm taŋiri manka bureni u yänahäk täyiwa.
Imata, kehäromi kubäken nämo yäpmäk täyat, gäkŋo man terakgän yäpmäk täyat.
- 44 Unita gäkŋo jukuman u tärek-täreki nämo bu-ramiŋpäŋ api iwat täŋpet.
- 45 Bureni, gäkŋo jukuman iwatta nadäk täyat unita iwanayetä täga nämo api topmäŋpäŋ nepmäŋitneŋ.
Nämo, bätakigän api kuŋaret.
- 46 Täŋpäkaŋ kome täŋo intäjukun äma iŋamiken gäkŋo jukuman api yänahäk täŋpet.

* **119:42:** Sam 102:8, 119:39; Snd 27:11

Ude täņira manna u utpäņ mäyäk täga nämo
api namineņ.

47* U imata, gäkņo mankata gäripi pähap nadäņpäņ
buramiņira bänepnatä pidämtak täyak.

48 Ekäni, man kädtkata gäripi nadäk täyat unita
nadäņira ärowani täņpäpäņ yäņpäņ-nadäk täk
täyat.

*Anutu täņo бага манта надәвән bureni kubä
täņkuk*

49 Ekäni, yäņkehäromtak man bian epän watä ämaka
näk näwetkuno u nadäņpäņ täņkentäņ nam.
Man näwetkuno unitä bänepna täņ-kehäromtak
täyak.

50 Bäräpi kadäniken man unitä bänep kwini pewän
ahäņ namik täkaņ ba iritna täņ-mehamtak
täyak.

51 Täņpäkaņ butewaki pähap! Äma ärowanitä
yäņärok man bumta näwet täkaņ. Upäņkaņ
näk gäkņo man unitagän gwäk pimiņpäņ
manka ugäņpäņ iwat täyat.

52 Ekäni, бага manka bianiinik uterak kehäromi
yäpmäk täyat unita u pen juku pik täyat.

53 Unita äma wakiwakitä gäkņo бага man u
pekinik täņirä yabäņpäņ bänepna täņpäwak
täkaņ.

54 Täņpäkaņ uken-uken ittäņ kuņat täyatken gäkņo
бага манта гäripi nadäņpäņ unita kap
ganiņ ubiņ teņtäņ kuņat täyat.

* **119:47:** Sam 119:16, 119:97, 119:127, 119:159

- 55 Ekäni, bipani bipani näk gäka juku pik täyat.
Tänkaŋ бага manka u nämo api pewet.
Nämoinik!
- 56 Baga manka wari wari iwat täyat unitä
bänepnaken oretoret pewän ahäk täkaŋ.

Anutu täŋo бага man iwatta gäripi nadäŋkuk

- 57 * Ekäni, gäk it namitan unita imaka gäripi nitek
äneŋi kubäta nämo wäyäkŋek täyat.
Mebäri unita gäkŋo man kädet kudup iwatta
nadäŋpäŋ yänkehärom taŋkut.
- 58 Täŋpäkaŋ Ekäni, gäk bian täŋkentäŋ namikta
yänkehäromtak man yänkun. Unita gäkŋo
man u nadäŋpäŋ täŋkentäŋ namikta bänep
nadäk-nadäkna kudup gäkagän ganiŋ kire-
tat.
- 59 * Näk irit kuŋat-kuŋatna täŋo mebäri kudup
nadäwa-tärewäpäŋ apiŋo gäkŋo man bu-
ramiŋpäŋ iwatta bänep peyat.
- 60 Unita gäkŋo jukuman iwatta kämi kaŋ yänkaŋ
nämo itsämäŋ yäpmäŋ kwet. Nämo, pengän
yäput peyat ŋo.
- 61 Bureni, äma wakitä näk nutta nadäŋpäŋ buŋep
täŋkuŋo upänkaŋ näk bänepna äreyäwäpäŋ
gäkŋo jukuman unita nämo guŋ täyat.
- 62 Nämoinik, gäkŋo бага manka siwoŋi unita
nadäŋpäŋ ganiŋ oretta bipani bämop-inik
akuk täyat.
- 63 Ba ämawebe gäk oraŋ gamiŋpäŋ juku-manka
iwat täkaŋ ukät not täŋpäŋ kuŋat täkamäŋ.

* 119:57: Sam 16:5 * 119:59: Mak 14:72; Luk 15:17

64 Bureni Ekäni, kome ɲo terak ironka tokɲeɲ pätak. Unita man kädetka täɲo mebäri näwetpän näwoɲäreɲiri kaɲ nadäwa tärewut!

Ekäni täɲo бага mantä täga täɲkentäɲ nimek

65 Ekäni, täɲkentäɲ namikta yänkuno u iwatpän epän ämaka näka säkgämän täɲ namik täyan.

66 Näk бага mankata nadäkinik täyat unita nadäk-nadäk täga namiɲiri бага man täɲo mebäri kaɲ nadäwa tärewut.

67 * Täɲpäkaɲ bian goret kuɲatkuro unita yäpä-siwontakta komi namiɲkun. Ude täɲiri eruk apiɲo gäkɲo man buramitat.

68 O Ekäni, täɲkentäɲ namik täyan u tägagämän. Gäk orakorak täɲo mäheми bureni.
Unita gäkɲaken man kädetka täɲo mebäri näwetpän näwoɲäreк täyi.

69 Äma ärowani näka jop manman yäk täkaɲ upänkaɲ bänep nadäk-nadäkna kudup gäkɲo juku-manka uterakgän pek täyat.

70 Täɲpäɲ äma ärowani uwä bänep nadäk-nadäki kumbani upänkaɲ nähä juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat.

71 Täɲpäkaɲ nadätat; Komi nadäɲ itkuro u täɲkentäɲ namiɲkuk.
Unitä bänepna yäpmän sukurenɲewän bänep nadäk-nadäkna pewa бага manka terakgän kuyak.

72 Unita Ekäni, apiɲo ɲode yäyat; Бага man mekatä pewi ahäwani unita nadäwa säkgämän-inik

* **119:67:** Sam 119:71; Jer 31:18; Hib 12:10-11

täyak, monej tujum pähapta gäripi nadäk
täkañ u irepmit moretak!

Anutu täjo бага man u siwoñi-inik

- 73 Ekäni, gäkñja ketkatä puñ gatänpäñ nepmanjkuno
unita nadäk-nadäk namiñiri juku-manka
unita yänpäñ-nadäk täk täyiwa!
- 74 Täñira ämawebe gäk orañ gamik täkañ u näk
nabänpäñ ñode nadäk täkot;
Äma ño Ekäni täjo jukumanta nadäkiniki
kehäromi uterak pek täyak! Ude nadänpäñ
oretoret täk täkot.
- 75 Ekäni, näk bureni ñode nadätat; Näk yäpä-
siwoñtakta komi namiñkuno uwä nadäñ
namikinik tänpäñ unita namiñkun.
Tänpäkañ gäkño man kädet uwä siwoñi-inik.
- 76 Eruk, watä epän ämaka näk täñkentäñ namikta
bian yäñkuno u iwatpäñ ironka paot-paori
nämo u pewi ahäñ namiñiri butewaki
nadäwätäk terak itat ño täñ-kehäromtañ
nami.
- 77 Näk gäkño бага manta gäripi nadäk täyat unita
butewaki nadäñ namiñiri äneñi säkgämän
kañ ira.
- 78 Tänpäkañ äma inita nadäwä ärowani täñpanitä jop
manman terak manken nepmak täkañ.
Ude täk täkañ unita mäyäk kañ yäput! Upäñkañ
nähä gäkño jukuman unita pen juku piñpäñ
api kuñaret.
- 79 Täñira ämawebe gäk orañ gamiñpäñ gäkño juku-
man nadäk täkañ unitägän näkken äbäkañ
bok kañ itna.

80 Tānpākaŋ Ekāni, gāripna ŋode patak; Injamkaken tāktākna terak māyāk yāpettawā yānpāŋ gākŋo jukuman kudup siwoŋigān iwatta nadātat.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yāŋkuk

81 Ekāni, gākā tāŋkentāŋ namikta itsāmāŋ yāpmāŋ ābāŋira kehāromina paorānkaŋ kehāromina nitek nāmo itat.

Upāŋkaŋ man bian yāŋkuno u bureni api tāŋpen yāŋ nadākinik tāyat.

82 Tānpākaŋ man yāŋkuno u bureni jidegān iwatpāŋ bānepna tāŋpidām tāwayāŋ? U kakta dapun tāŋ yāpmāŋ ābāŋira dapunna komi nekaŋ.

83 Nāk imaka wawāpāŋ maŋpākuk tākaŋ ude itat upāŋkaŋ gākŋo juku-manka unita nāmo guŋtak tāyat.

84 Wāra! Piā watā āmaka bārāpi terak it yāpmāŋ ābātat ŋo āneŋi udegān kepma bipani jide api iret?

Ba āma komi namik tākaŋ unita kowata jidegān api tāŋ yāmen?

85 Nadātan? Āma inita nadāwā ārowani tāŋpani, gākŋo бага manta māde ut imik tākaŋ u nāk tāŋpāwakta nākā kādetken awaŋ ānek tākaŋ.

86-87 U jop nadāŋ komi namik tākaŋ unita tāŋkentāŋ nam! Āma udewanitā nuttāko paotnaŋipāŋ itat.

Tānpākaŋ juku-manka kudup u siwoŋi tāgagān, āmatā nadāŋpāŋ iyap taŋpāŋ yāpmāŋ kuŋatnaŋigān.

Tänpäj komi butewaki terak itat upäjkaŋ
juku-manka unita mäde nämo utat.

- 88 Unita ironka tärek-täreki nämo unita yänpäj ir-
itna täŋmeham taŋiri juku-manka, mekatä
yäjiri ahäwani u kudup kaŋ iwara.

Anutu täŋo бага man unita nadäkinik täŋkuk

- 89 * O Ekäni, gäkŋo manka u kunum gänaŋ,
kehäromi tärek-täreki nämo pätak.
- 90 Ironkatä kodakitä kodaki api it yäpmäj kwek.
Kome pähap ŋo inide itta täŋ-kehärom taŋpäŋ
peŋkuno wareŋi nämo it täyak.
- 91 Imaka imaka kuduptagän u gäkŋo man burami-
wanitä itkaŋ unita gäkŋo meka jinom ter-
akgän it yäpmäj äbäj itkaŋ.
- 92 Tänpäkaŋ gäkŋo бага manka unita gäripi nämo
nadäŋkut yäwänäku komi namiŋkuno unitä
nutpewän paoram.
- 93 Upäjkaŋ nämo! Gäk juku-manka terak iritna
täŋ-mehamtaŋ namiŋkuno unita juku-manka
unita wari nämo api guŋ täwet.
- 94 O Ekäni, näk gäkŋata biŋam itpäŋ gäkŋo juku-
manka kadäni kadäni iwatta ehutpäŋ epäni
täk täyat unita wakiken nanik nämagut.
- 95 Nadätan? Äma waki käbop itkaŋ näk nutta
täŋtuŋum täkaŋ. Upäjkaŋ näk nadäwätäk
nämo tänpäj gäkŋo jukumanta yänpäj-
nadäk pen täk täyat.
- 96 Tänpäkaŋ ŋode yabänpäj-nadäk täyat; Imaka
kome ŋo terak täga yäj yäk täkamäj u kudup
api paot moreneŋ.

* **119:89:** Ais 40:8; 1Pi 1:25

Täŋ gäkŋo man u imaka bureni-inik, tärek-täreki nämo, inide itta yäwani.

Anutu täŋo бага mantä äma ŋo nadäk-nadäk säkgämän imiŋkuk

- 97 Wisikna! Gäkŋo manta gäripi pähap nadäk täyat. Täŋpäŋ unita kepma bipani yäŋpäŋ-nadäk täk täyat.
- 98 Jukumanka u wari wari yäŋpäŋ-nadäk täk täyat unita nadäk-nadäkna uwä iwanaye täŋo nadäk-nadäki yärepmitak.
- 99 Ba ugän nämo. Man kädetka unitagän juku piŋpäŋ kuŋat täyat unita nadäk täga iŋitat uwä yäŋpäŋ-näwoŋärek täŋpani ämanaye unitäŋo nadäk yärepmitpäŋ iŋitat.
- 100 Ba бага manka u buramik täyat unita nadäk-nadäk äma ekäni ekänitä nadäk täkaŋ u näkä yärepmitpäŋ nadäk täyat.
- 101 * Täŋpäkaŋ gäkŋo juku-manka kubä irepmiret yäŋ nadäŋpäŋ kädet wakiwaki u kudup yabäŋ umuntaŋpäŋ kukŋi kädagän yärepmit täyat.
- 102 Ekäni, gäkŋa-tägän meka jinom unita yäŋpäŋ-näwoŋärek täk täyan unita nämo guŋ taŋpäŋ irepmit täyat.
- 103 * Yäke! Gäkŋo jukuman unita nadäwa gäripi pähap, inide kubä täk täkaŋ, imaka gäkŋi nitek nakta gäripi nadäk täyat unitäŋo gäripi irepmitak.

* 119:101: Snd 1:15 * 119:103: Sam 19:10; Snd 8:11

- 104 Burenitä bureni-inik, gäkŋo mantä nadäk-nadäk kädet säkgämän näwoŋärek täyak unita waki kädet kudupta taräki nadäk täyat.

Ekäni täŋo jukumantä peŋyäŋek ude täyak

- 105 * Ekäni, gäkŋo meka jinom u kädet kuŋat-kuŋatna täŋo topän ude täŋ namitak. Täŋkaŋ kädetnaken peŋyäŋeŋ namitak.
- 106 Unita man kädetka siwoŋi u iwatta iŋamkaken yäŋkehäromtak man yäŋkuro udegän api täŋpet.
- 107 Upäŋkaŋ Ekäni, bäräpi taŋitä näk nepmäŋitak unita gäkŋa yäŋkuno ude iritna äneŋi täŋ-kehäromtaŋ namisi.
- 108 Täŋpäkaŋ gupe kábäŋi niked ude, ganiŋoret man pewa-ärek täkaŋ unita gäripi nadäŋ namisi. Ude nadäŋ namiŋkaŋ gäkŋaken manka u säkgämän näwetpäŋ näwoŋärek täk täyi.
- 109 Näk kadäni kadäni kumäŋ-kumäŋ dubiniken it täyat upäŋkaŋ gäkŋo juku-manka unita nämo guŋtak täyat.
- 110 Äma wakitä näk nepmäŋitta buŋep täk täkaŋ upäŋkaŋ näk gäkŋo man kädetka u peŋpäŋ näkŋaken gärip terak nämo iwat täyat.
- 111 Nämoinik, gäkŋo juku-mankatä bänep oretoret pewän ahäŋ namik täkaŋ. Unita iyap taŋpäŋ tärek-täreki nämo api iwat täŋpet.
- 112 * Täŋpäŋ gäkŋo man kädetka u iwatta nadäk kehäromi peyat. U iwat yäpmäŋ kuŋtäŋgän kaŋ kumba!

* 119:105: Snd 6:23 * 119:112: Sam 119:33, 119:36

Ekäni täño man käderitä watä it nimik täyak

- 113 Ekäni, äma gäk gäwaräntäktä bänep yarä pek täkañ unita gañani pähap nadäñkañ gäkño juku-manka unitawä gäripi nadäk täyat.
- 114 * U imata, gäk näkño kurepäna ba mobä käwutna, iwantä nutnayäñ täñirä käbop iretta.
Täñpäkañ man bian yäñkuno u bureni iwatpäñ api täñpen yäñ nadäkinik täyat.
- 115 Ai! Waki täñpani in nabä kätäñpen kut! Näk Anutuna täño jukumani iwarayäñ nadätat!
- 116 Eruk Anutu, näkño iritna täñ-kehäromtakta man kehäromi yäñkuno u juku piñpäñ udegän kañ tä.
Ude täñiri uyaku näkño nadäkinikna kehäromigän itkañ бага manka pen täga api iwarän täwet.
- 117 Unita mehamtäñ namiñiri bäräpi gänañ nämo api paoret. Ude täñiri juku-manka wari wari api nadäñ gamet.
- 118 O Ekäni, näk nadätat. Gäk ämawebe gäkño jukuman iwatta bitnäk täkañ unita mäde ut yämik täyan.
Ude täñiri tänyäkñarani täktäki kädet u jopi ude api täñpek.
- 119 Täñpäñ, gäk ämawebe udewani kudup jirañ ude bumik ureñ täñpi kuk täkañ. Täñpäkañ nähä gäkño manta gäripi pähap nadäk täyat.
- 120 O Ekäni, gäkño täktäkka inipärik unita nadäwa umuri täñpäpäñ kujat kwaik täk täyat. Ba

* **119:114:** Sam 32:7, 91:1

gäkŋo man kädetka unita nadäwa umuri täk täkaŋ.

Anutu täŋo jukuman iwarani

- 121 O Ekäni, näk kädet täga siwoŋi iwat täyat unita nabäŋ äwaräkuk täŋiri iwantä näk nämo täŋpä waneŋ!
- 122 Ekäni, näk epän watä ämaka unita api täŋkentäŋ gamet yäŋ näwet. Täŋkentäŋ namiŋiri äma inita nadäwä ärowani täŋpanitä bäräpi namineŋtäwä.
- 123 Wära! Gäk bian täŋkentäŋ namikta siwoŋi näwetkuno ude täŋkentäŋ nami yäŋpäŋ dapun täŋ yäpmäŋ äbäŋira dapunna komi nekaŋ.
- 124 Unita Ekäni, butewakika paot-paori nämo unita nadäŋ namisi! Täŋkaŋ gäkŋaken jukumanka u näwetpäŋ näwoŋärek täyi.
- 125 Näk epän watä ämaka itat unita gäkŋo meka jinom u nadäwa-tärehta nadäk-nadäk namisi.
- 126 Ekäni, ämawebe gäkŋo бага man irepmit täkaŋ u yabätan? Eruk, gäk bäräŋeŋ akuŋpäŋ kowata yäwoŋäre!
- 127-128 Näk kädet wakiwaki äma udewanitä iwat täkaŋ unita taräki-inik nadäk täyat.
 U imata, gäkŋo juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat, ämatä gol moneŋ säkgämän-inik unita gäripi nadäk täkaŋ u irepmitpäŋ nadäk täyat.
 Ba gäkŋo бага manka u kudup iwat täyat.

Anutu täŋo kädet iwatta gäripi nadäŋkuk

- 129 Ekäni, gäkŋo man uwä säkgämän unita buramiŋpäŋ kuŋat täyat.
- 130 * Äma kubätä gäkŋo man bänepiken penpäŋ kuŋarayäŋ täko uwä bänepiken penyäjek api irek.
Ba guŋ äma kubätä gäkŋo man yänpäŋ-nadäk täŋpayäŋ täko uwä nadäk-nadäk ikek api kuŋarek.
- 131 Täŋpäkaŋ Ekäni, näk gäkŋo бага manta gäripi-inik nadäk täyat. U iwatta mena bänepna pidämtak täkamän.
- 132 Unita Ekäni, ämawebe nadäŋ gamikinik täŋpanita nadäŋ yämik täyan udegän, näk nabäŋpäŋ butewaki nadäŋ namisi.
- 133 Täŋkaŋ gäkŋo mankatä kädet näwoŋäreŋirän momitä näka intäjukun nämo täŋ namek.
- 134 Täŋpäkaŋ Ekäni, täŋkentäŋ namiŋiri ämatä näka täŋpäwak täneŋtawä. Ude täŋ namiŋiri manka kaŋ buramik täŋpa.
- 135 * Gäk dubinaken itkaŋ säkgämän täŋ namiŋpäŋ gäkŋaken kädet siwoŋika kudup kaŋ näwetpäŋ näwoŋäre.
- 136 Täŋpäkaŋ Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkŋo man nämo iwat täkaŋ unita konämna pito ume dapuriken äpäk täyak ude mak täyak.

Anutu täŋo jukuman u siwoŋi-inik

- 137 O Ekäni, kudän siwoŋi säkgämän täŋo mäheми u gäk. Täŋpäkaŋ gäkŋo meka jinom kudup u udewanigän, siwoŋi säkgämän.

* **119:130:** Sam 19:7; Snd 1:4 * **119:135:** Sam 4:6, 119:12, 119:26

- 138 Bureni, jukuman bian pewi ahänkuŋo u kudup siwoŋi tägagän, ämatä nadänpän iyap taŋpän yäpmän kuŋatneŋtagän.
- 139 Upänkaŋ iwanayetä бага manka u mäde ut imik täkaŋ unita bänepna kädäp ude ijik täyak.
- 140 Ekäni, yänkehäromtak manka u pära nämo ahäk täyak. Burenigän ahäk täyak.
Unita epän watä ämaka näkä manka unita gäripi-inik nadäk täyat.
- 141 Tänpän ämatä näka nadäwä äpani, jiraŋ ude täk täkaŋ upänkaŋ meka jinomta nämo gaŋatak täyat.
- 142 U imata, kudän siwoŋi säkgämän säkgämän täk täyan u pen udegän api täŋ yäpmän äroweno unita.
Tänpäkaŋ бага manka u burenigän ahän yäpmän kukta yäwani.
- 143 Bureni, komi epän gänaŋ itat, upänkaŋ juku-manka unitä bänepna tänpidäm taŋjirän ore-toret nadäk täyat.
- 144 Tänpäkaŋ бага manka uwä siwoŋi tärek-täreki nämo. Unita Ekäni, nadäk-nadäk namiŋiri säkgämän kaŋ it yäpmän ärowa!

Wakiken nanik imagutta Anutuken yänapiŋkuk

- 145 Bänep nadäk-nadäkna kudup gäkken penpän gera yäyat. Unita Ekäni, nadän namiŋiri juku-manka kudup kaŋ buramiwa!
- 146 Gäkken gera yänjira wakiken nanik nämagut.
Nämaguriri бага manka kudup u kaŋ iwara.

- 147 Tānpāṅ gākṇo manka unitä bureni ahäwekta nadäkinik täyat unita kome ket nämo yāneṅirān akuṅpāṅ tāṅkentāṅ namikta gākken gera yäk täyat.
- 148 Tāṅkaṅ gākṇo manka yānpāṅ-nadäk tāṅpayāṅ nadānpāṅ bipani kāroṅ päke u kodakgän it täyat.
- 149 Ekäni, ironka tärek-täreki nämo unita nadāṅ namisi. Tānpāṅ butewakika kwawak näwoṅäreṅpāṅ iritna tāṅ-kehāromtaṅ namisi.
- 150 Nadātan? Äma komi epän namik tākaṅ u dubinaken itkaṅ. Äma uwä gākṇo jukuman iwatta bitnäk-inik tāk tākaṅ.
- 151 Tāṅpākaṅ Ekäni, gäk imaka, näk dubinaken itgän täyan. Tānpāṅ gākṇo бага manka u kehāromigän pen itta yāṅkehārom täwani.
- 152 Bian gākṇo juku-mankata yānpāṅ-nadäk ṅode tāṅkut; U tärek-täreki nämo itta pewi ahāṅkuṅ.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yāṅkuk

- 153 Ekäni, näk gākṇo juku-mankata nadāṅ äwaräkuk nämo tāk täyat unita komi bāräpi gānaṅ itat ṅo nabānpāṅ-nadāṅkaṅ tāṅkentāṅ namisi.
- 154 Bian yāṅkehārom taṅkuno ude iwanaye iṅamiken näk gārak itpāṅ tāṅkentāṅ namīṅiri iwan nabä-kätāṅpeṅ kut.
- 155 Äma waki tāṅpani u gākṇo juku-manka nämo bu-ramik tākaṅ unita gākṇata biṅam täga nämo api yāmaguren.

- 156 Upänkaŋ Ekäni, nähä täŋkentäŋ nam!
Butewakika u ärowani pätak unita yänkuno
udegän wakiken nanik nämagut.
- 157 Iwan mäyap näk täŋpäwakta it gwäjiŋ namikaŋ
upänkaŋ gäkŋo man kädetka bureni u
nämoinik irepmit täyat.
- 158 Täŋ Isrel ämawebe ätu gäkŋo manta nadäŋ parit
täk täkaŋ unita kokwawak nadäŋ yämik
täyat.
- 159 Täŋpäkaŋ Ekäni, gäkŋo meka jinomta gäripi
pähap nadäk täyat u nabänpäŋ-nadäsi.
U nabänpäŋ-nadänkaŋ ironka tärek-täreki
nämo unita iritna täŋ-kehäromtaŋ namisi.
- 160 * Ekäni, бага manka u bureni gän ahäŋ yäpmäŋ
kukta yäwani. Manka siwoŋi u kudup tärek-
täreki nämo.

Anutu täŋo бага man iwatta gäripi-inik nadänkuk

- 161 O Ekäni, äma wäpi ärowani nitek ätu jop
nadäŋ näk täŋpäwak täkaŋ upänkaŋ näk
juku-manka unita nadäwa umuri täŋpäpän
oraŋ imik täyat.
- 162 Täŋpäŋ kudän tägatäga täkta yänkehärom
taŋkuno unita nadänkaŋ oretoret pähap
nadäk täyat.
Äma kubätä moner taŋi mämäram yäpmänkaŋ
oretoret nadäweko ude nadäk täyat.
- 163 Täŋpäkaŋ jop-manmanta taräki-inik nadänkaŋ
gäkŋo man kädetkata gäripi-inik nadätat.
- 164 Unita kepma kubä gänaŋ kadäni 7 ude бага
manka siwoŋi unita yänpäŋ ganioret täyat.

* **119:160:** Sam 119:89, 119:142, 119:152

- 165 * Burenitā bureni-inik! Ämawebe gäkŋo manta gäripi nadänpäŋ iwat täkaŋ unitawä watä it yämiŋiri bänep kwini terakgän it täkaŋ imaka kubä tänpewän bänep nadäk-nadäki täga nämo putärewek.
- 166 Unita Ekäni, gäk kubä-tägän wakiken nanik nämagutta itsämäŋtat. Itsämäŋkaŋ gäkŋo бага manka u iwaräntäk täyat.
- 167 Tänpäkaŋ äneŋi ŋode yäkgän täyat; Jukumanka unita gäripi-inik nadänpäŋ iwat-inik täk täyat.
- 168 Bureni, gäk näkŋo irit kuŋat-kuŋatna u kudup nabänpäŋ-nadäwi-tärek täkaŋ unita meka jinom kudup buramik täyat.

Anututä täŋkentäŋ imikta yäŋapiŋkuk

- 169 Ekäni, gäkken gera yäyat ŋo nadäŋ namisi. Nadäŋ namiŋpäŋ bian yäŋkuno udegän nadäk-nadäk täga näwetpäŋ näwoŋärek täyi.
- 170 Yäŋapik manna ŋo iŋamkaken äreŋirän yäŋkehäromtak manka u iwatpäŋ wakiken nanik nämagusi.
- 171 Ude täŋiri menatä gäk ganiŋoret täyiwal Imata, gäk juku-manka kudup u säkgämän näwetpäŋ näwoŋärek täk täyan unita yänpäŋ.
- 172 * Mena täŋpidäm täŋiri gäkŋo manka kädet unita nadänpäŋ kap ganiŋ ubiŋpäŋ tentäŋ kuŋat täyiwa, manka kudup u säkgämän siwoŋigän unita.

* 119:165: Ais 32:17 * 119:172: Sam 51:14, 119:138

- 173 Nāk gākŋo man kädetka bureni iwatta yänkehärom taŋkuro unita täŋkentän namikta pidämtak täyi.
- 174 O Ekäni, gäkä täŋkentän namikta dapun käron täŋ itat ŋo. Ba gākŋo manta bänep täga pähap nadäk täyat.
- 175 Unita Ekäni, iritna täŋ-mehamtaŋ namiŋiri wäpka biŋam oraŋ gamik täyiwa.
Ude täŋira manka kuduptä täŋ-mehamtaŋ namik täyon.
- 176 * Nāk yawak ägwän taŋpeŋ kwani udewani unita gäk epän watä ämaka näka wäyäkŋeŋpäŋ nabän ahäsi.
Imata, nāk gākŋo juku-manka iwatta epäni kehäromi tak täyat.

120

Äma kubä Anutuken täŋkentähta yäŋapiŋkuk

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 * Bian, komi butewaki terak itkaŋ Ekäni, gäkken yäŋapiŋira nadän namiŋkun.
- 2 Unita apiŋo udegän jop manman yäwani ba täŋyäkŋarani äma bämopiken nanik nämagusil!
- 3 Ai, jop manman yäwani in, Anututä jide api täŋ tamek? Ba komi epän jidewani upän api tamek?

* **119:176:** Ais 53:6; Jer 50:6; Mat 18:12; Luk 15:4 * **120:1:** Sam 118:5; Jna 2:2

- 4 Komi epän ɲodewanipäŋ api tamek; Komi äma täŋo päip bohamtä api tapmaŋpek. Ba kädäp mebetpäŋ intä terak api piŋ täbarek.
- 5 Wära! Äma waki täŋpani, inta gaŋani pähap nadätat! In bämopjinken itkaŋ gaŋani nadätat u Mesek kome ba Keda ämawebe bämopiken itkaŋ nadäwero ude.
- 6 Bänep kwini terak itta gäripi nämo nadäk täkaŋ u bämopiken kadäni käroŋi it yäpmäŋ äbut. Unita kaŋ pewa yäŋ nadätat.
- 7 Imata, bänep kwini itta man yäŋjira unitäwä ämik mangän yäk täkaŋ.

121

Ekäni u watä ämanin tägagämän

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek täŋkuŋonik.

- 1 * Näk pom taŋi taŋi udu terak dapun käroŋ täŋ itat upäŋkaŋ täŋkentäkna dekaken naniktä äbäŋkaŋ täŋkentäŋ namayäŋ?
- 2 * Eruk näk nadätat, Ekäni kunum kenta kome täŋ-peŋkuko unitägän api täŋkentäŋ namek.
- 3 * Nadätan? Ekäni unitä gabäŋ äwaräkuk täŋjirän nämo maŋgurek. Nämo, watä ämaka u döpmon nämo pat täyak.
- 4 Bureni-inik, Isrel täŋo watä äma unitä kodakigän itpäŋ watä säkgämän it gamik täyak.

* **121:1:** Sam 87:1, 123:1 * **121:2:** Sam 115:15, 124:8 * **121:3:** Sam 41:2, 66:9, 127:1

- 5-6 * U dubikaken itkaŋ watä it gamiŋpäŋ äyuŋka ude it gamik täyak.
Ude it gamiŋirän kepma edaptä täga nämo gurek ba bipani komepaktä gäk täga nämo täŋpän waneŋ.
- 7 * Täŋpäkaŋ Ekäni u gabäŋ gäwatkaŋ imaka umuri pähapken wädäŋ tädotpäŋ gepmaŋpäŋ säkgämän api iren.
- 8 * Täŋpäŋ täha peŋpeŋ deken kwenopäŋ äneŋi tähaken äbeno uwä Ekänitä watä it gamiŋirän umun terak nämo api iren.
Täŋpäkaŋ apiŋogän nämo gabäŋ gäwarek.
Nämo, watä kadäni nämo, api it gamik täŋpek.

122

Jerusalem ämawebe oretoret terak it täkaŋ

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 * Ekäni täŋo kudupi yotken ärona yäŋ näwerirä bumta oretkut!
- 2 Eruk, ahäkamäŋ, Jerusalem täŋo yewa gänaŋ itkamäŋ ŋo.
- 3 Täŋpäkaŋ Jerusalem u yotpärare tägagämän-inik. Täŋkodak taŋkuŋo unita kehäromigän, kaŋoret ikek itak.
- 4 Uken Isrel ämawebe kuduŋtagän Anutu täŋo jukuman iwatpäŋ iniŋ oretta ärok täkaŋ.

* 121:5-6: Ais 49:10; Rev 7:16 * 121:7: Sam 91:10-12 * 121:8: Sam 113:2, 115:18 * 122:1: Ais 2:3; Sek 8:21

- 5 Ba uken Isrel täño intäjukun ämaniye itkañ ämawebeniye täño man epän täk täkañ.
- 6 Unita Jerusalem komeken iranitä säkgämän irut yänpäñ Ekäniken ñode yänapitat; Ekäni, täñkentäñ yämiñiri ämawebe Jerusalem yotpärareta gäripi nadäk täkañ u tägagän kañ irut!
- 7 Ude yänapinira Jerusalem ämawebetä kwini terak irirä watä ämaniye imaka, säkgämän kañ irut.
- 8 Täñpäkañ mähemnayeta yänpäñ äneñi ñode yäkgän täñpa; Jerusalem ämawebe säkgämän, kwini terak it täkot!
- 9 Ba Ekäni Anutunin täño kudupi yotta yänpäñ ñode yäyat; Tägagän it täyon.

123

Anututagän dapun ijik täkäna!

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1* Ekäni, ijinpewa kunum gäkä itkañ kañiwat epän täk täyanken ärotak.
- 2* Täñpäkañ Ekäni Anutunin, watä epän äma jopitä epän mähemi terak it täkañ, ba watä epän webetä intäjukun webeni täño kehäromi terak it täkañ, nin udegän gäkagän dapun käron pen api täñ yäpmäñ kune.
Ude täñ yäpmäñ kuñtäkäna, eruk butewaki api nadäñ nimen.

* **123:1:** Sam 121:1 * **123:2:** Sam 25:15; Mal 1:6

- 3 Unita Ekäni, butewaki bäräñeñ nadäñ nimisi.
Imata, äma wakitä waki täñ nimik täkañ
unita gañani nadäkamäñ.
- 4 Ba tuñum ämatä yäñärok bumta niwet yäpmäñ
äbäñirä äneñi udegän nadäkta nämo nikañ.
Ba äma gup yäpmäñ ärokärok täñpanitä komi
epän nimiñpäñ sära niwet yäpmäñ äbäñirä
gañani nadäkamäñ.
Unita Ekäni, butewaki nadäñ nimiñpäñ
täñkentäñ nimisi.

124

Anutu uwä ämawebeniye täño täñkentäk

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek
täñkuñonik.

- 1 Ekänitä nämo täñkentäñ nimiñkuk yäwänä jide
tänam? Isrel ämawebe, in yäñyabäk ñonikta
kowata yäwut!
- 2-3 Bian ämatä kokwawak nadäñ nimiñpäñ ninkät
ämik täñkuñ. Täñkuñopäñ Ekänitä nämo
täñkentäñ nimiñkuk yäwänä iwantä kudup
nidäpäm.
- 4-5 Umetä tokätpäñ nidäpmäñpäñ yejämäk täkañ
ude tänañipäñ nämo täñkuk!
- 6 Unita nin Ekänita bänep täga nadäñpäñ iniñoret
täkana! Täñpäkañ iwan yabäñ äwaräkuk
täñrän nämo nidäpuñ.
- 7 Ämatä buñep täñpäkañ barak yepmäñiräkañ
ehutpäñ buñep därerämutpeñ kuk täkañ nin
udegän täñkumäñ. Buñep uwä däkñeñkuk.

Tänpäkaŋ ninä apiŋo buŋep terak nämo itkamäŋ.

⁸ Ekäni, kunum kenta kome pewän ahänkuŋo uniktä ini-tägän täŋkentäŋ nimik täyak!

125

Anututä ämawebeniye äyüŋ täŋ yämik täyak

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

¹ Ämawebe Ekäni terakgän yeŋgämä pek täkaŋ uwä Saion pomtä kehäromi-inik it täyak ude bu-mik it täkaŋ.

Bäräpi mebäri mebäri ahänjirä kwainpän täga nämo tokät maneŋ.

² * Tänpäkaŋ pomtä Jerusalem yotpärare it gwäjikaŋ ude, Ekänitä ämawebeniye tärek-täreki nämo ude yewa tänpän täŋkentäŋ yämik täyak.

³ Näk ŋode nadätat; Waki täŋpanitä siwoŋi ämawebe täŋo komeken watä wari nämo api itneŋ. Ude tänayän täŋo uwä kämiwä siwoŋi ämawebe ini imaka, käderi waki iwatpän waki täneŋ.

⁴ Unita Ekäni, äma täga, gäkŋo man buramik täk täkaŋ unita säkgämän täŋ yämisi.

* **125:2:** Sam 121:8; Sek 2:5

⁵Tänpäkaŋ waki tänpänita kowata komi yämiŋpäŋä äma ätu gäknjo äbot tänpänipäŋ gabä-kätänpäŋ mäde ut gamik täkaŋ u imaka, kowata komi yämisi.

Eruk, Isrel ämawebe säkgämän kaŋ irut!

126

Isrel ämawebetä Anututä täŋkentäŋ yämikta gera yänkuŋ

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

¹ * Ekänitä komi epänken nanikpäŋ yännikŋat yäpmäŋ Jerusalem yotpärareken äneŋi äbänjirän ayäbu täkamäŋ yän nadänkumäŋ.

² Äneŋi abänkaŋ gäripi nadänpäŋ mägayäk oretoret kap teŋkumäŋ. Täŋitna ämawebe Anututa nämo nadän imanitä nibänpäŋ yänkuŋ; Ekäninitä Isrel ämawebeta täŋkentäk taŋi täŋ yämিতak yän yänkuŋ.

³ Bureni, Ekäni uwä täŋkentäk pähap täŋ nimiŋkuko unita bänep täga nadän imiŋkumäŋ.

⁴ Uita Ekäni, gäkä bian ude täŋ nimiŋkuno udegän komeninken äneŋi kaŋ yännikŋat yäpmäŋ ku!

Ude tänpayän täyan uwä ŋode bumik; Kome kawukiken ume kubat kawuk tak-inik tänpänipäŋ yänpewi iwän taŋjirän kubat kawuk täwani u ume äneŋi äpäc täkaŋ ude bumik.

* **126:1:** Apos 12:9

- 5 * Unita nadäkamäj; Äma kubätä apiño konäm butewaki terak ketem yeri piweko upäjkañ oretoret terak ketem bureni ahäjirän pugerek.
- 6 Bureni, webe kubätä nadäwätäk terak yänat täñpeko upäjkañ bureni ahäjirän kap teñpäñ oretoret terak ketem uwä enjiken yäpmäj äbek.

127

Imaka u ba u tänayäj yäjpäñä Anutu täño kehäromini ba nadäk-nadäki terakgän täne

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 * Äma kubätä eni kubä täñpayäj nadäjpäñä Ekänita nämo nadäjpäñ täñpayäj täko uwä täñpäñ Anutu injamiken jopi api täñpek.
Ba udegän, ämatä Ekäni täño nadäk-nadäki terak äboriyeta watä nämo itnayäj täño uwä äma unitäño watä epän u jopigän api täñpek.
- 2 Ba udegän, gäk kome ket nämo yäjnejirän akumañ päñku epän täñ dämiñ yäpmäj kuñiri kome bipek.
Ude täñpayäj täno upäjkañ Ekäni nämo nadäj imiñkañ jop täñpayäj täno uwä epän u Anutu injamiken jopi api täñpek.
Unita nadäkañ? Ekänitä ini ämawebeniye bureni uwä yabäj yäwatpäñ imaka imaka täñkentäj yämiñirän bipani säkgämän pat täkañ.

* 126:5: Jer 31:9 * 127:1: Sam 121:4, 107:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

- ³ Tənpäkaŋ nanak bəyak təkaŋ uwä Ekäni təŋo iron.
Ba nanakjiye uwä Anutu təŋo kon pähap.
- ⁴ E, äma gubaŋi itkaŋ nanakiye mäyap bəyak təkaŋ
uwä äma unitəŋo kehäromi. Ironironi uwä
tägaŋpəŋ watä säkgämän api it imineŋ.
- ⁵ Bureni, äma udewani uwä oretoret pähap
terak it təkaŋ. Tənpäkaŋ iwaniyetä man
epänken yepmaŋirä kehärom taŋpəŋ täga
yərepmiteŋ.

128

Irit kuŋat-kuŋat säkgämän unitəŋo mebəri

Anutu iniŋ oretoret kəbeyä yəput pekta kap ŋo tek
täŋkuŋonik.

- ¹ Ämawebe Ekäni təŋo man buramiŋpəŋ nadäkinik
täŋpeŋ kuŋat təkaŋ äma udewani uwä Ekäni
təŋo oretoret terak it təkaŋ.
- ² Gäk äma udewanitä epän täŋiri bureni ahəŋ
gaminayəŋ təkaŋ uwä iritka säkgämän api
meham täwek.
- ³ Yen təgatä mujipi bumta pewän wädäk təkaŋ ude
webekatä nanak mäyap api bəyaŋ gamek.
Ba nanakayetä gewet gukŋitä it gwəjik təkaŋ
ude api täneŋ.
- ⁴ Bureni-inik, äma Ekäni təŋo mani buraminayəŋ
təŋo uwä irit kuŋat-kuŋariken imaka təgatəga
udewani api ahəŋ yämineŋ.
- ⁵ Eruk, Ekäni Saion pom terak it täyak unitä iron
täŋ tamiton. Ude täŋirän komejin Jerusalem
uwä säkgämän kaŋ it yəpməŋ ärowän.

- 6 Ba in kadäni käroni säkgämän itkaŋ orajiye ahänjirä kaŋ yabäwut.
Unita Isrel ämawebe inä bänep kwini terakgän kaŋ it yäpmäŋ ärowut.

129

Isrel ämawebetä Ekänitä iwaniye täŋpäwakta yänjapinŋkuŋ

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 Isrel, gäk äbot yäput peŋpäŋ ahänkunken iwankayetä komi gamiŋ yäpmäŋ äbuŋo unitäŋo manbiŋam ŋode yänjahä;
- 2 Äbot täpuri ude it yäpmäŋ äbänjira iwanayetä komi epän jop nadäŋ namiŋkuŋ. Upänkaŋ nämo närepmiŋkuŋ!
- 3 U pärip-päriptä mädenaken nutpäŋ nepmanpä gupna terak bäräm bäräm bumta patkuŋ.
- 4 Ude täŋ namiŋkuŋo upänkaŋ Ekäni siwoŋi täktäk kädet mähemu unitä komi epän uken nanik nämagutkuk.
- 5 Unita Saion kometa kokwawak nadäk täkaŋ uwä Ekänitä kaŋ däpmäŋ yäwat kirewän!
- 6 U muyeŋ kome kawukiken ahänkaŋ kawuk taŋpäŋ paot täkaŋ ude kaŋ äworewut.
- 7 U epäni nämo, jiraŋ ude. Unita ini kubäkubä jop kaŋ parawut.
- 8 Täŋjirä ämatä yärepmiŋ kuŋ äbäk täŋkaŋ yabänpäŋ kubätä ŋode nämo api yäwek; Ekäni wäpi terak kwikinik irirä Ekänitä iron täŋ tami-ton yän nämo api yäwetneŋ. Nämoinik!

130

Äma kubätä Anutu butewaki nadäj nami yäjpäñ yäjapik man ŋo yäjku

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täñkuñonik.

1 * Ekäni, näk bäräpi pähap nadäjpäñ täñkentähta gäkken gera yäyat.

2 O Ekäni, gera yäjira nadäj namiñpäñ täñkentäj namisi.

3 * Ekäni, gäk mominin terak nidäpmäk täñpi yäwänä netä itek? Nin kudup paotnam.

4 * Upäjkañ, gäk mominin peñ nimik täyan unita gäkña gämotka-kengän kañ it täna.

5 * Näk Ekänitä täñkentäj namän yäjpäñ kwikinik it täyat. Näk unitäño mantagän nadäkinik täyat. Unitägän bänepna täñkentäj namik täyak.

6 * Äma epän kubä täñpa yäjpäñ kome bäräñeñ yäjewi täñpayäj nadäk täkañ ude, näk Anutu bäräñeñ abä täñkentäj namän yäjpäñ itsämäj itat.

7 Unita Isrel ämawebe, nadäk-nadäknin Anutu-kengän kañ pena. Ekäni u iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak ba waki keriken nanik nimagutta pidämtak täyak.

8 * Täñpäkañ mominin terak kumäk-kumäkta

* **130:1:** Kra 3:55; Jna 2:2 * **130:3:** Sam 143:2; Rom 3:20,
3:23-24 * **130:4:** Jer 33:8-9 * **130:5:** Sam 33:20, 40:1; Ais
8:17, 30:18 * **130:6:** Sam 63:6, 119:147 * **130:8:** Mat 1:21;
Tai 2:14

biŋam tänaŋipäŋ Anututä ämawebeniye
nintäŋo mominin kudup peŋ moreŋpäŋ
api nimagurek.

131

Ekäni terakgän yeŋgämina pewäpäŋ it täkäna

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek
täŋkuŋonik.

- ¹ O Ekäni, näk gup yäpmäŋ ärokärok nämo täk täyat.
Ba näkŋata nadäŋira ärowani nämo täk täyak.
Nadäk-nadäkna ärowani nitek itta ba imaka
näkä täga nämo nadäwa tärenaŋi unita
nadäwätäk wakiinik nämo täk täyat.
- ² Ude nämo. Imaka jide pat namitak unita täga
nadätat. Nanak pakitä miŋiye bakani terak
nadäwätäkkät nämo, gup gapun gapun pat
täkaŋ ude, bänepnaken ude nadätat.
- ³ Unita Isrel ämawebe, tärek-täreki nämo Ekäni ter-
akgän yeŋgämä pewäpäŋ it täkot!

132

Saion pom täŋo yäŋapik man kap

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek
täŋkuŋonik.

- ¹ Ekäni, Devittä gäka yäŋpäŋ komi epän gänaŋ
itkuko unita nämo guŋ täwen.
- ² Täŋkaŋ Isrel täŋo Anutu kehäromi gäka täŋ
gamikta yäŋkehäromtak man yäŋkuko u
imaka, juku piwen.
- ³⁻⁵ Devit uwä yäŋkehärom taŋpäŋ ŋode yäŋkuk; Näk
eŋiken ba däpmon patpatken bäräŋeŋ nämo
api kwet. Nämo, Ekäni, Isrel täŋo Anutu

kehäromi unitä itta kome täñ-kerutpäñ
peñkañ uyaku eñiken päñku orek itpäñ
däpmon täga api päret.

- 6 * * Eruk, Betlehem yotpärareken itkañ topmäk-
topmäk täño kudupi gäpe u itak yäñ man-
biñam nadäñkumäñ. Nadäñkañ päñku Ja
komeken bureni kañ-ahäñkumäñ.
- 7 Kañ-ahäñpäñä yäñkumäñ; Ekäni täño eñiken
kuñpäñ ini irani gämoriken gwäjiñ-äpmon
imina!
- 8 Eruk Ekäni, kudupi yotka ñoken tärek-täreki nämo
itita äbi! Täñpäñ topmäk-topmäk täño gäpe,
kehäromika täño wärani, ukät bok kañ äbi!
- 9 Äbäñjiri bämop ämakayetä kudän siwoñigän kañ täk
täñput. Ude täñjirä ämawebekayetä oretoret
gera kañ yäk täñput.
- 10 Ekäni, gäk intäjukun äma itta iwoyäwani Devit u
imaka kubä täñ imikta yäñkehäromtak man
yäñkun. Unita epän ämaka u mäde nämo ut
imen.
- 11 * Yäñ-kehäromtak man iwetkuno u bureni-
inik api täñ gamet yäñ yäñkun. Gäk ñode
iwetkun; Gäkño yeriken nanik kubä gäkä
kumäñjiri mädekaken intäjukun äma itkañ
kañiwat epän täkta api iwoyäwet.
- 12 Täñpäkañ yerikaye unitä topmäk-topmäk
kubägän inkät täñkuro u mäde nämo
ut imiñpäñ бага man yämayäñ täyat u

* **132:6:** 1Sml 7:1-2; 1Sto 13:5 * **132:6:** 2Sto 6:41-42 * **132:11:**
2Sml 7:12-16; 1Sto 17:11-14; Sam 89:4-5; Apos 2:30

buramiṅpāṅ yāpmāṅ kuṅatnayāṅ tāṅo uwä,
unitāṅo yeritā yeri intājukun äma itta ude
api ahāṅ yāpmāṅ kuk tāneṅ.

- 13 Nadākaṅ? Ekānitā Saion yotpārare inita biṅam
iwoyāṅpāṅ ṅode yāṅkuk;
- 14 Yotpārare ṅowä näkä tārek-tāreki nāmo itkaṅ
kaṅiwat epān tākta gāripi nadātat.
- 15 Saion yotpārare ṅoken itkaṅ unitāṅo ämawebeniye
tāṅ-bumbum terak api yepmāṅ towiwet.
Tāṅpāṅ äma jāwāri bāmopiken it tākaṅ u
imaka, ketem yepmāṅ towiṅira naṅpā
tokṅewāpāṅ oretoret api tāk tāneṅ.
- 16 Ude tāṅkaṅ bāmop ämaniye tāṅo epāni tāṅ-
mehamtaṅ yāmiṅira ämawebeniyetā kaṅpāṅ
nadāṅkaṅ kap teṅpāṅ oretoret gera māmā
api tāneṅ.
- 17 * Tāṅpākaṅ kome ṅoken Devit tāṅo orani kubä
intājukun äma ärowani-inik ude api pewa
ahāwek. Äma uwä näkṅa iwoyāwani. Kaṅiwat
epān tāṅpayāṅ täyak u tāṅpewa tārek-tāreki
nāmo pen inide api tāṅ yāpmāṅ ärowek.
- 18 Tāṅkaṅ iwaniye tāṅpewa mäyäk taṅi nadāṅirä
upāṅkaṅ kaṅiwat epān tāṅpayāṅ täyak uwä
wawaki nāmo, säkgāmān api it yāpmāṅ
ärowek.

133

Bānep kubägān irit kädēt u imaka säkgāmān

Anutu iniṅ oretoret kābeyä yāput pektā kap ṅo tek
tāṅkuṅonik.

* 132:17: 1Kin 11:36

- 1 * Anutu täño ämawebeniye bänep kubägän terak it täkaŋ uwä imaka säkgämän, gäripi niked kubä.
- 2 Bänep kubägän irit kädet u orip gakŋi säkgämän Anutu täño bämop äma Aron täño gwäkiken piŋ ibarirä inami dapunken yawat imiŋ äpämaŋ kotäkiken äpuŋo udewani.
- 3 Ba uwä guk näburum Hemon pom terak säkgämän mak täkaŋ u Saion pom terak mäneŋo ude. U imata, Saion pom uken Ekänitä irit paotpaori nämo täño ironi nimikta yänkehärom taŋkuko unita.

134

Anutu wäpi biŋam iniŋoret täkäna

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 Ekäni täño epän watä ämawebeniye in kudup äbut! Äbäŋpäŋ Ekäni u iniŋ orerut! Bureni, bipani Ekäni täño kudupi yotken epän täk täkaŋ in udegän kaŋ täk täŋput.
- 2 Kudupi yot gänaŋ ketjin kewatpäŋ yänapik man yänpäŋ Ekäni iniŋ orerut!
- 3 Ude täŋirä Ekäni kunum kenta kome pewän ahäwani unitä Saion pom terak itkaŋ iron täŋ tamiton!

135

Anutu iniŋoret kap tewani

- 1 Ekäni wäpi iniŋ orerut!

* 133:1: Stt 13:8

Ekäni täño epän ämaniye, in wäpi biñam
yäpmäj akuwut!

2-3 Täñpäkañ ämawebe Ekäni täño kudupi yot unita
watä it täkañ, in wäpi biñam yäñpäñ inin
orerut.

Imata, Ekäni uwä kädet tägatäga niwoñärek
täyak ba täktäki unita kap terak wäpi inin
orerut!

4 Bureni-inik! Ekänitä Jekop täño äboriye, Isrel
ämawebe äbot nin, inita biñam iwoyäñpäñ
nipmañkuk.

5 Unita näk nadätat; Ekäninin uwä ärowani pähap,
imaka imaka komen ämawebetä yäniñ oret
täkañ ba unita umuntak täkañ u kudup
yärepmi moretak.

6 Ekänitä ini imaka kubä kunum gänañ ba kome
terak, gwägu gänañ ba gwägu mebäriken ban
umu täñpayäñ nadäñpäñä u bureni täk täyak.

7 Ba nadäñjirän gubam gwägätpäñ yäpä kwiniñirän
mäniñ pähap u gänañ naniktä äbäk täyak.

8 * Täñpäkañ Isip komeken äma ba tom nanaki
ämani intäjukun nanik kudup däpmäj
moreñkuk.

9 * Täñpäñ Isip kome unitäño intäjukun äma ukät
epän ämaniyeta komi yämikta Ekänitä kudän
kudupi mebäri mebäri pewän ahäñkuñ.

10 Eruk ude täñkañ ämawebe komeni komeni täño
intäjukun äma u kumäj-kumäj däpmäjpäñ
ämawebeniye täño kehäromini yäpmäj äpuk.

* 135:8: Kis 12:29 * 135:9: Kis 7:14–10:29

- 11 * Amo kome täño intäjukun äma wäpi Sihon u ba Basan kome täño intäjukun äma wäpi Oki u imaka kumäñ-kumäñ dāpuk.
Täñpäñ udegän Kenan kome täño intäjukun ämaniye kudup dāpmäñ moreñkuk.
- 12 Täñkañ intäjukun äma unitäño kome yāpmäñ danipñ Isrel ämawebenyeta yäniñ kireñkuk.
- 13 Unita Ekäni, wäpka biñamä pen api it yāpmäñ ärowek. Äronjirän ämawebe mäden ahäñ yāpmäñ kunayäñ täkañ u gākagän pen api nadäneñ.
- 14 Ude täñjirä Ekäni gäkä ämawebekayeta butewaki nadäñ yämiñpäñ watä säkgämän api it yämen.
- 15 * Täñpäkañ in ket nadawut; Anutu kome kukñi kända naniktä yäniñ oret täkañ uwä anutu jopigän, äma keritä siliwa ba goräpäñ täñpani.
- 16 Uwä meni nitek upäñkañ man täga nämo yäneñ. Ba dapuri nitek upäñkañ imaka imaka täga nämo yabäneñ.
- 17 Ba jukuni nitek upäñkañ man täga nämo nadäneñ. Ba tämanitä mäniñ täga nämo yäpneñ.
- 18 Täñpäkañ äma yäwik udewani yäniñ oret täkañ uwä ini yäwik udegän kañ äworewut!

* **135:11:** Nam 21:21-35; Jos 12:7-24 * **135:15:** Sam 115:4-8; Rev 9:20

- 19 Eruk, Isrel täño oraniye in Ekäni wäpi punin unu pewut! Ba Anutu täño bämop äma in imaka, wäpi iniñ orerut.
- 20 Ba kudupi yot täño epän äma, in udegän, Ekäni wäpi yäpmäj akuwut! Täñpäkañ ämawebe Anutu bureni iniñoret täkañ, in kuduptagän Ekäni wäpi biñam yäpmäj akuwut!
- 21 Täñirä Jerusalem ämawebe, Ekänitä ini irit bägupken, Saion pom terak äronpäñ iniñ orerut. Imata, Anutu uwä ärowani-inik.

Unita äneñi yäwa, Ekäni wäpi iniñ orerut!

136

Anututa bänep täga kap tewani

- 1 * Ekäni u täñkentäk säkgämän täñ nimik täyak unita bänep täga pähap nadäj imina!
Imata, unitäño ironi u tärek-täreki nämo patkukotä pätak, api pat yäpmäj ärowek.
- 2 Anutu intäjukun-inik itak unita bänep täga nadäj imina!
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 3 Ekäni ärowani intäjukun-inik itak u iniñ oretna!
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 4 U kubä-tägän kudän kudupi ini pärik kubä pewän ahäk täkañ.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 5 * U iniken nadäk-nadäk terak kunum pewän ahäjkuñ.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

* **136:1:** 1Sto 16:34; 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 118:1; Jer 33:11 * **136:5:** Stt 1:1

6 * Təŋkaŋ komewä ume taŋi pähap u bämopiken
təŋpəŋ peŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

7* Ude təŋkaŋ edap dapuri kenta komepak təŋpəŋ
yepmaŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

8 Edap dapuriwä kepmata watäni itta teŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

9 Təŋ, komepak kenta gukä bipanita watä itta yep-
maŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

10 * Ekäni unitä Isip nanik təŋo nanak ämani
intäjukun ahäwani u dəpməŋ moreŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

11* Təŋkaŋ Isrel äbot Isip nanik yəŋ-yəkŋat yəpməŋ
äpəmaŋ kuŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

12 Iniken kehäromi terak keritä ude uwä təŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

13 * Təŋkaŋ Gwägu Gämäni bämopgän dəpməŋ
təkŋeŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

14 Ude təŋkaŋ ämawebeniye bämop ugän yəmagut
yəpməŋ kuŋpəŋ säkgämän yepmaŋkuk.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

15 Təŋpəkaŋ Isip nanik təŋo intäjukun äma ba
komi ämaniye u təŋpewän ume gənaŋ äpmoŋ
moreŋkuŋ.

Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

* **136:6:** Stt 1:2 * **136:7:** Stt 1:16 * **136:10:** Kis 12:29

* **136:11:** Kis 12:51 * **136:13:** Kis 14:21-29

- 16 * Təŋkaŋ ämawebeniye kome kawukiken yəŋ-
yəkŋat yäpməŋ kuŋkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 17 U kome ätu təŋo intäjukun äma kehäromi
kehäromi däpməŋ moreŋkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 18 Bureni, u intäjukun ämaniye wäpi biŋam ikek
däpmäkŋän təŋkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 19 * Amo nanik təŋo intäjukun äma wäpi Sihon u
kuməŋ-kuməŋ utkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 20 * Ba Basan nanik təŋo intäjukun äma wäpi Oki u
kuməŋ-kuməŋ utkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 21 Ude təŋkaŋ komeni kujat u ämawebeniye täniŋ
kireŋkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 22 Kome u Isrel ämawebe, epän ämaniye unita
yämıŋkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 23 Təŋpəkaŋ iwantä ämikken nirepmirirä nibəŋ
äwarəkuk nämo təŋkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 24 Nämo, u iwan keri terak nanik nimagutkuk.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.
- 25 Ekäni uwä imaka irit ikek päke u kudupta ketem
yepməŋ towik täyak.
Unitäŋo ironi u tərek-täreki nämo.

* **136:16:** Kis 13:18, 15:22 * **136:19:** Nam 21:21-30 * **136:20:**
Nam 21:31-35

- 26 Unita Kunum täņo Anutu unita bänep täga man iwet täkäna!
Imata, unitäņo ironi u tärek-täreki nämo patkukonitä pätak, api pat yäpmäj ärowek.

137

Isrel naniktä äma täņo komeken itkaņ butewaki kap teņkuņ

- 1 * Babilon ume pomiken maņitkaņ komenin ku-jat Saionta juku piņpäj konäm bumta kot täņkumäņonik.
- 2 Päya ume pomiken itkuņo u terak wagämnin wabiņkaņ äneņi nämo utkumäj.
- 3 Iwan nipmäņitpäj komeniken yäņnikņat yäpmäj kuņkuņo unitä kap gäripi nitek teņirä ore-toret nadäna yäj niwet täņkuņ. Saion kome täņo kap kubä teņ nimut yäj niwet täņkuņ.
- 4 Upäjkaņ jide? Ban kome kubäken itkaņ Ekäni täņo kap kubä täga tene? Nämoinik!
- 5 O komenin Jerusalem, gäka juku pikamäj. Gäka guņ tänero uwä ketnin gapun tawäpäj wagäm wari nämo api utne!
- 6 Ba gäka nadäņitna gäripi pähap nämo täņpeko uwä kotäknin wawäkaņ kap wari nämo yäņpäj tene!
- 7 Unita Ekäni, Idom naniktä Babilon äma täņken täņpäj päņku Jerusalem täņpä waņkuņo unita nämo guņ täwen. Iwaniye unitä ņode yäņkuņ; Yotpärare ņo däpmäj äreyäj

* 137:1: Neh 1:4

täna kut! Täñitna mobä kubätä kubä terak itneñtawä!

- 8* Eruk Babilon nanik, in umuntäkot! In api wañ moreneñ. Bureni, äma kowata tamayäñ täyak uwä äma täga, Ekäni täño oretoret terak api kuñarek.
- 9 Äma unitä intäño nanak paki yäpmäñpäñ mobä terak kañ däpmäñtaräk tawän!

138

Anutu täño irona kap tewani

- 1 Ekäni, gäk ganiñ oretta bänepna kehäromi-inik peyat. Täñpäñ urak kome terak nanik u inamiken gäk ganiñoret kap api tek täñpet.
- 2 Täñkañ kudupi yotka itak käda inamna dapun ukäda ijiñkañ api orañ gamet.
Ekäni, gäk näka nadäñ namik täyan unita, ba iron täñ namik täyan unita bänep täga man api gäweret.
Gäk wäpka biñam ba mankatä intäjukun-inik it täyak.
- 3 Täñpäkañ kadäni kubä näkä yäñapik man yäñkuro u nadäñ namiñkun. Täñpäñ gäkñaken kehäromika namiñpäñ bänepna täñ-kehäromtañ namiñkun.
- 4 Ekäni, kome täño intäjukun äma kuduptagän gäkño manbiñam nadäñ moreñkuñ. Nadäñ moreñkuño unita wäpka biñam kañ yäpmäñ akuwut!

* 137:8: Rev 18:6

- 5 Gäkŋo täktäcca ba epmäget penjyänek pähap unita kap teŋ gamik täkot.
- 6 * Ekäni gäk intäjukun ärowani it täyan unita ämawebe inita nadäwä äpani täk täkaŋ uwä yabäŋ yawat täyan.
Upäŋkaŋ ämawebe inita nadäwä ärowani täk täkaŋ unita mäde ut yämik täyan.
- 7 * O Ekäni, bäräpi mebäri mebäri ahäŋ namiŋirä watä it namik täyan. Täŋpäkaŋ iwantä kok-wawak nadäŋ namiŋirä gäkä däpmäŋ yawat kireŋpäŋ kehäromika terak nämagut täyan.
- 8 Ekäni, gäk täŋkentäk epän bumta täŋ namik täyan.
O Ekäni, ironka paot-paori nämo pätak.
Unita gäkŋaken ketka kudän nin nämo nip-maŋpen.

139

Anututä nintäŋo mebäriŋin nadäwän tärek täkaŋ

- 1 * Ekäni, gäk näk ket-inik nabäŋpäŋ-nadäŋkaŋ mebäriŋa kudup nadäwi tärek täkaŋ.
- 2 * Irit kuŋat-kuŋatnaken imaka imaka täk täyat u kudup nabäŋpäŋ-nadäk täyan. Banken itkaŋ näkŋo nadäk-nadäkna kudup kaŋpäŋ nadäwi tärekaŋ.
- 3 * Piä täk täyatken ba orek it täyatken kudup nabäŋpäŋ-nadäk täyan.

* **138:6:** Ais 57:15; Jem 4:6; 1Pi 5:5 * **138:7:** Sam 23:3-4
 * **139:1:** Sam 17:3; Jer 12:3 * **139:2:** 2Kin 19:27; Mat 9:4; Jon 2:24-25 * **139:3:** Sam 17:3; Jer 12:3

- 4 * Man jide yäwayəŋ nadäk täyatken gäkä jukun nabəŋpəŋ-nadäwikaŋ mäden yäk täyat.
- 5 Gäk intäjukun mäden it namiŋkaŋ ketkatä oraŋ namikinik täk täyan.
- 6 Yäke! Gäkä näkŋo mebärina nadäwi tärek täkaŋ u əpmonpani-inik. Unita nadäwa ärowani inipärik kubä täk täyak.
- 7 * Unita Munapikka u peŋpəŋ deken pəŋku kəbop täga iret? Ba gabəŋ paot pəŋku kəbop deken täga iret? Nämoinik!
- 8 Kunum gənaŋ ärowero uwä gäk u iren. Kumban-itä yotpärareken kwayəŋ täro uwä u imaka, iren.
- 9-10 Ba ban-inik, edap dapuritä itkaŋ abäk täyakken ukäda kwayəŋ täro uwä gäk näk yəŋ-nəmagutta u itgän täŋpen.
Ba edap dapuritä əpmonpəŋ it täyakken ukäda pəŋku irayəŋ täro uwä gäk näk täŋkentəŋ namikta ukäda itgän täŋpen.
- 11-12 * Täŋpəkaŋ bipməŋ urani iwera kəbop nep-manpeke, ba peŋyəŋek iwera bipməŋ urani äworeŋpəŋ uwäktəŋ nameko upəŋkaŋ gäkä bipməŋ urani kaŋiri bipməŋ urani bureni nāmo täk täyak.
Ba bipani uwä kaŋiri kepmā ude täk täyak. Unita bipani kepmā uwä gäkä kaŋiri kepmagän it täyak.
- 13 O Ekäni, meŋ koki gənaŋ gupna täŋo moräki moräki kudup täŋ moreŋkun.

* 139:4: Hib 4:13 * 139:7: Jer 23:24; Jna 1:3 * 139:11-12: Jop 34:22; Dan 2:22; Hib 4:13

- 14 Gäk näk inide kubä käbop säkgämän-inik kubä tänpäj nepmanjkuno unita ganiņ oretat.
Bänepnatä bureni-inik ȳode nadätat; Imaka kudup u udegän kaņkorek ikek tänpäj peņkun.
- 15 * Gäk nabäņiri näk meņ koki gänaņ käbop kujatna tohatna nämo tänaņipäj kwiklinik yäpurärätpäj tägaņ itkut.
- 16 Näk nämo ahäņira gäkä jukun nabäņkun. Ba nämo ahäņira kome terak jide api irero unitaņo kadäni u kudup intäjukun tawaņ peņ namiņkun.
- 17 Anutu, nadäk-nadäkka mäyap. Näk jide tänpäj daniņpäj nadäwa täreneņ. Täga nämo!
- 18 Näkä u daniwero uwä mobä jiraņ irepmitneņ, unita täga nämo daniwa täreneņ! Tänpäkaņ däpmon terak nanik akuņpäj gäkkät bok pen it takamäk.
- 19 Yäke! Anutu, gäk äma waki täņpani däpmäj yäņ nadätat! Täņiri ämata komi jop nadäņ yämik täkaņ u nabä-kätäwut!
- 20 Äma udewani gäka man waki yäk täkaņ. Ba wäpka ganiņ wärät täkaņ.
- 21 O Ekäni, äma gäka kokwawak nadäņ gamik täkaņ unita näk udegän kokwawak nadäņ yämik täyat.
Ba äma peņawäk täņ gamik täkaņ unita taräki pähap nadäk täyat.

* 139:15: Jop 10:8-9; Sav 11:5

- 22 Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kuduptä äma udewanita gaṇani pähap nadäk täyat. U yabäṇira iwanaye bureni ude täk täkaṇ.
- 23 * O Anutu, bänep nadäk-nadäkna ket täṇpäṇ yäpmäṇ daniṇpäṇ nadä.
- 24 * Ude täṇkaṇ nadäk waki ätu näk gänaṇ itneṇta epän täṇpäṇ yabäṇ ahä. Täṇpäkaṇ irit kehäromi täṇo kädetken yäṇnäṇat yäpmäṇ ku!

140

Devittä Anututä watäni säkgämän it imikta yäṇapiṇkuk

- 1 O Ekäni, äma waki ba äma komi komitä nutneṇta itkentäṇ namisi.
- 2 Äma udewani waki täkta däpmona nämo yek täkaṇ. Ba yäṇawät-awät kädet pewä ahäkta gäripigän täk täkaṇ.
- 3* Meni jinom u päraṇi-inik, gämok komi täṇo meni bumik. Man yäkyäki u komigämän, gämok äma däpami udewani bumik.
- 4 Unita Ekäni, äma wakitä nepmäṇjitneṇta watä it namik täyi. Äma u näk täṇpäwakta nadäk tawaṇ pek täkaṇ unita itpipiṇ namisi.
- 5 Äma uwä inita nadäwä ärowani täṇpäpäṇ kädetnaken näka buṇep täk täkaṇ.

* **139:23:** Jop 31:6; Sam 26:2 * **139:24:** Sam 5:8, 143:10

* **140:3:** Rom 3:13

- 6 Tənpəkaŋ Ekäni ƚode iwet täyat; Näkƚo Anutu uwä gäk kubägän. Unita Ekäni, təŋkentäktä butewaki gera yäyat ƚo nadäŋ namisi.
- 7 Yawe Ekänina, itkentäkna bureni, gäkä ämikken watä kehäromi it namiŋkun.
- 8 Unita Yawe, apiŋo äma waki u nämo nadäŋ yämen. Yabäŋ äwaräkuk təŋiri təŋpəwaki unitäŋo bureni nämo kaŋ-ahäneŋ.
- 9 Ba yabäŋ äwaräkuk təŋiri iwanayetä ämikken närepmitpəŋ kehäromina yäpməŋ äpneŋtawä. Nämo, təŋpewi təŋpəwaki näka tək təkəŋ u äyänutpəŋ ini terak kaŋ ärowän.
- 10 Təŋkaŋ kädäp gäyek komigämän äma uterakgän kaŋ maŋpän! Təŋpəŋ ureŋ təŋpə awaŋ kəroni gänaŋ, äneŋi nämo abäktä, kaŋ äpmonput.
- 11 Ba äma jop manman terak äma manken yepmak təkəŋ unitä imaka bureni kubä kaŋ-ahäneŋtawä. Nämo, təŋpəwaktä äma komi komi uterak äronpəŋ kaŋ təŋpän wawut!
- 12 Tənpəkaŋ Yawe, äma jopi jäwəri itkentənpəŋ äma wakitä təŋyäkŋatneŋo udetä watä it yämik täyan.
- 13 Unita ämawebe siwonitä dubikaken itpəŋ wäpka bureni-inik api ganiŋoret täneŋ.

141

Devittä yänapik man ƚo bipani kubä yänkuk

- 1 O Ekäni, təŋkentäktä gäkken gera yäyat ƚo nadäŋ namiŋpəŋ bäräneŋ təŋkentəŋ nam.

- 2 * Tänpän yänpik manna ɲonita nadänjiri gupe kábäñi nitek gäkken ärowani ude täyon. Täñkañ ketna kewatat ɲonita nadänjiri gäk ganiñ oretta bipani täño ärawa säkgämän ude täyon.
- 3 * Eruk Ekäni, man waki kubä yäwetta mena jinomta watä ket it namik täyi.
- 4 * Ba waki täkta gäripi nadänpän äma waki täñpanikät bok kuñatneta бага peñkireñ namisi. Ude täñjiri udewani täño kap teñ oretoret äñnak-äñnakken bok nämo api itne.
- 5 Tänpäkañ äma täga kubätä kädet siwoñi näwoñärehta nabän yänpän komi namiñjirän nadänjira täga täñpek. Upänkañ äma waki täñpanitä naniñ orerirä täga nämo nadän yämet.
Nämo, näk unitäño täktäki wakitä paorut yänpän unita yänpik man yäk täyat.
- 6 Tänpäkañ kudän wakita kowatawä iwantä äma udewani täño intäjukun äma geñiken ureñ täñpä kunayän täkañken uken ämawebetä kañpäñ näka ɲode api nadäneñ; Unitäño meni jinom u bureni yän api nadäneñ.
- 7 Äma udewani kumänjirä ämatä kädäp täpuri täpuri duñ-jukut täkañ ude kujari awañ gägäniken ude api täñjirähutneñ.
- 8 * Tänpäkañ Yawe Ekänina, nähä dapunna gäkkengän api pewa äreneñ. Iwanta kábop

* **141:2:** Rev 5:8 * **141:3:** Sam 34:13; Jem 1:26, 3:8 * **141:4:** Snd 23:6 * **141:8:** 2Sto 20:12; Sam 25:15, 123:1-2

itta gäkken ärek täyat unita nabä-kätänjiri
nämo kumbet.

⁹ Nämo, iwanayetä buņep täņ namik täkaņ uterak
ärowetta nepmäņit näwasi.

¹⁰ Ude täņjiri näk gupna koreņ kuņarira buņepi terak
äma waki unitä ini täga äroneņ.

142

*Äma kubätä Anututä watä it namän yänpäņ
yänpäņkuk*

Devit mobä käwut gänaņ käbop itkaņ Anutuken
yänpäņkuk.

¹* Näk butewaki terak Anutuken gera yän itat ņo.
Tänkentän namän yänpäņ gera yän itat.

² Näk nadäwätäkna yänahänpäņ iwet it täyat.

³ * Jide täņpäņ ņoba ņo täņpet yänpäņ penpen
kwayän nadänjira Anututä nadäwätäkna
yäpmän äpäņpäņ ude kaņ tä yän kädet täwit
namik täyak.

Wära, wära! Kädet kuņat täyatken ämatä näk
nepmäņitta yen kädetken pek täkaņ.

⁴* Täņjirä näk dapun täņpäņ täņkentäkna kubä nämo
kaņ-ahätat. Näkä säkgämän itta bägup kubä
nämo inik itak.

Ude irira äma kubätä butewaki nämo nadän
namitak.

⁵ Täņpäkaņ Ekäni, gäkken täņkentäkta gera ņode
yäyat; Gäk kubä-tägän watä it namik täyan.

* **142:1:** 1Sml 22:1, 24:3 * **142:3:** Sam 77:3, 140:5, 143:4

* **142:4:** Jop 11:20; Sam 88:8, 88:18

Gäripna kudup gäkä terakgän peyat.

⁶ Unita gerana ɲo nadänpäŋ täŋkentäŋ nami. Näk kehäromina nämo. Äma näwat kirekaŋ u kehäromina kudup yäpmäŋ äpnayäŋ täkaŋ.

⁷ * Näk bäräpiken itat ɲo täŋpidäm taŋ nami. Ude täŋ namiŋiri uyaku ämawebekayetä u kaŋpäŋ nadänpäŋ äbä irirä näk iŋamiken wäpka biŋam api ganiŋ oreret.

143

Devittä kumäŋ-kumäŋ nutneŋ yäŋpäŋ Anutuken gera yäŋkuk

¹ Ekäni gäk yäŋapik geranata juku peŋpäŋ nadäŋ nami. Gäk iron mäheŋi, äma siwoŋi-inik unita butewaki nadäŋ nam.

² * Täŋpäkaŋ Ekäni, epän ämaka näk, näkɲata nadäŋjira momi äma täyat upäŋkaŋ manken nämo nepmaŋpen.

Nadätan, kome ɲo terak dapunkaken äma siwoŋi-inik kubä nämo itak.

³ Ekäni, iwanayetä näwat kirenpäŋ näkɲo kehäromina yäpmäŋ äpäk-inik täkaŋ. Täŋpäkaŋ kome bipmäŋ uraniken nepmaŋpä äma bian kumbanitä pat täkaŋ ude pat täyat.

⁴ Ude täŋpäŋ nadäk-nadäkna wakiinik täŋpäŋ umun terak itat.

* **142:7:** Sam 13:6, 143:11, 146:7 * **143:2:** Rom 3:20; Gal 2:16

- 5 * Täñkañ, kadäni bian itkutken upäj nadätat.
Imaka tägatäga täñkuno ba imaka imaka
pewi ahäñkuño u juku piyat.
- 6 Täñpäñ gäkken yäñapik man yäñira mäjonatä
gäka gäripi pähap nadäk täyak, ämatä kotäki
kawuk tañirä ume nänayäj nadäk täkañ
ude.
- 7 Unita Ekäni, kehäromina paotak unita gäk nadäj
nami. Nepmañpi kumänpäj äma kumbani
nämo äworewet!
- 8 * Näk gäka nadäj gamikinik täk täyat unita tami
tami ironka kädet näwetpäñ näwoñärek täyi.
Täñiri näk gäkkengän yäñapik täyat unita kädet
siwoñigän näwoñäreñiri iwat täyiwa.
- 9 Ekäni, näk gäkä watä it nam yäj yänpäj gäkken
äretat unita iwan keriken itat ño nämagut.
- 10 * Gäk näkño Anutu unita gäkñaken gärip iwaretta
näwetpäñ näwoñärek täyi. Ude täñiri gäkño
Munapikkatä kädet bähätgän nämagut
yäpmäj kukta gäripi pähap nadätat.
- 11 Unita Ekäni, gäkña yäñkuno ude äneñi nämagut.
Gäk Ekäni siwoñi pähap unita bäräpi mebäri
mebäri ahäj naminayäj täkañ u keriken
nanik kañ nämagut.
- 12 Näk gäkño epän ämaka unita ironka pähap terak
iwanaye ba äma näk täñpäwak täkañ u kudup
kumäj-kumäj däpmäj.

* **143:5:** Sam 77:5, 77:10-11 * **143:8:** Sam 5:8, 25:1, 46:5

* **143:10:** Sam 31:14, 119:12, 139:24

144

Oretoret ba yänpäpik man kap

- ¹ Ekäni u watä äma bureni unita iniñoret man unitagän yän imik täkana! U ämik täkta tänpän-näwoñärek täyak unita ämik gänañ pidämigän kuñat täyat.
- ² U watä it naminpäñ iwan inamiken näk gäarak it täyak. U wakiken nanik nämagutpäñ äyuna ude it namik täyak. Unitagän watä it namikta nadäkinik täñ imik täyat.
U guñ äbot, äbori äbori täño kehäromini yäpmän äpänpän gämotnaken yepmak täyak.
- ³ * Tänpän Ekäni, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani täk täkañ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?
- ⁴ Nin kuduptagän u me woñ udegän bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani. Ba kome terak it-nayän täkamän uwä wärani edap ägoniken ahänpän paot täkañ ude.
- ⁵ Upänkañ Ekäni, kunum duñ weñpewi añeñpeñ kukñi kukñi kuñirän kañ äpi. Täñkañ pom jop tensumuriri gupe pähap bäräñeñ kañ äbän.
- ⁶ Tänpän iwankaye yäwat kireñpewi kuñtänpä kukta äñin gwäjik täkañ ude täñpewi yäpä joñani käron ude äbäton.
- ⁷ Ude täñkañ punin unu naniktä näk nepmäñitta kewatpäñ ume gwägu käroniken nanik wädänpän nepmañsi.

* **144:3:** Jop 7:17-18; Sam 8:4

- Tänpäj iwan kome kubäken nanik täño keriken nanik nämagusi.
- 8 Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkañ. Nämo, Anutu inamiken man bureni yäkamäj yäj yänkañ man jop manman yäk täkañ.
- 9 Tänpäkañ Anutu, näk wagäm utpäñ kap kodaki terak api ganiñoret tänpet.
- 10 U imata, gäk intäjukun ämakaye ämikken täñmeham tañ yämiñiri iwaniye yärepmit täkañ. Täñkañ epän watä ämaka Devit näk iwan keriken nanik nämagut täyan.
- 11 Unita apiño udegän täñ namisi. Itpipiñ namiñiri iwanaye komi komitä nutneñtawä. Tänpäj iwan kome kubäken nanik täño keriken nanik nämagusi.
- Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkañ. Nämo, Anutu inamiken man bureni yäkamäj yäj yänkañ man jop manman yäk täkañ.
- 12 Eruk Anutu näkño gäripna ñode yänahäwa; Nanakniye gubañiken kehäromigän, päya kehäromitä it täkañ ude it täkot.
- Tänpäkañ äpetniye siwoñi säkgämän, intäjukun äma täño eñi bek säkgämän säkgämänpäj täñpani ude it täkot.
- 13 Tänpäj ketem mebäri mebäri epäninken ahäj bumbum täk täkot. Ba yawakniye yewa gänañ nanak bäyañ-wek bumta täk täkot.
- 14 Tänpäj bulimakau nanak bäyañ-wek täñirä ätu täñguräj tänpäj nämo paotneñ. Ba yotpärareken konäm butewaki kähän nämo ahäwek.

- 15 * Äma äbot, imaka ude wani ahän yämik täkan uwä, Ekäni täno oretoret terak kuñat täkan. Bureni, ämawebe Anutunita Yawe yän nadän imik täkan uwä oretoret bureni terak it täkan.

145

Anutu inin oretta kap tewani

- 1 Anutu, intäjukun ämana, gäk wäpka pen api yänahän yäpmän äron iret.
- 2 Kepma kepma wäpka biñam bänep täga terak api ganiñoret täñpet. Bänep täga terak pen ude api ganiñoret yäpmän ärok täñpet.
- 3 Ekäni uwä wäpi biñam ikek unita wäpi biñam pen ude ininoret täkäna! Wäpi biñam ärowani pähap unita jide täñpäñ mebarini nadäna täreneñ? Nämoink! Nin täno nadäk-nadäknin uwä keräpigän.
- 4 Upänkan meñ nantä ironiniye gäkno täktäka yänahänpäñ api yäwet täneñ. Epän pähap täñkuno unitäno manbiñam api yäwet täneñ.
- 5 Bureni! Ämawebetä Anutu intäjukun äma kehäromi nitek ude itak yän api yänahäk täneñ. Täñjä näk imaka, gäkno epän täga unitagän api nadäk täñpet.
- 6 Täñpäkan ämawebetä kehäromika terak epän täk täyan unitäno manbiñam api yäneñ. Ude täñjä näñawä wäpka biñam pähap u api yänahäwet.

* 144:15: Sam 33:12

- 7 Unita gäkä kudän tägagämän, ba iron täk täyan unita kap terak api ganiñ oretne.
- 8* Kap ñode api tene; Ekäni uwä ninta nadäkinik täñ nimiñpäñ iron täñ nimik täyak. Täñkañ butewaki nadäñ nimiñpäñ kokwawak bäräñek nämo nadäk täyak.
- 9 Ekäni uwä ämawebe kuduaptagän säkgämän täñ yämik täyak. Imaka kudup pewän ahänkuño unita nadäkinik täk täyak. Kap ude api tene.
- 10 Ekäni, ämawebekaye nin kap u teñitna imaka imaka kudup peñkuno unitä nadäñpäñ wäpka biñam api yäpmäñ akuk täneñ. Täñpäkañ ämawebekayetä bänep täga man api gäwet täne.
- 11 Täñpäñ kañiwat epänka biñam ikek unitäño manbiñam api yäñahäne. Ba kehäromikata udegän api yäñahäñ yäpmäñ kune.
- 12 Ude täñitna epän kehäromi nitek täk täyan unitäño manbiñam ämawebe komeni komeni kuduptä kañ nadäwut! Kañiwat epänka täño peñyäñek epmäget ikek unita täñguñ täneñtawä!
- 13 Kañiwat epän täk täyan uwä nämoinik api paorek. Gäk kañiwat epän äma intäjukun tärek-tärekka nämo api it yämiñ yäpmäñ ärowen. Ekäni gäkño man uwä jopi nämo. Ba täktäkka kudup kudäri säkgämän.

* 145:8: Nam 14:18; Sam 103:8

- 14 Äma bäräpi kaŋ-ahäk täkaŋ u täŋkentäŋ yämiŋit, äma kehäromini paorani täŋ-kehäromtaŋ yämiŋit täk täyan.
- 15 Ekäni, imaka imaka irit ikek nakta yewäkaŋ gäkken gabäŋ tareŋirä ketem ini täga nänäŋi u yämik täyan.
- 16 Täŋpäkaŋ ketem imaka yämi naŋpäŋ säkgämän it täkaŋ.
- 17 Nadäkaŋ? Ekänitä imaka imaka siwoŋigän täk täyak. Imaka imaka peŋkuko u kudup ironi terakgän yabäŋ yäwat täyak.
- 18 Ämawebe Anutuken bänep kubägän peŋpäŋ gera yäk täkaŋ unita nadäŋ yämiŋpäŋ dubiniken it yämik täyak.
- 19 Ba ämawebe oraŋ imik täkaŋ unitä imaka kubäta yäŋapik man yäŋirä yämik täyak. Ba gera kotäki nadäŋpäŋ imaka umuri gänaŋ nanik wädäŋ tädotpäŋ yepmak täyak.
- 20 Täŋpäŋ ämawebe Anututa gäripi-inik nadäŋ imik täkaŋ unita watä säkgämän it yämik täyak. Upäŋkaŋ äma wakiwaki täŋpani kudup api däpek.
- 21 Täŋpäkaŋ näk menatä Ekäni täŋo biŋami yäŋahäk täyiwa! Ba ämawebe komeni komeni kudup-tagäntä wäpi kudupi tärek-täreki nämo u kaŋ yäŋahäŋ yäpmäŋ ärowut!

1 Anutu wäpi iniñ orerut!

Tänpäkañ näk imaka, bänepna gupna, nadäk-
nadäkna kuduptä Anutu wäpi biñam yäpmäñ
akusiwa!

2 Kome terak irayäñ täyat ude Anutuna täño wäpi
biñam kap terak api iniñoret yäpmäñ kwet.

3 Ämawebe, in ñode nadäwut; Kome täño intäjukun
ämatä täñkentäk bureni täga nämö tamek.
Unita komen äma udewanita nadäkinik nämö
täneñ.

4 Nadäkañ? Komen ämatä kumäñpäñ kome äneñi
äworek täkañ. Kumäñpäñ imaka imaka api
täñpet yäñ yäwani u täga nämö täk täkañ.

5 Upäñkañ äma kubätä oranin Jekop täño Anutu
kwasikotpäñ kuñarayäñ täko uwä bänep ore-
toret terak irek.

Äma udewani uwä Anututä ini täñkentäñ
yämek.

6* Anutu uwä kunum kenta kome, ba gwägu pähap
ba imaka imaka itkañ u pewän ahäñkuñ.
Ba imaka u ba u api täñ tamet yäñ yäk täyak u
burenigän täñ nimik täyak.

7 Täñpäñ ämawebe iwan gämoriken it täkañ, u ba
ketemta wäyäkñek täkañ, u ba komi epän
gänañ it täkañ uwä Ekänitä täñkentäñ yämik
täyak.

8 Täñpäñ ñode imaka täk täyak; Äma dapuri tum-
baní yäpäñ tägañpewän äneñi dapun ijik

* 146:6: Sam 115:15, 117:2; Apos 4:24, 14:15

täkaŋ. Ba äma bäräpi kotak täkaŋ unitäŋo
bäräpi ketärenŋ yämik täyak.

Bureni! Ekäni uwä iniken äbot siwoŋita gäripi-
inik nadänpäŋ täŋkentäŋ yämik täyak.

⁹ Täŋpäŋ äma komeni nämo, webe kajat ba ironi
kodäŋa unita butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ
watä säkgämän it yämik täyak.

Upäŋkaŋ äma waki täŋpani unitäŋo kehäromini
kumän yäpmäŋ äpäk täyak.

¹⁰ Bureni! Ekäni uwä intäjukun-inik pen api it
yäpmäŋ ärowek! Saion ämawebe, in ŋode
nadäwut; Ekänijin uwä paot-paori nämo api
irek.

Unita Ekäni täŋo wäpi biŋam punin yäpmäŋ
akuwut!

147

Ekäni käbop nämo itak

¹ Ekäni iniŋ oretna!

Anutunin kap terak iniŋ oreritna bänepninken
oretoret ahäk täyak, ba wäpi yäpmäŋ
akuŋitna tägak täyak.

² Nadäkaŋ? Ekänitä Jerusalem äneŋi täŋkodak
taŋpäŋ ämawebeniye iwantä yämagut yäpmäŋ
kwani äneŋi yämagut yäpmäŋ abätak.

³* Ämawebe nadäŋ bäräp terak irani u täŋpidäm taŋ
yämiŋpäŋ jibi meni uwäktäŋ yämik täyak.

⁴* Täŋpäkaŋ guk päke u ini nadäŋkuko udegän
ahäŋirä wäpi ini-ini yämiŋkuk.

* **147:3:** Sam 51:17; Ais 57:15, 61:1; Luk 4:18 * **147:4:** Stt 15:5;
Ais 40:26

- 5 Bureni, Ekäninin unitäño wäpi biñam ärowani, ba kehäromini u tañi. Täñkañ nadäk-nadäki u käronji boham, nintä kañpäñ nadäna tärenañi nämo.
- 6 Uwä äma äpani jopi-inik u kehäromi yämiñpäñ täñ-mehamtañ yämik täyak. Täñkañ äma waki täño kehäromini yäyomägatpäñ kome terak yeñ täreñ täñpän kuk täkañ.
- 7 Unita bänep täga nadäñpäñ kap terak Ekäni wäpi iniñ oretna! Wagäm utpäñ Anutunin u iniñ ubiñ tena.
- 8 Imata, u gubam täñpewän ahäk täkañ. Täñpäñ kome towikta iwän yäñpewän tañirän pom terak muyeñ mebäri mebäri ahäk täkañ.
- 9 Täñkañ tomta ketem yepmäñ towik täyak. Ba barak nanak imaka, kähän yäñirä yepmäñ towik täyak.
- 10 * Nadäkañ? Hos ba komi äma ba imaka kome täño kehäromi nikekta ämatä nadäñirä ärowani täk täkañ udewanita Ekänitä oretoret nämo täk täyak. Nämoinik!
- 11 Ämawebe Ekäni initagän umuntañpäñ nadäñ imikinik täk täkañ, ba bänep ironi terak yeñgämä pewäpäñ it täkañ unita oretoret täk täyak.
- 12 Unita Jerusalem ämawebe, in Ekäni iniñ orerut. Uwä Anutujin unita wäpi yäpmäñ akuwut.
- 13 Ekäni uwä yotpärarejin täño watä kehäromi itkañ iron pähap täñ tamik täyak.

* **147:10:** Sam 33:16-18; Hos 1:7

- 14 Ekäni uwä nadäŋ tamiŋirän in säkgämän, bänep kwini terak irirä Ekänitä epänjinken täŋpewän ketem ahäŋ bumbum täk täkaŋ.
- 15 Täŋpäkaŋ Ekäni unitägän kome pähap päke ŋonitäŋo mähemi itak unita man yänirän kometä mani buramik täyak.
- 16 Man yänirän gubam gwägärirän iwän mänit täk täyak.
- 17 Peŋ iwerirän kome mäniri-inik täŋpäpäŋ ämawebe bärom bumta täk täkaŋ.
- 18 Täŋpäkaŋ man äneŋi yänirän kome tägaŋpäŋ edap säkgämän ijik täyak.
- 19 Eruk, Ekäni unitägän Isrel ämawebe not täŋ yämiŋpäŋ iniken kädet kuroŋ yäwoŋäreŋpäŋ бага mani yäwetpäŋ yäwoŋäreŋkuk.
- 20 Täŋpäkaŋ äma äbot ätuta nämo, Isrel ämawebe intagän man käderi täwoŋäreŋkuk, äma ätu uwä guŋ itkaŋ.

Unita Ekäni iniŋ oretna!

148

Imaka kuduptagän Anutu wäpi biŋam iniŋ oretta yäwani

¹ Ekäni wäpi yäpmäŋ akuwut!

Kunum gänaŋ nanik in kuduptagän Ekäni wäpi yäpmäŋ akuwut.

² Aŋero äboriye in kuduptagän Ekäni iniŋ orerut. Ba kunum gänaŋ nanik ämik ämaniye in imaka, Ekäni iniŋ orerut!

- ³ Edap dapuri kenta komepak ek imaka Ekäni wäpi iniñ orerun! Ba guk tañi ijiñ-yäñek täkañ in kudup Ekäni iniñ orerut!
- ⁴ Kunum ban-inik unu gäk, ba ume gäk gänañ nanik, in Ekäni wäpi iniñ orerut.
- ⁵ Bureni! Ekänitä ini yäñirän imaka imaka u ahäñkuñotä itkañ unita u kuduhtagän Ekäni wäpi iniñoret täkot.
- ^{6*} Ekänitä ini yäñirän käderi peñ yämiñkuko u paot-paori nämo yäwat täkañ. Käderi u täga nämo yärepmitneñ.
- ⁷ Eruk, kome terak nanik in kuduhtagän Ekäni iniñ orerut. Ume tom tañikät imaka imaka u gwägu mebäriken ban umu itkañ in,
- ⁸ Ba yäpä iromañ, iwänkät mim, ba mäñit tañi in kudup Ekäni täño man buramik täkañ, wäpi biñam iniñ orerut.
- ⁹⁻¹⁰ Pom tañi ba täpuri, päya piwani ba bipiken nanik, tom towiwani ba ägwäri, gämok, geji-rañ ba barak, in kudup Ekäni wäpi yäpmäñ akuwut.
- ¹¹ Täñpäkañ komeni komeni täño intäjukun ämakät ämawebejiye, gapman ba äma wäpi nikek, in imaka, Ekäni iniñ orerut.
- ¹² Ba ämawebe gubañi, ämawebe ekäni, ba ironironi, in kuduhtagän Ekäni wäpi biñam yäpmäñ akuwut!
- ¹³ Bureni-inik, in kudup Ekäni wäpi iniñ orerut. Ekäni täño wäpi biñamtä ämawebe täño wäp biñam päke u kudup yärepmit morek täyak.

* **148:6:** Jop 38:33; Jer 33:20, 33:25

Epmäget penyänek kudänitä imaka kome kenta kunum gänaŋ itkaŋ unitäŋo yärepmit morekinik täyak!

- 14 Tāŋpākaŋ Ekāni u Isrel āmawebeta gāripi nadāŋ yāmiŋpāŋ kehāromi yāmiŋirān unita iniken kudupi āmawebeniye uwā Ekāni wāpi ininoret tākaŋ.
Ekāni wāpi yāpmāŋ akuwut!

149

Isrel täŋo Anutu inin orerut!

- 1 Ekāni wāpi yāpmāŋ akuwut!
Ämawebeniye, in kābeyä tāŋpāŋ ininoret kap kodaki kubä teŋ imut!
- 2 Isrel āmawebe, Anututä gatāŋpāŋ tepmaŋkuko unita bānep täga nadāŋ imut! Jerusalem yotpārareken nanik inä intäjukun āmajin Ekāni unita oretoret tāŋ imut!
- 3 Tāŋpākaŋ in jop nämo itneŋ. Gukut tokätpāŋ wāpi yāpmāŋ akukta wagām ba gita utpāŋ ininoret kap teŋ imut.
- 4 In nadākaŋ? Ekānitä āmawebeniye ta nadāŋirān tāgak täyak. Tāŋpākaŋ āmawebe inita nadāwä āpani tāk tākaŋ u tāŋkentāŋ yāmik täyak.
- 5 * Unita āmawebe Ekāni ininoret tākaŋ in bānep oretoret tāk tākot. Ba patpat bāgupjinken udegān oretoret kap teŋ imik tākot.
- 6 Tāŋpākaŋ āmik täŋo tuŋum initpāŋ gera terak wāpi biŋam yāpmāŋ akuwut!

* 149:5: Jop 35:10

- 7 Ude tänpäj iwanjiye täño momi kowata api dämpäj täreneņ.
- 8 Ba iwan täño ekäni ekäni ba intäjukun ämaniye yen kehäromipäj topmäjpäņ api yepmaneņ.
- 9 Ude täņirä Anututä man bian yäņkuko u iwanjiyeken bureni api ahäwek. Unita ämawebeniye, in Anutu iniņ orerirä wäpi biņam ärowani täk täyak.
Eruk, Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

150

Kap tenpäņ Anutu iniņ oretna!

- 1 Anutu wäpi yäpmäj akuwut!
Kudupi yori gänaņ wäpi yäpmäj akukot. Ba kehäromi pähap ikek kunum gänaņ itak ununita iniņ orerut!
- 2 Epän taņi täk täņkuko unita oraņ imina! U intäjukun äma pähap, wäpi biņam ärowani niked u iniņ oretna!
- 3 Täņpäņ womat piäņpäņ uterak wäpi yäpmäj akuna! Ba gita utpäņ uterak iniņ oretna!
- 4 Täņpäņ wagäm utpäņ kap tenpäņ gukut tokätpäņ iniņ oretna! Uhuwep piäņkaņ u kotäk terak wäpi yäpmäj akuna!
- 5 Päräpäpäņ täņpäņ döpäyäk ärena kwäpäņ Anutu iniņ oretna! Täņpäņ päräpäpäņ döpäyäk mämä taņigän täņpäņ Anutu kunum gänaņ unu iniņ oretna!
- 6 Kome terak imaka imaka irit kuņat-kuņat ikek in kuduptagän Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!
Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

Anutu Täño Man
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5